

საქართველოს

ბიბლიოთეკა

652

2000

10

2000

160 - იაკობ გოგებაშვილი - 160

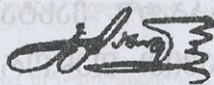

იუკრუტუკრუ

ბჭბბბ

დაარსებულია 1958 წელს

რა მუშენიერი ზღვა გვაქვს, აჭარა,
რა მომავალი, კვირვასი გადით...
ქალაქი - ჩვენი ქვეყნის ზანჯარა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.

ბათუმი

74

ოქტომბერი, №-10
2000

საქართველოს მფარალთა კავშირისა და აჭარის
ორგანიზაციის სალიტერატურო-საზოგადოებრივი
შურონალი

მთავარი რედაქტორი
სანდრო ბერიძე

სარედაქციო საბჭო: გურაბ გორგილაძე (რედაქტორი),
ანდორ კულბა (ვანყოფილების გამვე), ბენდიშა ქუთათელაძე
(პასუხისმგებელი მდივანი), ხათუნა შუშანიძე (მხატვრული რედაქტორი),
ტასო ცხიშიძე (ტექნიკური რედაქტორი)

საკონსულტაციო საბჭო: ვახტანგ ახვლედიანი, ნური
ვერკაძე, შოთა გოიძე, ღავით თედორაძე, ოტია იოსელიანი,
ღავით გუგუშვილი, ალექსანდრე სამსონია, რამაზ სურგანიძე,
თამაზ წიფნიაძე, ამირან ხაბაში, შრიდონ ხალვაში, ჯემალ ჯაყელი

რედაქციის მისამართი: მელიქიშვილის ქ. №21

ტელ: 7-03-64

პროზა, პოეზია

ჯემალ ჯაყელი

კახუხის ღამის სათელი

აბიბო შეერთა და წამოიჭრა. ეტყობა, უჩვეულო რამ დაესიზმრა. დაცდილი ჰქონდა, როცა ასე იღვიძებდა, იმ დღეს ან დიდი გასახარელი უნდა შეხვედროდა ან საწყენი, ან კიდევ - რაღაც უცნაური, უჩვეულო და გასაკვირველი. დაუდევრად და ზანტად ჩაიცვა იმაზე ფიქრით, თუ რას უმზადებდა მას ეს დღე. საწოლი ისე გაოგნებით მოასწორა, თითქოს იქ სწორედ ის უცნაური სიზმარი დამარხა, რომელიც უთუოდ უნდა ასრულებოდა. ოღონდ არ იცოდა, - როგორ, - გასახარელად, საწყენად თუ გასაკვირველად. - ფანჯარა გამოაღო და ფარდა გასწია. ახლოს, თვალებთან, სულ ახლოს ბოლოქანქალა ჩიტი მოაფართქალდა, თავისუფალ სივრცეში შეკრა კამარა და ბაღჩის ღობეზე დაფრინდა. მერე უცებ შეფრთხილდა და მიწაზე დაეშვა. რაღაცას ჩაჰკრა ნისკარტი და სიამოვნებისაგან ბოლო ააქანქალა. განა ტყუილად ჰქვია ბოლოქანქალა?! მერე მოხდა ისე, ზტომა-ზტომით ნაპირი ჩაიარა, რამდენჯერმე კიდევ რაღაცას ჩაჰკრა ნისკარტი და იმავე სარის წვერზე დასკუპდა.

აბიბომ გაიფიქრა:

„ღმერთო, დაილოცოს შენი სამართალი, ფრთოსნებისთვისაც მიწაა დედა-მარჩენალი და მღოღაფებისთვისაც, მდინარეებისთვისაც და ხეებისთვისაც, კაცებისთვისაც და არაკაცებისთვისაც. ყველაფერი მიწიდან მოდის და მიწას უბრუნდება. მიწა რომ არ იყოს, წყალიც არ იქნებოდა თავისი იღუმალი სამყაროთი. რამდენ საიდუმლოს ინახავს დედამიწა!“

აბიბომ ფიქრებს თავი წაართვა და მოულოდნელად ქოფათელის გაღმა გაუფრინდა მზერა. თითქოს ის ბოლოქანქალა სწორად იმიტომ მოფართქალდა, რომ მისი მზერა ნამქერალისაყენ გაეტაცებია. აჭრილი რძის ფერი დაჰკრავდა სივრცეს, ფრინველი გაუჩინარდა. ნამქერალში სარეველამორეული სიმინდი შრიალებდა და პატრონისაგან შველას ითხოვდა.

აბიბო მიდგა, მოდგა, წაისაუზმა, „ფუჟ“ ფიქრებს თავი წაართვა და თოხით ხელში მზეს ნამქერალში მიასწრო. თოხნის აბიბო, თოხნის... ერთიც გამოუსვა თოხი და რას ხედავს, მიწაში მძივებივით მიჯრით ჩაწყობილი უხსენებლის მალეები გამოცვივდა. მალეებს შორის რაღაცამ მეტად ნაზად გაიცქრიალა და მიწას შეერია.

„რა უნდა იყოს ეს? ნუთუ იღუმალი სულის ელჩი იყო ის ბოლოქანქალა? რომელიც მომაფართქალდა და ჩემი მზერა ნამქერალისაყენ გაიტაცა?“ - გაიფიქრა აბიბომ და თოხით მიწა მოჩიჩქნა. ის საოცარი ელვარე თვალი ვერ იპოვა. ერთხელ კიდევ დიდი რუდუნებით მოძებნა, მაგრამ - ამაოდ. მაინც რა იყო იგი? რას უნდა ქონოდა ასეთი ნაზი ნათება? ნატვრის თვალი იყო, ზვითო თუ სულეირი გრაალის მაცნე?

აბიბო მუხლებზე დაეშვა, ჩაიჩოქა, წაიხარა და უხსენებლის ნამარხში ერთხელ კიდევ გაფაციცებით მოძებნა ის საოცარი თვალი.

„ესეც ჩემი წუხანდელი სიზმარი: არც საწყენი, არც გასახარელი, მხოლოდ - უცნაური!“ - გაიფიქრა და თითები მთელი სიფრთხილით მოურია ფხვიერ მიწაში. კიდევ ერთი მცდელობა და ... იპოვა. იპოვა ელვარე თვალი, ოღონდ არ იცის, რა არის იგი.

ელვარე თვალი სასოებით ჩაიღო უბეში და წავიდა სახლში. ის დღე ისე დასრულდა, სულ გაოცებული და აფორიაქებული იყო. ერთსა და იმავე დროს უხაროდა, უკვირდა და... ეშინოდა. რატომ? ეს არ იცოდა.

დაღამდა.

ელვარე თვალი დადო საწოლთან მიდგმულ პატარა მაგიდაზე. თავქვეშ ამოიღო ხელები და წამოწვა. უნებურად გაახსენდა სოფლის ცალთვალა მეწისქვილის ნაამბობი:

„უხსენებლის ნამარხში ელვარე თვალი რომ ნახო, მოზარდისათვის უნდა გაიმეტო, უნდა წაიღო, ჩვილ ბავშვს აკვანზე ჩამოუკიდო და დაელოდო საოცრებას. - ბავშვი რომ გაიზრდება, გახდება დიდი და ბრძენი კაცი, ქვეყნის მეფე და წინამძღოლი“.

ეს რომ გაახსენდა, სიამოვნებით გაელიმა აბიბოს. ინანა, რომ მარტოსულია და შვილი არა ყავს, მაგრამ ეს არაფერია, მთავარია სიკეთის ქმნის სურვილი. ადგება და ხვალვე მიუტანს მეზობლის პატარა ბიჭუნას, აკვანზე ჩამოუკიდებს, რომ... გახდეს ქვეყნის ხელმწიფე, თვითონ კი წავა ნამქერალში და „,, ბალახმოყვარეულ ყანას გათოხნის.

გადაწყვეტილება ძალიან მოეწონა. გახალისდა. აბა, რა სჯობს სიკეთის ქმნას. მერე რა, რომ ბავშვი ჩვილია და არ იცის, თუ რა სიკეთე უქმნეს, ან ვინ უქნა ეს სიკეთე... მთავარია სიკეთის ქმნა!

თავისი გადაწყვეტილებით გულმიცემულმა აბიბომ იქვე, თავთან მიდგმულ პატარა მაგიდისაკენ გადაიხედა, რომ ერთხელ კიდევ თვალი შეავლოს ელვარე თვალს.

ოთახში მომეტებულიად ჩამოხელებულიყო და სიბნელეს ძვირფასი თვალისათვის ელვარება კიდევ უფრო გაძლიერებია. ამობურცულ მინაში არეკლილი ნათების მსგავსად ელვარე თვალს ჭერზე დიდი, ნათელი წრე შემოეხაზა. აბიბო ელვარე თვალის ამ თვისებამ გააკვირვა და შეეცადა მის არსში ჩაწვდომას, - მოკრძალებით შეახო ხელი და გადააბრუნა, ანტერესებდა, მისი საოცარი ნათების ნაკადი რომელი კუთხით გაიჭრებოდა. მოხდა საოცრება, რომელი კუთხითაც არ დააყენა, სხივთა ნაკადი საოცარი სპექტრით ისევ ჭერს მიადგა და იქ ნაზი ნათების ლაქა წრიულად მოფინა.

„მაგიური ნათება არის ეს“ - გაიფიქრა აბიბომ და თვალებზე ხელი დაიფარა. ნათება თვალებს მაინც სწვდება, ხელში გამჭოლ სხივით ატანს. დახუჭა თვალები და დაიფარა ხელები. ეს საოცარი ნათება თვალებს მაინც არ მოსცილდა, გაეხარდა, რომ საოცარი თვალი იპოვა, მაგიური და ჭერ უხილავი, თანაც შეეშინდა, რადგან ეს ყველაფერი მისთვის იყო საკმაოდ დიდი საოცრება, - რაიმე ხიფათი არ მომივლინოსო.

მაინც ვერ გაუძლო ამ უჩვეულო ნათებას და გადაწყვიტა სანთელი აენთო, რომ სანთლის შუქს გაემკრთალებინა და დაეფარა ელვარე თვალის სხივთა ათინათი. ასეც მოიქცა, დიდი, მსხვილი თაფლის სანთელი დაანთო და იმავე მაგიდაზე დადგა.

სანთლის ნათელმა ის საოცარი ნათება თითქმის სრულებით შთანთქა და აბიბომაც მოისვენა.

რატომღაც ძილი არ ეკარებოდა. სულ იმ ბრმა მეწისქვილის ნაამბობი უტრიალებდა თავში, ბავშვობაში რომ გაუგონია: „თუ ელვარე თვალს ჩამოკიდებ ბავშვის აკვანზე, იგი გაიზრდება და გენიოსი გამოვა, ქვეყნის მპყრობელი, ხელმწიფე გახდება!“

„კარგია, ღმერთმანი, ეს სიკეთე, მაგრამ ძალიან ცუდია, როცა სიკეთე ბოროტებად

გიბრუნდება! იქნებ იმ ბავშვს, როცა გაიზრდება, გლახის პატიოსნებით ცხოვრება უფრო მოუნდება, ვიდრე მეფობა, არა და უნდა თუ არა, მეფე უნდა იყოს ვაი თუ მაშინ მოვიდეს და მითხრას, „ - რატომ დამანათლე ქვეყნის მეფობა? მძიმეა მისი ტვირთი, მინდოდა ჩემი წინაპრის მსგავსად გლახური პატიოსნებით მეხოვრა.

არა! გამოსავალი უნდა იყოს... იმ მეფემაც სამეფო დღის ბოლოს თოხი აიღოს ხელში. რატომ, ასეთი რამ არ შეიძლება? მეფეცა და მონაც ხომ მშობიარობის ერთნაირი ტკივილებით დაიბადნენ, ორივე ხომ მიწამ გამოკვება და მიწამ უნდა მიიღოს?! თუმცა არა! მეფე მიწას არ დახნავს, არ დათესავს და არ გათოხნის. ყოველ შემთხვევაში ჩემს ქვეყანაში ამისი არც მაგალითია და არც ნიშანი. მისაყვდუროს, არა უშავს. სიკეთის ქმნის მსურველმა მადლობის მაგიერ საყვდურსაც უნდა გაუძღოს. კი, ასე უნდა ქნას... მაგრამ ამის გამო თუ მეფემ შექმნა მომინდობა? განა არ ყოფილა ასეთი რამ? კატამ ლომის ლეკვი გაზარდა, მაგრამ ხეზე ასვლა არ ასწავლა. ერთ არამშვენიერ დღეს, როცა ლომმა ვერაფერი მოინადირა, თავისი გაზრდილი კატის შექმნა დააპირა. კატამ ხეზე ასწრო და თავი გადაიჩინა. მე? მე რომელ „ხეზე“ ავასწრებ მეფეს? ოჰ, რანაირი ფიქრები მომდის, რაზეა ეს ფიქრები საჭირო. თუკი ასე გული „შუაზე“ უნდა გამეყოს და მოსვენება დამეკარგოს, არ მიგიტან და მეზობლის ბავშვის აკვანზე არ ჩამოგვიდებ ამ ელვარე თვალს, მორჩა და გათავდა“...

ასეთი ფიქრებით, ასეთი აზრებითა და ლამის ასეთი გადაწყვეტილებით გაჩერებულმა აბიბომ სული ვერაფრით დაიგანა და სადღაც შორს, გამთენიის გამობეჭუტული თვალი ელვარე თვალისაკენ გააპარა. მთელი ლამის განმავლობაში თაფლის სანთელი დამდნარიყო, ჩამოღვეთილიყო, ელვარე თვალისაკენ გაღვარულიყო და გადაფარებოდა. ისე გადღვაროდა, თითქოს ჩაეყლაპა, ხოლო მეორე კუთხით გაღვარულ ღვეთს მაგიდაზე ხუთიანი ციფრი გამოესახა.

ელვარე თვალი აღარსადაა, მაგიდაზე ციფრი ხუთიანი გამოხატულიყო.

უცნაურ დარდს უცნაური დარდი დაემატა და აბიბო მიხვდა, რომ ამ საოცარი კავშირის ლამის სანთელი დღეიდან ამისა ხუთჯერ თავისით აინთება, ხუთჯერვე დადნება და დატოვებს უცნაურ დარდს. დიახ, ხუთჯერვე ღვთის ნებით, ანგელოზის ფრთების მორხევა-მინიაგება აანთებს. ერთია მხოლოდ, თუ სატანამ იხელთა დრო და ანგელოზებს ფრთების მორხევა-მინიაგება მოასწრო, სანთელს მიეცემა სატანის ნების აღსრულების შესაძლებლობა. მთელი ღამე იფარფატებს შავი პატრუქის მკრთალი ალი და დილით, დიახ, დიახ, დილით, რასაც სატანა ჩაიფიქრებს იმად გადააქცევს აბიბოს. ეს კი იმიტომ, რომ ცხოვრება გაუმწაროს, გადააქციოს ან ნამცეც-ადამიანად, ან გოლიათად, დიახ, ცხოვრების გამწარების ეს საოცარი ხერხი სატანისათვის დიდი ხანია იყო ცნობილი, - ადამიანს ერთი უკიდურესობიდან მეორე უკიდურესობაში გადაადგმება, ცხოვრების საზომებს აურევდა და იქილიკებდა. დიახ, იქილიკებდა. შეუძლია ეს სატანას. აბიბო თუ ნამცეცა კაცად გადააქცია ამით შრომის შესაძლებლობასაც დაუკარგავს და ნორმალურ არსებობასაც, თუ გოლიათად გადააქცევდა, კიდე უფრო უარესი. - ამ ცხოვრებისათვის იქნებოდა შეუფერებელი. ორივე შემთხვევაში ცხოვრება მას გარიყავდა, დაჭდებოდა სატანა და იხარხარებდა.

აბიბომ იციოდა, რომ ელვარე თვალი სადაც დადო, იქვე იქნებოდა, მაგრამ მაინც გაუკვირდა, თაფლის სანთელმა რატომ “ინება“ ელვარე თვალის „ჩაყლაპვა“. გვიან, სულ გვიან გაახსენდა ის, თუ ისტორიულად რატომ არის “ გაუგებრობა“ ფუტკარსა და ადამიანს შორის.

ნოემ კილობანი ააშენა, ყველა სულიერი მასში ჩასვა, თავგმა გამოხრა კილობანი, იქ მყოფთ წყლის ამოხრჩობით დაემუქრა, უხსენებელი ნახვრეტში შემოეჩარა და

წყალი შეაჩერა, როცა წყალი დაიწია და კიღობანი ხმელეთზე შედგა, უხსენებელმა ადამის მოდემას სამაგიერო მოთხოვა. დამიწერეო, რასაც ყველაზე გემრიელი ხორცი აქვს. სამშვიდობოს გასულმა ადამის ძემ იცრუა, ყველაზე გემრიელი ხორცი ბაყყა აქვსო. ეს ტყუილი ვერ აიტანა ფუტკარმა და თქვა, ყველაზე გემრიელი ხორცი ადამიანს აქვსო. ადამიანის მოსიყვარულე მერცხალმა ეს რომ გაიგონა, ფუტკარს ნისკარტი ჩაჰკრა და ენა ამოავლიჯა, რატომ გაიმეტეო ადამიანი. ამის გამოა, რომ ფუტკარი ბზუის, პატარაა, მაგრამ ადამიანს ყველაზე მწარედ კენის. თაფლს თავისთვის აკეთებს, მაგრამ ადამიანი კი უჭამს, ტოვებს ადამიანის როგოს და ტყეში გარბის, რომ ხის ფულუროში დაიდოს ბინა. სანთელი ფიჭიდანაა გაკეთებული. ფიჭი ფუტკრისაა... ეტყობა, ამჯერად სამაგიერო მიუზღო ადამის ძეს და საოცარი ელვარე თვალი სანთლის მეშვეობით წარსტაცა...

„ნუთუ?!“ – წამოიძახა აბიბომ და სანთლის ღვეთი სასწრაფოდ მიმოფშვნა, რომ ელვარე თვალი გაეთავისუფლებინა. ამოდ, იქ ელვარე თვალი აღარ იყო. ეხლა ღვეთს მისი ელვარება „ჩაექრო“ და თავადაც დაედნო. აღარავითარი ელვარე თვალი!

ატირდა აბიბო! ეს რა მწარე კაეშნის ლამეაო, – გაიფიქრა და შერცხვა მისი გადაწყვეტილებისა – ჩამოეკიდა ელვარე თვალი ბავშვის აკვნისათვის. დაენანა თუ შეეშინდა? ან ერთი ან მეორე. ორივე შემთხვევაში სიკეთე ვერ ქმნა. შერცხვა. ამ შერცხვენამ კიდეც უფრო გაუძაფრა ისედაც გამძაფრებული კაეშნის ლამე და უიმედოდ წამოდგა.

იგი საფლავიდან ამოღებულს ჰგავდა, – გატანჯული, გაყვითლებული, დასუსტებული იყო.

რა უნდა ქნას აბიბომ ამ საოცარი კაეშნის ლამის შემდეგ?

აბიბოს დაღამებისა ეშინოდა, რადგან არ იცოდა, სანთელს ვინ აუწებდა, სატანა თუ ანგელოსი. მის მწუხარებას საზღვარი არ ჰქონდა, რადგან ელვარე თვალი ჩაუქრა. იგი ფუტკარის მიერ რუდუნებით გაკეთებულ ფალაყის სანთელმა ჩაუქრო და ამით ფუტკარს, მის მშობელს გული მოაჯერებინა. საოცარია მაინც, სანთელს იმიტომ ანთებენ, რომ ნათელი მიიღონ. ნუთუ ისეა ცხოვრება მოწყობილი, რომ ნათელი ნათელს ჯერ ფარავს და მერე აქრობს. ასეა, ყველაფერს თავისი უცნაური ქმედების ძალა აქვს: მზე თვალებს ერთსა და იმავე დროს კიდეც აბრწყინებს და კიდეც აცრემლებს. „ნუთუ ის ელვარე თვალი ნატვრის თვალი იყო?“ – გაიფიქრა აბიბომ და ჭირივით დაემართა სურვილი მისი პოვნისა, მაინც რად უნდა ნატვრის თვალი აბიბოს? უნდა აბიბოს ნატვრის თვალი, უნდა, რადგან იცის, რომ ამ ნატვრისთვალის მეშვეობით მას შეუძლია ყველა შესაძლებლობა სურვილებს დაუქვემდებაროს და ამით სურვილებსა და შესაძლებლობებს შორის უფსკრული ამოავსოს.

„მაინც პირველად რას იზამ, აბიბო, რა სურვილს ჩაუთქვამ შენს საოცარ ნატვრისთვალს, თუ კი იმას იპოვი?“ – შემოესმა იდუმალი ხმა.

„ბევრ რამეს“ – თქვა აბიბომ და მიმოიხედა.

„მაინც?“ – ისევ ჩაესმა.

„სიყვარულის ნიჭს ვიპოვიდი“. – გაოგნებულმა უპასუხა..

„რაისთვის, აბიბო?“ – გაოცებით შეეკითხა იდუმალმა ხმამ.

„სიყვარულის ნიჭს დაუფრიგებდი ჩემს ჯიუტ მეზობლებს: ყისას, ყასიბას, ყინწყისას, ყულფანას, ყაყანას“...

„რაისთვის აბიბო?“

„ერთმანეთს ეტორლებიან, ვინც თავს გამოიჩენს, იმას მიესევია“, – გულისტკივლით

თქვა აბიბომ.
„მერე?“ –
სოფელი მოისვენებს“.

„მერე?“
„ხალხებს დაგურიგებდი: სოფლებს, ქალაქებს, ქვეყნებს, რომ მშვიდობამ იბოგინოს
იმედად ადამიანისა?!“.

„კიდევ?“
მრცხვენია თორემ გეტყოდი“.
„ჩათვალე რომ მე შენი სული ვარ, შენგან მოგვურგურებ გამთბობი ცეცხლივით
და მე არაფერი არ დამემალების“...

„თუ ასეა, მინდა იცოდე, რომ... გეა ჩამივარდა გულში, ჩემი გეა“...
„გყვარებია და ეგაა, რაღად გინდა სიყვარულის ნიჭი?“
„აკი გითხარი, ხალხებს დაგურიგებ მეთქი. მე რომ მიყვარს, ეს ჩემი სულია. მე
მინდა მთელი სამყარო იყოს სიყვარულით გამთბარი და განათებული. მარცვალი ვერ
იხარებს, თუ ნიადაგი არა აქვს, მზე არ დაჰნათის, წყალს მოკლებულია და ჰაერი
ენატრება. მისთვის საჭიროა მიწა, წყალი, ჰაერი, მზე“.

„კარგად გაგიგე ჩემო აბიბო! მართალი ხარ. უსიყვარულო ქვეყანაში სიყვარულით
ვერ გაიხარებ, რადგან არ არსებობს ქვეყნის თავისუფლება ადამიანის თავისუფლების
გარეშე. სიყვარულის გარეშე კი სული არასოდეს არაა თავისუფალი. მე იმედი მაქვს,
შენ იპოვი ნატერის თვალს, რომ უპირველესად სიყვარულის ნიჭი მოუტანო ყისას,
ყისიბას, ყინწისას, ყულფანას, ყაყანას და... ქვეყანას! იპოვი. წადი, აბიბო, მიდი იმავ
ადგილას, სადაც შენ გულში უხსენებლის ნამარხში ელვარე თვალი მოიპოვე. წადი!
ოღონდ ფრთხილად მოურიე მიჯრით მიწყობილ პატარა, ლამაზ მალეში თითები
და იქაურობას ყურადღებით დააკვირდი. იქ ერთი ლამაზი ქვაა, ბრტყელი და პრიალა,
ვარდისფერი. არ გადააბრუნო იგი, არ შეეხო მის საიდუმლოებას, თორემ ინანებ. ნუ
წაგძლევს სული და ცნობის წადილს ნუ დაეჩაგრინები... იცოდე, ინანებ, ქვეყნიდან
გაიწირები“.

„მადლობთ, ხმავ იღუშალო“.
„თუკი ფრთხილად და ჭკვიანად არ იქნები, ცხოვრება უცნაურობებს მოგივლენს,
ჯერ დაგამცრობს მიწისქვეშა ჯუჯასავით, მერე აღგაზევებს და გიგანტებს გაგიტოლებს.
ორივე შემთხვევაში შეუთავსებელი გახდები ყოველდღიურობისათვის და დაგიდგება
მარადიული კაეშანის ღამე. შენ კი ერთი კაეშნის ღამეს ღამის არის გადაყვი“.

„მადლობთ“...
„ყველაფერი ეს – შენი უნეტარესი გეას ხატრით“.
„მესმის, უკვდავო იღუშალებავ“.
„ყველაფერი ეს – შენი სიყვარულის ხატრით“.
„მადლობთ, სულო ჩემო“...

აბიბო მთავონებით გაეშურა იმ ადგილისაკენ, სადაც გულში ელვარე თვალი
იპოვა. მიდიოდა და თავისთავს აფრთხილებდა – არ გასწყრომოდა ღმერთი და ის
ღამაში, პრიალა, ბრტყელი, ვარდისფერი ქვა არამც და არამც არ გადმოებრუნებია.
მივიდა.
შედა.
მიმოიხედა.

დარწმუნდა, არავინ ხედავს და ჩაიჩოქა.
სახელოები გულმოდგინედ ამოიწია და უხსენებლის მიჯრით მიწყობილ მალეში

ხელი გაფაციცებით მოურია. იქნებ როგორმე იპოვოს კიდეც ერთი ელვარე თვალი. „ნამეტანი დიდი ყოფილა უხსენებელი. ასეთები მხოლოდ ფუძის ან გრაალის მცველები არიან, აქ არც ფუძეა და არც ნაფუძვარი. აქ ალბათ... გრაალს იცავდა ეს ჯაღოქარი... რამდენაირია ეს გრაალი? ალბათ ორნაირი, ხელშესახები და სულიერი. ხელშესახები განძია, ხელშეუხები, მაგრამ ყოველ განძზე ძვირფასი კი - წინაპართა სულის ნათელი...“

ბევრი ჩიქნა იქაურობა, მაგრამ ვერაფერი იპოვა.

განაწყენდა აბიბო.

ხასიათი გაუფუჭდა.

ანდა - რატომ უნდა გაფუჭებოდა? როდის იყო, რომ ნატვრისთვალს ასე ადვილი მოსაძვეი იყო? ის ელვარე თვალი, კაემნის ღამეს რომ ჩაუქრა, იქნებ სულაც არ იყო ნატვრისთვალი ან როდის იყო, რომ ორი უკვდავების მაცნე ერთად მოიძვებოდა? უკვდავება ერთია და მისი მაცნეც ერთია. ტყუილა ეძებს აბიბო... ვერ იპოვის, რასაც ეძებს. ცა ერთხელ იღება, ელვარე თვალი, გნებავთ უკვდავებისა და ნატვრისა, ერთია და ის ერთხელ ეძლევა ადამიანს. თუ მოიხმარა, კარგი, თუ ვერ მოიხმარა, საპნის ბუშტივით გაქრება.

ვერ ნახა აბიბომ, რასაც ეძებდა.

დაჯდა და ფიქრებს მიეცა.

გვიან მიხვდა, რომ ფიქრები ამაოა.

ღმერთო შეგცოდნე და... გონებაში გაუელვა იმ ღამეში ქვის საიდუმლოებამ. დააპირა ამ საიდუმლოების გაცხადება, მაგრამ შეშინდა. ბევრი ფიქრისა და სინდისის ქენჯნის შემდეგ ის ღამეში, პრიალა, ბრტყელი, მოვარდისფრო ქვა... გადააბრუნა. გაიფიქრა, „დაე, ეს სულმოკლეობა გამიხდეს სანანებელი, ოღონდ საიდუმლოებას ავხადო ფარდა“. თვალები დახუჭა და გადააბრუნა. ახლა უნდა მოხდეს საოცრება, - უნდა ნახოს გრაალი, - ნივთიერი ან სულიერი ფასეულობანი. რომელი ურჩევნია აბიბოს?

თვალი ისეთი მიპარვით გაახილა, როგორც ყომარბაზებმა იციან ხოლმე კარტის გაჩითვის დროს ტუზის მოლოდინში. გაახილა და თვალებს ნათელი შემოადგა, - საოცარი ნათელი სურნელობასთან ერთად.

გაოცდა და იღუშმალნი ხმა შემოესმა.

„რატომ ქენი მაგი, აბიბო?“

„ხომ იცით, - მოუთმენლობა სულისა. ასეა გაჩენის დღიდან. ევაც და ადამიც ამ მოუთმენლობამ აცთუნა... იგი ბავშვებშიც მჭლავნდება. პატარა ბავშვს სათამაშო რომ მისცე, შეეცდება მის დაშლას შეცნობის მიზნით. თუ ვერ დაშალა, კბილებით მაინც მოუსინჯავს „გემოს“.“

„ფუძისა და გრაალის მფარველია უხსენებელი. მისი მოკვლა არ შეიძლება. ის უხსენებელი, რომლის მიჯრით მიწვობილ მალეში წაღან თითები მოაფათურე, იყო მაგ ნათელის მფარველი. იმ ნათელის კუთვნილება იყო ელვარე თვალი. მან ეს ელვარე თვალი მოიპარა და გადაყლაპა. ამიტომაც სიკვდილით დასაჯა ღმერთმა. როგორც კი მოპარვის მიზნით გადაყლაპა, იმწუთში მოკვდა. გრაალის მცველმა გრაალი არ უნდა მოიპაროს. მიპარებული კრავი მგელსაც კი შეუნახია. იცოდნე, მაგ ნათელისაგან არაფერზე წაგიცდეს ხელი, თორემ უხსენებელივით სულს განუტევებ“. - ჩაესმა აბიბოს.

„მესმის, სულო ჩემო“.

„ხელი არაფერზე წაგიცდეს, თუ რამ ნივთიერი ნახო“.

„მესმის, იმედო ჩემო“.

„ხმას მიაყურადე, იგი საუკუნეებში გამოტარებული სულიერი განძია. მოიხმარე ეს „განძი“, თუ შეგიძლია... მოუსმინე და შეიგნე“.

„ასე ვიზამ, ბატონო ჩემო“.

„მაშ, კარგი, გტოვებ შენი სინდისის წინაშე“.

„მადლობ“ - თქვა და ყურადღებით შეამოწმა თუ საიდან მოდის იღუმალის ხმა. ახლა წიალიდან მომდინარე ნათელის ხმას უნდა მოუსმინოს... და იხილა მან ნათელი, - ეს საოცარი ნათელი! იგი საიდანღაც მოდიოდა. - მიწის წიალიდან. უხილვადობიდან. იგი სულ სხვა იყო. იგი იყო გარდასულ დროთა ჩრდილებიდან ან წიალიდან აზრთა ყოველთა და მეუფებითა მისთა - ადამიანებიდან, აწ გარდასულთა სულის გურგურს რომ გავდა.

ამოდიოდა მიწიდან ნათელი.

აბიბოს ისეთი შარი-შური მოესმა, როგორც პიროვნებისა, ქცეულის ლანდად, რომელიც ახლა გადასწევს ფარდას, გამოჩნდება და დაილაპარაკებს.

და მოესმა აბიბოს გარდასულ დროთაგან პირველი ხვედროვანი ხმა:

„მე... 1095 წელს შევიპყარი კლდეკარის ამბოხებული ერისთავი, რომელმაც სიმშვიდე დაუკარგა ქვეყანას და განვაძე მიერით ქვეყნისა ჩემის. ჭაბუკო, გსმენია შენ ეს?“

- დიახ, სულო ნათელო და ხმაო შთამაგონებელო.

- კიდეც კარგი, რომ გსმენია, მადლობთ იმისათვის, რომ არა ხარ უმეცარი.

- გმადლობთ თქვენ, სულო ნათელო.

- მე 1097 წელს აღვადგინე ქვეყნის დამოუკიდებლობა, ხარკის ძლევა შევუწყვიტე მოძალადეს.

- მიკვირს, სულო ნათელო, ხმაო მაგიურო.

- მე რუის - ურბნისის დიდი კრების შემდეგ განვაძე საღვთო სამსახურიდან უღირსნი. შენ სულიერებაზე როგორ ხარ ჭაბუკო?

- გვარიანად, სულო ნათელო, ხმაო სანატრელო.

- მე შევქმენი უმაღლესი სახელმწიფო მმართველობა, სხვაფრივ - სავაზირო.

აწეწილ-დაწეწილ ქვეყანას ძალიან მოუხდა ეს. შენ მმართველობაზე მწყრალად ხომ არა ხარ, ჭაბუკო?

- ქვეყანაა შემომწყრალი მმართველობაზე. არ გააჩნია საამისო ზნე, სულო ნათელო.

- მე 1104 წელს შემოვიერთე გარიყულნი შვილნი ქვეყნისა, კახეთი და ჰერეთი, შენ... რა ჭენი ქვეყნისათვის, ერთი ნერგი მაინც თუ გაახარე?

- მაპატიე, სულო ნათელო... ეს მხარეები ჯერ კიდევ არც კი მომინახულებია ჩემი უგნურებისა და შეჭირვების გამო.

- მე 1110 წელს ქვემო ქართლის განთავისუფლება დავიწყე და მალე მოვრჩი საქმეს. შენ... შენ რა მოიმოქმედე საკეთილდღეოდ ქვეყნისა შენის? სოფლისა შენისა?

- ო, მაპატიე, სულო ნათელო, ეს გულახდილობა, - არაფერი. არაფერი არ მომიმოქმედებია. არც ერთი ნერგი არ დამირგავს და არ გამიხარებია. მე ახლა ვგრძნობ რა მდიდარი ვყოფილვარ შენით და როგორ - პატარა - ჩემი მდგომარეობით. მე იმასაც ვგრძნობ, შენი ღვაწლის სიდიადემ როგორ ნათლად დამანახა ჩემი სიმცირე ქვეყნისა და ხალხის წინაშე.

- მე 1115 წელს ულამაზესი რუსთავი გავათავისუფლე მოძალადისაგან, გსმენია ალბათ.

- მაპატიე, სულო ნათელო, რომ ასეთი უღირსი ვარ. არ მსმენია ეგა და ის კი მსმენია, რომ რუსთავი დიდი შვილის მშობელი ქალაქია. ოჰ, ცუდად ვხედები სულო ნათელო, წამიდან წამზე ცუდად ვხედები შენი ამაგის წინაშე.

- რა მოგდის ჯელო?

- ვგრძნობ, როგორ ვპატარავდები როცა გისმენ.

- სანთელი დაანთე ამაღამ და ილოცე.

- სანთელი მისით აინთება, სულო ნათელო, ასე მითხრეს.

- ფრთხილად, სატანამ არ აგინთოს, თორემ დილაშე რაღაც უნდა იმად გაქცევს...

- მგონი შენი სიდიადე მამცირებს მე უღირსს, რომელსაც შენი ნამოქმედარი არც კი დამსიზმრებია. ალბათ შენს წინაშე თავისთავისა მრცხვენია და დამცრობის ტკივილს ვგრძნობ.

- მე 1106 წელს სახელოვანი ტაოდან მოძალადენი გადავრეკე, აქედან ორი წლის შემდეგ გავათავისუფლე ქალაქები ლორე და აგრანი...

- სასმენელნი მეზრდება და მე კი ვპატარავდები, სულო ნათელო. მეტისმეტად ვპატარავდები, თანაც შინაგანად ვგრძნობ ტკივილს.

- მე 1121 წელს მოვიგე დიდგორის ომი. ეს იყო ძლევადი საკვირველი. ასეთი ომი დღემდე არც ყოფილა და არც მოგებულა. გსმენია ამის შესახებ ჭაბუკო?

- ო, შემიბრაღე სულო ნათელო... თქვენი ღვაწლის ფონზე უფრო და უფრო მწვავედ ვგრძნობ, როგორ ვმცირდები... ნუთუ ეშმა დღისითაც ანთებს სანთელს.

- მე 1124 წელს ოთხასწლიანი ბატონობისაგან გავათავისუფლე დედის გულივით სუფთა დედაქალაქი და იქ დაგმკვიდრდი. არ დაგავიწყდეს, ჭაბუკო, ოთხასწლიანი კი არა, ოთხასწლიანი ტყვეობიდან გავათავისუფლე... გსმენია?

- მსმენია, მაგრამ ეს მუდამ ლეგენდა მეგონა და არა სინამდვილე. და თუ ეს მართლა ასეა... ოჰ, როგორ მწარედ განვიცდი ჩემს დაპატარავებას. აუტანელი ისაა, რომ ტყუილა გამიცდენია დრო, მოსახვეჭელი ვერაფრით მომიხვეჭია. გული მტკივა.

- 1123 წელს დმანისი დავიბრუნე დამპყრობთაგან, ერთი წლის შემდეგ დავიპყარი შირვანი, გავათავისუფლე ანისი, საბოლოოდ გავაერთიანე დაქსაქსული ქვეყანა ჩემი. ადამიანს დავუბრუნე ყველაზე მძიმე დანაკარგი - ნათელი რწმენა თავისთავისა.

- მდოგვის მარცვალი ყველა მარცვალზე მცირეა ამ ქვეყნად. მეგონა, ჩემგან აღარაფერი დარჩებოდა და მადლობა ღმერთს, მდოგვის მარცვალს მაინც გავუტოლდი და იმის ქვემოთ აღარ წამოვედი... თავისთავს ვერ ვხედავ შენი სიდიადის წინაშე.

- სამოცი ომი მოვიგე, ვერავინ დამამარცხა ერთის გარდა. ის ერთიც იყო სიკვდილი, რომელმაც შენი ქვეყნიდან წამიყვანა...

- მარადისობაში, სულო ნათელო. ის უპირველესად შენი ქვეყნისა ყოფილა, სულო ნათელო. შენი ცა, შენი მიწა, შენი წყალი. მე ახლა აქ, ამ შენს დანატოვარ მიწაზე ვარ, როგორც მდოგვის მარცვალი, მცირე, მცირე, ვითარცა თვალით ძლივს სახილველი... მიწა გეძახის, სულო ნათელო, საუკუნეები გეძახის სულო ნათელო, ისტორია გეძახის... მე ამ ძახილს ვიმენ; სულო ნათელო... ვარ ამით ბედნიერი და... ჩემი სიმცირით უბედური.

აბიბომ ვერც კი შენიშნა, როგორ წამოადგა თავზე მისი უერთგულები და უსაყვარლესი გეა, გოგონას უცნაური თვითსიტყვაობა, ვითარცა ბოდვა, გაუკვირდა, მაგრამ აღარ შეიმჩნია რა და შეკავებული ცნობისწადილით იკითხა:

- რა ძახილზეა აქ ლაპარაკი, რას ისმენ აბიბო ან რა დღეში ხარ? დაჩოქილხარ მიწაზე და თვითსიტყვაობ.

- მაღლობ, გეა, რომ მოხვედრი. ისე მელაპარაკები, თითქოს მხედრადღე... შენ ახლა მე მხედრად?

- დიახ, გხედავ. დაჩოქილხარ და ლაპარაკობ.

- მატყუებ, შენ მე ვერ მხედავ.

- როგორ თუ ვერ გხედავ.

- მე ხომ ძალიან დაპატარავებული ვარ, სულ მდოგვის მარცვლის ოდენა გავხვდი... საოცარი ნათელი სულის წინაშე ასე ვგრძნობ. თუ ამალამ ეშმამ სანთელი ამინთო, ტანადაც დავპატარავდები, მუხლებამდეც ვერ შემოგწვდები... არა, არა, მე მაინც მეყვარები...

- როგორ თუ მდოგვის მარცვლისოდენა, რა ლაპარაკია ეს. აი, ხომ ხედავ, აგერა ხარ, თავით ფეხებამდე ჩანხარ ლამის ორი მეტრო აბიბო... შენ კი ამბობ მდოგვის მარცვლისოდენა ვარო.

- გეჩვენება გეა! ჯერ ერთი, მე აღარც კი მახსოვს, როდის ვიყავი სრული სიმაღლისა. როცა ვიყავი, მაშინ ჩემი სიმაღლე იყო ალბათ ისეთი, როგორიც გახსოვარ.

- მე სიტყვაზე გეუბნები, აბიბო...

- მე კი საქმეზე გეუბნები გეა, სულო, იმედო, სიყვარულო, ნეტარებად და თვალთა ჩემთა ჩინო, გეა!

გეა შეერთა, შეშინდა, შეიშალაო აბიბო, გულამოსკვნით ატირდა. აბიბომ იგი დაამშვიდა და უთხრა:

- მე ახლა შევევედრები უფალს, ისევ გამომეცხადოს სული ნათელი, მასმინოს მისი ხავერდოვანი ხმა, გასმინოს შენც და... მოგხიბლოს. იქნებ მაშინ გამიგო... იქნებ მაშინ დარწმუნდეს ჩემს სიმართლეში.

დაიჩოქა, ბრტყელ პრიალა ქვას მორჩილებით და შინაგანი მუდარით დაადო ორივე ხელი გაშლილი თითებით და მოკრძალებით შესთხოვა ღვთაებრივ სულს:

- მისმინე, სულო ნათელო. მე ახლა ვარ შენს წინაშე და სმენად ვარ გადაქცეული. ვინძლო მიიხრა რამე...

- დიახ! - შემოესმა ხმა, მაგრამ ეს არ გაგდა წაღანდელ ხავერდოვან ხმას. ეს იყო ქალის უნაზესი ხმა. - მისმინე: ჯელო: 1204 წელს ავიღე ხლათი, მერე - კარი ანუ ყარსი. დავიბრუნე ხახული, ოშკი და ბანა. ამავე წელს ღვთის შეწვევით დავიკავე ქალაქები: ლაზია, ტრაპზონი, სამსუნი, კერასუნტი, კოტორია, ჰერაკლია და ყოველნი ადგილი პონტოსანი.

- მე ბედნიერს თანაც უბედურს, ეს სახელები არც კი გამიგონია, შენ კი გიბრძოლია და ავილია დედაებრო სულო ნათელო. გისმენ, ვარ ბედნიერი და თანაც უბედური, რომ უფრო და უფრო ვგრძნობ ჩემს სიმცირეს შენი ღვაწლის წინაშე. - თქვა და გაცეცებით შეხედა გეას, ხომ გაიგონეო ღვთაებრივი ხმა სულისა ნათელის...

გაოცებული უყურებდა გეა, რადგან მან ვერაფერი გაიგონა და რომ ხედავდა აბიბოს მეტყველ სახეს, წუხდა, გადაცდაო ქკუიდან, - ფიქრობდა. აბიბოს ესმოდა, მას კი - არა.

აბიბო ისევ სმენად იქცა:

- 1205 წელს ბასიანში მოვიგე დიდი ომი. ჩემს დროს აიგო ვარძია - ცამეტ სართულიანი ციხე-ქალაქი, ბეთანია... ყინწვისი... ბერთუბანი...

- მაღლობთ სულო ნათელო, რომ ასმინე შენი ღვთაებრივი ხმა ჩემს იმედსა და სიყვარულს - გეას. მოიხედე გეა, ძვირფასო, მოიხედე, კიდევ ინებებს ღმერთი და სული ნათელი შეგვეხმიანება... და მიმართა იდუმაღს:

- ინებე, სულო ნათელო, ინებე...

ამგერად მოესმა მამაკაცის ხმა, ოღონდ იმ პირველისაგან განსხვავებული ხავერდოვნებით, ტემბრითა და შთაგონებით:

- მე ქართლიდან მოთარეშე უცხოელნი განვაძე, გინა ოსები... მივიღე ქვეყნის ახალი კანონმდებლობა, განჯასთან დავამარცხე მონღოლები, კლარჯეთის საზღვართან - სულთანი ორხანი...

- დიდება შენ და სულო ნათელო... ხმაო იმედისა.

- 1335 წელს სამშობლოდან განვაძე მონღოლთა ჯარი, აღვადგინე ქვეყნის სრული დამოუკიდებლობა... შევექმენი „ხელმწიფის კარის გარიგება“, დავაწესე „დარბაზობა“, აღვადგინე ქვეყნის ძლიერება...

- მაღლობთ, სულო ნათელო, რომ სიმცირის ტკივილი კიდევ უფრო მაგრძნობინე. იმისათვისაც მაღლობა, რომ ასმინე შენი ღვთაებრივი ხმა ჩემს გეას. ჰო, სადა ხარ, მოიხედე, გეა!

გეა გულამოსკვნილი ტირილით წამომდგარიყო და მიდიოდა. აბიბომ დაუძახა, ღვთის გულისათვის მობრუნდი. იქნებ შენც იგრძენი ჩემებური სიმცირე...

- მე არაფერი გამიგონია.

- ო, სულო ნათელო, ჩემი გეა ამბობს, რომ მას არაფერი გაუგონია, რატომ, რატომ?

- გეას არ უხილავს ელვარე თვალის ციაგი. ამიტომ იგი ჩვენს ხმებს ვერ მოისმენდა.

- როგორ მეწყინა, როგორ მეწყინა სულო ნათელო, რომ გეა ვერ დავარწმუნე ჩემს სიმართლეში! - და მიუბრუნდა.

- გეა, სულო ჩემო, მოდი და დამელაპარაკე...

- ამბობ, ნამცეცა ვარ, მღოგვის მარცვლისოდენაო, ხმები მესმისო, რა უნდა დაველაპარაკო და რა უნდა გასმინო. ძალიან ვწუხვარ, რომ... ავად ხარ. ხმები... ხმები მესმისო...

ეს სიტყვები გაიგონა თუ არა, აბიბოს ხელ-მკლავი ჩამოეშალა. წარბები „ჩამოუტყდა“, ნესტოები დაებერა და ატირდა, არ ესმისო გეას ჩემი.

ვისაც კაცის ტირილი არ უნახავს, დასდოს ღმერთმა პატივი და არ ანახოს. ადამიანის ტირილი მეტად ცუდი სანახავია, გინდა მოხუცი იყოს იგი და გინდა ახალგაზრდა, ჯეელი, ისეთი, როგორიც არის აბიბო.

დიდხანს ქვითინებდა ჩუმად და შიგნით - თავისთავში, როცა უთხრეს, შენ ავად ხარ... ამბობ, მღოგვის მარცვალის ოდენა ვარო... ხმები მესმისო, რამ წაგახდინაო, შე კაცო!

როგორც იქნა, გული მოიოხა, მაგრამ ისეთი შინაგანი დაქანცულობა იგრძნო, როგორიც შეიძლება იგრძნოს კაცმა, რომელიც ჩასვეს ტომარაში, თავი საგულდაგულოდ წაუკონეს, აიტანეს შიშველი მთის წვერზე და იქედან დააგორეს. მიწას გულჩაღმა დაემხო, გაიტრუნა. ვერავინ იტყვის, დაიძინაო. ის კია, - დიდხანს თვალდახუჭული იწვა და უცნაურ ფიქრებს ეძალებოდა. ბოლოს, სულ ბოლოს გაიფიქრა, - გეა მიწის სახელია. ჩემმა სიყვარულმა გეამ დამტოვა, მაგრამ მიწა მაინც არ მიმატოვებს. იგი დედაა ყოველთა არსთა, ბუმბერაზთა და ღვთაებათა. მიწაზე წარმოიშვა ადამიანიც და ღვთაებაც, რომელიც შემდგომ ცად ამალღდა, ზღვა დედმიწიდან, მისი სანაპიროდან იწყება, მთა მიწიდან, მთის ძირიდან იწყება, ცაც მიწიდან, ჰორიზონტიდან იწყება, მიწაა საწყისი ყოველთა. ჩემი სიყვარული, ჩემი ულამაზესი გეაც მიწამ წარმოშვა. მაღლობთ, მიწაო, ამისათვის. მაგრამ... ყოველი, რაც ამ ქვეყნად არის, წამიერად ქრება, ყველაფრისაგან იცლება და შიშვლდება

დედამიწა, მეტადრე მისთვის, ვისაც იმედი და სიყვარული ტოვებს. დედამიწის სიშიშველე მშობლის სიშიშველეზე უარესია. სადა ხარ, გეა!... ხელები გეძებენ, თვალები გელაინ.

აბიბო უმაღლესი წამოიჭრა, მიდგა, მოდგა და, ის იყო, უნდა წასულიყო გეას მოსაბრუნებლად, რომ ნაცნობი ხმა შემოესმა. ეს იყო ხმა იდუმალი:

- აბიბო, ეს ლამაზი, ბრტყელი, მოვარდისფერო ქვა დადევნო თავის ადგილს და მიწა დააყარე. მანდ მარადისობის სულიერი გრავალი ინახება. მასზე დიდი სულიერი ფასეულობა არ არსებობს... ჯერერთი, დააშავე, რომ გადმოაბრუნე, მეორეც, შიშველად ტოვებ, - მიწა მაინც დააყარე ისე, როგორც იყო.

აბიბო შეკრთა, შემობრუნდა, დაიხარა, დავალება რუდუნებით შეასრულა და იდუმალების უკვდავებას გაეპასუხა:

- მაღლობთ, მარადიულო სულო ფხიზელო...
- კიდევ რაღაცის თქმა გსურდა ვგონებ...
- ნატურისთვალნი გამახსენდა.
- ისიც გაგახსენდა ალბათ, რომ გითხარი: პირველად რას იზამდი, რას ჩაუთქვამდი ნატურისთვალს მეთქი.
- გამახსენდა, სიყვარულის ნიჭს მოვიპოვებდი მეთქი.
- ნატურის თვალის გარეშე ვერ მოიპოვებ მაგ სიყვარულის ნიჭს?
- რა ვიცი, წავალ, ვიხეტილებ ამ ტრიალ ქვეყანაში და ვიპოვი. აკი ამბობენ, ეძიებდე და ჰპოვებდე.

- კარგია, აბიბო, ახლა შენთვის მთავარია იპოვო თავისთავი და დაარწმუნო შენს ღირსებებში, ჩააქრო ხალხის მითქმა-მოთქმა შენს ირგვლივ, - აქაო და სხვანაირი გახდა, თავისთავს ვერ ხედავს, ჭკუიდან გადავიდაო. არავის ესმის შენი. სამწუხაროა, მაგრამ... ძალიან მალე გააქტიურდება ის ბიჭი, რომელსაც მოსწონს გეა და შენ თუ შენსკენ არ შემოაბრუნე ის ღვთისნიერი ქალიშვილი, წაიყვანებენ, ძალად გაათხოვებენ ან გაიტაცებენ, შეიყვანებენ „დედოფლის ოთახში“. მექორწილები რომ წავლენ, ის ჯმუხი ბიჭი შევა მშვენიერი გეას ოთახში, გამორთავს ბრღვლიანა შუქს, ჩართავს ღამეულ, ცისფერ, მკრთალ ნათელს, კდემით სავსე გეას ჯმუხი ბიჭი თეთრი სიფრთხანა კაბის კალთებს აუწევს, მკერდს ააცილებს, მკლავებს ააწვინებს, გახდის, ხელებს ჩამოაშვებინებს, სამი ნაბიჯით უკან გაიწევს, მოვარდისფერო მარმარილოსავით ღამაზად ნაქანდაკარ ტანს ნდომით შეხედავს, ბუნების ხელოვნების უმაღლესობით დატკება და როცა ფეხის ფრჩხილებიდან თავამდე დაუვლის ჟინის ჟრუანტელი, სამი ნაბიჯის მანძილს ერთი ნახტომით გადაეცლება, გეას მსუბუქ, გამჭვირვალე, მოვარდისფერო მკერდს თავისი ბანჯგვლიანი მკერდით დაეტმასნება, ხელებს წელზე მოხვევს, კიდევ უფრო გახურდება, ანთოსივით ფეხქვეშ ქარს გაუტარებს და ამით კიდევ უფრო მორჩილ და უძლურყოფს, მიიყვანს საწოლზე, დააწვენს და პირქვე ისე დაემხოება შენს უნატიფეს გეა, როგორც წელან შენ იყავი დამხობილი გეას - ოღონდ დედამიწას, იმ განსხვავებით, რომ შენ უძრავად იწექი, იქ კი მოხდება ძვრა ოღონდ არა ჰორიზონტალური, როგორც მიწისძვრა, არამედ ვერტიკალური, ველური ბიძგებით...

იდუმალი ხმის ამ სიტყვებს რომ ისმენდა, აბიბო თავის თავში ენთობოდა, იზნიქებოდა, იდრიკებოდა, სწორდებოდა, იკუმშებოდა და გრძნობდა, როგორ უახლოვდებოდა ფეთქებად ზღვარს. სათქმელად მოსული სიტყვა გაეყინა, ბაგეზე გაუქვავდა, მერე ამოძრავდა, ფილტვები დაბერა და ჭურვივით ამოაგდო ერთი სიტყვა:

- არა!

იღუმალი ხმა უკვე გადაღლილიყო, ელვისუსწრაფესად წაბრძანებულიყო თავის საბრძანისში და იღუმალ განსჯას მისცემოდა. რის განსჯას - ამაზე ვერცერთი გულთამხილავი, ვერცერთი ღვთაება თუ ეშმა ვერ უპასუხებდა.

- არა!

- კიდევ დაიგრგვინა და მხარზე ხელის შეხება იგრძნო. აბიბო შემობრუნდა და დაინახა კოჭლი კაცი.

- რა გაყვირებს, ჭაბუკო, ვის მიმართაც მაგ ყვირილით, აქ ხომ შენს მეტი არავინ არ არის.

- როგორ თუ არ არის, - ნერვიულად თქვა აბიბომ.

- არავინ არ არის და ყვირიხარ. ჭკუით იყავი ჭაბუკო. არ გაგაუბედუროს მაგ შენმა ახირებამ. ხან ამბობ ეს ორმეტრიანი კაცი - მღოგვის მარცვლისოდენა ვარო, ხან ამბობ, მიწის ნათელი ხმები მესმისო, ხან ამბობ იღუმალეზას ველაპარაკებო. დაფიქრდი, აბიბო, გულწრფელად მეცოდები, დაანებე მაგ ახირებებს თავი. შეირთე შენი გეა, გააჩაღე კერა, გააჩინე ბავშვები, მოიმეკე მოსავალი და შეირგე ეს ლამაზი ქვეყანა.

- თქვენ ჩემი არ გესმით. ჩემი... ჩემი არ გესმით!

- ეს „თქვენ“ ვინ არის?

- პირადად შენ, ყველა, ყველა, ყველა! მათ შორის - გეა... და ყველანი ბრმები და უსმენადები ხართ, მეცოდებით.

ჩვენ ყველას შენ გვეცოდები, ჭაბუკო.

- არა, მე თქვენ ყველა მეცოდებით. არ გესმით, რომ მე მღოგვის მარცვლისოდენა გაგზდი, როცა ნათელი სულების ხმები და საქმენი გავიგონე, როცა ვიგრძენი მათი ღვაწლი.

- კარგი, კარგი, ნამეტანი ნუ გააჭირე საქმე, - გაცხარდა კოჭლი კაცი და ცოტა ხნის შემდეგ შეეცადა დაეყვავებინა, - კარგი ჭაბუკო, იცოდე, მთელი სოფელი გაგრიყავს, ასეთი უაზრო და მოჩვენებებიანი რომ ხარ. დაფიქრდი, იბოვე თავისთავი... სისულელეს ნუ ლაპარაკობ. როგორ თუ მღოგვის მარცვლისოდენა, რას ამბობ?

- თქვენ, თქვენ იბოვეთ თავისთავი. უსმენადები, უგრძნობელნი ხართ. ვერ ხედავთ. თქვენ მხოლოდ ჰორიზონტალური ხმები გესმით, უნდა გესმოდეთ ხმები ზევით და ქვევით და ქვევით ზევით. ესაა საქმე, მე ამაოდ მლანძღავთ, არ გესმით ჩემი!...

კოჭლმა კაცმა აბიბოს უყურა, უყურა, ჩაიქნია ხელი და წავიდა. აბიბომ თვალი გააყოლა და გაიფიქრა: „უბედური ვარ, ჩემი არა ესმით რა“.

გადაწყვიტა განმარტოებულიყო, თავისთავში ეპოვა ძალა, დამწვინებულიყო და ყველაფერი ისე განესაჯა, როგორც მას ესმოდა. ძნელად ურიგდებოდა თავის ბედს - სიმძირეს. არ იცოდა, ამაში ვინ იყო დამნაშავე, დრო, რომელმაც არ მოითხოვა მისგან მამაცობა, მეომრობა, ტაძრების მშენებლობა თუ თვითონ, რომელმაც დროს ვერ აუღო ალლო და ვერ გამოიჩინა თავი კაცის, ღმერთისა და ქვეყნის წინაშე. ვერ გაიგო, თუ ვინ იყო დამნაშავე მისი შინაგანი დამცრობისა.

აბიბო შეუდგა კოხორის აღმართს, - მის თვალწინ აღმართულ ფერდობის გზას, რომელიც თავდებოდა ამ ლამაზი ფერდობის თავში და ქმნიდა შთაბეჭდილებებს, თითქოს ამ ლამაზი გასამზირის იქეთ არავითარი მშვენიერება აღარ იყო და, ქვეყანაც აქვე თავდებოდა თავისი მრავალფეროვნებით და სიდიადით.

აბიბო შედგა, მობრუნდა და გაიხედა შორს...

მის თვალწინ იშლებოდა პატარა ფერდობები, მცირე გამინდვრება, რომლის

ერთი ნაწილის მითვისება სერაფიმე ჯიბილეთმა სცადა ღვთის ნების წინააღმდეგ. შემდგომ ისევ დაღმართი, მცირე ფერდობი, სოფლის შარა და ლამაზ ღობეშემოვლებული სახლი მწვანე ეზოთი.

შორს კი - ცისფერშერეული ჰორიზონტი, მთებს შორის ჩამდგარი სურნელოვანი სივრცის „მორევი“, ძირს - ღედამდინარე თავისი გაუთავებელი იდუმალი ღუდუნით და ჩქაფანით.

მწვანე მოლზე იდაყვდაყრდნობით წამოწვა აბიბო და გაახსენდა ბევრი მწარტკბილი ამა სოფლის ამოვებიდან, ისევ სერაფიმე ჯიბილეთი წარმოუდგა თვალწინ: კაცი ცბიერი, მოჩვენებითი მოყვასი... რომელსაც თავისი დიდი ეპატარავება და სხვისი პატარა ედიდება, ესარბება. აბიბო გონების თვალთ ხედავს, როგორ ეწვის ფეხქვეშ მიწა და ის მაინც დგას. გაახსენდა არაკივით ნათქვამი მუხამედ მოციქულისა და მისი უგნური ახლობლის შესახებ... აღესრულა ~~ცოდვებით დანთვებული~~ მესიის ახლობელი. ძალიან გულნატკენი იყო მასზე მესია, მაგრამ დამარხვის წინ მაინც თავისი ხელით გააპატიოსნა, განბანა. მუხამედ მესიის ხელი რასაც მიეკარებოდა, იგი არამც და არამც არ დაიწვებოდა, რაც არ უნდა სასტიკ კოცონზე დაედოთ.

მესიამ მის ცოდვილ ახლობელს მთელს ტანზე შეახო ხელი განბანის დროს, ოღონდ დაავიწყდა ფეხის გულგებში ხელის მოსმა.

გაპატიოსნების შემდეგ ცოდვიანი მაინც არ დაინდო ღმერთმა და სწორედ ამ სუსტი ადგილიდან დაიწყო წვა, რომელზეც განბანის დროს მესიას ხელის მოსმა დაავიწყდა, ამიტომაცაა, სული თურმე დამარხვის დღიდან მარადიულად იწვის და იტანჯება.

ღიახ, ასე იყო ეს ამბავი.

მუხამედ მოციქული აღარსად არის, რომ ღმერთის მიერ განზრახ დაშვებული შეცდომა აღარ გაიმეოროს, ის კი არა და... ზოგიერთ ცოდვიანს მთელი ტანი ღია აქვს, ცეცხლის მისაღებად მარადიული წვისათვის არა თუ ფეხის გულები.

რატომ გაახსენდა ახლა იგი აბიბოს? იმიტომ რომ მისი აზრით ცოდვიანი უნდა დაისაჯოს. ვინც აბიბოს ვერ გაუგებს და გარიყავს, ყველა ცოდვიანი, უგრძნობადი, უსმენადი და ღალატისანი არის. ისინი უნდა დაისაჯონ ოღონდ იმ ქვეყანას კი არა, აქ, ამ ქვეყანას, თანაც ახლა, დღეს, ამ საათში, ამ წუთში.

ყველას ყველაფერს აპატიებდა, ცხადია, ცუდი კაცის გარდა. თუკი დღეს გეას შეგვდებოდა და მოელაპარაკებოდ, აპატიებდა და... უსმინა ღმერთმა. ჩამოიარა კოხორისაკენ გეამ და იდაყვდაყრდნობით წამოგორებული აბიბო რომ დაინახა, შედგა.

აბიბომ თითქოს ზურგს უკან მზერის მცხუნვარება იგოძნო, მიმოიხედა და, გეას რომ თვალი მოჰკრა, ისე წამოვარდა, თითქოს ფერდებში უჩხვლიტესო. წამოვარდა და მიაფართქალდა გეას:

- სულო ჩემო, მე შენ გნატრობდი, როგორც ვერც ერთი ცოცხალი არსება ვერ ძლებს მიწის გარეშე, ასევე მე ვერ ვძლებ შენს გარეშე. მიხარია, რომ შენც მიწის სახელი გქვია გეა და... შენგან უნდა დაიწყოს სიცოცხლე მომავალმა.

- შენ კიდეც პატარა ხარ? - ფიქრის საგანი შეუბრუნა და გამომცდელად კითხა გეამ, უნდა გაიგოს მისი აზრით გონს მოეგო თუ არა.

- ღიახ, პატარა ვარ.

- მაინც რამოდენა? - განგებ შეეკითხა.

- მდოგვის მარცვლის ოდენა, ჩემო გეა.

- რატომ ვერ ხედავ თავისთავს ეს ორი მეტრო კაცი.

- ვხედავ, როგორ არ ვხედავ, მაგრამ წინაპართა ამაგთან შედარებით...
- მერე? ხედავ და იძახი, მცირე ვარო. ვილაცას შერეკილი ეგონები.
- ასე ვარ ჩაგონებული ნათელი სულების მიერ.
- არ შეიძლება მოძებნო თავისთავში ძალა და უარყო ან დაივიწყო იმ შენი ნათელი სულის გავლენა, რომელმაც ასე შეგცვალა და დაგაქნინა? ჭერ ერთი, რა ნათელ სულზეა ლაპარაკი, მეორეც - მისგან ასე დაქინებდა შეიძლება.
- იმ ნათელმა სულმა სამოცი ომი გადაიხადა. ზოგიერთი სამოც წელს ფუფუნებაში ვერ ძლებს, იმან კი სამოცი ომი მოიგო. ვერავითარმა ძალამ ვერ დაამარცხა. როგორ დავდგე მე ახლა იმის გვერდით?! თავად განსაჯე, ვინა ვარ და რამოდენა ვარ მასთან შედარებით?
- გეა ჩაფიქრდა, არ დაიბნა და საკმაოდ მქისედ უბასუხა:
- ის იმ დროში ცხოვრობდა, შენ ამ დროში ცხოვრობ. შენ რომ მის დროში გეცხოვრა, შენც მასე იზამდი. შენი დრო გევაზობას არ თხოულობს. არის დუნე, მოსაწყენი და ცარიელი, შენი დრო არის შურის, მტრობის, გაუტანლობის, სამშობლოს უარყოფის...
- გეა, შემოგვევლე, რატომ არ გჭერა, რომ დრო არაფერ შუაშია, დრო, როგორც დაბადება, ისეა. დღე ერთნაირი ბუნებრივი კანონებით თენდება. დროს სხვანაირად თაობა ქვია. როგორიც არის თაობა, როგორიც არიან ადამიანები, ისეთია დრო. ჩვენი დრო ჩვენ გვგავს და იგი ჩვენა ვართ. ცუდი დრო და კარგი დრო არ არსებობს, ეს ყველაფერი პირობითია. არსებობს ცუდი თაობა, ცუდი ადამიანები და კარგი თაობა, კარგი ადამიანები. მე იმ ადამიანებზე მოგახსენებ, რომლებსაც აქვთ დიდი გავლენა დროზე, თორემ... ყველა ადამიანი კარგია...
- გეას ძალიან მოსწონს აბიბოს აზრი და გაიფიქრა, - იქნებ სულაც თავის ნორმალურ ჭკუაზეა აბიბო და მე მეჩვენება, რომ ის თავის რწმენაში დამცირდა.
- აბიბო, შენ კიდევ იტყვი, რომ მდოგვის მარცვლის ოდენა ხარ, მცირე, აუტანლად მცირე? - წამქეზებლად ჰკითხა იმ იმედით, რომ აბიბო ეტყოდა, - „ო, არა, მე დიდი ვარ“, მაგრამ ამაოდ, აბიბომ ჭიუტად უბასუხა:
- კი, ვიტყვი... მე მდოგვის მარცვალი შესადარებლად დავასახელებ, თორემ უფრო მეტსაც გეტყვოდი.
- მეტი რაღა უნდა გეთქვა?
- მე რომ ვიცოდე მდოგვის მარცვალზე მცირე რამ სხეული, იმას დავისახელებდი.
- რატომ, რა ღმერთი გიწყრება ასეთი ნათელი აზროვნების კაცს?
- მე საერთოდ არაფერი არა ვარ იმ ამაგთან, რის შესახებაც ნათელმა სულებმა მაუწყეს... ერთსა გთხოვ გეა. შემარგე შენი აქ ჩემთან ყოფნის ულამაზესი წუთები, დავანებოთ კამათს თავი, გავიხედოთ ამ ულამაზესი კოხორიდან შორს, თვალი მოვაგლოთ იმ ზღაპრულ ჰორიზონტს, რომელიც ამ ლამაზი მთების და ქედების ტეხილებს გასდევს, თავი წარმოვიდგინოთ იქ, სადაც ახლა ჩვენ ყველაზე საჭირო ვართ, ან ყველაზე უფრო მეტად გვინდა ვიყოთ და ვიცინებოთ. ოცნებას კაცი არ მოუკლავს.
- ძალიან კარგია ეგ, მაგრამ მოსვენებას მიკარგავს ის ლამაზი ეშმა, რომელიც შეგნებაში, ტვინში შეგისახლდა და თავისი ნებით გატარებს. მეშინია, არ შეგშალოს და გონებიდან არ გადაგადოს. მე გეუბნები, შენ ძლიერი, მშრომელი, რაინდი ბიჭი ხარ და... გულგატეხილი ამბობ, - მდოგვის მარცვალი ვარო. ეს სიჭიუტე არაფერს კარგს არ მოგიტანს, აბიბო, დამიჭერე.
- შენ არ გესმის ჩემი...

- მესმის და ამიტომ გირჩევ, დაანებე თავი მაცდურ ფიქრებს.

- გეა, სულო და იმედო ჩემო, მეთორმეტე საუკუნეში ღვთაება პირიმზედ ხმობილმა ულამაზესმა ქალმა, ფოსტლებში ფეხებწაპარული სიფრთხილით რომ დადიოდა სასახლის ხალიჩებზე, ამ სასახლიდან გაუსვლელად ქვეყნის გარეთ შექმნა უდიდესი იმპერია პონტოს სამხრეთით. შენ ჩემთვის პირიმზე ღვთაებაცა ხარ და უფრო მეტიც, მაგრამ მის წინაშე შენ როგორ გრძნობ თავს? რამოდენა ხარ და რას განიცდი.

- რამოდენასაც მხედავ, იმოდენა ვარ, აი, შემომხედე, - თქვა და იქვე ხის ტოტისაკენ აიშვირა ხელი, რომ თავისი სიმაღლე და ამ სიმაღლის შესაძლებლობა დაენახებინა და ეგრძნობინებინა აბიბოსათვის.

აი, ნახე, რამისიმაღლე ვარ!

გეა ცერებზე რომ აიწია და შიშველი ლამაზი მკვლავ-ხელით ყვავილოვანი ხის ტოტს მისწვდა, ნათლად გამოჩნდა გეას ტანი და ნაკვეთები, აბიბომ კარგად დაინახა გეას სიფრიფანა ჩითის კაბის გვერდითი ფურჩალა როგორ ასცილდა შიშველ მუხლისთავს და უღმობლად მიუახლოვდა პლანეტა ვენერას ბორცვად წოდებულს, ამოზურცულის უდაბნოსეული მხურვალეების ზღვარს, ცალი მკვლავის აჭიმვით როგორ აიწია მკერდის ერთი მხარე და განსაკუთრებული ანდამატით გამოაჩინა ბილიარდის თეთრ ლუზასავით საგლე ძუძუმკერდი, ვენებიანად გაჭენ-გამოჭენებული ნაკვეთები და გრიმასები როგორ მოედო ყველაფერს, ლამაზ, ცქრილა საყურეებით დამშვენებულ ბიბილოს როგორ შეეხო თეთრი, ლამაზი მკვლავი და... ნეტავ, ასე უცებ არ მიეცა ის ყვავილი ყვავილოვან ტოტს, ან დრო შეჩერებულიყო და ქანდაკებასავით გაეჩერებინა გეას ტანი, - ასე გრაციოზული, ასე მოვარდისფერო, ასე მაღალოსტატურად გამოძერწილი ბუნების ხელით, ასე სურნელოვანი და ანდამატური, ასე ქალური და ვნებიანი.

- გაიგე, რამოდენა ვარ? - ნიშნისმოგებით თქვა გეამ და აბიბოს გამომცდელად დააკვირდა.

- კი, გავიგე. - თავის დაქნევით ძუნწად უპასუხა და მცირე დუმილის შემდეგ ზედმეტად გულუბრყვილოდ თქვა: - ჩემთვის ხარ უბადლო, ვითარის ღვთაება, ქვეყნის და ხალხის წინაშე ნულოვანი ღვაწლის გამო კი - მდოგვის მარცვალი.

- ნახვამდის, - თქვა გაცხარებულმა გეამ და მკვლავი ჩამოუშვა, თავისთავში მიმოსწორდა და გაუმეორა, - ნახვამდის. ასეთი გულაცრუება იშვიათად თუ ვინმეს ეგრძნოს. გეა უიმედოდ წავიდა.

აბიბომ ორი ლახვარი ერთდროულად იგრძნო, პირველი - მის თვალებში დაიშალა ის პლასტიკური ქანდაკი, რომლის უნაკლობასაც მოძრაობაში დანახული სკულპტურული ქმნილების ზეუფალი ლეონარდოც აღიარებდა, არა თუ ვინმე მომავლადი, მეორეც, - თვალსა და ხელს შუა ქრება ხატი სიყვარულისა, - გეა მიდის! ტოვებს აბიბოს და მიდის ვაჟზე გულაცრუებული.

დაემსხვრა მშვენიერების ქანდაკება და გაუტყდა გული ჭაბუკს გეას წასვლით.

- მოიცა გეა, ჯერ კარგად გამიგე და მერე მიმატოვე ამ ცარიელ მიწაზე მომავლადივით, რომელიც სულს თმობს, როგორც ყველასაგან შეუტყობადი, ყველასაგან გაუგებარი მარტოსული.

- რალა მნიშვნელობა აქვს მოცდას, - თქვა გეამ.

- თხოვნას სიკვდილმისჯილსაც უსრულებენ, - დასძინა აბიბომ გაბუტული ბავშვივით და ისევ ჩაიბუტბუტა, - ჯერ მომისმინე და მერე წადი, ნება შენი არაა განა?!

- ღიახ, ჩემოა.

- ჰოდა მომისმინე... გეა, შენი სახელი იგივე მიწის სახელია, მე ვგრძნობ, როგორ მეცლება ფეხქვეშ ეს მიწა თანდათანობით, ჩემგან აღარაფერი რჩება, იწამე ღმერთი და ნუ დამაბლებ ისედაც ობოლს, მარტოსულს, დამცრობილს?

გეამ გადაწყვიტა ბოლომდე მოუსმინოს აბიბოს და თუ ბოლომდე დარწმუნდა, რომ ეს საბრალო აბიბო ჭკუიდან „დაქანდა“, უსიტყვოდ გაცილდეს და იფიქროს იმ ჯმუხ ბიჭზე, რომელიც გარეგნობითაც და გამჭრიახობითაც სოფელში გამოირჩევა. იფიქროს და ბოლოს და ბოლოს გადაწყვიტოს. - აბიბო მოითმენს, მისნაირ ცალტენას ნახავს და შეირთავს...

- გეა. ღმერთთა, ტიტანთა, ურჩხულთა და ბუმბერაზთა მშობელი ხარ შენ.

- ღმერთთა, ტიტანთა და... რაო, რაო? ახლა მაინც გაჩერდი ბიჭო!

- ჰო, ჰო, იმედო ჩემო, ღმერთთა, ტიტანთა, ურჩხულთა...

- გაჩერდი, ღვთის გულისათვის, - თქვა და მწარედ გაიღიმა.

- მე ვიცი, მოძებნი თავის თავში ძალას მოთმინებისას და ბოლომდე მომისმენ.

- მე თითქმის ბოლომდე მოგისმინე უკვე. ამაზე მეტი რაღა უნდა თქვა, - მე ღმერთთა, ტიტანთა, ურჩხულთა მშობელი ვყოფილვარ... ოღონდ ერთსა გთხოვ, ეს აღარ გაიმეორო, არავისთან თქვა...

- შენი სახე ისეთივე იღუშალია, როგორიც ღედამიწა. არავინ იცის, რა იმალება მის სულში, წიაღში... შენ უხსოვარი დროიდან თავისთავზე მიიღე ქაოსის საშინელება, აშლილ ღრუბლებივით დაალაგე ის და შობე ახალი საოცრება, - ცა, ზღვები, მთები, ველები...

- ვშობე ცა, ზღვა, მთები, ველები? გაჩერდი, ბიჭო, გული ნუ გამიხეთქე...

- ღიახ, იმედო ჩემო გეა, შობე!

- მერე?

- შენს წიაღში იშვა და შენი მკერდით იკვებება ირგვლივ ყოველი. შენ ღედა ხარ ყოველთა.

- ჩემს წიაღში იშვა? - სევდა და ნალველი ერთად შემოაწვა გეას, რადგან დარწმუნდა, რომ აბიბო მართლაც ავადაა. მას აუცილებლად მკურნალობა სჭირდება, თანაც - სერიოზული.

- ღიახ, ღიახ, ღმერთმანი... შენ შეუერთდი ურანოსს ანუ ცას, ამ კავშირ - ურთიერთობით იშვენ ტიტანები, კიკლოპები, გიგანტები შობე და გაზარდე...

შენს წიაღში იღებს სათავეს სიკეთე და ბოროტება, სიყვარული და სიძულვილი, სიცოცხლე და სიკვდილი... შენ შემოწირული შავი ბატენის ხორცს მიირთმევ ღმერთებთან ერთად.

- სიკეთე და ბოროტება?... ღმერთებთან ერთად მივირთმევ? - სევდითა და თანაგრძნობით იკითხა, რადგან დარწმუნდა, რომ აბიბოს აღარაფერი ეშველება...

- ღიახ, ღიახ. უფრო მეტიც, შენ ვერ მოგერევა ვერც ღმერთი, ვერც კაცი, ვერც ცეცხლი! შენ ცეცხლი არ გეკიდება. დამიჯერე, ეს ასეა, გეა. შენ მარადისობა ხარ!

- რატომ ვერ მომერევა? - თითქოს ცნობისწადილმა ათქმევინაო ეს სიტყვა გეას და პასუხის მოლოდინში გაიტრუნა.

- იმიტომ, რომ ეს ყველაფერი შენში იშვა. ვერავითარი დამანგრეველი ძალა ვერას დააკლებს იმას, ვინც ის წარმოშვა, ვის წიაღშიც იგი გაჩნდა. გარეშე ხელს კი ბევრი რამ შეუძლია. ჩვენს პლანეტას ჩაძირავს და აღასრულებს მხოლოდ გარეშე ძალა და არა მასზე მოპოვებულის!...

- კარგი, კარგი!... ის მაინც არ ვიცი, როგორია კიკლოპი, რომელიც თურმე

ჩემგან იშვა? ან სად ცხოვრობდნენ ისინი? – თითქმის დამცინავად, მაგრამ ცნობისწადილით იკითხა...

– ორივე კითხვაზე გიპასუხებთ, ოღონდ რიგრიგობით: კიკლოპი არის ცალთვალა ბუმბერაზი. შუბლის შუა ადგილს აქვს ბრიალა, ცეცხლოვანი თვალი.

მგონი გასაგებია.

ახლა იმის შესახებ, თუ სად არის მათი საცხოვრისი. ისინი ცხოვრობენ ლიკიაში, არგოლიდაში, არკადიაში, ეპირში, სხვანაირად რომ ვთქვათ, – კიკლოპთა ქვეყანაში. მგონი გასაგებია. მათ ააშენეს კიკლოპური ანუ ბუმბერაზი შენობები, სასახლეები, სახელები...

– როდის? – თანამოსაუბრე და თანამოაზრესავით იკითხა გეამ და პასუხის მოლოდინში გაინბა.

– როდის? ო, როდის, როდის... როდის და მიკენურ ხანაში, აი! გასაგებია, იმედო ჩემო?

– სად არის ეგ „მიკენური ხანა“. რას ნიშნავს ეგ? სინანულით და თანაც მწარე ღიმილით ეკითხება გეა.

– მიკენური ხანა არის არიგოლიდის ჩრდილოეთ ნაწილში, სადაც ატრიდების სატახტოა. იცი, იმედო ჩემო, ვინ იყო მიკენის მეფე? – აგამემნონი! რაოდენ საწყენია, რომ ოქროთი ნაგები, მდიდარი „მიკენის კულტურა“ მიწისძვრების გამო დაიღუპა. მისი დაღუპვით დაიღუპა და დაიმარხა დიდი ცივილიზაცია...

– როდის იყო ეს, – ფიქრიანად და თითქმის სერიოზულად იკითხა გეამ.

– მეთერთმეტეში... – ძუნწად მოსჭრა აბიბომ და ჩაფიქრდა, თითქოს საგონებელს მიეცაო.

გეამ აღარ იკადრა დამატებითი შეკითხვა, თუ რას ნიშნავს ეგ სიტყვა „მეთერთმეტე“ და იგულისხმება, რომ ეს იქნებოდა ან ჩვენი დროით ან ძველი დროით მეთერთმეტე ათასწლეულში, უფრო – ძველი დროით, დიახ, დიახ, ძველი დროით.

– შენ საიდან იცი, აბიბო ყოველივე ეს?

– მე არა, იმედო ჩემო, ჩემმა მოძღვარმა იცის?

– ბირველად მესმის სიტყვა „მოძღვარი“. ვინ ბრძანდება ეს შენი მოძღვარი და სად ბრძანდება იგი?

– ჩემი მოძღვარია ჩემი სულის თვისება და მისი ისტორია იგი ბრძანდება ჩემს ფარალალა სახლის მუსანდარაზე. ყველაფერს ის დალოცვილი მეუბნება. ყანიდან დავბრუნდები. მეძახის, გავიღვიძებ – მეძახის, დაღლილი ვარ თუ დასვენებული – მეძახის. მეც სულ მასთან ვარ გულით და გონებით, შენთან კი – შეგნებით, აზრით, მოლოდინით, სიყვარულით, ნატვრით, ოცნებით...

ჩაფიქრდა აბიბო.

გეამ აცალა ჩაფიქრება.

არცერთს ხმა არ ამოუღია.

გეა ორჭოფულ მდგომარეობაშია, ვერ დარწმუნდა, ეს კეთილი და მართოსული აბიბო ჭკუიდან „დაქანებულია“ თუ არა.

ფიქრის შემდეგ აბიბომ ასწია თავი, შეხედა გეას და მისდა გასაოცრად თქვა:

– მაღლობა ღმერთს, რომ განადგურდა „მიკენური ხანა“, მიწისძვრებმა ჩაძირეს ეს ულამაზესი ცივილიზაცია.

რატომ, აბიბო? – გულწრფელად გაუკვირდა გეას.

– იმიტომ, რომ მისი მნახველი იმდენად გაოცდება ადამიანის ხელით შექმნილი საოცრების გამო, რომ... მღოვრის მარცვალის ოდენა გახდება; მსოფლიოს უდიდესი

უმრავლესობა მაღლობას მოახსენებს ზენაარსს, რომ მდოგვის მარცვალზე უფრო მცირე სიცოცხლისუნარიანი ფენომენი არ გაუჩენია, თორემ მთელი ჩვენი თანამედროვეობა თვალთ უხილავი, მცირეზე მცირე გახდებოდა, დიდთა შვილთა ქვეყნისათა ფეხის მტვერად გადაიქცეოდა. მაღლობა უფალს. გახდებოდა თავისი უქნარობით, მუქთახორობითა და ბედოვლათობით.

- ნახვამდის, აბიბო! - ჩაესმა მოულოდნელად და წამოიჭრა გეა. იგი ბოლომდე დარწმუნდა იმაში, რომ... აბიბო ავადაა.

აბიბომ მცირე ღუმილის შემდეგ დასძინა:

- მე ვინც ვერ გამიგებს, ის ვერც შემიყვარებს. ვინც ვერ შემიყვარებს, ის ვერც გამიგებს... მე იმედი მაქვს, არ გამწირავ, გეა!

ასე იყო თუ ისე, იმ დღეს ულმობელი ფაქტის წინაშე დადგა აბიბო, - გეამ დატოვა და წავიდა. ვაი თუ წავიდა იმასთან, ვისაც ღმერთმა არ აღირსა გონების გახსნა და მეტისმეტად შეზღუდა...

წავიდა.

დიდხანს ქვესკენლამდე ფეხებგაყრილ ზღაპრულ მოჩვენებასავით იდგა აბიბო. იდგა და დუმდა. იდგა უძრავად, თუმცა მისი გონება მოძრაობდა, იბრძოდა, მარცხდებოდა და იმარჯვებდა. იდგა! დიდხანს, დიდხანს იდგა აბიბო ერთ ადგილას, კოხორის თავში, ყვავილოვანი ხის ძირას, თუმცა დარდმორეული ამ ყვავილების მშვენიერებას ვერ გრძნობდა. პირიქით, ეს ყვავილები ფერად მორიელებად ეჩვენებოდა და იქედან წასვლას ლამობდა.

წავიდა აბიბო.

ჩაიარა პირველი დაღმართი, გაიარა მცირე გამინდვრება, რომელიც სერაფიმე ჯიბილეთმა სურვილის ზღაპრული დანით გადასვრა. ჩაიარა მცირე დაღმართი, შეაღო გალაგან-შემოვლებული სახლის ჭიშკარი, შევიდა თავის ბნელ ოთახში და დაინახა ანთებული სანთელი. ნეტავ ამჯერად ვინ ანთო სანთელი სატანამ თუ ანგელოზმა? ალბათ სატანამ ანთო და მისი ქმედების მაგიურობამ დღევანდელ დღესაც გადმოუწვდინა უბედურების ფრთა - დამტოვა გეამ და წავიდა. ჰო, ნეტავი, - ნეტავი... არა, დაბეჯითებით მხოლოდ ხვალ მეცოდინება, ეს სანთელი ვინ ანთო, სატანამ თუ ანგელოზმა. ხვალ... ხვალ... ხვალ... როდის გათენდები ხვალეო? თუ კი ცუდ რაიმეს მიქადი, საერთოდ არ გამოითენდე. - თქვა და ერთხელ კიდევ სევდიანად შეხედა სანთელს. აბიბო მიეცა ათასნაირი ფიქრებს. ეს ფიქრები, გულისტკივილი, მამაკაცური მღუღარე ცრემლები სინათლის შუქზე ისე ირეკლებოდა და მოჩვენებით ჩრდილ-ლანდესულებს ქმნიდა, როგორიც შეიძლება იხილოს ადამიანმა კაეშნის ღამეს.

დიახ, ეს იყო კაეშნის ღამე.

ოთახში სანთლის ალი ფარფატებდა.

ღია ფანჯრებში ურჩი კალაში ქროდა და ქროდა. ღამე იყო და ქროდა. ღამე იყო და მაინც ქროდა კალაში... სანთელს მაინც ვერ აქრობდა. ეს ცოტა არ იყოს აშინებდა - ალბათ სატანამ ამინთო და ქარი ვერ აქრობსო. გულმოკლული იჯდა აბიბო გაჯორკილ ტახტზე და უბებში მლაშე ცრემლის წვეთები უგორავდა. გოდებდა, საბრალო აბიბო, რომ გეკითხათ, რას ჰგოდებდა, პასუხს ვერ მიიღებდით. ანდა კითხვა რა საჭირო იყო, იმ ხანებში ყველამ გაიგო, რომ გეამ აბიბო მიატოვა. ქორაობა დაიწყეს აბიბოს მიმართ: - თავისთავი მდოგვის მარცვლის ოდენა ჰგონიაო, აზროვნების სწორი მიმართულება შეცვალაო, სულ სხვა აზრები და იდეები უტრიალებს თავშიო... ისეთ რამეს იტყვის, სახედარს ბაგაზე გააცინებსო... გეამ ღმერთები შვაო... კიკლოები, ბუმბერაზები, ტიტანები შვაო... თითქოს გეამ არ იცოდეს შვა თუ არა

და რა შვა... ნათელ სულს ვხედავ და იდუმალი ხმები მესმისო... ელვარე თვალი სანთელმა ჩამიყლაპაო... რას არ იტყვის მისი პირიო...

აბიბო კი სულ სხვანაირად ფიქრობდა, - წინაპართა ღვაწლთან შედარებით მე ნამცეცა ვარო, დედამიწის სახელია გვა. გვამ შვა ქვეყნად სიცოცხლე, სიცოცხლემ - აღამიანმა - ღმერთები, ბუმბერაზები, ტიტანები და... ყველაფერი რაც დედამიწის ზურგზეა. ეს ვერავინ გამიგოო.

„არ ესმით ჩემი! რა არის ჩემი სიცოცხლე, თუ მე ხალხს ვერაფერი გაგუგე და ხალხმა ვერ გამიგო?! ეს უბედურებაა. მითუფრო დიდი უბედურებაა, როცა შენი სიყვარული ვერ გაგიგებს, - გვა წავიდა, მალე მისი ნიშნობის დღე დადგება ალბათ. მერე - ქორწილის დღე, მოვა ის ჯმუხი ბიჭი, რომლისთვისაც ხე მარტოდენ ხე არის, ქვა - მარტოდენ ქვა, არ იცის, რატომ უნდა ვიაროთ ამ მადლიან მიწაზე ფეხაკრებით, უფრო - ფეხშიშველა. მას ხომ უთხრა ყოველ ფეხის ნაბიჯზე მიწის ქვეშ ნასოფლარი, ნაქალაქარი, ნატაძრალი, ნამონასტრევი და, ბოლოს და ბოლოს, ღვთაებად ხმობილი ქალის საფლავი გვევლუებაო, ზღარბს გადაყლაპავს და არ დაიჭერებს. არის სწორხაზოვანი და მარტივი, ვითარცა ამება, რთული, ვითარცა ეშმა. ცივი, ვითარცა თევზის თვალები, ცხელი, ვითარცა უდაბნოს კენჭი, რომელიც მილიონი წლის წინ დაუვარდათ ბარხანებს ლეწა-მტრევეთ გადაქროლის დროს მდუმარე სამყაროში... არა აქვს სიყვარულის ნიჭი და, როგორც ვხედავ, ყველა მოკლებულია სიყვარულის ნიჭის სიდიადეს. უნდა წავიდე და მოვიშოვო სიყვარულის ნიჭი და დაუურიგო ამ გონებით ლატაკ სოფელს...

კალაში ისევ ქროდა და კაეშნის ღამის სანთელს საბედისწეროდ ათრთოლებდა. ერთიც მოიქროლა მძლავრმა სამხრეთ-დასავლურმა კალაშმა, მაგრამ სანთელი მაინც ვერ ჩააქრო, რამაც კიდევ უფრო შეაშინა ბიჭი. კაეშნის ღამის სანთელი ჭიუტად ენთო. იგი იმედსაც აძლევდა, რადგან ბნელს ნათელი სჯობს, საიდანაც არ უნდა მოდიოდეს ის, მაგრამ იჭვს ვერაფერი უშველა. რალამც ჭიუტობს, ეტყობა, სატანის ნებას ემორჩილება. არა და ბნელს ნათელი სჯობს. ამ წკვარამში ბოროტი ხელით რომ იყოს ანთებული, მაინც კარგია, შიშის გრძნობას ფანტავს. იქნებ დილამ უარესი რამ მოუშადოს, მაგრამ დილამდე ხომ არის საჭირო სიცოცხლე, სინათლე, თავისუფლება. ჰოდა, როგორც ამბობენ „ერთი ჭირიც მარგებელია“. აბიბო დარწმუნდა, მას ამ სოფელში ვერავინ გაუგებდა თუ რაიმე მნიშვნელოვანს არ მოიმოქმედებდა. ან და რა უნდა მოემოქმედებია? - სიყვარულის ნიჭი უნდა მოიპოვოს და დაურიგოს ყველას, დიდს თუ პატარას.

კალაში ისევ შემოიჭრა, თითქოს სურს სანთლის წარტაცება, წაღება, გადაადგება, გადაკარგვა, რომ თავისი უცნაური ფიქრების გამო აბიბო მუდმივ წიაღში ამყოფოს.

„რა გინდა კალაშო?“

„რასაც ხედავ, ის“.

„ამ წკვარამში მე ვერაფერს ვხედავ“.

„სწორედ ეს მინდა მე“.

„მე ეს არ მინდა, კალაშო, წადი და ვინც ზღაპრულ გუდიდან ამოგიშვა, იმას მიაყარე თვალებში სილა“.

„შენ შენი გააკეთე, აბიბო. მე ჩემსას განვსჯი“.

„სანთელი არ წარიტაცო, ეგ ერთადერთი იმედია ჩემი. სატანურია, მაგრამ მაინც იმედია“.

„სწორედ მაგ შენმა იმედმა ჩაუქრო ათინათი ელვარე თვალს და იგი იავარქმნა. ვისი იმედიც გაქვს, სწორედ იმის უნდა გეშინოდეს. ეს მუდამ ასეა. გეშინოდეს მაგ

სანთლის...

„შენი იმედი არა მაქვს, აშარო კალაშო, მაგრამ მაინც მეშინია შენი, რომ შენმა ბოროტმა სულმა მარადიულ წყლიადში არ ჩამტოვოს სანთლის მოტაცებით. მე ახლა ავდგები და სანთელს გულში ჩავიკრავ, ფრთა არ გადაჰკრა და არ გააუჩინარო. რაი თუ სატანურია, ოდნავ ხომ მაინც მინათებს ამ წკვარამში“.

„შენ მაგას ვერ იზამ, აბიბო. ფილტვების ერთი გაშლა და შემობერვაა საჭირო, რომ სანთელი კი არა, შენ თვითონ აგიგორო ფრთებზე, გადაგადლო უკაცრიელ ადგილას, ქარბორბალათი ცაში აგადლო, იქედან მიწაზე ჩამოგადლო და მუხლებამდე მიწაში ჩაგარტო. ასეთ შემთხვევაში ვერაფერი გიშველის. - იქნები მიწასთან მიჯაჭვული, ვერსად ველარ წახვალ“.

„არ ქნა მაგი კალაშო. წადი ახლა და დამტოვე ჩემს გაცრუებულ იმედებთან, ტკივილთან და კაეშანთან. ჩემი სანთელი კი დამიტოვე. მისი იმედი მაინცა მაქვს, თუნდაც ეს იმედი დილამ მანანოს.“

„კარგი, დაგიტოვებ, ოლონდ გირჩევ, არ გააჯგორო ეგ სანთელი, თორემ იგი დაკარგავს მაგიური ქმედების ძალას ან პირიქით, ნალენთი მისი გამოედინება და პირდაპირ მძინარს თვალებში ჩაგედვრება. დაგეშრიტება სახედველნი და გათავდება შენი საქმე“.

„დამტოვე, კალაშო, მარტოდ... ოლონდ დამტოვე და საჩუქრად მოგცემ გეას ბარათს, რომელიც ამას წინათ გამომიგზავნა“.

„როდის?“

„აი, ამასწინათ, ვიდრე ნამცეცად გადავიტყეოდე...“

კალაშო ამ საჩუქარს დაჟბულდა, სანთელს სიმშვიდე დაუბრუნა, დაიზუზუნა, მოიქნია დრაკონისეული კუდი და გრიალით გაიჭრა...

როგორც იქნა მარტოდ დარჩა აბიბო.

გამთენიოს თეთრად დაესიზმრა:

„თუ გინდა მორჩე ნამცეცობას, სოფელში ადრინდელი ღამაში სახელი დაიბრუნე და ვინძლო გეაც დაიბრუნო, წადი, მოინახულებ ის ადგილები, რომლებიც დაგისახლეს ნათელმა სულებმა. იქ ნებისმიერი კენჭი ტაძრის მადლის ტოლფასია. ყოლის ნაშალთან ილოცე და ჩაგესახება რწმენა დიდკაცობის, სიამაყის, სიდიდისა და იმისა, რომ შენ ხარ ღირსი იცხოვრო ამ ქვეყნად!“

„მადლობთ, თეთრო სიზმარო,“ - წარმოთქვა, თვალი გაახილა და წამოდგა კაეშნის ღამე მიღუღიწო და იმედის ნაპერწკალს უტოვებდა გულში აბიბოს. - მადლობთ, თეთრო სიზმარო. შენც მადლობა სანთელს, რომ სანთელის მოფრქვევის სამაგიეროდ საშინელი რამე არ მომივლინე და სამუდამოდ არ მანანე ის სიკეთე, რითაც წკვარამი გამაძლებინე. არა და ყველაფერში სამაგიეროს გადახდა რაღა წესია?! ვინმემ რომ სიცოცხლე შემინარჩუნოს, ამის სამაგიეროდ მანვე თუ მომთხოვა სიცოცხლე ქრთამად რაღა საქმეა ეს?! ყველაფრისათვის სამაგიეროს მომთხოვნა? ეს ხომ დიდი უბედურებაა, სულის, ცნობიერების, ზნეობის გადაგვარებაა!..

აბიბო გაუდგა „ოცნების გზას“. თითქოს საღათას ძილს მიეცაო, ფიქრებში ჩაყვინთა, ისღა დარჩენია, როგორმე იპოვოს სიყვარულის ნიჭი და... თავისთავი ანუ - როგორმე ნამცეცის შეგნებიდან გარდმოიქცეს და ნორმალური ადამიანის ცნობიერებით იცხოვროს ამ ქვეყნად. - არავინ არაფერი დააყვედროს, არ დასცინოს...

სიყვარულის ნიჭი და ნამცეცობის შეგნებიდან თავდაღწევა, - აი ესაა მთავარი. სულის საგზალად გამოსკვნა იმედები „სუფთა მარლის ნაჭერში“ და ჩაიღო უბეში“.

არა, ის მარტოდ ვერ იმოგზაურებს იმ საოცარ ადგილებში, რომელთა შესახებ

უამბო პირველად სულმა ნათელმა.

აბიბო თვალდახუჭული ლოცულობს. ყოველი სამლოცველოს მაგია მოიხმო და შეეხვეწა: „სულო ნათელო, უპირველესო, დამდე პატივი მე, შენს უღირს შთამომავალს, რომელიც საერთო წინაპართა დიდმა რუდუნებამ შეხედულებებში ნამცეცად მაქცია. გამიფანე კვალად შენად. მე ასე მაუწყა თეთრმა სიზმარმა ანუ განთიადის ხილვებმა, რომ თუ კი იმ ადგილებს მოვინახულებ და თქვენს დიდ მამულიშვილურ საქმეებს დავეზიარები, ვიპოვი სიყვარულის ნიჭს, ნამცეცობის ავადმყოფობას მოვრჩები, გავმდიდრდები სულითა და ბუნებით, გავამაყდები და... საჭიროების შემთხვევაში მე თვითონ შევძლებ ვიყო მემკვიდრე საქმეთა თქვენთა დიდთა“.

„დაელოდე, ყრიბო, კიდევ ერთ თეთრ სიზმარს და... პასუხს მიიღებ მაგ შენი ლოცვებისას“ – ჩაესმა აბიბოს იდუმალი ხმა და იმედი მიეცა სურვილთა აღსრულებისა. დაელოდა.

მართლაც მიიღო ხილვა: გამოცხადა პირველი ნათელი სული და უთხრა, – ყრიბო, მზადა ხარ სამოგზაუროდ?

- დიახ, სულო ნათელო, თუკი ინებებთ და გამაცილებთ.
- ეგ რა გიღვეს სუფთა მარლის ნაჭერში?
- სულის საგზალი, უფალო.
- რა არის შიგ?
- იმედი.
- რის იმედი?
- იმისა, რომ ვიპოვი სიყვარულის ნიჭსა და მოვრჩები სიმცირის ავადმყოფობას, ხალხში გამოვალ, კაცებში შევერევი, ვერავინ იტყვის ჩემზე – მდოგვის მარცვალი მოვიდაო.

- ვითომ იშოვი სიყვარულის ნიჭს?
- ვეცდები.
- ჩემს ისტორიულ საბრძანისში მე თვითონ შევქმნი სიყვარულის ნიჭი შიშის მეოხებით. სხვაგან არ შემხვედრია სიყვარულის ნიჭი. პირიქით, სიძულვილი და მტრობა მძვინვარებდა. მათს დასაძლევად მოვიხმე ორმოციათასი გადამთიელი და შევიაარაღე.

- არ გიფიქრიათ ორმოციათასი გადამთიელიდან რაიმე საშიშროებაზე? გადამთიელი მაინც გადამთიელია. ხომ შეეძლო იმ ორმოციათას გადამთიელს შენსკენ შემოებრუნებინა იარაღი?!

- როცა ქვეყანა განსაცდელშია, გაბედულება უნდა მოიკრიბო და სხვა გზას დაადგე... შენ... შენ... ძალიან კარგად ხედავ ყველაფერს. იქნებ მაგ მდოგვის თესლს ნიადაგი არ შეხვდა ნორმალური, თორემ გაიზრდებოდა.

- მაღლობთ, სულო ნათელო. რაოდენ დიდი ბედნიერებაა შენთან საუბარი. მე ახლა სწორედ იმ მზეს გხედავ, რომელიც შენ დაგყურებდა. გხედავ, როგორ მართავ ორმოციათას აფთარს... მათგან თესლის დარჩენის შესაძლებლობაზე არ გიფიქრია? უცხოთა თესლის დარჩენაზე ქვეყანაში? ორმოციათასი ჭეელისათვის ორმოციათასი ქალი რომ არის საჭირო, არ გიფიქრიათ?

- მიფიქრია.

- დარჩა, ალბათ! ორმოციათას ჭეელს ორმოციათასი მღედრი უთუოდ შეხვდებოდა, მათი ჭილაგიც დარჩებოდა...

- მოუნდებოდა... დარჩებოდა!

- თესლი ხომ ჩავარდებოდა ქართულ ნიადაგში?

- კი, ჩავარდებოდა.

- დღეს არიან ამ თესლისანი? მაპატიეთ კანდიერი შეკითხვა.

- არიან.

- ვინ, სულო ნათელო?

ყველა ის, ვინც „ყა“-სა და „ყაძე“-ზე ამთავრებს ჭილაგის სახსენებელს. სიტყვა „ჭაძეც“ იმავეს განეკუთვნება.

- მაღლი შენ, სულო ნათელო. ახლა წამიყვანე ამ შორეთში, საიდანაც მოხვედით.

- თქვა აბიბომ, ტახტზე გასწორდა, თვალები კიდე უფრო მაგრად დახუჭა, რომ სინათლის ჭინჭვალს აზრი სხვა საგანზე არ გადაეტანა, საიმედოდ მოკალათდა და თქვა.

- წავიდეთ!

„წავიდნენ“.

„იარეს“ სახედრით, ჯორით, ცხენით...

„იარეს“ და მიადგნენ უზარმაზარ გაპოხილ კლდეს, მხოლოდ ამ განაპოხში გადიოდა გზა, სხვაგან არსად.

- რა არის ეს, სულო ნათელო?

ეს არის კლდეკარი. ამ ადგილის გამო ეწოდა კლდეკარის საერისთაო. იგი დაარსა მისმა პირველმა ერისთავმა ლიპარიტ ბაღვაშმა. დიდი და ძლიერი იყო ეს საერისთავო. ჯიქებივით იყვნენ ჩამსხდარი აქ ლიპარტი და ძენი მისნი. ამაყობდნენ სიძლიერით. მის მფლობელობაში შედიოდა ატენის ციხე, თრიალეთი, სკორეთი... ერისთავ ჯიქთა სამამულო იყო არგვეთი ანუ ზემოიშერი. ესაზღვრებოდა მაშინდელ საამიროს, ერთის მხრივ სამცხე - ჯავახეთსაც ეზღინებოდა.

ის და მისი ბაღვაშნი სემეფოს ეურჩებოდნენ. არაფრით არ აწყობდათ ქვეყნის გაერთიანება. ლიპარიტ ერისთავი გამიღვა. მე იგი შევიპყარი. შემეცოდა დასასჯელად და მისი ცოდვის მონანიებით დაგკმაყოფილდი. რის შემდეგაც გავათავისუფლე, ვენდე მის მტკიცე ფიცს ერთგულებაზე... ლიპარტმა ფიცი გატეხა და კვლავ საქართველოს ორგულების გზას დაადგა. იძულებული ვიყავი ისევ შემეპყრო. ორი წლის პატიმრობის შემდეგ ბიზანტიაში განვაძევე. ის იქ გარდაიცვალა.

საერისთავო ჩაიბარა რატი ლიპარიტისძემ. სამწუხაროდ ვერც ამან ისწავლა ჭკუა.

- მერე, სულო ნათელო?

- გავაუქმე კლდეკარის საერისთავო და ერთიან საქართველოს სამეფოს შევუერთე იგი!

- შემოგვევლები, სულო ნათელო. კარგად მოქცეულხარ!

აბიბოს სახეზე საოცარი ნათელი გადაეფინა. იგრძნო დიდი სიამაყე, რომ ასეთი წინაპრის ქვეყნის შვილია და... ისიც კი იგრძნო, როგორ გასცილდა სიმცირეს მისას თუნდაც სულ ერთი გოჯით, მხარი მოიცვალა, ტახტზე გადაბრუნდა, თვალი საიმედოდ დახუჭა, რომ სინათლის ჭავლი არ მოხვედროდა და ნათელ სულს შეჰკადრა:

- მერე, სულო ნათელო?

- მერე კახეთმა მიიპყრო ჩემი ყურადღება.

- კახეთმა?

- დიახ, ოღონდ არა ოდენ კახეთმა, ჰერეთმაც.

- „ჰერეთი, ჰერეთი“, - წარმოსთქვა თავისთვის და თითქოს სურნელება გაუსინჯაო, თვალები ყურადღებით ჩამოწკურა. შემდეგ თითქოს უცებ გამოცოცხლდაო, თავი ასწია და იკითხა:

- სად არის ეს ჰერეთი?
- იქით, კახეთის ახლოს.
- თქვენ რამოდენა ამაგი გაქვთ კახეთზე, სრულიად ქვეყანაზე, მე უბედური კახეთში არც კი ვყოფილვარ. მტერი რომ მოვიდეს, წამართვას კახეთი, მომიზომოს მისი ერთი სოფელი და მითხრას, - აი, ესაა კახეთიო, ვერ შევედგებ. რადგან არ ვიცი სად იწყება და სად თავდება იგი. ამაზე შორს შეიძლება წავიდეს ბედოვლათობა?! მაინც სად თავდება იგი, სულს ნათელი?
- უკიდურეს აღმოსავლეთში. ხშირად გაიგონებთ: გარე კახეთი, შიგა კახეთი, გაღმა კახეთი... უძველესი დროიდან მცირე ადგილი ეკავა, მდინარე იორის შუაწელს თიანეთსა და უჯარმას შორის. მერმედ გაიზარდა იგი, მისი შუაგული იყო ქუთაისი. მოგვიანებით იგი მოიცავდა ერწო-თიანეთსა და თუშ-ფშავ-ხევსურეთსაც. ცოტა მოგვიანებით მასში შევიდა ერწო-თიანეთი და ჰერეთი. იგი თავს მაღლა სწევდა. ერთიანობას გაუზიარდა, თავგერძობდა დიდის ჯარით, მაგრამ მაინც გავაერთიანე კახეთ-ჰერეთი და იგი წარმატებით შემოვიერთე!
- ბარაქალა, სულს ნათელი. ხომ არ დაიღალეთ? ჩვენ ახლა ვმოგზაურობთ ქვეყნის აღმოსავლეთში. ძნელია ეს მოგზაურობა, მაგრამ ამავე დროს მეტად შთამაგონებელიც არის. მე არასოდეს არ დამავიწყდება ეს მოგზაურობა, სულს ნათელი.
- ვეგრძნობ, როგორ ვიზრდები, სულს ნათელი.
- სიმცირე არააობაა. არარაობისაგან არ იქმნების არარაიცა, - თქვა დინჯად ნათელმა სულმა და თვალი მილულა.
- აბიბო მიხვდა, რომ დაიღალა იგი - ნათელთა ნათელი და გაყურდა. მხოლოდ ახლა წაართვა თავი ფიქრებს და თვალი გამოაჭიატა - ნეტავი ხომ არ გათენებულაო.
- არა, სიბნელე იგი თავის საბრძანისში არის. ეს რომელი და მერამდენე ღამეა, რაც წევს. შეეძლო ხვალაც შემოპარულიყო და თავისი სინათლით გამეფებულიყო ქვეყნად, მითუფრო, აჰ, ამ ფარალალა სახლში? შეეძლო შემოპარულიყო ისე, აბიბოს არ გაეგო? ვითომ რატომ არ შეეძლო? ალიონი ხომ კატასავით შეუმჩნეველად უხმოდ, უჩუმრად, მაგრამ ღამაზად შემოდის?! იგი უპრეტენზიოა. ვინც ხმაურით მოდის, იმას არ უნდა ენდო და არ უნდა დაუჯერო. მართალი, სუფთა, გამჭვირვალე, სანთელი მუდამ უხმაურო, ჩუმი და ღამაზია.
- წევს გაჭირვულ ტახტზე გაუძრევლად და „მოგზაურობს“ უკვდავ ნათელ სულთან ერთად. იღლება და მცირე ძილს ეძლევა... ისევ იღვიძებს და... მოგზაურობს...
- შეიძლება, სულს ნათელი, გკითხო?...
- შეიძლება.
- ხუთი წელი დაგჭირდა ქვემო ქართლის გასათავისუფლებლად? რაა ეს ამისთანა ქვემო ქართლი, როგორ გაკადრათ დაგეთვალათ ხუთჯერ სამას სამოცდახუთი დღე?!
- სხვამ რაც არ უნდა გაკადროს, იმას სამაგიერო უნდა გადაუხადო არა ისე, როგორც მას ეკუთვნის, არამედ ისე, როგორც შენს დიდკაცობას, ღვთისკაცობას და ერისკაცობას შეეკადრება. სახედარმა წიხლი რომ გდრუხოს, რავე, შენც წიხლი უნდა ჩააზილო?! არა! ბუნებრივად ან მათრახი მოუქნია.
- მაღლობა, სულს ნათელი. შენ ბირადი მაგალითი ჩემთვის მთელი ცხოვრების სიბრძნეა. მაინც რა არის, ქვემო ქართლი?
- უბრალოდ რომ ვთქვათ, ქართლის ქვემო ნაწილი, ცოტა უფრო შორს რომ გავიხედოთ, იგი არის ქვეყნის აღმოსავლეთის უძველესი მხარე. მოიცავს გაჩიანისა და გარდაბნის გასაშხირალებს. მას სხვანაირად სამშვილდისა და ხუნანის საერისთავო

ერკვა. საოცარ სულიერ ტკივილს ვგრძნობდი, როცა გამახსენდებოდა, რომ ეს მხარე ქართლის პიტიანს ემორჩილებოდა, მოგვიანებით კი - უფრო უარესს...

- მაგისი უარესი რა იქნებოდა, სულო ნათელო?

- თბილისის საამირო...

- არაბთა?...

- დიახ, არაბთა ამირა იჯდა თბილისში დიდხანს. ქვემო ქართლში კი შეიქმნა თბილისის საამირო. თავი ერთად მოიყარა სამმა უბედურებამ ამ ღამეს მხარეში. ეს იყო თბილისის საამირო, კლდეკარის საერისთავო და ტაშირ-მორაგეტის სამეფო. უფრო მოგვიანებით აქ შეიქმნა სათავადოები: საბარათიანო, საორბელო და კიდევ სხვა. გული მეთანადრება, როცა ამ დაქუცმაცებულობას ვისმენ... თავის დროზე დაგკარი და... ქვემო ქართლი თავისი ჭიჭებივით ჩამსხდარი მეთავეებისაგან გავათავისუფლე და დაეუბრუნე დედასამშობლოს.

- საქართველოს!..

- რა თქმა უნდა.

- მაღლობთ, სულო ნათელო. ეს რა საინტერესო მოვზაურობა გამოგვივიდა. რა ბედნიერი ვარ, რომ შენი ქვეყნის ჭიშისა და ჭილაგისა ვარ. როგორ შეიძლება ჩემი სიმცირე, მე... მე ალბათ დიდი ვარ და ამას ვერ ვატყობ...

აბიბოს მოულოდნელად უცნაურმა აზრმა გაუელვა, - რა კედელს უნდა მივარტყა თავი და რა უნდა გავაკეთო იმისთანა, რომ ამ ნათელი სულის მემკვიდრეობით ვიტრაბაზო? არა, მაინც პატარა, ძალიან პატარა ხარ, აბიბო. კი, გაიზარდე, მაგრამ პატარა ხარ,,

მალე ქარი ამოვარდა და ფარღალალა სახლის კედლებში გაისისინა. აბიბოს ახლა არაფრისათვის არ ეცალა და ისევ იმაზე ფიქრობდა, - ოდესმე ისე გაიზრდება თუ არა, რომ თავის შთამომავლებს რაიმე საინტერესო მოუყვებს...

თავისთავს უნებურად დაუსვა კითხვა:

„რაა საჭირო იმისათვის, რომ მოძალადე გარეკო და ქვეყანა გააპატიოსნო?„

კითხვას ვერაფრით უპასუხა და დაელოდა ნათელი სულის შემობრძანებას. მაღლობა ღმერთს, ქარიც ჩადგა და ყველაფერი რიგზეა. ერთადერთი, რაც უნდა გაიგოს, ხვალ რომელი რიცხვია და რა დღეა...

ესეც უპასუხოდ დარჩა და ჩათვლიდა...

მოხსნე ცემენ ას * * * ისევეა მიხედვითად მთიანეთში
?სწიშ პიულრადის პმემიფიონს რა ამოღებდნენ ას

დილით ეწვია სული ნათელი. აბიბომ მას მორიდებით კითხა: რამდენი ასა -

- მაინც რა უნდა ქნა კაცმა ამისათვის, რომ უცხო თესლისანი გადარეკო შენი ქვეყნიდან და გამარგლო იგი, ვითარცა ლამაზი ბალი ან ბაღჩა?

- იგი, რაიც მე ვქმენი.

- რაი, უწმინდესო სულო ნათელო?

- რაიც ვქმენი დაიანის მხარეში.

რა არის ან სად არის ეს მხარე?

- ეს მხარე არის ტაო.იგი ადრე დიაოხის სახელით მოიხსენიებოდა. ტაოხებადაც იხსენიებდნენ. ეს ქართული მიწა ხან ვისი და ხან ვისი საცილობელი გახდა. აქ დიდი საეკლესიო-სამონასტრო მშენებლობები გაიმართა. ამ მშენებლობებში თავისუფლება რომ ეგრძნო, საქართველოს ცალკე სამეფოებად და სამთავროებად დაშლის შემდეგ ტაო სამცხე-საათაბაგოს შემადგენლობაში შევიდა. ცალკანაობა ქვეყანას ასუსტებდა. ქვეყნის სიყვარულმა და მოვალეობის გრძნობამ გამიწია უდიდესი დახმარება ტაოდან გადამერეკა დამპყრობნი.

- მაშ, ქვეყნის სიყვარული და მოვალეობის გრძნობა ყოფილა მთავარი, სულო ნათელო.

- კი, მასეა მაგი, არ დაივიწყო.

როცა ქვეყნის სიყვარული არა გაქვს, ამასთანავე, მოვალეობის გრძნობას იგიწყებ, არარაობა ხარ. როცა ქვეყნის სიყვარული გაქვს, ჩათვალე, რომ გაქვს მშობლების, ოჯახის, მეგობრების, შენი დროისა და ქვეყნის წარსულის სიყვარული... როცა მოვალეობის გრძნობა გეკარგების, ჩათვალე, რომ არა ხარ ის, რაც უნდა იყო, ჩათვალე, რომ გაუმართლებელია შენი ამ ქვეყნად არსებობა. ასეთი ადამიანი გინდ იყოს, გინდა - არა.

- გმადლობთ, სულო ნათელო! ბევრი, ბევრი რამ გავიგე ამ ლამაზი მოგზაურობით... აბიბომ გაიფიქრა:

„ნალები დააცვდა ჯორს ამდენი მოგზაურობით“...

თავის ფიქრებში ახალი ნალი გამოაჭედვინა მჭედელს, რომ ახალი მოგზაურობისათვის მზად ყოფილიყო.

და უღრმეს ფიქრებში ჩაყვინთული აბიბო „გაემართა“...

* * *

- როგორა ხარ, მონავ ღვთისა, აბიბო? - ჰკითხა სულმა ნათელმა იდუმალი და ხვედრლოვანი ხმით...

- შინაგნად ტკივილებსა ვგრძნობ სულო ნათელო.

- ასეც უნდა იყოს, ასეც...

- რატომ სულო ნათელო?

- ასე იცის ზრდისა და შთაგონების მიზეზმა. შენ ახლა იზრდები და მდიდრდები შთაგონებით. ეს ძალიან კარგი ტკივილია. მაინც რა არი ამ შენი მოგზაურობის მიზანი?

- სიყვარულის ნიჭის პოვნა, უფალო, თანაც ნამცეცობიდან ამოზრდა ადამიანამდე...

- სიყვარულის ნიჭს იპოვი მაშინ, როცა ამ შენს მოგზაურობას მორჩები.

ნამცეცობიდან გააღამიანების საწყისი არის, ამას შენც გრძნობ.

- ეს მოგზაურობა არ მაპოვნინებს სიყვარულის ნიჭს?
- არა, გითხარი, როცა მოგზაურობას დაამთავრებ, - მერე, თანაც, თუ ინება ღმერთმა და ეგ შენი შინაგანი ტკივილები კეთილად დაგიმთავრდა...
- მაღლობთ, სულო ნათელო. შენი პირადი მაგალითი მზრდის და მამდიდრებს... რომელ წელს გაათავისუფლე ლორე და აგრანი, სულო ნათელო?
- ათას ას თვრამეტს.
- გაგიცვდათ ხმალი ბრძოლაში?!
- არ ვიცი, რამდენჯერ გამოვიცვალე ფრანგული. ყველა მათგანი ისეთი ელასტიური იყო, წვერს ყუამდე მიიტანდი. მეტად სუფთა ფოლადი... მისი გატეხვა წარმოუდგენელი იყო, გაცვეთა - კი! სულ რკინასა და ძვალზე ეცემოდა, ცხენ-კაცს ერთად, ერთი მოქნევით ჭრიდა...
- მერე, უფალო?
- სამი წელი შევისვენე და... დიდგორის ომი...
- გამიგონია...
- კარგია, რომ გაგიგონია. არიან, რომელთაც საერთოდ არ გაუგონიათ დიდგორი, მითუფრო, დიდგორის ომი... ის კი ომი კი არა, ღვთის წყრომა იყო მტრის თავზე. დიდზე დიდი ომი იყო იგი.
- ეს ომი უფრო საზრიანობამ მოიგო, გენიამ.
- მოიგო... შემოვიმტკიცეთ ზედაზენი, სამაშველდე, რუსთავი, გიში, ლორე, როგორც გითხარი - ჰერეთი, კახეთი, განვდევენ სელჩუკი დამპყრობლები. მომხდურთა ლაშქარი თრიალეთ-მანგლისსა და დიდგორში განლაგდა, მოიპყრო და ხელში ჩაიგდო ყველა მნიშვნელოვანი ადგილი. მე ჩემი სპით ნიჩბისის ხევიდან შეუმჩნევლად მივუახლოვდი...

გაგრძელება შემდეგ ნომერში

ლადო გუდიაშვილი თამარ ციციშვილის პორტრეტი

ლადო გუდიაშვილი

ილუსტრაცია პოემიდან
„ვეფხისტყაოსანი“

ბენო კალანდია

ახალი წიგნიდან - "ავტობიოგრაფიული ქვაჯი"

კოვანოვისა ლავაჯი

ტრიბუტი

ლაზების ისტორია,
ლაზების სამართალი, -
ქართული სიმფონია,
ქართული ცეცხლის ალი.

ომების ისტორია,
ბრძოლების გზა სადაო,
ქართული მისტერია,
ქართული სასაფლაო.

მწუხარე აფსაროსი,
მკმუნვარე ქურუმები,
ლაზური ამფორები,
სამეფო ჩუქურთმებით.

ჩამქრალი ვარსკვლავები,
გვამები, ჩარდახები,
უკარო აკლდამები,
უქამო არტახები.

შავი ხის ორჩხომელი,
ყრიალა ჩირაღდნები,
თვალმარჩხი ოჩხამური
გუგულის ჩიჩხვებით.

პირველი ხალიბები,
მეთუნე, მეჭურჭლენი,
ფთაჭრელი სათიბების, -
ტანხმელი მერჩულენი.

მზისფერი სიმღერები, -
კვირბები, ჭიბონები,
ნამღვილი ზღვის ღმერთები,
ნამღვილი ჭრილობებით.

ქაფურის კელაპტრები,
ზამბახის ჭილოფები,
ვაყები - კენტავრები,
ქალები - მიმოზები.

თიბათვის აღმასები,
ჩანგები, დაირები,
ურთხელის ქარვასლები
ფორთოხლის დაისებით.

შაბათის ანდამატი,
კვირადლის ლიტანია,
ტანჯული გულის ვარდი, -
ქალაქი კუტაია.

ხელფურჩი ოსტატები,
ხელმარჯვე მეტიფენი,
თეთრი ქვის ფირფიტები, -
წარსულის მესიტყვენი.

ხახულის ანგელოზი,
ხახულის ბზა და ია,
ლაზური აგგაროზი,
ლაზური დარაია.

მხიარვება

მე-17 ს. ხაზულის მონასტერში, სადაც არსებობდა ღაზების სასულიერო სემინარია,
 "ნაწილი იმდენი იყო, რამდენი იყო"

პირველი ღაზი შულაია, შურულაია,
 მამა - ღაზარე, დედა - აია.

ძეო ღეთისა და ძეო მამისა,
 შენ ხარ ვენახი - ზღვისფერთვალეზა!

ადე, მოძღვარო, ბზის ტოტებით მორთე ტაძარი,
 ხაზულის ხატი, უფლის წმინდა საკურთხეველი.

ოთხასი ბავშვი დადუმდება დღეიდან, მღვდლო,
 ოთხასი გული გაყურდება უფლის მორჩილი.
 ვაზის მძიმე ჯვარს შეგიცვლიან ნახევარმთვარედ,
 ოთხთავის ნათელს - ისლამის სიბრძნით.

დადექი, მღვდლო, წმინდა კედელთან
 შავი სუდარით, ანაფორით, თაფლის სანთელით,
 თქვი, აღსარება უკანასკნელი,
 მათი სახელით უზენაესს სთხოვე შენდობა.

ამოვა დილა შროშანივით ზღვიდან ლილისფრად,
 ამოვა დილა - ნათლიერი, ვერცხლისხალეზა,
 შეაფრინდება ტაძრის გუმბათს, საყდრის საფეთქელს
 ყველა ბუჩქიდან, ყველა ფრთიდან თურქის ისარი,
 კუს ბაკანივით შეიკვრება ერთ მთლიან მუშტად
 მტრის მოლოდინში თვითებული ბორცვი, გორაკი.

ვაი, შენ ჩემო თუთარჩელავ, - მთვარევ ღიმანის,
 იმ წმინდა ხესთან რას მოთქვამდი, რა გატირებდა?!

საქართველოა შენი ჯამე, შენი ბოჰონი,
 ილოცე მისი წმინდა სულისთვის,
 ილოცე, მისი გადარჩენისთვის.

.....
 იჩქარე, მალე მარბიელი შეკრავს კარიბჭეს,
 ცეცხლს შეუწებებენ წმინდა სხეულს და საკურთხეველს,
 ხარის თავივით დაგორდება თავი წმინდანის.
 ალილუია, ღაზის მზეო, ალილუია!

ფრაგმენტები ჯარისკაცის დღიურიდან

დილა ყრმასავით მოინათლა,
 მზემ ამომხედა ემბაზიდან,
 თითქო სანგარში არც ვყოფილვარ მთელი ზამთარი,
 თითქოს და ცეცხლი არ ეკიდა ტყეს და ნიაღვარს.

.....

მარტოსულის უმწეო სევდავ, -
 კეთროვანი ძაღლის ყმუილო,
 ფიჭვისფერო სახევე ქალწულის,
 მკვდარი მთვარის მყოფე ნათელო,
 მოგონებების და სიზმრების ბრუალა თაფლო,
 ვოცნებობ: ვიყო ბერი თევდორე,
 ან მწყემსის ბიჭი მწვევარივით მუხლგაწათული.

გულდღედალთა ტანჯულო ფიქრო,
 ქარივით ბრუნდად მოარულო,
 ციხის კარივით გაგიღია ბალი აღსავლის,
 ძველი სანაო დაგითმია მეკობრეთათვის.

დღეგრტირის ჩიორა დაო, -
 სანთლის და ვარდის ქალბატონო, -
 ამომიღე გულიდან ტყვია.

ორთაყვირებით და კბილებით გაჭრილო ბინდო,
 ზღვის მლაშე წყალო და მარილო, -
 გახსენი ღამის მდუმარე ბაგე.

ჩირქით, წყლულებით და მატლებით გახრწნილო ფეხო,
 ვნატრობ, ნაჯახით მოგიშორო...
 ზაფხულის ცხელი ხოდაბუნო,
 ჭურვის ფოთლებით მოშრიალე წითელო ნისლო,
 ბედისწერის მჭვუნვარე ზარო,
 დამიფარე ავი თვალისგან.

მეფუფევე, - უფლის რწმუნებული,
 გამიშალე ცაში ლოგინი,
 გამინათე გზა უნაპირო.

.....

ძელზე გასმულო და განკითხულო,
 კეთილმოწყაღე აბელის ძეო,
 თვალეზი ღია დაგრჩენია სოფლის ტბასავით.

მარჯვენა ხელის პაიტაფია

მარჯვენა ხელი რომ დაგვარგე,
მარცხენა ხელით სანგარს ვთხრიდი.

მარჯვენა ხელი რომ დაგვარგე,
მარცხენა ხელით წერილს ვწერდი,
მარცხენა ხელით ვლოცულობდი.

მარჯვენა ხელი რომ დაგვარგე,
მარცხენა ხელით აკვანს ვთლიდი,
მარცხენა ხელით ვენახს ვსხლავდი,
მარცხენა ხელით ღვინოს ვსვამდი.

არა! ცაცია არ გეგონო,
მარჯვენა ხელი რომ დაგვარგე,
მარცხენა ხელით გესალმები,
მარცხენა ხელით გეფერები,
მარჯვენა ხელის ტყე-ბუჩქიდან -
მარცხენის მზეში გეზიდები.

შუალამიდან ადრე დილამდე

ქალს დელფინივით უყვარს ალერსი,
ქალს ლოგინშივე უნდა მიართვა
ცოტა ხამანწკა, ცოტა ღრუბელი,
ცოტა ზედაშეც უნდა შეასვა,
რომ კაქტუსივით აღარ კმუნავდეს
გაუშლელი და გაუფურჩქნელი.

ოქროს ზვირთივით უნდა ჩასახლდე
ლამაზი ქალის საგსე უბეში,
რომ ხოხობივით გულთან ფეთქავდეს
შუალამიდან ადრე დილამდე.

შუალამიდან ადრე დილამდე
განძღ მიიღებ - განძად ღირებულს,
მთვარის სინათლედ, -
ნათელს ღვთაებრივს,

ქალს შეუძლია თაიგულივით
ყველა სარკმელში წვა და ნათება.

ქალს დელფინივით უყვარს ალერსი,
ცოტა ხამანწკა, ცოტა ღრუბელი.

ენიკა

მე ვარ ქადაგი სიყვარულისა,
 მე ვარ ანდერძი ძისა, მამისა,
 თავსასთუმალთან მიდევს ბიბლია, ცრემლშეუშმარალი სჯულის კანონი.
 მე ვლაპარაკობ თქვენი სახელით!
 ამბობენ, წყნეთი გახდა ვერსალი,
 მე, რა თქმა უნდა, მომწონს ვერსალი, - ანგელოზების ასი დარბაზით,
 მაგრამ მე უფრო მიყვარს ყინწვისის ვაზის რქასავით ლურჯი პორტალი.
 ამბობენ მეფე არის შიშველი!
 მე, რა თქმა უნდა, გწუხვარ ძალიან, რომ მეფე მართლა არის შიშველი!
 ამბობენ, ვილაც გახდა მდიდარი,
 ოქროთი მორთო მთელი პალატი, მაგრამ მე მიყვარს მამის სახლივით
 ერთი უბრალო მწყემსის კარავი.
 ამბობენ, წუხელ მოკლეს ჰამლეტი,
 როცა ჯიუტად იმეორებდა:
 „ყოფნა-არყოფნა? - საკითხავი აი, ეს არის!
 მე ვლაპარაკობ თქვენი სახელით!
 მე ვარ ქადაგი სიყვარულისა!

კომპოზიცია ესმა ონიანის პორტრეტისათვის

ესმა ონიანი,-
 სხივი ბროწეულის,
 შუქი - ქარვისფერი მტევნის,
 სვანეთს მიბრძანდება
 ვარდის დედოფალი
 თეთრი მარგალიტის ეტლით.

თოვლის მინანქარი,
 მთვარის კრეტსაბმელი,
 მთები - დახუნძლული ხომლით,
 ერთი ნახტომი და...
 ქარი მოვიტაცებს
 შენი უცნაური ბროლით.

გულო, - გაცივდები, -
 სულო, გაფრინდები
 ცათა უნაპირო წილად,
 ერთი ნახტომი და...
 ბინდებს შეერევი,
 ღამეს, - ვარსკვლავების წვიმას.

ჭალა - საპერანგე,
 კოშკი - სამარგადო,
 გზები - წაბლისფერი თასმით,
 ერთი ნახტომი და...
 ობლად იყვავილებს
 შენი სადედოფლო თასი.

თვალნი - იადონის,
 მხრები - იაგუნდის,
 ფუნჯი - წითელქუდა მინდვრის,
 თეთნულდს მიბრძანდება
 თოვლის კარნავალზე
 ესმა - ხანძრისფერი სიდი.

ესმა ონიანი, -
 სხივი ბროწეულის,
 შუქი - ქარვისფერი მტევნის.

მკვდარი სახლის ელვები

იქ, ერთი მკვდარი სახლია, იქ, ერთი აგარაკია,
 ღმერთო, რა ენამზეობა, რამდენი ლაპარაკია?!
 გულით ქვას ეხეთქებოდე, ნეტა, რა სამართალია?!
 თუთიყუშით მოთქვამდე: ჩემი კოშკი და გალია!

ყოველდღე გელანდებოდეს, - ცა მაღაქატის ფერთა,
 ცრემლმორეული აგავა, ჭრიჭინობელას ფლეიტა.

ყოველდღე გესიზმრებოდეს, თვალმშვენიერი იზიდა,
 ეგვიპტის დედოფალივით ყელგამოჭრილი დილიდან.

ჯაბანი კაცის რაღა ვთქვა, რა გვაკეთო ისეთი,
 ვართ გალახული ძაღლივით, მე და შენ, - ჩვენი სიზმრებით.

თუკი არ მოგაგონდები, არ მოგიკითხავ აროდეს,
 არც მე გეტყოდი აროდეს, მაღალი ღმერთი გწყალობდეს!

კვირაში შვიდჯერ კვდებოდე, ნეტა, რა სამართალია?!
 უშენოდ ჩემი ცხოვრება სულ ნაწვიმარი წყალია!

წვიმის ეპითალამა

როცა ხეები იწყებენ ქვითინს,
 წვიმის მწვანე სპა, - ქუფრი ლაშქარი,
 მისდევს მდინარის ვერცხლისფერ ნაპირს.

უცებ ვარსკვლავი მოწყდება ვარსკვლავს
 ახალშობილის რძისფერი ჭიპით,
 თითქო გომბეშო გადახტა ტბორში
 და ამოვესო თვალები ცრემლით.

თითქო მღვიმედან გამოდის ფაენი
 უჩინმაჩინის ფრიალა ქუდით,
 კატის ბეწვივით ციმციმებს ჭავლი,
 ფრთებს ისწორებენ შაშვები წყნით.

თითქო ბავშვი ვარ, - უმწეო კრავი
 და ღვთისმშობელი მივარცხნის ქოჩორს.

ვზივარ... გავყურებ მეჯოგის კარავს,
 თეთრი ხატივით ანათებს მთვარე,
 ღამის ფოთლებით მოჟამულ მიწას.

ვარ მოწყვნილი, როგორც მაღარმე
 და ვწერ წვიმების ეპითალამას.

ქალი ლეპარდები

შვიდი ოქროს თევზი,
 ვნახე ლეპარდები.

მწყემსი - მიწის ფეხვი,
 ვნახე ლეპარდები.

მზე - მიმინოს გემით,
 ვნახე ლეპარდები.

ნადვი - თოვლის პეშვით,
 ვნახე ლეპარდები.

ტახტის დიდი ეშვი,
 ვნახე ლეპარდები.

კაცი - დათვის ლეში,
 ვნახე ლეპარდები.

ვაჟი - კაჟის კვესით,
 ვნახე ლეპარდები.

ქალი - თეთრი ფლეშით,
 ვნახე ლეპარდები.

ვნახე შაშვის თევზი,
 ქალი - ლეპარდები.

აქრძალული ზონა

აქედან უკვე ნაპირია.

ვარსკვლავებით შეშლილი ციდან, -

ბაგით გეხები, - აღისფერი ვარდის ფოთლებით,
 ირმის ტანივით ვცნობ შენს სხეულს და მოძრაობას.

არა ვართ მარტო!

მთვარე, რომელსაც ვეტრფოდი ძლიერ,
 უკვე შენსავით შეშლილია და ნისლისფერი.

ბრუნავს ჩვენი წრე, -

აღამ და ევას ცოდვებით სავსე,

ამ წრეში იდგა კლეოპატრა და კორდელია,
 ცეცხლს უკიდებდა ამ წრეს თაისი.

არა ვართ ერთად!

გვეშინია ცხელი წყდიადის,

მივდივარ ქარის მიმართულებით.

გზა, როგორც ყველა საიდუმლო, -

არის მაცდური და მომხიბვლელი.

ოქროს ბადიდან გაქცეული ოქროს თევზივით,

უკვე სხვა ზღვებში და მდინარეში
 ეძებ გასასვლელს.

სახიფათოა, -

მტაცებლები მტაცებლებს კლავენ,

ზღვაში გასვლა აკრძალულია!

კლავდიუსი

ის რომაელთა არის სარდალი.

მას კლავდიუსი ჰქვია სახელად, ის ახალგაზრდა არის ძალიან. ის არის ქერა, ხმელი, თვალი, ყველა რჩეულის გულთამბყრობელი.

ის ჭეშმარიტი არის ტრიბუნი.

მისი სიტყვების ქვები ფერადი მონეტებით არის მოჭრილი.

ის ცერბერივით არის ძლიერი.

ის შეუვალი არის ცეცხლივით, ამაყობს გვარით, შთამომავლებით.

მან გააუქმა რომის კანონი.

ის აფთარივით არის თამამი და შუალამით შედის ტაძარში. ის გველის შხამით წმენდს იარაღს და დაყრდნობილი საკუთარ მახვილს გლადიატორის ცხელი გულ-ღვიძლით და ზურგის ძვლებით აპურებს ლომებს.

ის სასახლეში ბრუნდება გვიან, მისი ცისფერი ტოგა კვესტორის ქაბუკის სისხლით არის მორწყული.

ის მოყვარეში ეტრფის მოსისხლეს.

მისი ფიქრების ზვირთი, დიადი, ქარიშხალივით

ანგრევს ნაპირებს, - ზღვის ბურუსიდან ცის წყვდიადამდე.

ძილგატეხილი გაპყურებს ქალაქს, ქუჩას, - გვამებით საგსე ქვაფენილს.

ის აბანოში მიდის ამალით.

მას განთიადის უყვარს ვარსკვლავი. ცის დიდი

თვალი - შუქი მისნური. უყვარს ხამანწყა, სოკოწითელა. -

ასკილის, მოცვის წვენიტ შემთბარი. უყვარს ქალწული

მარწყვისთითება, მისი სხეულის შმაგი აღმური.

ის არც ყრმისადმი არის გულგრილი.

ის სიკვდილივით ეძებს დიდებას.

უკან ფეხდაფეხ მოდევს მდეგარი. გრძნობს

დასასრულის უკუ დასაწყისს.

აი, საცაა ზღვაც გამოჩნდება, - ვარდის,

ლოტოსის ლურჯი თვალებით. ვეღარ პოულობს დედოფლის

კარავს, ვერც ხომალდების ღამეულ ციმციმს.

ის, ზღვასთან ახლოს, - ქალაქის კართან, განიგმირება

რომის სახელით.

ის რომაელთა არის სარდალი.

მას კლავდიუსი ჰქვია სახელად.

აქაონი

საით წავიდეთ, საით გავეთ ამ ქუჩა-ბანდებს,
მამაო, ძეო, მაცხოვარო, - უფალო სიბრძნის?!

საით, ო, საით?

შენ აქ რა გინდა იაშვილო, - პარნასის ღენდო,

საზამთროსავით გადახსნილი თავის ქალით და ბალდასინით?

არ მომანათო ეგ თვალები, - საკირე ღამის, არ

მიტხრა სიტყვა უნაკრტენო, უმზითვო, უფრთო წუხილი

მარტო ვიყავი მცხეთას, დავლიე შენი შესანდობარი.

მტკვარზე, არაგვზე ღრუბელი იდგა, - ვით ალისფერი
წარსულის კვამლი.

თებეს რას ვერჩი, აქტეონის მაწუხებს ბედი,

გამოქვამულთან რომ დაგლიჯეს ძაღლებმა მაშინ.

ვინ იყო იგი, ვინ დაგვწყვიტა ყველანი ერთად,

ვინ დაგვისველა ერთადერთი პერანგი ცრემლით?

ვინ იყო იგი, ვინ ჩამოკრა პირველად ზარი? ვინ?

ვინ ახადა ჩვენს ოლა-სახლს დარბაზის ქერი? ვინ?

ავგივსო თასი ლაუქარდით?

ნუ გეშინია, მეგობარო, არა ვარ უცხო, ჩამკიდე

ხელი, იყავი მშვიდად. ქალაქი, როგორც მახრჩობელა იძინებს

ღამით, მიწაზე უდევს წყლისფერი ფაშვი. დილამდე

მთელი საათია, ვიაროთ გზაზე. ქუჩებს, ვით ბიჭებს, გავძახოთ

ერთად:

- აი, ატმის ხე! - ქალწულის ბაგით.

- აი, ნუშის ხე! - რძის თეთრი ქაფით.

- აი, გოგონა, - მაისის თაფლი, თმებში ჩაწნული სხივების წნულით.

ნუ გეშინია, მეგობარო, არა ვარ უცხო!

აღმოდებული გაზაფხულის მაცვია ჩოხა

ბროწეულის ღილ-კილოებით, სალამურივით

ვერძნობ თვითეულ ბგერას და მოტივს.

ჩქერიდან ჩქერში კალმანხით გადამაქვს ტანი,

წვიმაში, ღვარში ვარსკვლავებს ვითვლი.

გულამომკდარი ვაკაკუნებ მოყვასის კარზე,

- გამიღე კარი!

თვალებით მომაქვს მარგალიტი - მდინარის

ზვიართი.

მადლობელი ვარ, უფალო, შენი!

წუხელი სამჯერ მოვიხილე ტაძარი შენი!

ღვთისმშობელს ვთხოვე შენდობა ჩვენი!

სირუ

ცირუ უხალისოდ გაჰყვა მტკვრის ნაპირს, ხილზე გადავიდა და აღმართს შეუყვია. საშინელ მოთენთილობას გრძნობდა, მუხლები ეკეცებოდა. მართლაც ულმოებელია ცხოვრების ლოგიკა. ქალი აშკარად გრძნობდა, ამ უკანასკნელი ეპიზოდით დამთავრდა მისი და ბორისის სასიყვარულო ურთიერთობა. ბორისს აღარ შეეძლო ანგარიში არ გაეწია თავისი ოჯახისათვის, სამსახურეობრივი მდგომარეობისა და საზოგადოებისათვის. ბორისმა იცოდა, რომ ცირუსთან ურთიერთობას შეეძლო მისთვის უსიამოვნების მოტანა და ამიტომაც ცდილობდა, რომ დახმარებოდა ბედგამწარებულ ქალს.

სანატორიუმში „მტკვრის ნიაგი“, სადაც ცირუს ორმოცდარვა დღე უნდა გაეტარებინა, მდინარის ხეობის მარცხენა მხარეს, ნაძვარიით შესუდრულ ქედზე იყო აღმართული. მარჯვნივ მოჩანდა მწვანით დაბურულ მთის კალთებზე შეფენილი საცხოვრებელი სახლები, სუფთად და კოხტად მორთული აგარაკები, ხოლო ხეობაში მოშუალოდა აბობოქრებული მტკვარი. არასოდეს არ ენახა ცირუს ასე მდიდრულად მოწყობილი სანატორიუმში: გაქათმებული საწოლები, რბილი ავეჯი, ძვირფასი ფარდები, ათასგვარი გასართობები, დამსვენებლების ნება-სურვილით მომზადებული გემრიელი კერძები და კულტურული მომსახურება.

- აი, თურმე რამდენი ფული სჭირდება ჭეყანას, რა ეყოფა ამდენ დამსვენებელს. ასეთი სანატორიუმები კიდევ რამდენია ჭეყანაზე. ალბათ, ამაში მიდის ჩვენი ობლიგაციების ფული, - ფიქრობდა ცირუ და გაკვირვებული ათვალეერებდა ყველაფერს. რამდენი ეროვნების დამსვენებელს არ შეხვედროდა „მტკვრის ნიაგში“: რუსს, ებრაელს, ბელორუსს, ყაზახს, ყირგიზს, ბაშკირს, სომეხს. და თითო-ორიოლა ქართველიც ერია მათში. ცირუ ხედავდა, რომ სანატორიუმში დამსვენებელთა დიდი დენადობა იყო. დღეში ათი-თორმეტი დამსვენებელი შემოდის და იმდენივე ტოვებდა სანატორიუმს. ბორჯომში კი გამუდმებით ისმოდა „კუკუშკა“-ს კივილი ბაკურიანისკენ, რომ მიაქროლებდა ხალხით გაქედილ პატარა ვაგონებს.

ცირუმ ბორისის მოცემული შეკვრა რომ გახსნა, სახტად დარჩა, შიგ გაუხსნელი ასმანეთიანების ხუთი შეკვრა აღმოჩნდა. ორი ათასი მას საკუთარი ჰქონდა.

- ნეტავი სად ჰქონდა ამდენი ფული, მისი ხელფასი ხომ ორასოცი მანეთია თვეში, - ფიქრობდა ცირუ. გაახვია და უბეში შეინახა.

ცირუ საგრძნობლად მომჯობინდა, ფერ-ხორცი შეისხა, მაგრამ სევდას და ფიქრს ვერ გაეყარა. პალატაში, სადაც ორი რუსი ქალი ისვენებდა, მუნჯივით იჯდა და წიგნის კითხვით ერთობოდა. სანატორიუმის ბიბლიოთეკაში ბორჯომელი დარეჯან გოგოლაძე, დაუხარებლად ურჩევდა საინტერესო წიგნებს.

გადიოდა მოსაწყენი დღეები. ოცდამესამე დღეს ერთმა ლელიანელმა ქალმა ბორისის მიერ გამოგზავნილი საგზური და პატარა ბარათი გადასცა: „ცირუ, გიგზავნი მომავალი თვის საგზურს, აბა, შენ იცი, როგორ დაისვენებ. ჩვენს განყოფილებაში ცოტა სიახლეა. რაიადმასკომის შენობის აგება დამთავრდა. ჩვენს განყოფილებას

ხუთი ოთახი გამოუყვეს, საცხოვრებელი სახლიც ააგეს და ოროთახიანი ბინა მომცეს. ასე რომ, ნაჭირავებში აღარ ვარ. მოგიკითხა ჩემმა მეუღლემ და თანამშრომლებმა. შენს ჩამოსვლამდე დროებით ავიყვანე მესამე სკოლის საქმეთა მმართველი გულნარა შარაძე. იცოდე, არ მოიწყინო, იყავი მხნედ და კარგად. ბორის კაპანაძე...

ცირუმ ათი დღით ადრე დატოვა სანატორიუმი და ცაცხვნარს მიაშურა. ზაფხულის არდადეგები იდგა. ლელიანში ჩასვლას არ ჩქარობდა. ისიც გაიგო, რომ ბორისი თავისი ცოლ-შვილით შოვში ისვენებდა.

ცირუმ იცოდა, რომ განათლების განყოფილებაში დაბრუნება და მუშაობის დაწყება უსიამოვნების მეტს არაფერს მოუტანდა. ამიტომ იყო, რომ ასე დაფიქრებული დადიოდა. ახლა მისი ყოფა იმაზე იყო დამოკიდებული, ვინ ვის დასძლევდა: იგი ცხოვრებას თუ ცხოვრება – მას. ცაცხვნარში ველარ გაძლო.

ერთ დღეს ლელიანში ჩავიდა და ფული შემნახველ სალაროში შეიტანა.

– ცირუ, გამარჯობა! – მოესმა შორიდან, მოიხედა და შოთა მემარნიშვილი დაინახა. ზაფხულის პაპანაქება სიცხეს ოდნავ გაეშავებია და უფრო მიმზიდველად გამოიყურებოდა. ცირუ შეჩერდა და შოთას მიესალმა.

– წავედი თქვენი განყოფილებიდან და საერთოდ ამ რაიონიდან... თქვა შოთამ

– როგორ, გადაგიყვანეს სადმე თუ თქვენი წახვედით?

– არა, პარტიის წევრობის კანდიდატად მიმიღეს და განათლების სახალხო კომისარიატმა ჩემს რაიონში ოქროს ქედის სოფელ მაიღნის სკოლის დირექტორად დამნიშნა.

– კარგი სოფელია?

– მაიღანი არ გაგიგონია, ნატანებიდან ერთი სადგურია, ციტრუსების მხარეა. სხვა როგორ ხარ? გამშვენიერებულხარ...

– გეყო, გეყო ამდენი კომპლემენტი!

– კიდევ იმ ჭკუაზე ხარ, აღარ მომყვები ცოლად?

– არა, შოთა, შენ კარგი ბიჭი ხარ და ჩემზე უკეთესი უნდა შეირთო!

– კარგი თუ ქალი ხარ, დაგიჩემებია ჩემზე უკეთესი, იქნებ არ ვეძებ ამ უკეთესს და შენ მიიღებ?

– არ ამბობ, შოთა მაგას სერიოზულად და ამაშია საქმე.

– ეჰ, ვფიცავარ ახალგაზრდობას და კაცურ კაცობას, სერიოზულად გეუბნები, თუ გინდა ახლავე, დღეს წავიყვან! იცი, ცირუ, აღარ მინდა ახალ ადგილზე ისევ უცოლ-შვილოდ ვიყო და სასადილოებში ვიარო.

– რატომ უნდა იყო უცოლ-შვილოდ, წახვალ ადგილზე, სკოლაში იქნება გასათხოვარი მასწავლებელი და შეირთავ.

– არა, ცირუ, ასე ალაღბედზე ცოლს ვერ შევირთავ, სერიოზულად გეუბნები, შეგერთდეთ და არ დარჩები წაგებული.

– ვერ შევრჩებით, შოთა, ჩვენ ერთმანეთს, უცნაური ხასიათის ადამიანი ვარ.

– ჰო – თუ არ მოგწონვარ, ყველაფერი შეგიძლია მითხრა.

– მომწონხარ, რატომ არ მომწონხარ, მაგრამ ვერ გამოგყვები, სანანებლად რომ არ გაგიხდეს, ჯობია სხვა მოძებნო, მერე და როდის იყო ქალი ასე ნაუცბათევად წყვეტდა გათხოვის საკითხს.

– ორი წელია ერთსა და იმავეს გიმეორებ და ესაა ნაუცბათევი?

ცირუ შეჩერდა, და დაკვირვებით შეათვალიერა შოთა მემარნიშვილი: რახან არ იშლი, კაი, შევერთდეთ, მაგრამ ერთი პირობით. ხელს არ მოვაწერთ. ქორწილსაც არ გადავიხდით, ერთი საქორწინო ბეჭედიც მეყოფა.

- შენ ყოველთვის უცნაური იყავი, ცირუ.

- კი მაგრამ, წიწილა ხომ არ ხარ, ერთი ლობიდან მეორეზე გადაფრინდე?

- თუ ანგარიშს გამიწევ... ერთი წლის შემდეგ ყველაფერზე თანახმა ვიქნები.

შოთა დაფიქრდა, რა უცნაურია ეს ყველაფერი, კარგი, იყოს შენს ნებაზე. იცოდნე ორ დღეში უნდა წავიდეთ მაიდანში. სადგურის უკან ოროთახიანი იზოლირებული ბინა მომცეს, კეთილმოწყობილი საცხოვრებელი სახლია, ჩაის ფაბრიკას ეკუთვნის, - უთხრა შოთამ ცირუს.

- მატარებელი როდის გადის?

- დილის ათ საათზე.

- ცხრამეტ აგვისტოს დილის ათ საათზე სადგურში დაგხვდები. ახლა შოთა, ძალიან გთხოვ, არ გამაცილო და არც არავის უთხრა, რომ ვქორწინდებით.

- ვილაცას თუ ერიდება და გაპარვა უნდაო, - გაიფიქრა შოთამ, ქალს ხელი გაუწოდა და დაემშვიდობა.

* * *

- ყოჩაღ, ქალბატონო, აღრიანად მოგისწრია ყველაფერი, აი, რატომ არ გინდოდა ქორწილი და ხელის მოწერა, რქები გინდოდა დაგედგა ჩემთვის, მაგრამ ვერ მოგართვი. როგორც კი გათენდება, აიკრებ გულად - ნაბადს და მოშორდები აქაურობას, - ეუბნება შოთა ბალიშში თავჩარგულ ქალს. ოთახში ბნელოდა, დასავლეთის ფანჯრიდან მხოლოდ ღამეული შუქი ეფინებოდა ბამბუკის განიერ საწოლს - თურმე რა სულელი ვყოფილვარ, მე ერთი უკარება ქალიშვილი მეგონე, - განაგრძობს შოთა, რომელსაც ტანზე ტრუსის მეტი არაფერი არ ეცვა და ისე იყო ნერვებაშლილი, რომ ლამპასაც ვერ მოუკიდა.

ქალი კი გულამოსკენილი ტიროდა, მთელი ტანით ცახცახებდა, თმა მიტკალივით ქათქათა ბეჭებზე დაჭყოდა. თხელი პერანგი მაისის ვარდივით ნახ ტანზე შემოსალტოდა. იგი მართლაც მოელვარე, ფერდაკარგულ ქანდაკებას გავდა.

- ამაზე თავის დროზე უნდა გეფიქრა, ტირილი რაღას გიშველის მაინც ვინ იყო, ის უღვთო, შენი ცოდვა რომ დაიღო, მე იმის... მაგრამ გნახა ობოლი, უპატრონო და წაიბალახა.

სასოწარკვეთილი ქალი წამოდგა და უმწეო თვალებით შეხედა შოთას, რომელიც შინაგანად აფორიაქებული, აღელვებული და აღშფოთებული მისჩერებოდა ქალს.

- შოთა, ნუ ნერვიულობ, შენი ჭირიმე, იცოდნე, შენს თავმოყვარეობას მე არ შევლახავ, მატარებელი ოთხ საათზე გადის და მოგშორდები, ბევრჯერ დავაპირე თავის მოკვლა, მაგრამ ნებისყოფა არ მეყო. ამას გეხვეწები, თუ კაცი ხარ, გულში ჩაიკალი ეს ამბავი და ნურავის ეტყვი. ჩემი უბედურება ახლა ორმა იცის, შენ და იმან, ვისაც ჩემი ყმაწვილქალობა ჩავაბარე. იგი სინდისიერი აღმოჩნდა, ნამუსი შემინახა.

- ნამუსი შეგინახა კი არა გაგაბახა, უგუნურო, ყველაფერი წარმომედგინა, მაგრამ შენ თუ...

- კარგი, შენი ჭირიმე, მოგშორდები და ყველაფერი თავისი გზით წავა, - ძლივს წარმოთქვა ცირუმ, საწოლიდან ფეხი ჩამოდგა, მაგრამ მუხლები აუკანკალდა, თავბრუ დაესხა, და გულწასული დაეცა იატაკზე.

- ცირუ, რა მოგივიდა?, შოთამ ქალი ხელში აიტაცა და ლოგინზე დააწვინა, ყრიმალეები დაუსრისა და ცირუ, ცირუო, ყურში ჩასძახოდა, მაგრამ არაფერი ესმოდა.

- ეს რა დამემართა, არ ჩამაკვდეს ხელში ეს უბედური, - ფიქრობდა შოთა და გული ამოვარდნაზე ჰქონდა. მაგიდიდან წყლით საესე ჭიქას დასწვდა და ქალს სახეზე დააპყურა, მაგრამ ცირუ ახლაც არ შერხეულა, მაშინ შოთამ ქალს ზეწურის სველი ყურით მკერდი დაუზილა.

- ცირუ, ცირუ, ნუ მოიკლავ გოგო თავს - ეხვეწება შოთა, ფიქალივით თეთრ მკერდს და ჟუჟუნა თვალებს უკოცნის.

- დედოკო კვდები, იაშა ბიძია, გიკვდები, - აღმოხდა ცირუს.

- ნუ გეშინია, არ მოკვდები, საცაა გათენდება, აფთიაქში წავალ და წამლებს მოგიტან, - ამშვიდებს შოთა.

- წყალი!

- აა, წყალი გინდა, ახლავე მოგიტან, რა მოგივიდა, გოგო, რატომ ჩამაგდე ამ დღეში, არაფერი დამიშავებია შენთვის.

- არა, შენი ჭირიმე, შენ რა შუაში ხარ? - ძლივს ამოთქვა ცირუმ, დამძიმებული თავი ველარ შეიკავა და მკერდზე მიეყრდნო შოთას.

შოთა ლოგინზე მიწვა, ქალი გვერდზე მოიწვინა და გულში ჩაიკრა. რომ გაეღვიძა, ცირუ მაგიდასთან იჯდა და თავის ნივთებს ჩემოდანში ალაგებდა.

- ხომ მოგეშვა გულზე? ცოტა მაინც?

- კი, უკეთესად ვარ.

- სტრესია ეს თითები გეკრუნჩხებოდა, ხმის ამოღება არ შეგეძლო, ცირუ რას შვები?

- ამდენი უსიამოვნება მოგაყენე და მინდა ჩქარა გაგშორდე.

- მე იმ შენი საყვარელივით უსინდისო არა ვარ, ასეთ მდგომარეობაში ვერსად ვერ გაგიშვებ.

- არა, შოთა, არც ის არის უსინდისო, ყველაფერი ჩემი თავდაუქერლობის და სუსტი ნებისყოფის ბრალია.

მოდო, ცირუ, ჩემთან, გეტყობა ახლაც ძლიერ გიყვარს, მისი სახელის ავად ხსენებას ვერ იტან, ტყუილი კი არ უთქვამთ, გიჟი და შეყვარებული ორივე ერთიაო. ცირუმ არაფერი უპასუხა. თავი გვერდზე მიაბრუნა.

- გამოიხედე, გოგო აქეთ!

- თავი დამანებე შოთა, ნუ მტანჯავ, მე ჩემიც მეყოფა. გუშინ გავიგე, რომ მატარებელი ოთხ საათზე გადის, იქონიე მოთმინება, მოგშორდები ისე, რომ ჩვენი ამბავი არავის ეცოდინება.

- კი მაგრამ, მე რას მედიდგულები, აბა, შენ იყო ჩემს ადგილზე, შეირთავდი ნამუშახდილ ქალს?

- არ შევირთავდი და მეც არაფერს გთხოვ, თუ კაცი ხარ, ნუღარ მტანჯავ.

- კი მაგრამ, თუ კაცი ხარო, რომ მეუბნები... ცოლად მინდოდი და ყველაფერზე

დაგთანხმდი.

- კი, შენი ჭირიმე, ყველაფერში მართალი ხარ, გთხოვ, თავი დამანებო.

- არა, ვერ დაგანებებ, იქნებ გვიანია, რომ... არ მებრალეები გგონია?

- უ მებრალეობოდე...

- ჰო, დამთავრე ბარემ...

- რომ მებრალეობოდე ცოტა ხნით გამაჩერებდი შენთან და...

იცოდე, ოფიციალურად ჩემი ცოლი ვერასოდეს გახდები!

- მაგი მე არც მითხოვია.

- აბა, გულახდილად მითხარი, რა გინდა?

- არაფერიც არ მინდა, შენი ჭირიმე, მინდა ეს ათი საათი მალე გავიდეს და მოგასვენო, - უთხრა ცირუმ და დაგუბებული ოხვრა აღმოხდა.

- არა, ვერ გამიგია, რა აზრი აქვს ცოტა ხნით შენ აქ ყოფნას, ხომ იცი, გატეხილი პური არ გამართელდება.

- მინდოდა ბიძა-ბიცოლაჩემს სკოლნოდა, რომ გავთხოვდი, მათი გაზრდილი ვარ, მოხუცი კაცია, შაქრის ავადმყოფობა აქვს, დღეს არა, ხვალ მოკვდება. გულმოკლული არ მინდა წავიდეს ამ ქვეყნიდან... - აღარ დაასრულა ცირუმ და კვლავ აუფარდა ტირილი. შოთა ლოგინიდან წამოიჭრა, ქალი გულში ჩაიხუტა და უთხრა:

- კარგი ნუ ტირიხარ, დარჩი ჩემთან რამდენი ხანიც გინდა. ბიძას მისწერე, რომ გათხოვდი, მაგრამ ჩემს ვინაობას ნუ გაავებინებ, მისწერე, გესტუმრებით და მაშინ გაგაცნობთქო. ახლა უკვე შეიდი საათია, ნახევარ საათში მატარებელიც ჩამოდგება, რაიონში უნდა წავიდე. დღეს ოცი აგვისტოა. განათლების განყოფილების გამგეს დირექტორების თათბირი აქვს დანიშნული. სკოლებში საშემოდგომო გამოცდები იწყება. ფული მაგიდაზე იქნება.

ცირუ გასაწყლებული თვალებით მისჩერებოდა შოთას, რომელმაც მთლად მაინც ვერ გასწირა სასოწარკვეთილებამდე მისული ქალი. უნდოდა მადლობა ეთქვა მისთვის, მაგრამ ენა დაება, მხოლოდ კისერზე შემოაქნო ორივე ხელი და გულზე მიესვენა.

ამ დროს სადგურზე მატარებლის გამოსვლის ზარი დარეკეს.

- მადლობა ღმერთს, რომ მთლად საქვეყნოდ არ მომეჭრა თავი, - ფიქრობდა ცირუ.

ლოგინიდან დათენთილი ტანი ძლივს წამოსწია, ტანთ ჩაიცვა და დაცარიელებულ ოთახში მიმოიხედა, სადაც სკამის, მაგიდის და ბამბუკის საწოლის მეტი არაფერი იდგა. ისიც გაახსენდა, რომ მაიდანში მალაზიები იყო და ბაზარიც. შოთას დატოვებულ ფულს ხელი არ ახლო, თავისი მოძებნა და ბინიდან გავიდა. ოქროსქედიდან შოთა ოთხ საათზე უნდა დაბრუნებულიყო, სკოლაში უნდა შეეველო, პედკოლექტივი გაეცნო და თათბირი ჩატარებინა.

ცირუმ იყიდა ფარდები, ნავთქურა, ნავთი, იაფფასიანი სერვისი, ჩაიდან, ქვებები და ყველა ის მოწყობილობა, რომელიც პირველ რიგში რომ იყო საჭირო ოჯახისათვის. შოთა რომ დაბრუნდა, სადილი მზად დახვდა, ფანჯარაზე ფარდები ეკიდა, მაგიდაზე ეწყო პამიდორი, კიტრი, მსხალი, ვაშლი, ატამი და ოთახში საამო სუნის იდგა.

შოთას სიამოვნების ღიმილმა გადაურბინა სახეზე, მაგრამ წასაღებად გამზადებულმა ცირუს ჩემოდანმა გააკვირვა.

აი, ამიტომ არ ვვარგევარ უცოლოდ. ამიტომ იტყვიან: „უცოლშვილო კაციო, წყალში მაცქერალიაო“, მაგრამ აღარ დაასრულა შოთამ, ოთახში მიმოიხედა და კმაყოფილი მიუჯდა მაგიდას. შოთას ენის წვერზე მოდგომოდა „დამკნარი ვარდი ახალ ჭინჭარს მაინც სჯობსო“, მაგრამ გაჩუმება არჩია. სწორედ ეს მაგრამ იყო სიტყვა, რომელიც ცირუს ნემსივით ესობოდა გულზე, ცრემლს ვეღარ იმაგრებდა

- ცირუ, დიასახლისი კარგი და დაუზარელი ყოფილხარ, ტყუილად არ გაქებდნენ ლელიანში, - უთხრა შოთამ, თვალები დაუკოცნა და დარეფანში გავიდა ხელის დასაბანად.

- არ გამოვა, შოთა, ჩვენი მოჩვენებითი ცოლ-ქმრობა, უმჯობესია საღამოს მატარებლით წავიდე. წავალ სადმე შორს, შენთვისაც უკეთესია, ღრუბულად შეარჩევ გულისსწორს და მყარ ოჯახს შექმნი, - უთხრა ცირუმ.

ახლა შოთას არსებაში ერთმანეთს ებრძოდა მამაკაცური თავმოყვარეობა და მოჭარბებული ვნებები. გრძნობდა, რომ ეს ქალი თანდათან იპყრობდა მას.

- დაბრძანდი, ქალბატონო, ჩემთვის რა სჯობია, მე უკეთ ვიცი, არსადაც არ წახვალ. სკოლაში ორი შტატი თავისუფალია. სამნეო ნაწილისა და ბიბლიოთეკარის. რომელზეც გინდა, იმაზე გაგაფორმებ.

- არა, შოთა, მაიდანში მე მუშაობის დამწყები არ ვარ. კისერზე არ ჩამოგვეკიდები იცოდლე... თუ დავრჩი სულ არ შეგაწყუბებ, არაფერს დაგიშავებ!

მართლაც გადიოდა ღრო, შოთა თანდათან იხიბლებოდა ცირუთი, თანაც შესანიშნავი დიასახლისი გამოდგა ქალი.

ცირუმ ბორის კაპანაძის სახელზე განცხადება დაწერა და სამსახურიდან გათავისუფლება ითხოვა. განცხადება შოთას გადასცა გასაგზავნად.

- ბორის კაპანაძე... მოვშორდი მაგ პირწაყარდნილ მექრთამეს, ქალების მუსუსს და გამომძალველს, - ჩაილაპარაკა შოთამ, როცა განცხადება ჩაიკითხა.

- რა თქვი შოთა?

- რა ვთქვი და რაც გაიგონე, კაპანაძეზე სინდისგარეცხილი, კაცობადაკარგული, თაღლითი იშვიათად შემხვედრია, სულ გაატყავა ლელიანის სკოლის მასწავლებლები. დაწყებითი კლასის მასწავლებლის დანიშვნაში ზუთას მანეთს იღებდა, მაღალ კლასებში კი - ათასს. პურ-მარილი სხვა იყო, თუ ვინმე ქვრივი და ლამაზი ქალი იყო, ყველასი დაუფლება არ მოინდომა.

- არ მეგონა, - ამოილულულა ცირუმ და მთელ ტანში რალაცამ ციებ-ცხელებასავით დაუარა, წამოწითლდა, მაგრამ შოთა უკვე აღარ უყურებდა მას, იჭდა მაგიდასთან და გაფაციცებით რალაცას წერდა. შოთას სიტყვებმა დააბნია ცირუ, სუფრის გაწყობა უნდოდა, სადილის გამოტანა, მაგრამ ყველაფერი გადავიწყდა.

- ცირუ, მეჩქარება, მაჭამე რამე!

- ახლავე, შოთა, ჭადი გაცხელდება და...

ჰო, როგორ თქვი, კარგად არ გამიგონია, მაგრამ თქვენ ქალებს ჭკუა ვინ მოგცათ, „შენ გენაცვალე, შენი ჭირიმე“ მეტს რომ არაფერს გეტყვის, ის გზიბლავთ, მაგრამ ახლა სხვებს ჰკითხე, რისი ჩამდენია კაპანაძე, თბილისში ფიქრის გორაზე სახლს ყიდულობს ლელიანში აღებული ქრთამებით. „სიყალბეს ნუ გავაკეთებთ, ჭეყნისა და ხალხის ფულს ნუ გაფლანგავთ, პარტიასა და მთავრობას ნუ მოვატყუებთ

და არაფერი გავგიჟირდება, თუ ვინმე პატივს გვცემს "შევირგოთ" - აგონდებოდა ცირუს ბორის კაპანაძის სიტყვები და ახლა, როცა შოთამ ასე დაახასიათა მისი სათაყვანებელი ადამიანი, ეჭვი ჭიასავით შეუძვრა გულში.

ცირუ ფიზიკურად ჯანმრთელი ქალი იყო, მესამე თვე იწუებოდა, რაც შოთასთან ცხოვრობდა და ფეხმძიმედ არ ხდებოდა. გავიდა კიდევ ერთი თვე და იგრძნო ფეხმძიმობა, მაგრამ მისი "არაოფიციალური ქმრისათვის არაფერი უთქვამს. ფიქრობდა, შოთაც ბავშვის მოშორებას მოსთხოვდა, და გული წინასწარ ეთანაღრებოდა კიდევ ერთი თვე და შოთას გაუმხილა, რომ ფეხმძიმედ იყო. მერე, რა გინდა მაგით მითხრა, ბავშვით გინდა შემაჩქიო თავი, იცოდე მე არც შენ მინდისხარ და არც შენი ნაშობი ბავშვი, - გაბრაზებით უთხრა შოთამ, კარები გაიჯახუნა და გარეთ გაეარდა.

ცირუ დარწმუნდა, რომ შოთასთან აღარ გაეჩერებოდა. სამი დღის შემდეგ, როცა შოთა სკოლიდან სახლში მივიდა, ბინის კარები დაკეტილი დახვდა, თავისი კლიტით გააღო კარი, შევიდა ბინაში და მაგიდაზე ცირუს წერილი დახვდა. „აგისრულე სურვილი, სამუდამოდ გშორდები. ცირუ“.

შოთას უსიამოდ გააჟრჟოლა მაგრამ ცირუს დაბრუნების იმედი არ დაუკარგავს.

ათას ცხრაას ორმოცდაერთი წლის ოცდაორი ივნისის დილას შოთა მემარნიშვილი მაიდნის საშუალო სკოლის დირექტორის კაბინეტში თავის მაგიდასთან იჯდა და რაღაცას წერდა. კარები გაიღო და სკოლის სამნეო ნაწილის გამგე აღელვებული შემოვიდა.

- ამხანაგო შოთა, უბედურებაა, რადიო ჩართე, ომი დაიწყო!

- რას ამბობ კაცო, ჭკუაზე თუ ხარ შენ?

- კი ბატონო, ფაშისტები ბომბავენ საბჭოთა კავშირის ქალაქებს.

შოთამ რადიო ჩართო. მოლოტოვი ომის დაწყებას აუწყებდა საბჭოთა ხალხებს.

დაიწყო საყოველთაო მობილიზაცია. ოთხი დღის შემდეგ შოთა მემარნიშვილს ბათუმი-თბილისი-ბაქოს მატარებელი ბაქოსაკენ მიაქროლებდა. იგი როგორც უმაღლესი განათლების მქონე, საოფიცრო კურსებზე იგზავნებოდა. სამი თვის შემდეგ ლეიტენანტი შოთა მემარნიშვილი მოსკოვის მისადგომებთან იბრძოდა, მსუბუქად დაიჭრა და ლიპეცკის ჰოსპიტალში მოათავსეს.

განკურნების შემდეგ ლენინგრადის ფრონტზე იბრძოდა, სადაც ფეხში მძიმედ დაიჭრა და ვორონეჟის ჰოსპიტალში სამი თვის განმავლობაში მკურნალობდა. შემდეგ კარგა ხნის მანძილზე სათადარიგო ლეგიონში მსახურობდა, რადგან ფეხის ჭრილობა მთლიანად ჯერაც არ შეხორცებოდა, სიარული უჭირდა. ბოლოს უფროსი ლეიტენანტი შოთა მემარნიშვილი, რომელსაც მკერდს ორი წითელი ვარსკვლავის ორდენი და სამი მედალი უმშვენებდა, ყირიმში გადაისროლეს. იქ, ევპატორიის მახლობლად საკის მისადგომებთან მარჯვენა ბეჭში მოხვდა ტყვია და როცა სანიტრულქტორებმა დაჭრილი იპოვეს, გონზე არ იყო.

დაჭრილი შოთა მემარნიშვილი თვითმფრინავით ვლადიკავკაზიის ჰოსპიტალში მიიყვანეს. გამოცდილმა ქირურგმა სილოვან ჩხეიძემ ოპერაცია წარმატებით გაუყეთა, თავზე ახალგაზრდა ექთანის ზელფირა კაზმაზოვა დაუყვნა და მორიგე ექიმის ყურადღების ქვეშ ამყოფებდა. მორიგე ექიმი კი ავადმყოფს ყოველ ორ საათში სისხლს უსხამდა, მაგრამ შოთა გონზე მაინც ვერ მოიყვანეს. ზელფირა კაზმაზოვა, რომელიც დედით ქართველი იყო და მამით ოსი, ყაზბეგში იყო გაზრდილი, ქართული შვიდწლიანი

სკოლა ჰქონდა დამთავრებული, ვლადიკავკაზში კი - სამედიცინო ტექნიკუმი. გულკეთილი ქალიშვილი იყო ზელფირა, საშუალო სიმაღლის, შავთვალწარბა, თმაგიშვრა უღარესად მოსიყვარულე და დაუზარელი.

ზელფირა არ შორდებოდა, მაღალ, ქერათმიან, მიმზიდველი სახის ოფიცერს. ოპერაციის შემდეგ ორი დღე გასულიყო, ავადმყოფს სიცხე არ უკლებდა და გონზე ვერ მოსულიყო.

- სისხლს რატომ არ უსხამთ, ექიმო? - ჰკითხა მორიგე ექიმს გენადი კოვალენკოს ზელფირამ.

- პირველი ჯგუფის სისხლი გავვითავდა, მახლობელ ჰოსპიტალში წავიდნენ მოსატანად.

- მე მაქვს პირველი ჯგუფის სისხლი, აიღეთ ჩემგან, - უთხრა ზელფირამ.

- შეიშალო?! რამდენი დაჭრილიც მოვა, სისხლი აძლიე ყველას...

- ექიმო... ძალიან მეზრალეა ეს ახალგაზრდა ოფიცერი...

- კარგი, რაკი არ იშლი, იყოს ნება შენი, - უთხრა კოვალენკომ და ნახევარ საათში ზელფირას სისხლი შოთა მემარნიშვილის სისხლს შეუერთდა.

დაღამებულიყო. შოთას მაღალი სიცხე ჰქონდა და ხშირად წამოიძახებდა: ცირუ, ცირუ, სადა ხარ?

- უძილობისაგან მისუსტებული ზელფირა ავადმყოფს არ მოშორებია, შუბლზე უსვამდა თავის ნაზ ხელს, და ცივ ტილოს ხშირ-ხშირად უცვლიდა. დილის ექვს საათზე თვალი გაახილა შოთამ და წამოიძახა: - დედა, სად ვარ?

მადლობა ღმერთს, მოვიდა გონსო - გაიფიქრა ზელფირამ, საწოლთან მივიდა, ავადმყოფს შუბლზე დაადო ხელი გაუღიმა, თერმომეტრი გაუკეთა. სიცხე საგრძნობლად დაკლებულიყო.

- სადა ვარ? - იკითხა შოთამ და ზელფირას მიაჩერდა.

- ნუ გეშინია, ჩემთან ხარ, ჰოსპიტალში, გადაჩი, აწი არაფერი გავიჭირდება,

- უთხრა ზელფირამ და ილლიდან თერმომეტრი ამოუღო. სინდიკის სვეტი ოცდაჩვიდმეტს აჩვენებდა. გახარებულმა ქალიშვილმა ავადმყოფს ფაფა აჭამა, ნახევარი ჭიქა ხვანჭკარის ღვინოც დააღვინა და უძილობით მოთენთილი, მორიგე ექთანის მოსვლის შემდეგ დასაძინებლად წავიდა.

მორიგე ექიმმა სისხლი კიდევ გადაუსხა შოთას. ავადმყოფს სიცხე უკვე აღარ ჰქონდა. მაგრამ ნაოპერაციევი ბეჭი ძალიან სტკიოდა.

- ნუ გეშინია, ამხანაგო უფროსო ლეიტენანტო, ჭრილობა მძიმეა, მაგრამ აუცილებლად მოგიჩივება, - უთხრა ექიმმა შოთას.

დღის პირველ საათზე ზელფირა კახანოვა მოვიდა. შოთას ვაშლის და ლეღვის ჩირი მოუტანა შოთას. შოთამ წამოდგომა სამი დღის შემდეგ, შეძლო როგორც ოფიცერი, შოთა მემარნიშვილი ცალკე პალატაში იწვა. ოსი ქალიშვილი მისთვის ყველაზე ძვირფასი არსება იყო. ჰოსპიტალის მთავარმა ჭირურგმა, როცა ჭრილობა გასინჯა შოთას დაუფარავად, უთხრა, ამ ჭრილობით ფრონტზე წასვლა არ შეიძლება, მაგრამ როგორც პედაგოგს მუშაობა არ გაუჭირდება.

ჭრილობა თანდათან უმუშევრდებოდა შოთას. ზელფირა მეტწილად მის პალატაში იჯდა. ჰოსპიტლის მოლარემ ნახევარი თვის ხელფასი მოუტანა შოთას, ნახევარი კი, როგორც ყოველთვის, შოთას დედას - მარო მემარნიშვილს ეგზავნებოდა.

- ზელფირა, ჩემო კარგო, მომიტანე კონვერტი და საწერი ქალაღი, მინდა დედაჩემს წერილი მივწერო, - უთხრა ქალიშვილს და ზუთმანეთიანი მისცა.

- რატომ მარტო დედას, ცოლსაც ხომ უნდა მისწერო.

- კი, მაგრამ, ცოლი თუ არ მყავს, ვის მივწერო? არა, ზელფირა, მე უცოლშვილო ვარ!

- არ მეუბნები მართალს, ვიცი ცოლიანი ხარ!

- შოთას გაელიმა:

- ნუთუ ასე მიცნობ და ჩემი სიმატლის არ გჯერა?

- აბა, ცირუ ვინ არის, მაღალი სიცხე რომ გქონდა, სულ ცირუს ეძახდი.

- ბიჭოს! შენ აღარ მეხუმრები. დრო რომ მექნება და მორიგე იქნები, გეტყვი, ვინც არის ცირუ, - უთხრა შოთამ და ზელფირას აღერსიანი თვალებით შეხედა. მემარნიშვლი იმასაც გრძნობდა, რომ ზელფირა განსაკუთრებული მზრუნველობითაც ეკიდებოდა მას და მისი ცოლად შერთვა გადაწყვიტა, მაგრამ ვიდრე ამ წინადადება შესთავაზებდა, ცირუზე ყველაფერი გულახდილად მოუთხრო ზელფირას.

შოთა გამოჯანმრთელდა. ჰოსპიტლის საექიმო კომისიამ იგი სამხედრო სამსახურისათვის უვარგისად სცნო. შოთამ და ზელფირამ მმაჩის ბიუროში მოაწერეს ხელი და ცოლ-ქმარი ერთი კვირის შემდეგ საქართველოში, ოქროსქედის რაიონის სოფელ სილნარში იყვნენ. მარო მემარნიშვლის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა. ზელფირა, რომელსაც არასოდეს არ ენახა დასავლეთ საქართველო, მოხიბლული იყო შოთას ლამაზი ეზოკარით. მალე შოთას სოფლის საშუალო სკოლა ჩააბარეს. ზელფირა კი ამბულატორიაში ექთანად დანიშნეს.

გადიოდა დრო. ზელფირამ შოთას ჯერ ვაჟიშვილი აჩუქა, შემდეგ - ქალიშვილი. დედამთილი ძალიან კმაყოფილი იყო თავისი რძლით, რომელიც მუხლჩაუხრელად და მკლავმოუღლეად შრომობდა, კრეფდა ჩაის ფოთოლს, უვლიდა საყოლს და ოჯახიც ეკონომიურად გაიმართა წელში. შოთას უფროსმა შვილმა გოჩამ საშუალო სკოლა დაამთავრა. თბილისის პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში მისაღები გამოცდები ჩააბარა და არქიტექტურის ფაკულტეტის სტუდენტი გახდა. ქალიშვილი კი იმ სკოლაში სწავლობდა, სადაც მამამისი იყო დირექტორად.

* * *

სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიოლოგიური ფაკულტეტის მეორე კურსის სტუდენტი ნანა ჭავჭავაძე დილით ლექციაზე მიდიოდა, გამოვიდა ალაყაფის კარებიდან და დაღმართს დაუყვა. ელნათურის ბოძთან სამი ქალი შენიშნა. ერთი მათგანი მართლაც რომ უღმერთოდ იწყველებოდა.

- დედა, რა მოხდა? - ჰკითხა ნანამ.

- არა, შვილო, წუხელის აქ ერთი ახალგაზრდა სასიკვდილოდ დაჭრეს ქურდებმა, უბედური მისი დედა.

ნანა შეცბა, - ვაი თუ გოჩაა, მაგრამ რა სისულელეა, ვის რა დაუშავა? - გაიფიქრა ქალიშვილმა.

- დედა, ეს რომ მოხდა არ იცი რა დრო იყო?

- თორმეტი საათი იქნებოდა, შვილო, ჩემი ყურით მოვისმინე რადიოს ხმა.

- გაიმე, იქნება ჩემს გოჩას დახვდნენ, - გაიფიქრა ნანამ და ტროლეიბუსის

გაჩერებისკენ გაიქცა.

- არა, უმჯობესია კალინინის ქუჩაზე ბინაში მივაკითხოო, გაიფიქრა. მართლაც მაიკითხა, მაგრამ არავინ დახვდა. შემდეგ მეზობლის ოთახის კარებს მიაღდა.

- რა გნებავთ, ქალიშვილო? - ჰკითხა ხანდაზმულმა მამაკაცმა.

- ბიძია, აქ ჩემი ნათესავი სტუდენტი ბიჭი ცხოვრობს, ხომ არ იცით, სად არის?

- არა შვილო, არ ვიცი, ლექციაზე იქნება.

- დღეს არ დაგინახავთ?

- არა, არ დამინახავს, მე გვიან ვდგები...

- რაღა გქნა ახლა, ვის ეცოდინება წუხელ სახლში იყო თუ არა!

- არ ვიცი, ქალიშვილო, აი იმ კარებზე დააკაკუნე და გეტყვიან.

- დეიდა, ჩემი ნათესავი გოჩა მემარნიშვილი ცხოვრობს თქვენს გვერდით, ხომ არ გინახავთ - ჰკითხა ნანამ მოხუც ქალს.

- არა შვილო, არ მინახავს, წუხელისაც არ ყოფილა სახლში, ოთახი ჩაბნელებული იყო.

ვაიმეო, - აღმოხდა ნანას, ქალს ბოდიში მოუხადა და კიბეზე დაეშვა.

ნანა არასოდეს დაინტერესებულა სად უტარდებოდათ ლექციები არქიტექტურის ფაკულტეტის სტუდენტებს. კითხვა-კითხვით მიაგნო პირველ კორპუსს, მერე-კურსელთა აუდიტორიას. გოჩა ლექციაზე არ აღმოჩნდა.

- დავილუბე, ქურდები ნამდვილად გოჩას დაესხნენ, - გაიფიქრა ნანამ და გადაწყვიტა ორჯონიკიძის რაიონის მილიციაში მისულიყო.

- რამ შეგაწუხა, ქალიშვილო? - ჰკითხა მილიციის მორიგე ლეიტენანტმა ნანას. ნანამაც აუხსნა თავისი მოსვლის მიზეზი. ლეიტენანტმა შემთხვევების აღრიცხვის წიგნი ამოიღო.

- რა გვარიაო?

- გოჩა მემარნიშვილი.

- გოჩა მემარნიშვილი, გოჩა მემარნიშვილი, კი არის ასეთი, გუშინ საღამოს დაჭრილი იპოვეს, საავადმყოფოში წევს.

- ვაიმე, გოჩა, - აღმოხდა ნანას და ფერი დაეკარგა.

- ნუ გეშინია, გოგო, რა არის შენი?

- ნათესავია.

- ნათესავი თუ შეყვარებული, დაიცა გავიგებ, რომელ საავადმყოფოში წევს.

ლეიტენანტმა ყურმილი აიღო და მახლობელ საავადმყოფოში დარეკა, მაგრამ გარკვეული იქაც პასუხი ვერ მიიღო.

- რა გიყო, გენაცვალე, უნდა წახვიდე ვაჟა ფშაველას პროსპექტზე და იკითხო, რომელი საავადმყოფო მორიგეობდა გუშინო.

- გმადლობთ, ბატონო - ამოილულულა ნანამ და ანერვიულებული გამოვიდა სამორიგეოდან.

მეორე დღეს ნანამ ცენტრალური საავადმყოფოს მეხუთე კორპუსის ოცდამეორე პალატაში იპოვა გოჩა. მისთვის ოპერაცია გაეკეთებიათ და მაღალი სიცხის გამო გონზე ვერ იყო.

- გოჩა, გოჩა, შენი ჭირიმე, ნანა ვარ, ნანა, - ჩასძახოდა ქალიშვილი, მაგრამ ავადმყოფს არაფერი ესმოდა. იგი შფოთავდა, ვილაცას ეძახდა.

იმ დღეს ნანა გოჩას არ მოშორებია. მეორე დღით ათ საათზე ექიმები მოვიდნენ.

- ხალათი რატომ არ გაცვიათ, როგორ შეიძლება პალატაში ასე ჯდომა? -
 შენიშნა მორიგე ექიმმა ნანას და ექთანს დაავალა ხალათი მოეტანა მომვლელისათვის.

- დარჩება ცოცხალი, ბატონო ექიმო? - ჰკითხა თვალცრემლიანმა ნანამ.

- დაწწარდი, გენაცვალე, დაჭრილი მძიმედ არის, მაგრამ სასიკვდილო არაფერი
 სჭირს, მილიციის გამომძიებელი ჟურჯერობით ავადმყოფთან არ დაუშვას, დაელოდოს
 ჩემს ნებართვას, - ბრძანა მთავარმა ქირურგმა და პალატიდან გავიდა.

ისე, როგორც გოჩა, ნანაც ნაქირავებ ბინაში ცხოვრობდა, მან ოჯახის დიასახლისს
 დაურეკა და იმ ღამეს საავადმყოფოში დარჩა.

მეორე დღეს ავადმყოფს სიცხე დაუჯლო, თვალი გაახილა და ნანა რომ დაინახა,
 გაუღიმა. ნანამ გოჩას შუბლზე და ლოყაზე ხელი გადაუსვა. სიხარულისგან კინაღამ
 აკოცა, მაგრამ ავადმყოფების შერცხვა და თავი შეიკავა.

- გოჩა, შენი ჭირიმი, დაშაქრული ლიმონის წვენი დალიე და ცოტა ფაფა
 შეჭამე, - შეევედრა ნანა.

- არაფერი არ მინდა, ლექციებს ნუ აცდენ, საყვდურს გეტყვიან, მე არაფერი
 არ მიჭირს.

- რას ამბობ, გოჩა, ამ დღეში გხედავდე და ლექციებზე დავდიოდე?

- დაწერე მისამართი და დეპეშის ტექსტსაც გიკარნახებ.

- ახლავ, შენი ჭირიმი.

- ოქროს ქედი, სილნარი, სკოლის დირექტორს შოთა მემარნიშვილს. გოჩა ავად
 არის, წევს ცენტრალური საავადმყოფოს მეხუთე კორპუსში. ნანა ჭავჭავაძე.

- ჩემი სახელით გავგზავნო?

- ჰო, შენი სახელით, თუ გადავრჩი, მათაც უნდა იცოდნენ ჩვენი დამოკიდებულების
 შესახებ.

- გოჩა, ძალიან რომ შეშინდნენ?

- მიაწერე ბოლოში, რომ არ შეშინდნენ.

მთავარი ექიმის ნებართვით პალატის კარები მილიციის გამომძიებელმა შემოაღო.

- ჰო, უკვე კარგად ხარ, მომილოცავს გადარჩენა, ყმაწვილო.

- გმადლობთ, ბატონო, გადარჩენაზე ჟურჯერობით აღრეა ლაპარაკი.

- გული არ გაიტეხო, მომავალი წინ გაქვს, მაგრამ თქვენ ვინ ბრძანდებით,
 ქალიშვილო?

- ახლო მეგობარია, გაიგო ჩემი ამბავი და აღარ მშორდება.

- აგრე უნდა, მაშა. ახლა, გოჩა, თუ არ დაიღლები, ზოგი რამ უნდა გკითხო,
 იცოდე, შენს საქმეზე დაკავებული არავინ არ გყავს, ყველაფერი შენს ჩვენებაზეა
 დამოკიდებული, ჯერ მათი გარეგნობა უნდა ჩავიწერო და შემდეგ ყველაფერი ის,
 რაც შეგემთხვა.

გოჩა დაწვრილებით მოყვა იმ ამბავს.

- ერთმანეთისათვის სახელი ხომ არ დაუძახიათ?

- ედიშ, ტაქსი, - გავიგონე ერთის ხმა და ბოძთან ჩავიკეცე.

- მაშ, თქვენ ამბობთ, რომ სახეზე იცნობთ?

- კი, ვიცნობ, მხედველობითი მეხსიერება კარგი მაქვს.

- ოც წუთში აქ გავჩნდები, თქვენც აქ დამხვდით, ნანა, იქნებ თქვენც ამოიცნოთ!

- აქვე ახლოს, ფოსტის განყოფილებაში მივალ და სულ მალე დაგბრუნდები. -
უთხრა ნანამ.

- კეთილი, დროებით.

ფოსტიდან დაბრუნებულმა ნანამ ნამცხვარი და მაწონი მოიტანა. ათ წუთში
გამომძიებელიც მოვიდა და ავადმყოფს სურათების ალბომი გადაუშალა. გამომძიებელი
ალბომის სურათებს ნელ-ნელა შლიდა. გოჩა და ნანა გულდასმით ათვალიერებდნენ
მილიციაში აღრიცხვაზე აყვანილ დამნაშავეებს.

- ერთი ეს არის, დანა სწორედ ამან ჩამცა ბეჭში, - მტკიცედ წარმოთქვა გოჩამ.

- აი, ყოჩაღ, ახლა მეორესაც ადვილად ვიპოვით. - გამომძიებელმა ალბომის
ფურცლები ბოლომდე გადაფურცლა, მაგრამ გოჩას დაღლილობა დაეტყო და მეორე
დამნაშავე ვეღარ ამოიცნო.

- იცით, ბატონო, მისი გვარი? - ჰკითხა ნანამ.

- ვიცი, აბა არ ვიცი? ორჯერ ნასამართლევია, ედიშერ ბეჟანიშვილი. მამა ორი
წლის უკან გარდაეცვალა, დედა ავადმყოფი ქალია. ეს ედიშერი პოლიტექნიკური
ინსტიტუტის მეორე კურსზე სწავლობდა. მამა რომ მოუკვდა, სახლიდან „ზაპოროჟეცი“
მოიპარა და გაყდა, აღებული ფული ზარში წააგო, შემდეგ მეზობლის სახლი
გაქურდა, ორი წელი ციხეში იჯდა, ახლა მის დაჭერას ნამდვილად შეეწირება
დედამისი.

- ედიშერ ბეჟანიშვილი, ედიშერ ბეჟანიშვილი, - ახლა მოაგონდა ნანას ეს
სახელი და გვარი. ერთხელ, ამხანაგებთან ერთად, ტროლეიბუსის გაჩერებასთან
იდგა. გვერდით ახალგაზრდებმა ჩხუბი ატეხეს, ერთმანეთს თავ-პირს უმტვრევდნენ.

- შეხედე ნანა, ედიშერა ჩხუბობს, მაგი მოუკვდა მის დედას. იცი, რა წესიერი
და კარგი მოსწავლე იყო, მაგრამ მამა რომ მოუკვდა, ქურდობას მიჰყო ხელი. ჯერ
დედა გაქურდა, შემდეგ - მეზობელი და ახლა ჩამოყალიბებული ქურდია, - მოაგონდა
ნანას ამხანაგის ნათქვამი.

მეორე დღეს ნანა ადრიანად მოვიდა გოჩასთან. ავადმყოფს ქათმის ნახარში,
სულგუნი და ღომი მოუტანა. იგი თავისი ხელით აჭმევდა გოჩას.

- დედ-მამა და და შევიდეს, დანარჩენი დარჩეს, - მოესმა, მაგრამ სანიტარს ვინ
დაუჭერა.

- შვილო, გოჩა, მივარდა ზელფირა შვილს. ცოცხალი მყავს შენი თავი?

გოჩა! - მიეჭრა მამაც შვილს, მერე აცრემებული დაც მიუახლოვდა სულ
მთლად გადახვეულ ძმას. ნანა მორცხვად იდგა და შესცქეროდა ოჯახის წევრებს.

ძალიან მიმზიდველი ჩანდა: - საშუალო ტანისა გახლდათ, ჩამოსხმული ტან-ფეხი -
ჭკონდა, მაღალი კელი და შავი თვალწარბი.

- დედა, მამი, გაიცანით, ეს ჩემი ნანაა.

- უიმე, დამიდგეს თვალები, როგორ დავიბენი, - წამოიძახა ზელფირამ და
გულში ჩაიკრა ქალიშვილი. შემდეგ შოთამ და დინარამაც გადაკოცნეს მომავალი
სარძლო.

- დედა, ნანა ლექციებზე აღარ დადის და... ახლა მაინც, ნულარ დააყოვნებ,

თანაც ძალიან დაიხარჯა, - დედას მიმართავს გოჩა.

- რომელ ინსტიტუტში, შვილო?

- უნივერსიტეტში, ბატონო.

- კარგი, ახლავე ჩემი მანქანით მიგიყვან.
 - არა, თქვენ როგორ შეგაწუხებთ.
 - რას ამბობ, შვილო, შეწუხებული და გარჯილი თქვენ ხართ, რომელ ფაკულტეტზე სწავლობ?

- ბიოლოგიურზე, - იყო პასუხი.
 - ძალიან კარგი, აბა, წავიდეთ!
 შოთა და ნანა პალატიდან გავიდნენ, მანქანამ გეზი ჭავჭავაძის პროსპექტისაკენ აიღო. შოთამ მანქანა შეაჩერა, საფულედან ასმანეთიანი ამოიღო და ნანას გაუწოდა.
 - რა არის, ბატონო, ეს, ამდენი ფული რად მინდა?
 - გამომართვი, შვილო, სადაური ხარ, მშობლები სად ცხოვრობენ?
 - ქუთაისში, დედა სტომატოლოგია, მამა - აფთიაქის გამგე, - უთხრა ნანამ და ფულის აღებაზე სასტიკი უარი განაცხადა.
 - არა, თუ არ გამომართმევ, იცოდე, ძალიან მაწყენინებ, რაკი სარძლო ხარ ჩემი, ჩემიანად გთვლი უკვე!

ნანა იძულებული გახდა, ფული გამოერთმია. მანქანა უნივერსიტეტის კარიბჭეს მიაღდა. ნანამაც მადლობა გადაუხადა შოთას და დაშორდა.

* * *

არაყიშვილის ქუჩაზე სასამართლოს მცირე დარბაზში, სასამართლოს სხდომა მიდიოდა. საბრალდებულო სკამზე იჯდა შესანიშნავი შეხედულების ახალგაზრდა ედიშერ მიხეილის ძე ბეჟანიშვილი, მისი თანმხლები სტეფან გეროკის ძე გუმროიანი. მეორე თვე თავდებოდა, რაც მიმალული იყო და მილიციის ორგანოები დაეძებდნენ.

მოსამართლე ჭაღარაშერეული, სანდომიანი სახის კაცი იყო. ცოცხალი და მეტყველი თვალებით მისჩერებოდა მოპასუხეს. ერთი მსაჯული ახალგაზრდა ქალი გახლდათ. ზომაზე მეტად გამოქნილი წარბები და მაყალივით შავი თვალები ჰქონდა. მეორე მსაჯული ხნიერი, შუბლდაღარული კაცი ჭროლა თვალებით მისჩერებოდა ბრალდებულს.

სასამართლო გამოძიების დროს ბრალდებულმა ბეჟანიშვილმა თავი დამნაშავედ სცნო.

- დაზარალებულო გოჩა მემარნიშვილო, ხომ ვერ ეტყვიტ სასამართლოს, დანა ვინ ჩაგარტყა ბეჭში?

- წიხლი მისმა თანმხლებმა ჩამარტყა ფერდში, ხოლო დანა კი - ბეჟანიშვილმა, - დამარტყა, - იყო პასუხი.

- მართალია ბეჟანიშვილო?
 - ვაჰ, რამდენჯერ უნდა ვთქვა, დანა მე ჩაგარტყი, სტეპკო გუმროიანი არაფერ შუაშია თქო.

ბრალდებულის აღიარება სასამართლოს პროცესის მსვლელობას აადვილებდა. პროკურორმა ბეჟანიშვილს ხუთი წლით პატიმრობა აკმარა, წასვლის ნებართვა ითხოვა და დარბაზიდან გავიდა. ამ დროს დარბაზში ქვითინი ქალის გაისმა, მას შავი ტანსაცმელი ეცვა და ამავე ფერის თავშალი ეხურა. თავი სკამზე ჩამოედო და საცოდავად იცრემლებოდა. მოსამართლემ წესრიგისაკენ მოუწოდა ამ ქალს და სიტყვა აღვოკატს მისცა.

- პატივცემულო მოსამართლენო, ნება მომეცით სიტყვის წარმოთქმამდე, ჩემს მარწმუნებელს ერთი კითხვა მივცე, - განაცხადა ადვოკატმა.

- კითხვები ამოწურულია, თქვენ სიტყვა უნდა თქვათ!
- არა, ეს კითხვა საქმის ჭეშმარიტების დადგენას სჭირდება.
- კარგი, ნებას გაძლევთ.

- ბეჟანიშვილო, გოჩა მემარნიშვილს რომ დახვდით, ჯინსი გინდოდათ მისი, თუ სხვა რაიმე ინტერესი გამოქმედებდათ?

- არავითარი სხვა ინტერესი, მისი ახალი ჯინსი მინდოდა.

- გთხოვთ, შეიტანოთ ოქმში, - თქვა ადვოკატმა და დაიწყო: - პატივცემულო მოსამართლენო, არავის არ სჭირდება იმის მტკიცება, თუ რა ძვირფასია ყოველი ადამიანისათვის დედა, მისი გულის სითბო... სწორედ ასეთი დედა არის ის შავებში ჩაცმული ქალი, რომელსაც სირცხვილით თავი ვერ აუწევია. მე, როგორც ადვოკატმა, თავიდან ბოლომდე შევისწავლე ჩემი მარწმუნებლის წარსული. ედიშერ ბეჟანიშვილი, ვიდრე მას მამა მოუკვდებოდა, სკოლაში ფრიადოსანი და თითოთ საჩვენებელი მოსწავლე იყო. მაგრამ დაკარგა თუ არა აღმზრდელი მამა, ედიშერი ქურდებს დაუახლოვდა. ქურდობა და ყომარბაზობა სპეციალობად გაიხადა. ვინ იყო ედიშერის მამა, აწ გარდაცვლილი მიხეილ ბეჟანიშვილი? იგი გახლდათ სამხედრო პირი, რომლებიც ფაშისტების მიერ სმოლენსკის დაბომბვის დროს ჭურვებმა იმსხვერპლეს. რამდენჯერმე დაჭრილი და ჯანმრთელობადაკარგული მაიორი ბეჟანიშვილი თბილისის ჰოსპიტალში დაუახლოვდა და ცოლად შეირთო ედიშერის დედა, რომლის შვილი თავის გვარზე დაიწერა და გულმოდგინედ ზრდიდა. მაგრამ ვიკითხოთ, ვისი შვილია ედიშერი. იგი ღვიძლი შვილია დაზარალებულის მამის, შოთა მემარნიშვილისა, რომელმაც აიძულა ფეხშიძე ქალი, ოჯახი დაეტოვებინა. „არც შენ მინდისარ და არც შენი ნაშობი შვილი“, - ეს ხომ თქვენი სიტყვებია, ამხანაგო შოთა მემარნიშვილო! ამიტომ ედიშერ ბეჟანიშვილის, უფრო სწორად, ედიშერ მემარნიშვილის საბრალდებლო სკამზე ყოფნა შოთა მემარნიშვილის სულმოკლეობის მიზეზია, მისი ცოდვილი სულის ნაყოფია. დიახ, უნდა იცოდეს შოთა მემარნიშვილმა, რომ კაცის ერთ-ერთი მსაჯული სინდისიცაა. დღეს ჩვენ ვხედავთ საბრალდებლო სკამზე ცხოვრების ბუდიდან ამოვარდნილ ახალგაზრდს რომელმაც დანა ღვიძლ ძმას ჩასცა ბეჭებში. ცირუ ნებიერიძე, მოიკრიფე ძალა, წამოდექით, მოიხადეთ თავშალი და საზოგადოებას დაენახე!

ცირუც წამოდგა, თავშალი მოიხადა.

დარბაზში იდგა თმათეთრი, სევდიანი, სანდომიანი სახის ქალი, იდგა და ცრემლებად იღვრებოდა.

- ცირუ, ცირუ! - წამოიყვრა შოთა მემარნიშვილმა და ქალისკენ გაექანა, მაგრამ გულწასულ, გონდაკარგულ, სკამებში ჩაკეცილ ცირუს უკვე აღარაფერი ესმოდა.

ბანრიბა ქუთათელაძე

იხ დღეს

ასე მგონია მალე მოგვადები და საცაა ყველაფერი დასრულდება, დასრულდება თუ პირიქით, დაიწყება? გონება მკარნახობს, რომ დასრულდება, ქვეცნობიერი კი იმედს მიტოვებს, ყველაფერი წინ გაქვსო, მესმის შინაგანი ხმის ჩურჩული. ეს, ალბათ, ქვეცნობიერი თვითგანჭვრეტაა. რამდენი იდეა, გრძნობა თვლემდა ჩემში და ისე გაქრა, ხორცი ვერ შეისხა, მზის სინათლე ვერ იხილა. არადა, ყველაფერი, რაც ჩემს გარშემო ხდებოდა, ირეკლებოდა ჩემს ცნობიერებასა და ქვეცნობიერაში. ძალიან ხშირად საგანგებოდ ვერ მაძინებდნენ. როგორ მტკენდა ეს მაშინ გულს. ცხადი იყო, ბევრს ვალიზიანებდი, მაგანს ეჩვენებოდა, რომ წარმატებას იოლად ვალწევდი, ალბათ იმიტომ, რომ სხვებივით არ ვწუწუნებდი და ჩემს განცდებს მათ თავს არ ვახვევდი, სინამდვილეში რა იცოდნენ, რა შრომა მჭირდებოდა პატარა რალაცის გასაკეთებლადაც კი.

გსურს სიცოცხლე? უნდა შეიცვალო! - თითქოს შორიდან ჩაესმა, მერე ეს ხმა თანდათან გაძლიერდა და მივხვდი, ეს გონების ხმა იყო, ტვინის რეაქცია ჩემი ცხოვრების წესზე. უნდა შეიცვალო? - გავიფიქრე მე, - მაშინ უპირველესად ჩემი სურვილები უნდა დავთრავნო, ძალა უნდა ვიპოვო ჩემს თავში, რომ შევძლო პატიება, დათმობა... ამის ცოდნა ერთია, გაკეთება - მეორე; არ იყო ადვილი თავიდან დაბადება, მაგრამ მიზანი დავისახე და უკან აღარ დავიხიე, ყოველდღიურ ფსიქოლოგიურ სავარჯიშოებს ვასრულებდი. დრომ განვლო, წყნა თანდათან გამინელდა, მოვლენებს სხვა კუთხით შევხედე, თითქოს სხვა პიროვნებად ვიქცეი.

ჩემი გარემოცვა, სახლი, სამსახური, მეზობლები, ამხანაგები, ნაცნობები ბევრ არასაჭირო მოგონებას აღმიძრავდა, წარსულში მამრუნებდა და ცნობიერებას მინაგვიანებდა. ამას ემატებოდა ტელევიზორის არასაჭირო ინფორმაციები, ათასგვარი სუბელური რეკლამები და გაზეთების მასიური შემოტევა - ქუჩებში დიდ-დიდი, მყვარალა სათაურებით გამოფენილი გაზეთები ჩვენკენ მომართული ფსიქოტრონული იარაღი იყო. ამდენი უსიამოვნო ინფორმაციის გამკლავება ძალთა დაძაბვას მოითხოვდა და დღის ბოლოს სტრესიც განადგებული ჰქონდა ასობით ნევროზულ ადამიანს. მე ადამიანი ვარ, კურდღელი ხომ არა, ექსპერიმენტის საშუალებას არ მოგცემთ! - ვიყვირე გულში და საკუთარ თავს ვუბრძანე, გავრიდებოდი ამ ორომტრიალს. ასეც ვიქცეოდი, საკუთარ თავს დასვენების დღეებს ვუწყობდი, ასეთ დროს მერჩვენა წიგნები მეკითხა, ანდა სახლი დამელაგებინა, გადამეყარა ყველაფერი ზედმეტი, რაც ხელს მიშლიდა, ტანსაცმელი თუ მაკულატურა... ხშირად ვგრძნობდი, მარტო სახლის დალაგებით ფონს ვერ გავიდოდი, საჭირო იყო „გონების გაფერთხვა“. ასეთი შეგრძნების დაუფლებიას ბინის მყუდრო კუთხეში განვმარტოვდებოდი, ყურადღება ჩემს საფარულ სურათზე გადამქონდა, რომელზედაც მთვარიანი ღამის პეიზაჟი იყო გამოსახული. თვალებს ვხუჭავდი და ხუთი წუთის შემდეგ სურათს ცხადად წარმოვიდგენდი. არემარეს სავსე მთვარე ანათებდა, მდინარე ვერცხლისფრად ბზინავდა, მის გაყოლებაზე

ალეგები შრილებდნენ, კბოდეებზე ცისფრად ციმციმებდნენ ყვავილები. მე მდინარის პირას ვიჯექი და მის განათებულ ზედაპირს ჩავცქეროდი. წარმოსახვა ნათელი იყო, გონება მეწმინდებოდა და მინათდებოდა, სიხარული მეუფლებოდა, რა მშვენიერი იყო ირგვლივ ყოველი, დაახლოებით ეს ისეთი განცდა იყო, სიყრმისას, შეყვარებულს რომ გეწვევა... ასეთ წუთებში მზად ხარ იყვირო, გაუმარჯოს სიცოცხლესო, დიახ, ეს ფსიქიკური ცვლილება თვითშთაგონების შედეგი იყო. გარკვეული თვალსაზრისით. თვითშთაგონება ხომ გრძნეული, სასწაულმოქმედი წამალივითაა. თუ სიცოცხლე მსურდა, უფრო უკეთ, თუ მსურდა, ჯანსაღი გონება შემენარჩუნებინა, საკუთარი თავი უნდა გარდამეკმნა, უნდა განმეჭვრიტა, რა იყო ჩემთვის ზეფასკული და საკუთარი თავი ასეთად მიმეღო, სხვა გზა არ მქონდა, მხოლოდ ეს მიხსნიდა, ეს იყო ჩემი სულიერი თავისუფლების გარანტი. მაგრამ დროდრო მაინც ვგრძნობდი, ჩემი ფსიქიკა ჩემეული თავისუფლების სივრცეში ყოველ წამს სხვა შესაძლებლობათა მატარებელიც იყო. ალბათობა არ იყო გამორიცხული, შეიძლებოდა დამდგარიყო დრო, როცა შინაგან მნიშვნელობათა ხელახალი გადანაწილება მოხდებოდა. იქამდე კი, იქამდე შემეძლო მშვიდად ვყოფილიყავი, მე თვით ავირჩიე საკუთარი თავი, ეს შეგნებული არჩევანი იღო, ამაში იღო ალბათ, თვითგადარჩენის ინსტიქტი. კარგა ხანს შევძელი განწყობის მართვა, წინასწარ მომზადებული პროგრამა და აუტოტრენინგები მეხმარებოდა. გონება გამინათდა და დაეინახე განსაზღვრული საგნების აბსურდულობა, ეს უკვე ტრანსცენდენტური განცდა იყო, იგი სპონტანურად მეუფლებოდა და ეს ხილვები სიმშვიდის საფანეში მიმიძლოდა. დიახ, მე ჩემი „მეს“ სრულუფლებიანი ბატონ-პატრონი ვიყავი, შევიგრძნობდი ჰარმონიას ჩემშიც და ჩემსა და სამყაროს შორისაც.

სინანულით ვიგონებდი წარსულს, როცა საკუთარი თავის მართვა არ შემეძლო, რადგან არ მქონდა მკაფიოდ გააზრებული, ჭეშმარიტად რა მსურდა. თითქოს დინებას მიყვებოდი და არც ვაზროვნებდი. თუმცა სიყრმისას იშვიათად ძალუძთ ადამიანებს თვითანალიზი და თვითჭვრეტა. რა თქმა უნდა, გენიოსებს არ ვგულისხმობ, ისინი გამონაკლისები არიან. მე ჩვეულებრივი ადამიანები მყავს მხედველობაში. წლები გადიან და მერე გამოცდილებას მოაქვს ცოდნა, ხედვა იმისა, რომ მდგომარეობის რეალური განსაზღვრაც კი კონკრეტულ მომენტში დიდ საქმეს აკეთებს. ეს მხოლოდ ჭერეტა კი არაა, არამედ გამოღვიძების, გამოფხიზლების დასაწყისია. გვიან მივხვდი საკუთარი მდგომარეობისათვის, საკუთარი თავისათვის უშიშრად და დაჟინებით უნდა გამესწორებინა თვალი. ასეც მოვიქეცი და გონება გამინათდა, ცხადი გახდა თვითონ მე უნდა გამეცნობიერებინა, ვინ იყვნენ ჩემი დაუძინებელი მტრები, სად იყვნენ ისინი, თავად ჩემში, ჩემს მახლობლად თუ შორს? ჭაღალდი ავიღე და ჩამოწერა დავიწყე. ჩემი პირველი მტერი აღმოჩნდა სიზარმაცე, ინერტულობა, უხალისობა. მეორე მტრად გაკილვის, დაცინვის შიში მივიჩნიე, მესამე ადგილზე უსაგნო ფორიაქი და ზედმეტი ემოციურობა გამოვიდა. და კიდევ იყო ერთი მტერი - სიმორცხვე. ეს გრძნობა ხშირად მბორკავდა. შევამჩნიე, ამის გამო უმართებლოდ მეპყრობოდნენ გარშემო მყოფნი, სიმორცხვეს უგერგილობასა და შეზღუდულობასთან აიგივებდნენ, მოკრძალებას ნაკლად მითვლიდნენ; უტიფარ კაცს რას გააგებინებ, კდემამოსილება და გაუბედაობა ადამიანის ნაკლი კი არაა, ღირსება რომაა. კეთილშობილი კაცი მედიდურად არ დააბიჯებს, თავდახრილია, მოკრძალებული, მუდამ ერიდება მოყვასის წყენინებას. ბოლოს დაფასკენი, მაშასადამე, სიმორცხვე არ იყო ჩემი მტერი. ამოვრიცხე იგი ჩემი მტრების სიიდან და ისევ გონების თვალი

გადავავლე დარჩენილი „მტრების“ სიას. განა ადვილი იყო მათთან გამკლავება? ცხადი იყო, მე დაკომპლექსებული ადამიანი ვიყავი, უნდა შეეცვლილიყავი მუშაობის პროცესში, ურთიერთობასა და საკუთარ თავთან მიმართებაში. ეს პირველად თვით ინტუიციამ მიკარნახა, მერე ყოველივე გონებამ გააცნობიერა. სამწუხაროდ, ეს სერიოზული მტრები თვითონ ჩემს არსებაში ჩაბუდებულიყვნენ. რეალობას რომ თვალი გავუსწორე, ამ აღმოჩენამ შემაშფოთა. ფიქრი რომ დავიწყე, ვიგრძენი, თანდათან ვიცვლებოდი.

მაინც, რა არის ყველაზე მთავარი ცხოვრებაში, სად არის ქეშმარიტება, რა არის ცხოვრების არსი, რისთვის გავჩნდი ნეტა ამ ქვეყნად? – როცა ეს კითხვები აფუთფუთებოდნენ, სულიერად კი არა, ფიზიკურადაც ცუდად ვბდებოდი, ისევ შეევძახებდი თავს და ვცდილობდი, ძალ-ღონე მომეკრიბა. ლოცვა დავიწყე და ვიგრძენი, შემაშფოთებელი კითხვებისაგან თავს ვიძვრენდი, ფსალმუნების კითხვისას ვმშვიდდებოდი, უფრო ნათელი მეჩვენებოდა ყველაფერი; არა, არ იყო ცხოვრება ისე აუტანელი, როგორც ხანდახან მეჩვენებოდა. სხვებს შენზე მეტად უჭირთ, აბა მათ რა ქნან, ვისთვისაც ღმერთს არც ჭკუა (თუმცა ისეთი არავინ მინახავს, ჭკუა მაკლიაო, რომ ეთქვას) მიუცია, ამ წუთისოფელში, ძლივძლივობით რომ გააქვთ თავი, ავადმყოფებმა რა ქნან, საპყრებმა და დავრდომილებმა, ან მათხოვრებმა? – გამიელვებდა გულში და მაშინ დანაშაულზე წასწრებულებით ვკრთდებოდი, იქნებ მეც ვიყავი დამნაშავე, ამდენი უბედურება რომ ტრიალებდა ქვეყნად. ვაკვირდებოდი, ყველაზე მეტად გულმოწყალება გვაკლდა ადამიანებს, მეც, სხვებს... მარტო ტირილში მისვლა, მისამძიმრება, გინდ მატერიალური თუ სხვა სახის დახმარება, ანდა მათხოვრის გაკითხვა ქუჩაში, უფრო ჩვეულებას ჩამოჰგავდა, ვიდრე სულიერ მოთხოვნილებას, სიყვარულით არ იყო ეს ყველაფერი ნასაზრდოები და ალბათ, ეს იყო ჩვენი, ადამიანების, მუდმივი ტანჯვის სათავეც და მიზეზიც. ღმერთო, დიდებულო, ამ მიგნებამ განმაცვიფრა, თითქოს სფინქსის გამოცანა ამოვხსენი – მაშინ მივხვდი, რას ნიშნავდა გამონათქვამი – ხსნა თავად ჩვენშია. ეს, ბუნებრივია, ჩემამდე ალბათ მილიონს ჰქონდა აღმოჩენილი, მაგრამ, როცა ყოველივეს ჩავწვდი და შევიცანი, თითქოს ხელახლა დავიბადე. ქეშმარიტების საიდუმლოს გასაღები ჩვენს ხელთ იყო, ოღონდ ესაა, გულით უნდა გსურებოდა დაგმანული კარის გაღება.

იმ დღეს ადრე გამეღვიძა. გულმა გარეთ გამიწია, ქუჩაში გამოვედი მეც და ზღვის სანაპიროს დაუფეცი. ადრიანი დილა იყო, აღმოსავლეთი შეფერადებულიყო, შრილებდა და ჩურჩულებდა ბუნება, კანტი-კუნტად ისმოდა ჩიტების ქლურტული, მწვანედ ელავდა მაგნოლიის ფოთლები, ხეთა ტოტები და ყოველი ფოთოლი მზისკენ იყო მიმართული. გავყურებდი მზეს – მეფურად რომ დაბრძანებულიყო თავის ტახტზე, მთელი დიდებულებით ბრწყინავდა და სხივებს გვეფენდა. მნათობს ხელისგულები მივუშვირე, ხუთი წუთიც და ნაკადად ჩამეღვარა მთელ სხეულში მისი ენერგია, თითქოს აქამდე ცარიელი ჭურჭელი ვიყავი, რომელიც თანდათან ივსებოდა ოქროსფერი სხივებით.

ადამიანის ჩრდილი დავლანდე. უკან მოვიხედე. ერთიანად ჩაშავებული ქალი მომიახლოვდა, ნაზი ხმა ჰქონდა, თავს კი აშკარად გამოხატული მომწვანო-ნარინჯისფერი აურა ადგა. თვალები, თვალები თითქოს მეცნო... ვერ გავიხსენე, საიდან მეცნობოდა საერთოდ ეს ქალი...

- თქვენ მკურნალი ხართ? – მკითხა მან.

- არა, არა – თავი გავაქნიე უარის ნიშნად.

- არა? - ჩაეცინა მას, - რატომ მაღავთ, თქვენ ხომ ბალახებით მკურნალობთ. ბალახების შეგროვება ამ გაზაფხულზე დაიწყო, მაგრამ ეს ჯერჯერობით არავისთვის გამომხელია, ამ ქალმა საიდან გაიგო?

ქალის სიტყვებმა გამაოცა.

- მე ხომ გიცნობთ, ჩვენ ხომ ერთ სასახლეში ვცხოვრობდით, ბალახებსაც ერთად ვაგროვებდით, ზოგჯერ, არ გახსოვს, დაგავიწყდა?

- კი მაგრამ, როდის? - გვითხე და თავიდან ბოლომდე ჩავათვალიერე. არა, ბალახებს ნამდვილად მართო ვაგროვებდი, შაბათ-კვირას, ქალაქგარეთ.

- მართლა არ გახსოვს?

უარის ნიშნად თავი გავაქნე და მტკიცედ ვუთხარი:

- ვილაცაში გეშლებით.

- არა, არ მეშლება არაფერი... ოღონდ... მას შემდეგ ძალიან დიდი დრო გავიდა და...

- დიდი დრო? ბალახების შეგროვება ამ გაზაფხულზე დაიწყო.

- გახსოვს, ბედნიერების ყვავილს ეძებდი!

- ბედნიერების ყვავილს? - უფრო დავიბენი. ქალს დავაკვირდი, გიჟს არ ჰგავდა, მაშ რას ნიშნავდა მისი სიტყვები?

თითქოს გულში ჩამხედაო, ჩემი ფიქრი დაიჭირა და წყნარად მითხრა:

- გგონია, სულით ავადმყოფი ვარ? არა, ჩემო კარგო, მე ის ვარ, შენ რომ ბედნიერების ყვავილი აჩუქე, მაგრამ მე ის არ მეკუთვნოდა და ბედნიერებაც ვერ მომიტანა, პირიქით...

აღარ ვიცოდი, რა მექნა, რა მეთქვა ამ ქალისათვის, ვერ გამერკვია, რა უნდოდა ჩემგან.

- მაშინვე გიცანი, როგორც კი დაგინახე, თუმცა უწინ სულ სხვანაირად იცვამდი, მაშინ სხვა დრო იყო და ალბათ ამიტომ. გახსოვს, სულ იისფერი კაბებით იმოსებოდი, იათა დედოფალს გეძახდნენ, მე კი სულ ვარდისფერი ტანსაცმელი მეცვა... ახლა კი ხომ ხედავ, რას ვგავარ, რა დღეში ვარ... - ქალი გაჩუმდა და იქვე ძელსკამზე ჩამოჯდა. შევხედე, იგი ჩუმად ტიროდა.

იქნებ ჩემ წინ შემოქმედებითი ნატურაა, მუდმივი მაძიებელი, რომელსაც უჭირს რეალურ ყოფიერებასთან შეგუება და ზღაპრებს იგონებს - დავასკვნენ ბოლოს. ამ ფიქრსაც ჩახვდა ქალი, ფეხზე წამოდგა და მითხრა:

- თქვენ გგონიათ, მეზღაპრე ვარ? არა, ჩემო კარგო, მე წარსული მახსენებს თავს, მე წარსული მიხმობს, მე წარსული მაწვალებს, რატომ მოგტაცე ბედნიერების ყვავილი, ბედნიერება ხომ მაინც ვერ ვიპოვე, ხომ მაინც მიმატოვა ჩემმა რჩეულმა, შენ კი... გახსოვს, მაგიური ყვავილის მოსაძებნად გაგაგზავნე. ვინც მას იპოვნის, ის ბედნიერი იქნებაო, ასე გვეგონა. ამბობდნენ, იმ ყვავილს გვიმრა ისხამსო, მაგრამ მხოლოდ თიბათვის ერთ ღამეს, შუალამისას ერთი წამით გაიშლებაო, უწმინდურები დარაჯობენ, ვინმემ ხელში არ ჩაიგდოსო. მე მოვისურვე ბედნიერების ყვავილი და შენ, ჩემს სეფექალს, უფლება არ გქონდა, იგი ჩემთვის არ მოგერთმია. დილით დაგინახე, ხელში უცნაური ვერცხლისფერი ყვავილი გეჭირა, ციციანთელასავით კიანობდა და უცნაურ შუქს გამოსცემდა. სახე დაკაწრული გქონდა, ყვრიმალზე ნაკბენი გეტყობოდა; უწმინდურებმა შემომიტიესო, ჩურჩულით მამცნე. ყვავილის დანახვისთანავე ყველაფერი ამქვეყნიური დამავიწყდა, ყვავილი გამოგართვი და ჩემს საძინებელში გავიქეცი, შენი არსებობა საერთოდ დამავიწყდა. მეორე დილით მითხრეს,

იათა მიიცვალაო. ორი დღის მერე ყვავილი გაქრა და მას გაჰყვა ჩემი სიმდიდრეც და ბედნიერებაც, მას მერე სულ ვდარდობ ამაზე... ახლა ჩემმა სულმა გიცნო. შენი დანახვისას გამახსენდა წარსული, ეს შენ ხარ, იათა... ისევ იისფერი კაბა გაცვია, ოღონდ თანამედროვედ შეცვრილი... კაბას რა მნიშვნელობა აქვს, შენ ხომ ის იათა ხარ, ისევ ის სული გიდგას, ისევ იმ თვლებს ვხედავ...

მიეხვდი, ახლა აზრი არ ჰქონდა რაიმეს თქმას, ქალს ვერავინ დააჯერებდა, ან ვინ იცის, იქნებ მართალიც იყო; განა ყველაფერი ამ ქვეყნიერებაზე ახსნას ექვემდებარება? ერთი კი ცხადი იყო; რაღაც უჭირდა, იგი მშველელს უხმობდა და იქნებ მე ვიყავი ეს მაშველი? იქნებ მე შემეძლო, მისთვის ხელი გამეწვდინა, დავხმარებოდი. ერთ გაჭირვებულსაც რომ უშველო, სიცოცხლე ამისთვისაც ღირს, სხვა თუ არა, - გამიელვა და უცებ ისეთი ენერგიის მოზღვავება ვიგრძენი, თვითონვე გამიკვირდა. ქალი ხმადაბლა განაგრძობდა ლაპარაკს:

- მეუღლემ მიმატოვა, შვილი კი... ღმერთო მიშველე, მძიმე ავადმყოფია, ახლა წამლის ფულიც არა მაქვს, რა გზას დავადგე, აღარ ვიცი... ნუთუ წარსულის ცოდვების გამო ვისჯები ასე, ნუთუ ეს კარმის კანონია? - კითხვებს ეტყობა უფრო თავისთვის სვამდა, თავისთავს ეკითხებოდა.

- ნუ გეშინია, - გავამხნევე ქალი, - ხალხი არც ისე უგულოა, შენ რომ გგონია, გაჭირვებულს უპატრონოდ არავინ დატოვებს.

- მასე ფიქრობ? ეჰ... ძალიან კარგადაც დამტოვეს, ქმარმა მიმატოვა, ნათესავებიც გამიდგნენ. მდიდრულად რომ ვცხოვრობდი, ვახსოვდი ყველას, ყველას ვჭირდებოდი, მეფერებოდა ყველა, ახლა კი... ახლა გიქს მეძახიან, სამსახურიდან დამითხოვეს, შემცირებაში მოვხვდი... აი, ასე, ჩემო კარგო...

- წამოდი ჩემთან, - უბრალოდ ვუთხარი და თვლები გავუსწორე, - იქნებ ის შორეული და ჭადოსნური ყვავილი ვერ დაგახვედრო, მაგრამ რაღაცას მაინც გისაშველებ.

- ასეც ვიცოდი, - უცებ გახალისდა ქალი, - შენ ხომ იათა დედოფალი ხარ, შენ ხომ ერთხელ თავი გასწირე ჩემთვის, მე კი ვერ დავიფასე ამაგი... ვაითუ ახლაც არ შემერგოს შენი საჩუქარი, მაშინ? - ხმაში ორჭოფობა შევატყვე, თვლებში შიში ჩაუდგა.

- ნუ გეშინია, ღმერთი ყოველთვის გვაძლევს შანსს, როცა ქეშმარიტად ვინანიებთ... შენ ხომ მოინანიე უკვე, ასე რომ, ნუ დარდობ...

მანქანას ხელი დაფუქნიე; მძღოლმა მანქანა შეაჩერა, კარი გამოვალე და ქალს დაჯდომა ვთხოვე. ცოტაოდენი ყოყმანის შემდეგ იგი მანქანაში ჩაჯდა, მეც გვერდით მივუჯექი. მძღოლს ჩემი ბინის მისამართი ვუთხარი და მანქანაც დაიძრა, ქალს მღელვარებამ თანდათან გაუარა, მაგრამ ენით აუწყერელმა სევდამ მოიცვა.

- მაგ ქუჩაზე ვეღარ გავალ, ცუდი გზაა, რა გქნა, მანქანა გამიფუტდება, თქვენ ერთ ლარს მომცემთ, ამის გაკეთებას კი...

მძღოლს სიტყვა აღარ დავამთავრებინე, გასაგებია-მეთქი, - ვუთხარი და იქვე მოსახვევში ვთხოვე გაჩერებინა. ორ ლარიანი გავუწოდე. გამომართვა და რაღაც ჩაილაპარაკა. ალბათ ეცოტავა და აბუზღუნდა. მანქანიდან გადმოვედით და დარჩენილ გზას ფეხით დავუყვივით. სადარბაზოში რომ შევედი, პატარა, შავმა კნუტმა შემომწყყვლა. წამოდი, დღეს ძეხვს გაქმევ მეთქი, ვუთხარი და ზურგზე ხელი გადავუსვი. კნუტი დაწყნარდა და ფეხდაფეხ გამომყვა.

- ლაპარაკი ესმის? - გაუკვირდა ქალს.

- აბა რა, ამათ ყველაფერი ესმით, ისეთი მგძნობიარენი არიან, ეს, ჩვენ, ადამიანები, ვართ ხშირად მიუხვედრელები, თორემ ესენი... ამათ ვერაფერს გამოაპარებ, ერთი შეხედვისთანავე ხედებიან ავსა და კარგს.

ლოჯიაში შევედით. სტუმარს სავარძელი მივუწოჩე. ფანჯრიდან მოჩანდა ზღვა, შორიდან ვერცხლისფერი დაჰკრავდა, სარკესავით ლაპლაპებდა და ირეკლავდა მზის სხივებს. მიდამოს რაღაც ძალიან თბილი, მშობლიური და ახლობელი ციავი ეფინებოდა, ისეთი, ბავშვობაში, ფეხშიშველა მოტანტალეს, ზღვის პირას რომ მიგრძნია. მთელი ეს პეიზაჟი და გარემო ბუნება ჩემს სულში საოცარ სიმშვიდესა და სითბოს აღძრავდა და მამშვიდებდა. მაგრამ ეს გრძნობა მალე გამიქრა, რაღაც მიშლიდა ხელს, სრულად რომ განმეცადა ეს სილამაზე. რა? ცხადია ეს უცნაური ქალი, რომელიც ახლა სავარძელში იჯდა და თავი დაეხარა, ის თავისი წარსულის წყვდიადში დაცურავდა.

სუფრა გავშალე და სადილის მომზადება დავიწყე. გამზადებული ბულიონი თევზზე დავასხი და ქალს მივუწოჩე, იგი უხალისოდ შეექცა საჭმელს, ტრაპეზიც მალე დავასრულეთ. სახეზე ბუნდოვანი გამომეტყველება მოსძალებოდა, თითქმის იდუმალი.

- თქვენ არ გჯერათ, რომ წინა ცხოვრებაში ჩვენ ერთმანეთს ახლოს ვიცნობდით? არაფერი მითქვამს. ანდა ღირდა კი რაიმეს თქმა, განა მზად ვიყავი ზებუნებრივთან შესახვედრად? ჩვენ, ადამიანებს, ხომ ძალიან გვიყვარს ყველაფრის კლასიფიკაცია, ყველაფერს გარკვეულ იარლიყს მივაკრავთ და, თუ რაიმე ჩვენეული წარმოდგენის ჩარჩოში არ ჯდება, მუდამ ვფიქრობთ, რომ ეს უკვე ნორმიდან გადახრაა. მხოლოდ ერთეულები გაურბიან დაკანონებულს და მათ საზოგადოება, როგორც წესი, შერეკილად აღიქვამს. სინამდვილეში კი, ვინ იცის, რა არის ადამიანის შესაძლებლობების ზღვარი და ნორმა, ან რომელი ცხოვრებაა უფრო ნამდვილი: რეალური, თუ ის, რომელსაც წარმოვისახავთ. ბუნება ღრმად და საგულდაგულოდ მალავს თავის საიდუმლოებებს.

მღუმარება ჩამოწვა. სიჩუმე იყო, მაგრამ რაღაც შემაწუხებელი. ასე მეგონა ყვიროდა ეს სიჩუმე. ალბათ, ასეთ დროს იტყვიან, დუმილი რეკავსო; ჰო, როგორც ჩანს, ქალის აზრები გადმომეცემოდა, ვგრძნობდი, როგორ წუხდა, როგორ იტანჯებოდა. მეც ვდუმდი. მომეჩვენა, ხმა რომ ამომეღო, ყალბად, უგულოდ აჟღერდებოდა. ხდება ხოლმე, ზოგჯერ სიტყვა ჰკარგავს თავის მნიშვნელობას, ფრაზა ზერელედ და ცივად ჟღერს, თითქოს რაიმე სწრაფვას და აზრს კი არ გამოხატავს, არამედ სასხვათაშორისოდაა ნათქვამი, ისე, მოვალეობის მოხდის მიზნით.

- ასეთ სიჩუმეზე იტყვიან, სადღაც ბავშვი იბადებო, არა? - თავისთვის ჩაილაპარაკა ქალმა და ფეხზე წამოდგა, მერე კუთხეში, საწერ მაგიდასთან მივიდა და მკითხა:

- შეიძლება აქ დავჯდე და დავათვალიერო თქვენი ალბომი?

- რა თქმა უნდა, რა თქმა უნდა - სკამი მაგიდასთან მივუწოჩე და სურათების ალბომიც მივაწოდე. თვალიერება დაიწყო.

- აი, აქ ისეთი ხარ, როგორიც მაშინ იყავი, - მანიშნა ერთ-ერთ ფოტოზე.

სურათი სტუდენტობისას, 30 წლის წინათ იყო გადაღებული.

- ამ სურათზე იმ იათას მაგონებ, ლამაზსა და ბედნიერს.

- ჰო, სტუდენტობის ხანა გამორჩეულია ადამიანის ცხოვრებაში, ახალგაზრდა ხარ, იმედით სავსე, მართლა ბედნიერი...

- სტუდენტობა კი არა, მაგას არ გეუბნები... აი, წინა ცხოვრებაში სწორედ ასე გამოიყურებოდით, როგორც ამ სურათში-მეთქი.

ლმერთო! ასე სჯერა და ახლა ვინღა გადაარწმუნებს. დაე სჯეროდეს, თუ ამით ჰპოვებს სულის სიმშვიდეს, მაგრამ... ნატყვას ეს ყველაფერი მისტიკაა თუ სინამდვილე? აზრებსაც რომ კითხულობს კიდევ, ალბათ ტელეპატია. მაშინვე მითხრა:

- რა თქმა უნდა, ამის დაჯერება არაა იოლი, მაგრამ მწამს, რომ ყველაფერი ისე იყო და არის, როგორც ვამბობ... საიდან ვიცი? ვიცი და ესაა.

- თუ ვინმე სხვანაირად ჭკრეტს სამყაროს, ვინმე მე, ეს როდი მალიზიანებს, თქვენი ნებაა, რასაც იფიქრებთ, როგორც იცხოვრებთ... მთავარია სხვას ზიანი არ მიაყენოთ.

- საკუთარ თავს თუ მიაყენებ ზიანს, ეს შეიძლება, დასაშვებია ხომ? - გაგულისებია შევატყუე ხმაში.

- ადამიანის ცხოვრება განა სწორხაზოვანია, იგი წინააღმდეგობებს მოიცავს, ადამიანიში ორი „მე“-ა ჩაბუღებული და ღღენიდავ ებრძვიან ერთმანეთს...

ქალს ირონიულად ჩაეცინა. ახი იყო ჩემზე, რა დროს ფილოსოფოობა... გაეზუმდი, მაგრამ ფიქრს მაინც ვერ გავუქცი. რა ძალა იყო ის, რომელიც მაიძულებდა ჩამეხედა ჩემი სულის ლაბირინთებში. ჩვენში ხომ ყოველდღიურად იბრძვის ორი „მე“, ორი ხმა ხშიანებს! ხან გარეგანი მძლავრობს, ხან შინაგანი. და მაინც, რომელ ხმას უფრო აყურადებს ადამიანი? რომელი ძალა უფრო მოქმედებს მასზე, გარეგანი თუ შინაგანი? ალბათ, ადამიანს გააჩნია, ვინ როგორი ალზრდილია, როგორი სულიერების, კულტურის მქონეა, რას ჩასჩურჩულებს მას შინაგანი თუ გარეგანი ხმა. მე მგონი, ერთი გრძნობების ხმაა, მეორე გონიერების. აი, მეც ვაყურადებ ახლა ჩემს ხმას, საიდან მესმის იგი?

- ამ ქალს შენ იმედი უნდა აჩუქო - ცხადად ჩამესმა, ეს ჩემი შინაგანი ხმა იყო, იგი ჩემში ხშიანებდა. კარადიდან ფიტოთერაპიის სახელმძღვანელო გამოვიღე.

- შენი შვილი განიკურნება, თუ ამ წიგნს დაუჯერებ. კარგად შეისწავლე აქ აღწერილი მცენარეები, შეაგროვე ისინი ამ შემოდგომაზე, ამ რეცეპტების მიხედვით დაამზადე წამლები და ნახე, რა მოხდება, ორ თვეში შენი შვილი ჩიტივით წამოფრინდება, განა რა სჭირს შენ შვილს ისეთი მოუჩინელი...

- ავთვისებიანი სიმსივნე. ღმერთო, როგორ იტანჯება, უკვე წამალიც უძღურია, აღარ შევლის...

- ამ წიგნში ორი ყვავილია დასახელებული, რომელიც მაგ დაავადებას შევლის, ისინი მხოლოდ მიუვალი ტყეების მთიან ფერდობებზე ხარობენ, ძნელია მათი მიგნება, ოღონდ თუ მიაგნებ, სასწაულიც ახდება, ზღაპრული უკვდავების წყალივით მოქმედებს თურმე ამ ყვავილების წვენიც გამონაწერი.

- მერე როგორ მივაგნო? - შეწუხდა ქალი, - ახალ სიცოცხლეში მცენარეები არასოდეს მიძებნია, ბალახებისაკენ არც კი ვიყურებოდი, გვიმრის ყვავილის შემდეგ საერთოდ ყვავილებისაკენ აღარც ვიყურებოდი, რადგან დაკარგულ ბედნიერებას მაგონებდნენ ისინი.

- შვილი ხომ გიყვარს, ჰოდა, აჯობო უნდა საკუთარ თავს, მწუხარებას, ყველანაირ მოგონებას, შენი შვილის სიცოცხლე შენს ხელთაა, მოძებნე ეს ყვავილები, თუ მოინდომებ, აუცილებლად იპოვი.

- დამეხმარები?

- წამალი მაშინ იმოქმედებს, თუ თავად შენ დაკრეფ იმ ყვავილებს, მაშინ გარდასული მოგონებებისაგანაც განთავისუფლდები, აღარც წარსული შეგაწუხებს. ილოცე და ღმერთს სთხოვე შეწყალება, ნუ გეშინია, თუ მოიწადინებ, შეუძლებელსაც

შექმდებ, თორემ ყვავილის პოვნა რას მიქვია...

- გზა შორია - ჩაფიქრებით თქვა ქალმა და შეწუხებული მზერა მომაპყრო, - იქამდე როგორ მივალწიო?

- გზაში რომ მგზავრობისა და კვებისათვის ფული დაგჭირდება, მე მოგცემ. ამ კონვერტში დაახლოებით იმდენია, შენ და შენ შვილს ორი-სამი თვე ყოველმხრივ რომ გეყოფათ, ამასობაში, იმედია იპოვი იმ ყვავილს და...

- უნდა ვიპოვო, სხვა გზა აღარ მაქვს; არა, აუცილებლად ვიპოვი, ოღონდ ჩემს შვილს ეშველოს რამე და ფერდობზე კი არა, ყველაზე მაღალ მთაზე ავალ, ოღონდ ეშველოს რამე. ჩემი ბიჭი, ჩემი სიმწრის შვილი, რა წვალებით გავზარდე, ახლა კი... ღმერთო მიშველე! სწორედ ღმერთმა შემახვედრა თქვენთან. ალბათ, ჩემი ბედისწერა იყო ეს, ალბათ ჩემს წარსულზე უნდა დაფიქრებულიყავი.

ერთხანს გაჩუმდა, მერე განაგრძო: - მივაგნებ ამ ჯადოსნურ ყვავილებს, აუცილებლად მივაგნებ და მარტო ჩემს შვილს კი არა, ყველა ავადმყოფს, ვისაც ჩემი შველა დაჭირდება, შევეშველები. მაშინ, ალბათ ჩემი კარმული ვალისაგან განთავისუფლდები, ალბათ, მაშინ მოვიშორებ მტანჯველ მოგონებებს და ამოვისუნთქავ. აუცილებლად უნდა ვიპოვო მაგიური ყვავილები. აი გონება გამინათდა, ვხედავ კიდეც. შორს, შორს, ზემო სვანეთში, მიუვალი მთის დაქანებულ ფერდობზე, მზის ქვეშ როგორ უბზინავთ გულები, ერთი თეთრი ფერისაა, მეორე - იასამნისფერი. გმადლობთ უფალო, რომ გზას მიჩვენებ. წავედი ახლა, დროებით დაგემშვიდობები, მაგრამ დაებრუნდები და ვალს უთუოდ გადაგიხდი, იმ ყვავილსაც ვიპოვი, ბედნიერებას რომ აზიარებს ადამიანს და თქვენ მოგიძღვნით, ძვირფასო იათა!

საგზალი გაფუშხადე, ცელოფანის პარკში ჩაუწყვე და ფულთან ერთად გადავეცი.

- ეს წიგნებიც აიღე, გქონდეს ჩემს სამახსოვროდ, ჯერ კარგად შეისწავლე აქ აღწერილი მცენარეები, ძებნა კი მერე დაიწყე... ხომ იცი, ვინც ეძებს, პოულობს კიდეც.

პატარა თანადგომაც და იმედიც ცვლის კაცს, თურმე, მაღამოდ დაეფინება გულზე. თვალდახელშუა შეიცვალა ქალი, სახე გაუნათდა, თვალებში სიკეთე ჩაუდგა; ეს საოცარი სხივი იყო, რაღაც ძალიან თბილი და საამო, სწორედ რომ გონების სხივი, ჩვენს შორეულ წინაპარს რომ გაუნათა ტვინი, იმავდროულად იგი გრძნობის სხივიც იყო, სიყვარულის სხივი...

ქუჩაში რომ გავიდა, შეჩერდა, მზერა ჩემს ფანჯარას მოაპყრო და ხელი დამიქნია, მერე უცებ მოსწყდა ადგილს და თვალს მიეფარა.

ცას გავხედე, ლაჟვაროვანი თავანიდან გრძელ, მეწამულ წამოსასხამში გახვეული ქალი მილიმოდა, იგი ნელ-ნელა მოცურდა ჩემთან და ძლიერი ელვარე შუქი დამაფრქვია, ღვთისმშობელი იყო, წმიდა მარიამი. უნებურად თვალები მოვხუჭე, ნათელ უკუნში ჩავიძირე. უჩვეულო ნეტარება ვიგრძენი, ყოვლისმომცველი, მაგრამ წამიერი. თვალი რომ გავახილე, კვლავ ცას გავხედე, მზე ზენიტში იდგა და თვალისმომჭრელად ანათებდა, ელვარე, მშვენიერი, დიადი და მიუწვდომელი... და მაინც, საოცრად ახლოს იყო იმ დღეს მზე ჩემთან.

ვახტანგ ღლონტი

ნოსტალგია მეორე ადამიან

(ნაწყვეტი პოემიდან)

შემოვა იგი და შემოათევს...

იქნება ღამე, როგორც შუადღე.
გამონათებს მთვარეც მზესავით,
თითქოს კვლავ აღდგა ცის ნათესავი
და უფლის ბაგით ბრწყინავს ლაზარე.
შეწყვეტეს დებმაც მოთქმა და ზარი,
თითქოს გამრთელდა ყველა ნაბზარი
და ვარსკვლავების ვრცელი ბაზარი
მოკირწყლავს ქუჩებს ფილაქანებად.
სუფუქლას თავი უნდა ვანებო,
რამ ჩამოგყარათ ძირს ვარსკვლავებო?!
როგორ დაგადგათ, ვარსკვლავებს, ფეხი,
პოეტისა და ღამეულ მეხრის,
თქვენ, ერთადერთო მენუგეშენო -
აქ, ამ მიწაზე, რით შეგეშველოთ!...
შენც, გოლგოთისკენ შემდგარო ბექობს,
რად მიწყდა შენი ფეხისხმის ექო,
რად დამეკარგა შენი ჩურჩული,
რატომ დამაგდე ასე ურჯულოდ,
რით ვერ იგუა სულმა ჭურჭელი,
როგორ დავტოვო მკვდარმა აკლდამა...
ღმერთო, ნუ მომცემ, მიწას, საკვდავად!
მე შევეჩვიე მიწას ზემოდან,
თუ დამცემდა და დამეცემოდა -
რისთვის მომზილე მიწიდან მიწა?
ეს ვარსკვლავებიც ფეხის გულსმიწვავს...
ღმერთო, თუ მოხვალ, მოდი ახლავე,
ვიდრე ამ ქუჩებს მომიდახლავენ
და ვარსკვლავების შუქით მოვაჭრე
ჩამიკრობს შუქს და ეშმაკს მომაწევს.
ყველაზე ნაღდი ეს დრო თუ არი -
ცასა ჰგავს ქუჩაც და ტროტუარიც,
ამ ცაში მაინც დამასაფლავე,
ღმერთო, თუ მოხვალ, მოდი ახლავე!
მოდი... შემოდი... ფეხი შემოდგი...
თორემ, მომდგარან „მუხის ჩემოდნით“.
ვისაც საკუთარ ხატად მჩემოდდი
და ვინც ძესავით მტანჯე, გამჩენო,

ამ მკვდრებს – მკვდარ ხეში უნდათ ჩამტენონ.
უნდათ დამთესონ როგორც მარცვალი.
მამა შენ ხარ და, მამინაცვალი
ეშმაკია და ისიც ეშმაკობს,
რომ უშენობა გამიეჭვსმავოს,
გამიასოს და გამიათასოს,
რად მეძალეა ყველა სადასოდ.
ვინ ვისი უნდა ვიყო დასელი;
თქვენი მამაც და თქვენი დამსმელიც.
ურჯულოა და მე რას მარჯულებს...
დმერთო, დამხსენი ამ ქაჯმაჯუნებს!
მე დაღლილი ვარ, ისე დაღლილი,
თავზე დამეჭტა ზეცა სახლივით
და გადამეჭტა შავბნელ მიწურად,
შენს იმედს ნულარ გადამიწურავ.
შენა ხარ ერთი, ვინც გადამირჩი;
რისი ჩირი და რისი ჩამიჩი,
რისი მოკეთე და მახლობელი,
მე ვარ ჩემივე თავის მლობველი
და რაც, აქამდე, შენთვის მიღობავს,
სხვაზე არაფრით არ გაიყოფა.
არ გაიყოფა, როგორც სამება,
ჯვარი და ერთა შვილის წამება,
რომ იყო სულის ხსნა და ამება;
ცას კი არ ვები, თავად ცა მება, –
სად გამეჭეცით ციდან, ზეცებო,
ცაში კი არა, სადღა გეძებოთ?!...
ვეძებო... დიდხანს ვეძებო (ვირი!)...
ბოლოს ვიპოვეთ... დავჯექ და, ვტირი.
გადარჩენილა ვირი ნადირებს,
შენც ხომ ეს გსურდა, მა რა გატირებს.
შე ვირის კუდო და ჩონჩორიკო,
რად გინდა ხალხი აჭორჭორიკნო.
შენს გამო მეც კი ცერად მიცქერენ,
ვირი ვირია, რა გამიცხენე!
– დაცხრი, ძმობილო, და ნულარ ყვირი. ისიც
განა უფალთან მოვსულვარ ქირით.
მე როცა ვხარობ, სულ ასე ვტირი,
სევდით საგსე მაქვს გუდაც და სტვირიც.
ჩემად მიმაჩნდა მე სხვების ჭირიც,
სხვებმა რად უნდა მაყარონ წვირი.
არც ეს ვირია უბრალო ვირი.
ამ ვირზე უნდა შეჯდეს იესო,
ზეცაში ასე აირჩიესო.

- შენ, რა კიდეში ან რა შუაში, ამბობენ ნა
როცა ვირია იეშუასი?!
- დაცხრი, უგნურო, იცვალე ნირი; შენ ან
ვირმა რა იცის - რა არის ვირი.
როგორც არ იცის უფლის რაობა
მასთან წასულმა მრავალთაობამ.
აქ დარჩენილმაც არარა იცის,
ლმერთს ნუ მიჩრდილავ, იქით გაიწი!
განა გინახავს ამგვარი ვირი,
ასე ლამაზი და გასაკვირი.
ისლა აკლია - დაალოს პირი
და რამე გვითხრას... გვითხარი, ვირი;
რამდენი წლის ხარ, თვისა და კვირის?!
შეურცხვეს იმას პირიც და ცხვირიც,
ვინც, შენ დღეიდან, გიწოდოს ვირი.
ან კი რით არის კაცზე პატარა
ვირის, რომელმაც ლმერთი ატარა
თავისი ზურგით, როცა კაცებმა
არ ისირცხვილეს მისი გაცემა.
ჰოი, ვირებო, კარგო ვირებო,
ტვირთმძიმენო და სიტყვაძვირებო.
ტანმორჩილებო, თავმოჭრილებო -
ცხენთა რემაში - გამორჩილებო
ხან უხერხულად, ხან სასაცილოდ.
მეც მიმიღია თქვენი საწილო
ბევრი მათრახი, ბევრი დაცინვა,
რაც უნდა იყოს - მაინც კაცი ვარ,
ლმერთმა რომ შემქმნა სახედ თავისად,
თავზეც (ღვთის გარდა!) ვერვის დავისვამ.
ჰაი, ვირებო, გაქირ ვირებო,
ასე საყვარლად საშაყირებო.
ფეხზე გკიდიათ თქვენ ეგ შაყირი,
ოღონდ მოგიშვან ცოტა აღვირი.
თქვე ოთხფეხებო, თქვე ორფეხებო,
ამნისტიები თქვენ არ გეხებათ,
რისი მადლობა და რისი ჭილდო,
რაც აიკიდეთ - ის უნდა ზიდოთ...
მაგრამ, დღეს, სხვაა შენი მხედარი
და კაცზეც მეტი ხარ სახედარი.
მეცა ვარ უფლის ერთი მზიდველი
და გადარჩენას მხოლოდ ცით ველი.
თქვენთან მიგულეთ, ძმებო, თუ რამე...
ვიდრე ახალ ცით გადაგვხურავენ
ძველი ლმერთი და მისი სინოდი,

ბიჭოს, ვირები თუ იცინოდით... -
ეს კი ვერაფრით წარმომედგინა, პიძუაზე წა-
ყური მოიტა... ხომ არ გეტყვია?! იმის თაობაზე
ჰაიტ, შე ვირო, შე ვირიშვილო, იმის თაობაზე
ზურგი არავის არ შეუშვირო, უნდა იყოს ნორ-
მალური შეინახო უფლის ნაჯდომი, ან იმედოვნებ
რათ განდიდდეს შენი გვარტომი! იმედოვნებ
ვირებზე, მგონი, სუყველაფერი... დედასა და
სუყველაფერი ითქვამს ვირებზე. დედასა და
დღეს მარაქაში არც გაგვირევენ. იმედოვნებ -
ჩვენც, ისლა დავგერჩა, გზაზე გავფინოთ. თუ -
- შენ, ვილას უცდი, ჰეი, რაბინო!... ან პიძუაზე წა-
მანდ რომელია, ხომ არ გაფინა?... დედასა და
სულ რომ უღმერთო ცაში დაფრინავს, იმედოვნებ -
შენც გაიხადე დაო, საბრინავ, დედასა და
(წელქვევით არა!) ზედა სამოსი... იმედოვნებ
თუ შეგიძლიათ, ახლა ჩამოსვით, იმედოვნებ რა
თორემ, როდესაც ჯვარსაც გახედნის, იმედოვნებ
შეგეშინდებათ ცაში ახედვის... დედასა და
უკანასკნელი, ვირებს სალაში... იმედოვნებ, პიძუაზე
მოვდივართ, დავგვხდით, თერაშალაში! -
იმედოვნებ მოვდივართ... აი უკვე მოვედით... იმედოვნებ -
ე რა ლიანგი მოდგა მოედნით. იმედოვნებ -
რა ნიაგარებს მოღვრის ქუჩიდან, იმედოვნებ
უჩვენოდ თურმე როგორ უჭირდათ. იმედოვნებ ნორ
როგორ წყურიათ მხსნელის დანახვა, იმედოვნებ ნორ
ვინც მტერს ვერაფრით შეეთანახმა. იმედოვნებ
უფალო, მართლა უმეფო ეგებ... იმედოვნებ ცნობა
რა ყვავილებით გვიმოკბენ ფეხებს, იმედოვნებ
რა აღტაცების შემოძახილი... იმედოვნებ
ეგებ შეგვება წელზე მახვილი, იმედოვნებ რა
გადაგვერეკა, როგორც ნახირი, იმედოვნებ ცნობა
უფლის მტერი და სამშობლოს მტერი?! იმედოვნებ
- დაცხრი, პოეტო და ლექსი წერე... პიძუაზე
გახსოვდეს; პასუხს ჩვენ მოგვთხოვს მერე. იმედოვნებ
გამარჯვებულის, დამარცხებულის... იმედოვნებ
ჯერ - „კურთხეულ არს უფლის ცხებულის!“
გვხედავენ, მაგრამ ვერას გვხედავენ, ნორ ფეშ
ბრბო ბრმა და ყრუა, თუგინდ ედავე, იმედოვნებ
მოგვისმენენ და არ შეისმენენ, იმედოვნებ
გააგრძელებენ ისევ ისევე. იმედოვნებ პიძუაზე
ღვთის სიტყვას უჯობთ მონაწიორები. იმედოვნებ
სიტყვით მოვაჭრე ორატორების. იმედოვნებ
აჰა, მოარბევს ჯებირს ტალღები; იმედოვნებ

- პროვოკაციებს ნურვინ აჰყვებით...
 აქ ხალხის მტერიც მრავლად იქნება...
 საჭირო არის მათი მიგნება,
 მათი სახალხოდ გამოქენება,
 რომ უხსენებლის გაქრეს ხსენება!
 რა ხდება იქით, რა ჩოჩქოლია;
 ვირი ცალი და ვისი ტოლია,
 საწყალს პატრონი არცა ჰყოლია,
 აბა, ვის გინდათ, ქალი, შიშველი?!
 - მიშველეთ ვინმემ, ღმერთი გიშველით...
 - დადგე, შე კახპავ, შლეგო, უშვერო...
 ამ ხალხში, შიშველს, ვინ რა უშველოს?!
 - იქ ბერიკაცმა ჯოხი შემართა;
 - იოსებს ჩემი ფული ემართა,
 იყო სულ რაღაც ორი დინარი.
 ღმერთო, რომ ვიყო შენებრ მდიდარი,
 არ მოვითხოვდი ამ გროშკაპიკებს.
 ჩემი როკაპიც სახლში არ მიშვებს.
 ვარ ზეიბარი და სამკურნალო,
 აფსუსს, რა შვილი ზარდეს, დურგალო!
 - იქვე - ქალწულნიც, ნაზი „ოსანნი“;
 - ვისი ხარო შვილნო?! - იესოსანი!
 - გმადლობთ, რომ გახსოვთ უფლის მგოსანი.
 მადლი უფალს და ყველას მადლობა,
 რომ გამიცოცხლეთ ახალგაზრდობა,
 რომ დამიბრუნეთ, ის, რაც წამართვით,
 თუნდ ერთი წუთით, ერთი საათით...
 თუმც გვიან, მაგრამ, საჯეთ სამართლით!
 დავიმსახურეთ ჩვენ ეს ტაშები,
 ჩვენ სიკვდილს თქვენთვის ვეთამაშებით.
 არ დავდგომივართ ყბედად კეისარს,
 თუმც ცა და მიწა ბევრჯერ შეინძრა.
 ჰაუ, რამდენი ბზის და მზის ტოტი,
 გაჩენის დღიდან შენსკენ ვილტვოდი,
 იერუსალემ, წმინდა ქალაქ-ტო,
 მესხიერება ხომ არ გღალატობს;
 ბევრჯერ მოვადექე მე შენს გალავანს,
 ზედ რომ გეწერა - „სახლში არა ვარო!“
 მაინც სად ხარო, ან სად იყავით,
 სად აღიგავა ძველი იგავი
 თბილი ქალაქის მნათობ კაცებზე.
 ეს რეკლამებიც რომ კაშკაშებენ
 მე რა ისეთი ბნელი მიპოვა,
 სახლი კი არა - საროსკიპოა.

სამგლეთია და საფარისეგლო.

რაბი, ერთხელაც უნდა მიშველო.

უნდა შემარგო ეს დღე დიდების,

ვიდრე შენს გვერდით მივეკიდები.

ნახე, რა ზიზლით მიმზერს ელიტა,

უკვე მკვდარი ვარ ამათ ხელიდან.

ამომივარდა ვარდი ყელიდან.

მე ჩემიც მახრჩობს სისხლის ვარდები;

თქვენ კი ცოდვაში რისთვის ვარდებით,

თანამტკემელნო და თანამოძმენო,

იქნებ ის ჯობდეს - ერთად მოვძებნოთ

გზები უფლის და თავისუფლების,

რომ გაგიშლიათ ძვლებზე სუფრები,

რას ზარზეიმობთ სასაფლაოზე?!

მტერს კი არ აფრთხობს, უფრო აოცებს

ეს განწირულის „ვაშა“ და „ჭერი“;

მაშინაც ტირით, როდესაც მღერით;

მტერი კი არა, მიმხედარა შტერიც -

თავისმკვლელს რაში ჭირდება მტერი!

შენც, რომელს ჩემი სამშობლო გაქვია,

რისთვის მომიხმე მე ასე გვიან,

რად მტანჯე დამლით მოჯანყე მონის,

რა ციკლობით ხელდახელ მწონი,

რად მიგაჩნევარ უდღეურ კრავად, -

მე მერე გეტყვი თუ შენთვის რა ვარ,

როცა შეგრჩები გალოკილ ძვლებად

და ჩემი ლეჭვა არ შეგეძლება.

გეტყვი ზეციდან, გეტყვი მიწიდან

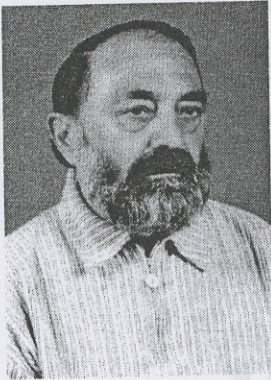
და, რაც ამ ლექსში შემომიზიდავს;

ყველა წყველა და ყველა ბრალდება

ერთხელც იმ ცეცხლად აბარბალდება,

რომ შენი სახლი ფერფლად აღგავოს,

ვაი, დედაო, შევითა მყლაპავო!...

შენ აქ რა გინდა

„დღეს მშვილდოსანისათვის არასახარბიელო დღეა, ნეგატიური... ჩვენი რჩევაა, ფეხი არ გამოდგათ გარეთ, დარჩით შინ. თუკი ბუხარიც გაქვთ, გააჩაღეთ და ხელები მიუფიცხეთ ცეცხლს... დატკბით სითბოთი... ხედავთ, როგორ ცივა? ჭერ არ ამთბარა... დათბობამდღე...“ - წამით ჩაფიქრდება ოქროსფერთმიანი დიქტორი და შუქიც გამოირთვება, თითქოს და ელოდაო ამას.

„იქმენინ ნათელიო“, გულში ვთქვი, მაგრამ აღარ ინათა, ლოცვაც აღვაგლინე, მაგრამ ლოცვამაც არ გაჭრა: „ცოდვის წუმპეში ჩაძირულა ჩვენი უსინათლო ქვეყანა“... წამომენტება თვალები და გულშიაც მაშინვე გავივლებ: „ვის უბღვერ, რომ უბღვერ, შე უბედურ ვარსკვლავზე გაჩენილო?! ჩემი ზოდიაქო ხომ მშვილდოსანია... მე მშვილდოსანი ვარ... აჰა, მოგვიმე მშვილდი, ხელი შევუშვი მქრქოლავ ისარს და ისიც გაეარვარებული გაიჭრა წინ, შეიჭრა თავისი ისარის აღმოდებული წვერით სიწყდიადემი და... კოსმოსიც აწრიალდა... ჩემი ისარი ხომ სიცოცხლის მატარებელია?“

მაგრამ: მიმეორდება დიქტორის წინასწარმეტყველება: „დღეს მშვილდოსანისათვის არასახარბიელო დღეა...“ -ო და გამეცინება ჩემს თავზე, - მე გამაფრთხილეს... ზენაარმა გამაფრთხილა, მხოლოდ გამაფრთხილა... სათქმელი კი მაინც არ დაასრულა.

ბნელა... წკვარამი ღამეა... - აღარა, აწი აღარც ჩაირთვება შუქი, - გულში ვამბობ და ვაგრძელებ ოქროსფერთმიანი დიქტორის ნაწინასწარმეტყველებს, უნებლიეთ რომ გამიმეორდა და შუაში გამიწყდა ფიქრით: „... ნეგატიური... ჩვენი რჩევაა, ფეხი არ გამოდგათ გარეთ, დარჩით შინ. თუკი ბუხარიც გაქვთ, გააჩაღეთ და ხელები მიუფიცხეთ ცეცხლს... დატკბით სითბოთი, დატკბით-მეთქი, შეიწოვით ეს სითბო... ათბება თქვენს სულში, თავად იქნებით სითბო და გაათბეთ ირგვლივითი! ყველას ეყოფა ეს სითბო, ყველას...“ - აზრიც არ მქონდა დამთავრებული, სურვილიც არ მქონდა გააზრებული სრულად, რომ ჩაირთო შუქი და იქმნა ნათელიც! ალაპარაკდა მოულოდნელად დამუნჯებული დიქტორი: - დარჩით სახლში, მშვილდოსნებო... გიმეორებთ, აღარ გადმოაბიჯოთ კარის ზღრუბლს და... ნუ გაიფუჭებთ გუნება-განწყობილებას, ნულარ გაიმწარებთ ისედაც გამწარებულ სიცოცხლეს, ნუ, ნუ, დაიმდულრავთ სულს ამ ჩვენი გადამეტებული, გადამლაშებული და გაუქმურებული დღევანდლობით! კაცი ხარ, მამაკაცი, დღეს უარს გეტყვის ქალი, ქალი ხარ და კაცი შეგაქცევს ზურგს. ამიტომ: გერჩიოთ ბუხართან ჯდომა ფიქრის სავარძელში! გირჩევთ ამას და დარწმუნებულად ვართ თქვენს კეთილგონიერებაში... მართლაც და: რა ჯობია ბუხართან თვლემას?!

საამისოდ განვეწყვე მეც, რომ აწრიალდა ტელეფონი.

- თინიკო ხარ? რა იყო, თიკო?

- ხომ არ დავავიწყდა, რომ დღეისათვის... სადღეისოდ დამინიშნე პაემანი და...

სამ საათზე, „შენ აქ რა გინდა“-ში.

ალბათ, მხრებს იჩეჩდა ჩემი გულმავიწყობით გაკვირვებული თინიკო და

საყვედურებით ავივსე თავი.

მოვრჩი თვითგვემას და ყურმილს ჩავძახე: - მამატიე, თიკო... და მართლა ხომ არ გგონია, რომ დამავიწყდი?! მაგრამ სამ საათამდე ხომ საუკუნეა მთელი, მთელი საუკუნე, თიკო!

- კია, სოსო... სოლომონ ჩემო, მთელი საუკუნე იმ სამ საათამდე, მაგრამ ხომ შეიძლება შეიცვალოს ჩვენი შეხვედრის დროცა და... ადგილიც, თუმცა ადგილს რას ვერჩით? კაფე „შენ აქ რა გინდა“ მართლა მომწონს.

- მე არ მომწონს, თიკო, მაგრამ რადგანაც შენ მოგწონს, ვეცდები მეც მომეწონოს!

- დრო, სოლომონ?

- დრომ რაღა დაგვიშავა?! დრო როგორც დრო! თიკო...

- რაო, სოლომონ?

- კაი, იყოს „შენ აქ რა გინდა“! სამი საათი კაი დროა, ნაშუადღევით...

- კაი, სოსო...

- სოსო კი არა, სოლომონო... კაი ხანია რაც სოლომონი გაგხდი!

- სოლომონ... სოლომონ! შენი არ იყოს, მეც მომწონს სოლომონი! სოსო ბავშვურია უფრო... აბა, იწყება, სოლომონ... იწყება დროის ათვლა!

- დაიწყოს მერე... - რატომღაც ვლიზიანდები.

- რაო, სოლომონ?

- დაიწყოს მერეო, ვთქვი! - წამოვიძახე და მთქნარება მომერია. ხელი პირზე ავიფარე, თიკომ არ გამიგონოსო და თვითონვე გამეღიმა ჩემს თავზე, რა დაუფიქრებელი მოაზროვნე ვინმე გყოფილვარო. ბუხარსაც ზურგი შევაქციე და გულიც მეტკინა როგორღაც. თითქოს და ბუხარზე მეტეკას უარიო, განმიზიდა იმანაც, რომელიც მათბობდა და ასე მგონია, თვითონ ჩემი ბრალი რომ არა, იგი არასოდეს არ მკრავდა ხელს. ახლა ზურგი შემითბა და გული კი არა, ხერხემალი ამიჩურჩულდა: - მე მშვილდოსანი ვარ და... კარგი იქნება, ფეხი არსადაც არ გავდგა აქედან, მაგრამ... ვტოვებ აქაურობას და... ანდა უარი როგორ ვუთხრა თიკოს?! და... გავდივარ სახლიდან და ხომ შესაძლოა, დიდებულად ჩაიაროს ამ ჩვენმა დღემ?

ჰო, ზურგი შემიტკეცვია ბუხრისთვის და... სარკე არ გადამიდგა წინ?! დიიდი სარკე...

სარკეშიც კაცი! სარკის კაცი... ისიც მიახლოვდება ტრუს-მაისურის ამარა! გზა და გზა იცვამს და იფარება ნელ-ნელა მისი სიშიშვლე.

აქ ფიქრიც წამომენთება მოულოდნელად და: სარკის კაციც მომუშტულ ხელს გამოიქნევს ჩემკენ.

თითქოს და მოვასწარიო უკან გახტომა (ასე მეგონა იმ წამს), მაგრამ მაინც მომწვდა და ტკივილიც მაშინვე იშვა.

სინამდვილეში: კინალამ მუშტი არ დამიმტვრია იმისმა მუშტმა?!

ახლა მეც მოვუქნიე მომუშტული ხელი და: მუშტები აგვტკივდა ორივეს.

ერთმანეთს გამწარებულები შეგყურებთ. გული არ გვიზამს, თორემ მზადაც ვართ ერთი მეორე შემოგვეჭამოს,!"

კიდევ წამიც და:

არ ვიცი როგორ, რატომ და... უკუვიქეცი!

- ჩვენ... ჩვენ... - მე ჩემთვის და იგიც - თავისთვის.

ვივიწყებთ ერთი მეორეს და ერთმანეთსაც ველარ ვხედავთ უკვე.

- თიკო რას იტყვის? დამიჯერებს კი... - ეჭვი დამისავანდა სულში. - ერთი შენც,

სოლომონო, ვიტყვი გულში და გადატყავებულ ხელს გადავიხვევ. რაღაც ამიწრიალდება სულში და... გადავიხარხარებ. გონს მოვეგები და ისევ ავიფარებ ხელს პირზე: - სულელი ვარ... ესუღელდები მგონია... თიკოს რა გუთხრა? როგორ გუთხრა, სოლომონი გაგისულელდაო. ისიც თავისთვის, მაგრამ ჩემს გასაგონად: მართლა გამსულელებიხარო და შეიძლება ამით დასრულდეს ყველაფერი... ღმერთო ჩემო, მართლა ხომ არ ვაფრენ? ხმა, კრინტი, სოლომონ! გეყოს ჭკუა... კბილი კბილს დააჭირე!

ამოვისუნთქე შვებით. ჩემი ზოდიაქოს ნიშანიც ჩამოვიკიდე და გავიღიმე. მეღიმებოდა და ვიღიმებოდი!

მე მშვილდოსანი ვიყავი მშვილდმომარჯვებული...

* * *

დამაგვიანდა, რასაკვირველია!

მაგრამ შემხედა ხელზე თიკომ და აღარ მისაყვედურა. მაგრამ თვითონ მე ვისურვე, მემართლებია თავი და კრიჭაშეკრულმა ძლივსლა ამოვთქვი, სისულელეა ეს ყველაფერი, სისულელეაო!

- რაა, სოლომონ, სისულელე, აღარ მეტყვი? - აუხამხამდა თვალები თიკოს.

- სისულელეა-მეთქი ყველაფერი! სარკის წინ ვიცვამდი ტანზე და... მაგვიანდებოდა და მაინც არ ვჩქარობდი... არ ავჩქარებულვარ, თიკო! ვერ ვჩქარობდი უფრო! და თავის თავზე გაბრაზებულმა მუშტი მოვუქნიე ასე აუჩქარებელ და გულგრილობით გასიებული კაცს. იმანაც მუშტი დამიხვედრა და...

- მაბრიყვებ, სოლომონ?!

- არა, თიკო, არც მიფიქრია და... ვერც ვაგვიმედავ ამდენს! ხომ ვთქვი, სისულელეა ეს ყველაფერიო?! ვაგვიყდი, არა? მერე ისეთი სიზმარი ვნახე, რომ... მადლობელიც უნდა ვიყო, ასე რომ ვარ...

- მეც დამესიზმრა, სოლომონ! ზღვა ვნახე სიზმარში, ჩვენი ზღვა! ისე ალელვებული... თითქმის გადარეული...

- ჰოდა... სამამდე დროა კიდევ... სამამდეო? სამი საათი და ოცი წუთი რატომ არ არის?! - დავიხედე ჯიბის საათზე.

- ადგილი არა, მაგრამ დრო ხომ შეიცვალა... - ჩაილაპარაკა თიკომ, - მოდი და მართლა გვენახა ჩვენი ზღვა! დრო ხომ ჩვენს ხელთაა მაინც...

- დრო კია ჩვენს ხელში, მაგრამ... იქნებ არც შევსულიყავით „შენ აქ რა გინდა“-ში?! ეს კაფე-ბარიც შენ აქ რა გინდაო... მერე ჩემი სიზმარიც...

- სოლომონ, შენ, არ ვიცოდი და ცრუმორწმუნეც ყოფილხარ! შენც, აიღებ და... გადააბიჯებ ამ ცრურწმუნის ზღრუბლს!

- სიზმარი, თიკო, სიზმარიც მათრთხილებდა, რომ...

- ატვეჩაი ვარ მე, სოლომონ! რაც არ უნდა დაგვემართოს, „შენ აქ რა გინდა“-ში მაინც შევალთ მე და შენ, სოლომონ და... ატვეჩაი მე ვიქნები ყველაფერზე! ასე გეუბნება გული, მაგრამ მე ისე რომ არ მეუბნება გული, როგორც შენ?!

- კაი, თიკო, იყოს, როგორც შენ გინდა, მაგრამ ვიცი, დამემართება რაღაცა! რაღაც ძალიან მეწყინება, ორივეს გვეწყინება, თიკო! ყავის დალევა სხვაგანაც შეიძლება...

- სოლომონ! დღეს ისე იქნება, როგორც მე მინდა და... მე მინდა, რომ დაგვემართოს ის რაღაცა! ერთი დაგვემართოს და... იქნებ უკეთესიც დარჩეს ყველაფერი ეს ჩვენთვის! მივდივართ ჯერ ზღვაზე და მერე - „შენ აქ რა გინდა“-ში! შენ რომ გიყურებ,

სოლომონ, გჭირს რაღაცა და...მე ხომ მოხარშულს გიცნობ! დალაგებულ ჭკუაზე დღეს მართლაც არ უნდა იყო და... მე მომყვი! მაინც აღარ მეტყვი, რა გჭირს?

მართლაც და ხომ ვერ ვეტყოდი თიკოს, მე რომ მჭირს იმ ოქროსფერთმიანი დიქტორის ნაწინასწარმეტყველების გამო მჭირსო...

- მესიზმრა ისეთი რაღაცაო, მეუბნებოდი, სოლომონ... - წამომეშველა იგი და მეც მადლიერების გრძნობით აღსაესე თვალები შევანათე ჩემს თიკოს:

- სიზმარი მართლა ვნახე, მაგრამ ბუნდოვნად მახსოვს ყველაფერი. თითქმის, უფრო სწორი ვიქნები, თუ ვიტყვი, აღარაფერი მახსოვსო... თითქოს და ვილაცამ დიდი საიდუმლოება გამანდო... ადამიანური საიდუმლო კი არა... იყო დიდი იდუმალეზა... სამყაროსეული იდუმალეზა... იდუმალი... აეხდებოდა ფარდა ამ საიდუმლოებას, იდუმალი აღარ იქნებოდა იდუმალი და... თავზე ჩამომექცეოდა ზეცა... მიწას დამასრესდა ის რაღაც უსასრულოდ გრანდიოზული რაღაც და წაიშლებოდა ჩვენიული აღქმა და ხედვა.

- მერე, მერე, სოლომონ?! - უცებ გამოცოცხლდა თიკო, - და იმიტომაც გადაგავიწყდა წუხანდელი სიზმარი, რომ საიდუმლოდ დარჩენილიყო ის იდუმალი, იდუმალეზად...

- ჰო, მისი გამხელის უფლება არ მქონდა და... ისე გავასაიდუმლე, რომ...

- ჰოდა, ხომ გამოაღწიე სიზმრიდან... შენ მართლა გგონია, თუ გაამხილე ის საიდუმლო, ქვეყანა დაიქცევას?! ასე ცრუმორწმუნეც ნუ იქნები, სოლომონ!

- არა, არ ვარ მე... ეს არც ცრუ რწმენაა... ხომ გეუბნებოდი, ისე გავასაიდუმლე, რომ... მაგრამ გამაწყვეტინე სიტყვა და აღარ მათქმევინე... ისე გავასაიდუმლე, რომ გადამავიწყდა კიდევ... და რომ ვეღარ ვიხსენებ, თიკო!

- სოლომონ... ხომ არ მასულელებ, სოლომონ?!

- არა, თიკო... მართლა არ მახსოვს ის საიდუმლო... მართლა გავასაიდუმლე ისე, რომ ვეღარ გამიხსენებია... ოფლი მასკდება და მაისურიც უხერხულად შემომეტმასნება ტანზე. მე თავად ვარ უხერხულობა და სუნთქვაც ამიტომ მეკვრის.

- კაი, კაი, სოლომონ, მჯერა შენი... წავიდეთ, ზღვაც მოვინახულოთ და... იმ სიზმრისაგანაც განიწმინდები.

მიშველეს თითქოს თიკოს სიტყვებმაო და გულზეც მომეშვა. ამოვისუნთქე შვებით და წავიდეთო, ხმადაბლა, მაგრამ მაინც გარკვევით ვუთხარი. ოღონდაც: შინაგანად მაინც ვიწოდი, ვხურდი თონესავით... იქნებ საკირეც ვიყავი, ასე უდაბნოსავით რომ მეწოდა დამქლევებული სული.

ოცდაერთი დეკემბერი იდგა...

წყალი ცივი იყო ყინულოვით, მაგრამ ამას ხელი არ შეუშლია ჩემთვის, მებანავა და გავგრილებულიყავი... გავწმენდილიყავი...

შემცივდა ბოლოს, მაგრამ არ მინდა მაინც წყლიდან ამოსვლა. თითქოს რაღაცას ველოდებოდეო, და წყალიც რომ აღარ მიშვებს: თითქოს რაღაც სპექტაკლისნაირი უნდა გათამაშდეს ზღვის უკიდევანო სცენაზე და სპექტაკლის მთავარი მოქმედი პირი, კაცი-ლეგენდა მე უნდა ვიყო! კაცი-ლეგენდა, მე-პრობლემებით ასე სავსე და დამძიმებული მოკვდავი.

აჰა, ეს სცენაც:

სცენაზე ადამიანები კი არა, თევზები ცხოვრობენ და ცხოვრებასაც ადამიანებით თამაშობენ.

აგერ დიდი დედოთევზიც, თავისი ლიფსიტებით გარშემორტყმული, თავს

დასტრიალებს თავის პატარებს. ეალერსება ყველას. ჩანს, ნათლად ჩანს, შიშობს, არავინ გამორჩეს მოუფერებელი.

აი, ნაბოლარასაც მიესიყვარულა, ლაქაშებში ჩაიმალა და გაუჩინარდა უცხო თვალისთვის. თვალის მიღწევა და: ერთი ლიფსიტა, ყველაზე დაუდგარი რომ იყო, მოწყდა ადგილს, გამოეყო თავის გუნდს და იმ საზიზღარ დიდთავას არ ჩაუვარდა ხელში?!

-ააა... ხომ ჩამივარდი... ხელში კი არა, ხახაში?! - გაიღმიჭა დიდთავა ისე, რომ ხახაც არ გაუღია, - ჰეი, შენ, ასე ნუ სხმარტალებ, თორემ... - მუქარა მაშინვე შესარულა და დაგუბებული შლამნარევი წყალი ისე აიძვრია პირში, რომ ლიფსიტამ გონი დაკარგა.

გონს რომ მოვიდა, მისი წყალ-საკანი დამცხრალი იყო და მაშინ იყო, „სანამ გადამელაპავდეს, გამისკდებოდეს ნეტაი გული და მოგვკდებოდო“, ინატრა და აუფართქალდა პაწია გული.

ისმინა ღმერთმა მისი ნატვრა და ლიფსიტასაც ამოხდა სული. მართლა გული არ გაუსკდა საბრალობელ თევზუკას?!

სად იყო ამ დროს დედოფეზი?! კაი, ეძინაო, გვითხრას ვინმემ, მაგრამ გულმა როგორ ვერ უგრძნო, რომ უჭირდა იმის პაწიას?!

ჰოდა, ასამართლებდნენ ამიტომაც დედოფეზს. იცოდა, არ აცდებოდა სასჯელის უმაღლესი ზომა, მაგრამ თავის მართლებაც რომ აღარ უნდოდა?! ანდა როგორ ემართლებია თავი, როცა მისი წაყრუების მიზეზით გუნდს ერთი ლიფსიტა გამოაკლდა.

არა, თავს აღარ იცავდა და დამცველის დაჭირავებაზეც უარი განაცხადა.

აქ კი მოსამართლე შეეჭვდა, თავს რატომ არ იცავსო? ლოგიკაც მოიშველია ასეთი: ეს დედოფეზი სიკვდილით რომ დაესაჯოთ, ხომ უპატრონოდ დარჩა ამხელა გუნდი?! სწორედ ამიტომ უნდა დაიცვას თავი, მეორედ აღარ დავაშვებინებ ამხელა ცოდვასო, - გადაწყვიტა მოსამართლემ და ადვოკატობაც თვითონ იკისრა.

დედოფეზი კი ფიქრებს მისცემოდა: „მიხარია, რომ მომკვებენ თავს... დანაშაული უნდა ზღოს დანაშაულზე, მაგრამ სიკვდილის წინ მოინანიოს უნდა! დამასუფთავენ... გამომწეღ-გამრეცხავენ და... დამანაწილებენ, თავს კი... - თავი ნაღვლიანად გადააქნია, - სანაგვეში ჩაუძახებენ და საქმეც დახურულად ჩაითვლება. და ბოლო სიტყვა-ჩემს დამცველს! დამცველმაც მოსამართლის მანტია მაგიდაზე გადაფინა და დარბაზს გადახდა: ჰოდა, დაიწყო, მაგრამ რა დაიწყო?! მჭერმეტყველების უზადო ნიჭი გამოავლინა და გამათავისუფლეს, მაგრამ არ გავუმართლებივარ. განაჩენიც გამომიტანეს: კი არის სიკვდილის ღირსი, მაგრამ არ მოვაკვდინებთ. სასჯელს თავის შვილებში მოიხდის! სასჯელი არ მოგეჩვენოთ გასაკვირველი და რაღაც საოცარი რამ... სიკვდილისათვის განმზადებულმა დედოფეზმა უნდა იცოცხლოს შვილებისათვის... ახლა ეს არის შენთვის ყველაზე დიდი სასჯელი! ამიტომაც გიბრძანებთ, გაახილოთ თვალი! მაგრამ მანამდე ჩვენი ხმაც უნდა გესმას!

- სო-ლო-მონ! - გარკვევით მოაღწია ამ ხმამ ჩემამდე და უცებ მოვფხიზლდი. გულათანცქალეულმა გავახილე თვალი და... თიკო დავინახე, ხელები ჩემკენ გამოეწვდინა და მთხოვდა, ამოვსულიყავი წყლიდან: - სოლომონ, აღარ ამოხვალ?!
„თიკოა, თიკოა და მე მეძახის, აბა, სხვა ვინ დამიძახებდა?!“

მეც თავი გავიქნ-გამოვიქნიე და თიკო შევიფერებო.

წამოვდექი და მუხლებიც გავმართე. მიჭირს ნაპირზე გამოსვლა, სუნთქვაც მომხშირებია. მინდა ვთქვა რაღაც, მაგრამ კრიჭა შემეკვრია და დანა პირს აღარ

მიხსნის.

- ამოდი, ამოდი, სოლომონ... როგორ გაყინულხარ, შე საცოდავო... მართლა გჭირს რაღაცა და არ მჯეროდა... - ზურგი შემაქცია, რომ სველი ტრუსი გამეხადა და შარვალი ჩამევცა.

როგორც იქნა, ტანთ ჩავიცვი და თიკოც მობრუნდა ჩემკენ.

- ახლა კი... ამოვიტუმბოთ, სოლომონ, აქაურობიდან... - გაღიმებასაც სცდის, მაგრამ არ გამოუვა და ისიც ჩემსავით მოიწყენს.

- არ შემიძლია, არ შემიძლია... ისე მიჭირდა, ისე მიჭირდა, რომ...

- სად, სადა... სად იყავ, სოლომონ, რომ... სად გაიარე ეს ახალი შენი სიცოცხლე?! აღარ წავიდეთ?! - აწრიალდა ჩემი თიკო და მეც ამაწრიალა... უნდა ვიცოცხლოთ დიდი სიცოცხლისათვის! ნულარაფერს იტყვი... - მითხრა და თითები ტუჩებზე დამადო, - არაა საჭირო... აქ დუმოილს მოუხმე, სოლომონ!

- მე ცოდვილი ვარ... ახლა, სულ ახლახან შევცოდე. წყალში, თიკო და... სიკვდილის ღირსი ვიყავი, მაგრამ...

- სიცოცხლე მოგისაჯეს, სოლომონ! შენც უნდა იცოცხლო დიდი სიცოცხლისათვის, უფრო დიდი სიცოცხლისათვის! კარგად არ ხარ, მეც ვხედავ ამას, მაგრამ შენზე უკეთეს დღეში აღარც მე ვარ! გავიქცეთ, სოლომონ!

და ჩვენც მიგრბივართ, ვილაცას თუ რაღაცას, ოღონდაც იდუმალს გავურბივართ თავქუდმოგლეჯილებივით.

აჰა, გავქეციეთო თითქოს უხილავ მღევარს და უკეთაც შევივარდნობდით თავს, რომ თეთრ ზეწარში გამოხვეული გამოგვიცხადებს, - გეგონათ, მართლა აღარ ვარ და თქვენია ეს სარბიელიც თქვენი არ გეგონათ, თქვე მართლა უმეცრებო... და თქვენ გეგონათ, რომ ასე იოლად დააღწევდით თავს ჩემს უზენაესობას?! ჰო, მე უზენაესი ვარ!

- უზენაესი ერთი და... ერთადერთი და იგი უფალია ჩვენი! - ღრმად ჩაისუნთქა თიკომ და თვალი გაუსწორა ცრუუზენაესს.

- არც ჩემი უზენაესობა გჭერათ მგონია და... მე თქვენ განახებთ, ვინ არის უზენაესი, მე თუ ის... საწყალი გლახა... იეშუა-ტახტიდან გადმოგდებული და ასე დამცირებული, თუმცა... როგორ შეიძლება ტახტიდან იყოს გადმოგდებული, როცა არც არასოდეს ყოფილა ტახტზე! იგი ისე იზამს, რომ მეორეჯერაც გააკრავენ ჯვარზე და ახიც იქნება მასზე! რამდენჯერ გავაფრთხილე, მაგრამ ერთხელაც არ ილო ყურად ჩემი გაფრთხილება! ჰო, ახლაც გააკრავენ ჯვარზე, ჯვარს აცვამენ და დაავიწყებენ, რომ ძეა იგი ღვთისა... საწყალი და უბედური მანიაკი! ამის შემდეგ კი იეშუასაც მიივიწყებთ ადამიანები... ძეც ვარო კაცისაო... ძე მართლაა იგი კაცისა, მაგრამ... ძე ღვთისა მე ვარ მხოლოდ. ამიტომაც ვარ უზენაესი! მე-უზენაესი და განუმეორებელი! დაიჩოქეთ! დაიჩოქეთ-მეთქი და... იწამეთ ჩემი! ჩემზე ილოცეთ და გადარჩებით!

„ჩემზე ილოცეთო... ეს უწმიდური ჩვენ გვეუბნება, სოლომონ...“ - ყურში წამჩურჩულებს თიკო და მზისკენ შებრუნდება, სინათლისკენ. მერე გასცდება მზეს მისი მზერა და იტყვის ასე: უფალო, შეგვიწყალე...

- მამაო ჩვენო... - აჩურჩულებს სოლომონიც და გაქრება ცრუუზენაესი, ამოსუფთავდება იმისგან სივრცე და შევბითაც ამოისუნთქავს უსასრულებლა... სრულიადი. სულს მოითქვამს ყველა და ამოისუნთქავს ყველაფერი.

ძელსკამზე ჩამოვჯექით მე და თიკო. ორივე გამალებით ვიწერო პირჯვარს. შევბა მართლა ვიგრძენით და წამოვდექით ძელსკამიდან.

- სოლომონ, სოლომონ, შენ რომ ვალი გაქვს ჩემი?! - გაახსენდა თიკოს და თვალეები გაუფართოვდა, - „შენ აქ რა გინდა“-შიც რომ ვართ მისასვლელი?

- ჰო... ჩვენ გველოდება „შენ აქ რა გინდა“... ნულარ მოხვალო, გეუბნებოდნენ და... გული მაინც იქითკენ მიგდიოდეს? - გაკვირვებას არც ვმაღავ.

- გულიც იმიტომ მიგვიდის იქითკენ, რომ გვიკრძალავენ ამას... ადამიანი ხომ ყოველგვარ აკრძალულს მიელტვის გულით და სულით... - ვხედავ ფილოსოფიურადაა განწყობილი თიკო და სწორადაც მსჯელობს. თიკო მოაზროვნეა, ფიქრი უყვარს და ფიქრითვე ვიპყრობს... ჩვენ ერთმანეთისაც გვესმის: - საუკეთესო ყავა... - მატერიალურზე გადმოიტანს ფიქრს და გულიანადაც გაიცინებს, - ჩვენ ხომ ჩვეულებრივი მოკვდავები ვართ და მატერიალურითაც უნდა ვიყოთ დაინტერესებული...

ეცინება და იცინისო, მეუბნება გული და მეც გამეცინება.

ახლა სიცილში გავჯიბრებივართ ერთმანეთს, ვნახოთ, ვინ უფრო დიდხანს იცინებსო. აქაც მაჯობა.

- იცი, სოლომონ... მე სიცილი მშველს ყველაზე მეტად... როგორ გგონია, ისევ თავისუფალი იქნება შენი სკამი? იქნება ვითომ? - შემხედა და ამარიდა თვალი.

სილა გამაწნაო თითქოს, ამეწვა ლოყა და ახლა მეორე ლოყაც მივუშვირე ჩემივე სულიდან ამოკრილ ფიქრს: „რომელი იბსენი შენ ხარო, თუ ფიქრობს თიკო, რომ ყოველთვის თავისუფალი იყოს შენი სავარძელი? -ო... მეწყინაო, რა სათქმელია. მეტიც, მომეთუთქა გული და სულიც მომეწურა. მაგრამ არ შევიძინე, აღარ მინდოდა მისთვისაც ჩამემწარებინა თითქოსდა ამაღლებული წუთები.

მიმიხვდა და თვალებით მომიალერსა.

მეც გულზე მომეშვა.

* * *

მივალწიეთ იმ ჩვენს კაფე-ბარს.

საერთოდ: ვერაფრით ავცდი ამ კაფე-ბარს. თითქოსდა მაღლა ყოფილიყოსო გადაწყვეტილი და სხვაგან არსადაც არ უნდა შევსულიყავით ყავის დასალევადო. დროც ხომ მაინც აქ უნდა მოგვეკლა!

- სოლომონ, სოლომონ, გეყო ამდენი ფიქრი! - მიწყრება თიკო.

კაი, კაიო, მეც ჩავილაპარაკე ჩემთვის და მთელი ტანით შევბრუნდი დახლისკენ, ვარდო, შენ რომ ხანდახან კაი ყავის ადუღება იცი, ისეთი ორი ყავა, ერთი ჩემთვის და კიდევ ერთიც!

- რომ ველარ მოვიცილე ეს ჯიბეგახვრეტილი ინტელიგენტები?! ჩემთვის ერთიო და კიდევ ერთიცო... - ხმა გაღიზიანებოდა კაფე-ბარის პატრონს და ესაა, ასე რომ მენიშნა: თითქოს და დამცინოდნენ და იმის გამო დამცინოდნენ, რომ არ ვიყავი მე ყოვლის მქონე და შემძლე ყოველის. ვიფიქრე, მივარდები ამ მართლაცდა სოკო-კაცს და ერთიორს გავუღაწუნებო, მაგრამ ვძლიე თავს და სიბრაზეც ჩავიკალი გულში, ჩემდაუნებურად ხელსგულებში მოვიქციე თიკოს ხელი და ფერება დავუწყე.

თვალეშიც ჩავხედე თიკოს. მინდოდა, გამეგო, რას ფიქრობდა ჩემზე და რას ფიქრობდა ამ სოკო-კაცზე.

მიღიმოდა თიკო და გულზეც მომეშვა, ხმადაბლა, მაგრამ სიცილით რომ მითხრა, სოლომონ, რაო, ამ კაცს გინდა თავი გაუყადრო?

- ეს სოკო-კაცი... - მივეშველე თიკოს.

- ჰო, კაი მეტსახელისთვის კი მიგიგნია, სოლომონ და ამ სოკო-კაცს უნდა

შეურაცხოფა მიაყნოს ადამიანებს?! ინტელიგენტი ძულს? ინტელიგენტობა მართლა არ მოეთხოვება ამ კაცს...

- არ მოეთხოვება, არ მოეთხოვება... ამ კაცს კაცობამდე ბევრი უკლია, ძალიან ბევრი... ვერაა კაცი, ვერა... - ვამბობ და უკვე ჭავრიც მეყაროს თითქოს ამ კაცზეო, ვმწვიდლები როგორღაც.

ამასობაში ის შეგვეთილი ორი ყავაც მოგვიტანა ვარდომ და კაფე-ბარში შემოხეტებულ „ციგნის ბაღებს“ დაუცაცხანა, ნულარ შეუწუხეთ გული ამ პატიოსან ხალხსო.

შვიდი პაწია ბოშა... შვიდივე ფეხშიშველა, მაგრამ ეს მეშვიდე ცეროდენაა მართლაც, ერთი ციდაც კი ვერ არის... ყველაზე შავთვალეა და ხუჭუჭთმიანი... ფეხის თითებს შუა ექაგებოდა და ჩაცუტდა ყველას თვალწინ. ცალი ხელით თითებს შუა იფხანდა, მეორე ხელი კი ჩვენკენ გამოეწვდინა. ითხოვდნენ მისი ბავშვური, აწყლიანებული თვალეები.

- აბა, დაიკარგეთ აქედან! - გამოენტო პაწია ბოშებს ეს სოკო-კაცი. ისიც: ვინ საით გაიქცა, ვინ საით, იმ მეშვიდეს გარდა, ციგ იატაკზე რომ ჩაცუტებულიყო.

ბრაზობდა სოკო-კაცი, რომ ვერც ერთი ვერ მოიგდო ხელთ. ბოლოს, გონს მოეგოო თითქოს, იმ მეშვიდესთან შედგა, ეს ხომ ჩემს ხელთაა მაინცო, გაიფიქრა და ხელი ჩაავლო ქეჩოში იმ თავისი საქმით გართულ მეშვიდეს. - შენ მაინც სად გამექცევი?! - დასძახა და მალლა ასწია ერთი ციდა „ციგნის ბიჭი“.

ის კი კუპრით შავ თვალეებს აქეთ-იქით აცეცებდა შეშინებული და ხელ-ფეხსაც უმწეოდ ასხმარტალებდა. კატის კნუტივით კნაოდა.

შველას ითხოვდა დაზაფრული ბიჭი, მაგრამ სად იყო მშველელი?!

- უჰ, შენი... ფეხი არ მომარტყა ამ ძაღლის ლეკვმა?! - წამოიფიქრა სოკო-კაცმა და დაზაფრული ბიჭი მალლა შეისროლა. იმანაც მოხაზა ტრაექტორია, მეც თვალი მივაყოლე მის მოძრაობას და ბიჭიცა და ჩემი მზერაც ერთდროულად დაასკდნენ მარმარილოს იატაკს.

- ძაღლის ლეკვი... - წამომეწია სოკო-კაცის ბრაზისაგან გაგუდული ხმა და ამან შემზარა. მგონი წამოვიჭერი სკამიდან და აღარც კი მახსოვს, როდის და როგორ აღმოვჩნდი მარმარილოს იატაკზე გაშლართულ ბიჭთან.

თავს ძალა დაატანა და წამოიწია. მუდართი შემომცქეროდნენ აცრემლებული თვალეები.

ველარ გავუძელი ამ თვალეებს და განზე გავიხედე. მერე თვალი მოვაველე კაფე-ბარს. მე მიყურებდა ყველა, თითქოს მცდიდნენ, რას ვიზამდი და როგორ მოვიქცეოდიო.

მე კი: გაოგნებულს ხმა ველარ ამომელო.

აქ თვალი დაუხამხამდა ბიჭს უნებლიეთ, ჯადო ამეხსნაო თითქოს, მივვარდი სოკო-კაცს და კარგა გვარიანად შევანჯღრიე, - ეს რა ჩაიდინე, შე მართლა ჯალათო?!

- ეს ხომ ციგნის ბაღანაა და... - მხრები აიჩეჩა ჩემი საქციელით სახტად დარჩენილმა სოკო-კაცმა.

- ციგნისაა, მაგრამ ამასაც ადამიანი ჰქვია!

- ადამიანი კი არა, ციგანია... - თავისას არ იშლიდა სოკო-კაცი, - კაი ციგანიც გაიზრდება ამისგან! თავიდან ვერ მომიცილებია!

- ადამიანის შვილია ესეც! ეს, ეს... - ენა დამება და სათქმელი ბურთივით დამადგა ყელზე. სუნთქვა შემეკრა.

- ხედავთ, ხედავთ?! ესეც ჰუმანიტი არ გამიხდა?! - ხელი მალლა ასწია სოკო-

კაცმა და ამაყად გადახედა იქაურობას - თქვენ, თქვენ, ენა რომ ჩაგვარდნით მუცელში, განა თქვენ არ იყავით, გუშინ და გუშინწინ რომ გვიკიჟინებდით, ეს „ციგნის ბაღნები“ მოგვაშორეთო?! დღეს კი რა ბზიკმა გიკბინა, რომ... - აქ სოკო-კაცმა საჭირო სიტყვა ვერ მოიძია და წინადადებაც ველარ მიიყვანა ბოლომდე.

დადუმდა სოკო-კაცი და... კაფე-ბარში ბუზის გაფრენის ხმას გაიგონებდა კაცი. ვინატრე, ვილაცას მაინც დავარდნოდა თეფში და დაერღვია ეს ჭკუის გამომღაჟებელი სიჩუმე.

და: თეფში არა, მაგრამ ჩანგალი კი ნამდვილად დაუვარდა ვილაცას ძირს და მისმა წკრიალმა მეც მომიყვანა გონს.

გამოფხიზლდა კაფე-ბარი და მისმა პატრონმაც თვალი მოავლო დარბაზს. აჰა, წელი ათორია ბიჭმაც, წამოდგა ნელ-ნელა, წელშიც გასწორდა გაჭირვებით და ხელი გამოიწვდინა ჩემკენ.

ფუღს მთხოვდა ბიჭი, რომელსაც გამოვესარჩლე და ოფლი დამასკდა. მეც ჩემდა უნებურად ჯიბეში ჩამიცურდა ხელი და ამ დროს იყო, ფეხი იატაკს რომ დაჰკრა სოკო-კაცმა - არ გაბედო და... არ მისცე, თორემ... - მუშტები შეჰკრა და თვალებიც გაუფართოვდა რისხვისაგან.

მეც, გზვდები მემართება რაღაცა, სულშიც ამწრიალებია თითქოსდა ეშმა და სილა გავაწნა მინდა სოკო-კაცს, მაგრამ ხელ-ფეხი რომ შემეკრია და... ხელიც რომ ვერ გამინძრევია?! ფეხიც ვერ მომინაცვლებია ადგილიდან?! ასე მაინც რამ შემეკრა კრიჭა, რომ ველარაფერს ვამბობ?!

ვერა, ვერ შევძელი ავმალლებულიყავი და უმწეოდ ჩავკიდე თავი. თვალიც მოვხუჭე და... თიკო გამომიჩნდა. თიკო დავინახე, მიყურებდა და ელოდა, როდის ავმოქმედდებოდი და... მივაგებდი ხელმწიფეს ხელმწიფისას და კეისარს-კეისრისას.

ვიცოდი, ვინც იყო ეს სოკო-კაცი; ვიცოდი, რითაც სულდგმულობდა და რის ღირსიც იყო, მაგრამ მე ვინ ვიყავი ისეთი, რომ განაჩენი გამომეტანა და თვალიც მიმედევნებინა, სასჯელიც აღსრულებულიყო კანონიერად.

თითქოს მიმიხვდაო სოკო-კაცი და ჩემკენ გამოიწია: - შენ რომ მართალი იყო ჩემთან, ეს ხალხიც რომ მართალი იყოს და ეს „ციგნის ბიჭიც“ მართალი იყოს, თუნდაც ცამდე მართალი, ხომ მომვარდებოდით ყველა და ლინჩის კანონით გამასამართლებდით?! მაგრამ მართალი მე ვარ და წყალიც ამიტომ ჩავიგუებებით პირში... თქვენ ხომ ჩემზე მეტად სცოდავთ! ამ თქვენი დუმილითაც სცოდავთ! - ფეხები იატაკზე დააბაკუნა: მძულხართ, მეზიზღებით! ჩემი ნება რომ იყოს, გაგასამართლებდით ყველას, თქვე უქნარებო, თქვენა... ჩემი ნება რომ იყოს, გაგაციმბირებდით, მაგრამ გაციმბირებამდე, ჩაგზიდით შარვლებს და გაგწყებლავდით, კი არ გაგროზგავდით, გაგწყებლავდით, ненавижу! მადლობა მითხარი შენ... - აქცენტი ისევ ჩემზე გადმოიტანა, - რომ არ გაგდებ გარეთ, პატარა ბიჭივით რომ არ გამიპანლურებხარ, ეს ჩემს სისუსტეზე ლაპარაკობს! იცი რა გითხრათ?! - ისევ გადახედა დარბაზს, - ჩემია ეს დღე! ჩემი-მეთქი და... ჩემი იქნება ხვალეც! ისე, იცოდეთ და დაიმახსოვრეთ, დღეს შემიძლია გაპატიოთ, ხვალ კი აღარ დაგინდობთ! ზოგს გირჩევთ კიდევ, რომ აღარ გადმოწყვეთ ხვალეში!

ვუყურებდი და ვუსმენდი სოკო-კაცს და მიკვირდა, რატომ და როგორ არ მისკდებოდა გულში?

და თიკომ დამიხსნა ისევ:

- ბატონო ჩემო... - წინ დაუდგა სოკო-კაცს და თვალებში ჩახედა, - ღირსი ხარ

ნამდვილად, რომ ყურები აგიწიონ, მაგრამ ეს პატიოსანი საზოგადოება ასე არ დაგამცირებს, თუმცა რას გაიგებ ამას... მე შეგნებულად გელაპარაკები შენობით, რადგან შენ საზოგადოებაში არცა გაქვს ადგილი და ის საზოგადოებაც შემირცხვენია, რომ ადგილი მოგცეს თავის წრეში... შენ განკიცხული ხარ, მოკვეთილი ამ საზოგადოებისაგან... აშაგებ, აშაგებ, ამხანაგო, თუმცა დაშაგებაც ცოტაა! არ შემაწყვეტინო, შე მართლა კაცუნავ, თორემ... შენ ორჯერ შესცოდე უკვე... პირველად ამ „ციგნის ბიჭთან“, მაპატიებს ეს ბიჭი, ასე რომ ვიხსენიებ და მეორედ ამ კაცთან და ამ კაცს სოლომონი ჰქვია... შენ მას პატივისცემითა და... ბატონობით უნდა მიმართავდე, არ გამაწყვეტინო სიტყვა, შე უბედურო! ფიქრი გმართებს, რომ მესამედაც არ შესცოდო და... მერე კი: ღვთის სამსჯავროზე იქნები გადასაცემი!

- ესეც, ესეც რომ ჰკუთას მასწავლის?! - გადაიხარხარა სოკო-კაცი და თვალები გადაატრიალ-გადმოატრიალა, ნერვიული კანკალი აუტყდა და სულ გადაფითრდა სიბრაზისაგან, - ქალი არ იყო, კი ვიცი, როგორ მოვიქცეოდი...

თიკომაც ჩაიღიმა და სოკო-კაცს დამცინავად გადახედა. თფუი შენო და თვალებში შეაფუტრთხა, - შეგარცხენია ღმერთმა შენცა და შენი კაფეც!

- გაეფეთრიეთ, გაეთრიეთ აქედან! პოლიცია, პოლიცია! - სულ ცოფებს ჰყრიდა სოკო-კაცი, თვალებზე ლიბრჩამოფარებული მართლა ველარავის ხედავდა და ხელებს აქეთ-იქით აქნევდა უსუსურად.

- წავიდეთ, წავიდეთ, სოლომონ აქედან! - თითქოს შორიდანო, ისე მეძახის თიკო.

- წაეთრიეთ, თორემ მართლა გამოვუძახებ პოლიციას, - თავისას არ იშლის სოკო-კაცი.

- ეგ ჩარჩ-ვაჭარია აქედან წასათრევი, ეს მძორი და, არა მგონია გამოიძახოს ამ... პოლიცია... - სოკო-კაცის გასაგონად თქვა თიკომ და გამიღიმა.

- არ გამოვიძახებ?! ნახავთ, თუ არ გამოვიძახებ! - სულ გადაირია სოკო-კაცი, გამოვიძახებ და ფულსაც მივცემ, მოვქრთამავ, რომ დაგიჭირონ და... იციან იმათ, რა გიყონ იმ პაღვალში?!

- კი, მოვლენ, მოვლენ, რასაკვირველია. მოვლენ და წაათრიონ აქედან ეს კაცი, გადაგვარებული და აქედან გადასაშენებელი... და კიდეც... - აქ თავი შეიკავა თიკომ და თმები უკან გადაიყარა, - მაგრამ შენ არ გამოუძახებ პოლიციას!

- გამოვუძახებ, გამოვუძახებ და... ამოგალპობ ციხეში, თუ კაცი ვყოფილვარ!

- არ გამოუძახებ? ვერ გამოუძახებ! - სოკო-კაცის გაღიზიანებას თუ ცდილობს თიკო და წამეტანება მკლავზე. - სოლომონ! - გასასვლელისკენ გაიწევეს და მეც იქით გამიტაცებს.

მაგრამ გასასვლელამდე დრო იყო კიდეც. გული მრჩებოდა უკან და... ეს გული იყო, ასე რომ მიცემდა: „დაბრუნდი, შებრუნდი კაფეში და სილა გააწანი სოკო-კაცს, არა, არა! მაშინ თვითონ შენ იქნები გასასილაქებელი.“

მეორე ხმაც მესმის:

- დაბრუნდები უკან და ინანებ, არ დაბრუნდები და მაინც ინანებ!

მეორე გზა სიკვდილის ტოლფასი იყო: არ მაპატიებდა, ვიცოდი, თიკო... დამეკარგებოდა იგი სამუდამოდ... დამეკარგებოდა?! არა, მე დამეკარგავდა იგი და ეს სიკვდილი იქნებოდა ჩემთვის. არ მაპატიებდა თიკო! არ მაპატიებდა?! ვერ მაპატიებდა, ვერა და მაინც ეს მეორე გზა ავირჩიე... სიკვდილის გზა... ველარ მობრუნდებიო უკან... სინამდვილეში ეს მესამე გზა იყო, ზღაპრის გზაჯვარედინიდან რომ გადიოდა.

ზღაპარს რომ ვენდოთ: იქ მაინც სიკვდილის გზაზე შემდგარი იმარჯვებს, მაგრამ დღევანდლობაში ეს გზა მართლაც რომ ჯანდაბასა და კურმუხეთში მიექანებოდეს უნდა, მოუსვლეთში...

აქ უნდა დასრულებულიყო თითქოს ჩემი ამბავიც, კეთილად უნდა დამთავრებულიყო, სწორედ ისე, ზღაპარში რომაა, მაგრამ როგორღაც აქედან იწყება იგი, აქედან იღებს სათავეს და...

...
კაფე-ბარი „შენ აქ რა გინდა?“.

აზვებდე წარწერას და მომეკუმშა გული.

გაგაცილებო, ამიტომ იყო, ხმის კანკალით რომ ვუთხარი ჩაფიქრებულ თიკოს. არაა საჭიროო, რალაცნაირად ცივად მიპასუხა და გულმა რეჩხი მიყო, - გაგაცილებდი, - ვთქვი მაინც და ჩემი სიტყვებისა შემრცხვა როგორღაც.

- რა საჭიროა? - ხმა სულ მიუხედავად თიკოს.

„რა საჭიროა... უფრო მძიმეა ჩემთვის, ვიდრე „არაა საჭირო!“ მაგრამ იმ „რა საჭიროაო“ სულ გადამიწურა იმედი.

- იფიქრე! - უკვე მიბრძანებს თიკო, - ჩვენზე იფიქრე, ჩემზე და შენზე! განსაკუთრებით იმ კაცზე იფიქრე!

- სოკო-კაცზე? ვიფიქრებ სოკო-კაცზე... - ვამბობ დამდულრულივით და ცივი ოფლი მდის.

- სოკო-კაცი?! ეგ კიდეც საკითხავია, ვინ არის სოკო-კაცი?!

ამ დასკვნამ ხომ სულ მომასავათა და... თითქოს მალულად, ირიბად შევხედე თიკოს, ტუჩები ასე უჩვეულოდ რომ მოეკუმშა და... ესეც მენიშნა.

- სოკო-კაცი... სოკო-კაცნი... კარგი, ასე იყოსო, - დავასკვენი და ჩრდილის გზას დავადექი.

გზაზე ჩამოწოლილმა ჩრდილმა ხომ გამიძლიერა დღევანდელი კაეშანი და უნებლიედ შევდექი. მაინც სად მიბრძანდებო, სოლომონს ვკითხე. სოლომონი კი მე ვიყავი! კაცი განგების ნებით ასე გასილაქებული!

და მართლაც: რამდენაირი დარტყმა მომაყენა! სულშიც დაჭრილი ვიყავი... გულდათუთქულიც, მაგრამ მივდიოდი მაინც და არც ვაპირებდი შეჩერებას.

მაინც სად მიდიხარო, კითხვა გაგუმეორე სოლომონს სოლომონმა.

მართლაც და სად მიმეჩქარებაო, სოლომონმაც სევდიანად მიპასუხა და მხრები ავიჩიჩე. ხელი თვალწინ ავიქნიე და ის მოჩვენებითი სოლომონიც გაქრა ჩემი თვალსაწიერიდან. მგონი აწი აღარ უნდა გავეჩუდო, წამოვიძახე და საკუთარმა ხმამ შემეპართო, ნუთუ გაგვიყვებულვარ მართლა და ველარ გამიგიაო. თიკო რას ფიქრობს ნეტა? ისე გამოემშვიდობა, რომ... წავიდა ჩემგან სამუდამოდ, წავიდა... ქალი, როგორც ქალი... გაჟკაცს დაემებს მამაკაცში და არც თიკოა გამორიცხული... ანდა... მეც, მეც ხომ მიკარნახა გულმა, რომ გავბრუნებულიყავი უკან და... მაგრამ მე მეორე გულს დავუჭერე. არა, სიმბდალით ნამდვილად არ მომსვლია, მაგრამ ხომ მომივიდა, ხომ დამემართა?! თითქოს რაღაც ძალამ შემკრა და აღარ გამიშვია... არ გამიშვა სირცხვილის ჩამოსარეცხად! მახსოვს რანაირი თვალებით მჭამდა ის სოკო-კაცი! ხმაც რა დამცინავი ჰქონდა, მე კი... ენა დამება, აღარ ვიცი საკუთარი უსუსურობისა თუ კიდეც სხვა რამ მიზეზის და გამო... უჰ... ფიქრიც კი აღარ შემიძლია! მართლაც და რა ერქვა ჩემს იმეამინდელ საქციელს? საქციელიო? საქციელი არა და ანტისაქციელი კი ნამდვილად

იყო! რა სწორად მიწინასწარმეტყველებდა ჰოროსკოპი! მართალი იყო ის ოქროსფერთმიანი დიქტორი, ეკრანიდან რომ მაფრთხილებდა! დავრჩენილიყავი შინ და გაჩაღებული ბუხრისათვის აღარ მომეცილებია თვალი.

- ჰეი, სოლომონ! - შემეხმინა ვილაც, მაგრამ ხმა აღარ გავეცი და თავისი გზით წავიდა ისიც. აღარ მოსულა ჩემთან და „რა გჭირს, რა გიჭირსო“, ამ უადგილო კითხვებითაც აღარ ავუფორიაქებია. აღარ ჩამხედა სულში და მაღლობაც აღარ ვუთხარი ამ თითქოსდა გულგრილობისათვის.

იქნებ შენზე უფრო უჭირსო იმას, მეუბნება მეორე გული და შემეცინდა თითქოს. ნაბიჯს ავუჩქარე. ოფლი წურწურით მდის, მაგრამ გერაფრით გაგმობარვარ და ისევ ჩემი ავუზგუზებული ბუხარი ვინატრე. ფიქრით ბუხართან მივაჩოჩე ჩემი ფიქრის სავარძელი და ცეცხლს მივაჩერდი. ძალიან თუ მომინდა, რომელი ნატვრა და სურვილი დამიდგება წინ.

ამასობაში კიდევ მოვედი სახლში. ბუხარი მიმქრალ-მინავლებული დამხვდა და ამან დამწყვიტა გული.

საკუთარ თავს შენვე უნდა მიხედოო, მიკარნახებს გული და ერთ დიდ კუნძს შევავლებ თვალს. ჯერ გავაჩაღო ცეცხლი, მერე კი ეს კუნძი იტყვის თავის სათქმელსო, - შეშა შევაწყვე ბუხარში, ნავთი გადავასხი ბელლად ჩაწყობილ ამ „დანადგარ-მოწყობილობას“ და წავუკიდე ცეცხლი. მივიჩოჩე ბუხართან ჯორკო და თვალი ცეცხლის ალს გავუსწორე.

სითბო ნელ-ნელა შემოდრიოდა ჩემში და სისხლიც მითბებოდა. უკვე ცეცხლი მიღვივოდა ძარღვებში და ვივსებოდი სიხარულით. მერე და მერე უფრო აცხა და მთელი სხეული მომეთენთა. ვთვლემდი ძილმორეული, მაგრამ ძილსაც არ ვეპუებოდი, - ნეტავი არ მოგვტყუელიყავი ისე, როგორც სინამდვილეში მოვიტყევი... ეშმაკმა თუ გამომალენჩა და კაცივითაც ამიტომ ვერ მოვიტყევი. თუმცა ხომ თქვა იესომ ერთხელ, ერთ ღოყაზე რომ შემოგვკრან, მეორე მიუშვირეო. მაგრამ ეს როდის, რომელი დროისთვის წარმოუთქვამს ნაზარეველ იესოს?! კაციც ხომ ვერაა ამაღლებული დღეს იესომდე?! მაგრამ იესო ხომ მარტო კაციც არ ყოფილა! ძე იყო იგი ღვთისა და მერე ძე კაცისა! თიკო... თიკოს უნდოდა, რომ სოკო-კაცისათვის მე გამეცა პასუხი, აქ მართალია თიკო და ვერც გავუმტყუნებ, რომ ასე ითხოვდა! ის სოკო-კაცი... გაიგებს კი ამ ფილოსოფიას? ლოყბის ფილოსოფიას... უჰ, არ ამერია ტვინი?! არც ამდენი ფიქრი ვარგებულა თურმე! მაგრამ კაცი ფიქრისთვის რომაა გაჩენილი?! თუმცა ეს აღარც ფიქრია უკვე! თითქოს და... მატერიალიზდება ჩემი ფიქრი და თითქოს შექანდაო ჩემს წინ რაღაცა, დაიბზარა სივრცე როგორღაც და ამ ბზარებიდან სოკო-კაცი არ გადმოჭავლდა?! სოკო-კაციები! დგას ახლა ჩემს წინ ათასი სოკო-კაცი და უცებ ჩემდა გასაკვირვად შეერთდნენ, ერთარსად იქცნენ. ერთადერთად და ეს ერთადერთიც იატაკზე დამიბაკუნებს ფეხს. გულიც დამიცურდება ქვევით და ასე შეშინებული ავხედავ სოკო-კაცს. მგონი: ფიქრი გამმატერიალიზებიო, ისეთი შთაბეჭდილება მრჩება, თითქოს და სოკო-კაცი იდგეს ჩემს წინ და ხელებს უაზროდ იქნევსო.

- გეწვის გული? გტკივა გული? მოდი მაშინ და დამარტყი! თუ ბიჭი ხარ, გამარტყი! ახლაც არ შეგიძლია? მაშინ თვითონ მე გიშველი, ავიყვან ამ თავგასიებულ ციგნის ბიჭს იატაკიდან და მეორედ ამოვკრავ პანჩურს. ამჯერადაც მოხაზავს იგი ტრაექტორიას და ისევ ისე დაენარცხება ძირს, თუმცა იმის პირობას უკვე ვეღარ მოგცემ, რომ საღ-სალამათი დარჩება, აბა, ვიწყებ, - გადაიხარხარა სოკო-კაცმა, მერე

მოიხარა წელში და თვალი მოვხუჭე. თვალის გახელაც ვერ მოვასწარი, რომ დაცემის ყრუ ხმა გავიგონე. ამას საშინელი სურათიც მოჰყვა - სიმწრისაგან იგრინებოდა ბიჭი, სახე აღარც უჩანდა სისხლში მოსვრილს, სისხლს აფურთხებდა საცოდავი.

მაგრამ მე აღარ შემეძლო მეცქირა ამ სურათისათვის და ქუთუთოები შევარხე. თვალს ნელ-ნელა ვახელ, თითქოს ვეპარებოდეთ სინამდვილეს. და ფიქრიც მიჰყვა ჩემს მზერას, მზერას კი ჩემი მარჯვენაც დაედევნა, სოკო-კაცის ცხვირ-პირმა რომ გადაულობა გზა.

სოკო-კაციც ააწყვიტესო თითქოსო მიწას, გაწვა ჰაერში და კედელს მიენარცხა. ანაზღად თიკოსკენ გავიხედე და მის აღფრთოვანებულ თვალებში ჩავიძირე. მივხვდი, ალტაცება გამოვიწვიე ქალში, „იქნებ შევუყვარდი კიდეც“ და გული შემიქანდა სიხარულისაგან.

მერე: მოვლენები ერთმანეთს გადაება და მთელი ამბავიც ასე შეიკრ-აიკინძა.

ასე უცებ როგორ და საიდანო, და პოლიციაც იმწამსვე გაჩნდა შემთხვევის ადგილზე. გაიკითხ-გამოიკითხეს ამბავი და მომხდარის სურათიც მაშინვე მოხაზეს, მაგრამ საქმე რომ მოწმეებზე მიდგა, პრობლემაც აქ წამოიჭრა: - მოწმე მე ვიყო? როგორ თუ მოწმე, მე არაფერიც არ დამინახავს, ამიტომაც არაფერი ვიცი, მე მომეშვით, აგერ რამდენი არიან და მოწმეა აქ ყველა, მაგრამ მე არა, არ შემიძლია, მეჩქარება, ხომ ხედავთ?

თვალდახუჭულს მერე ვეღარ გამეაზრებინა, ამბავი ცხადში ხდებოდა თუ წარმოსახვაში.

და ეჩქარებოდა ყველას, მაგრამ არაფერიც არ ესაქმებოდათ მომხდარი ამბების ირგვლივ. დაცარიელდა კაფე-ბარი.

დაზარალებულები: სოკო-კაცი და ციგნის ბიჭი.

დამნაშავე: მე - სოლომონი: „უფრო განსასჯელი“

და მოწმე: ციგნის ბიჭი „ისევ ის ერთადერთი“

სასამართლო: პროკურორი, მოსამართლე, დამცველები... და განაჩენი: მე ორი წლით თავისუფლების აღკვეთას მომისჯიან, სოკო-კაცს - წლინახევრით.

მოწმე არც გამოჩენილა. განაჩენი მოწმის გარეშე გამოგვიტანეს. პროტესტიც არ განმიცხადებია, სოკო-კაცი კი იმუქრებოდა და განსაკუთრებული მძულვარებით მაინც მე მიყურებდა. ვეზიზღებოდა მე ამ სოკო-კაცს. არ გეპატიოსო, მთელი ხმით გაჰყვიროდა...

„ქსივებმა“ ჩემსა და სოკო-კაცზე ადრე შეაღწიეს კოლონიაში. ასე რომ, მე ჩემი დახასიათება შემიძლვა ზონაში და სოკო-კაცს - კიდეც თავისი. ერთი კი: ორივე ეგრეთწოდებულ „მუყიკების“ ფენას მივეკუთვნებოდით, მაგრამ სოკო-კაცს ჩემგან არსებითად განსხვავებული ბედი ჰქონდა. იმას კაცად არავინ თვლიდა და ვისაც კი მოესურვებოდა, თავში უპარტყუნებდა. „ციგნის ბიჭს“ მოაგონებდნენ ყველგან, მე კი თითქოს და პატივისცემითაც კი მეპყრობოდნენ ყოვლისშემძლენი, „ქურდებად“ წოდებულნი. დიახ, ზონას თავისი „ელიტა“ ჰყავდა და იგი მართავდა ზონას.

ახალი წლის წინა ღამეს წერილი მომივიდა. თიკო მწერდა: დაგელოდები, სოლომონ, ჯოჯოხეთშიც რომ მოგიწიოს ყოფნა, შენთან ვიქნებიო მაინც.

მე ერთი მთავარი პრობლემა ჩამოვიშორე ამით და გულზეც მომეშვა.

გონგმა გამომადგოდა დილით.

თვალები მოვიფშვნიტე და...

- ნულარ გამაცილებ... თიკო მეუბნება და რაღაც უხილავი სიმივით ჩამწყდება

სულში.

- თიკო, თიკო! - ამოიძახებს სული ჩემი და ცეცხლის ალიც თითქოს და თვალს მომწვავს, - თიკო... ამოვიხვწვები და გაქრება მისი სახეც. ჰო, გადის იგი ჩემგან, განვიდა...

დავიწურე, გამოვიწურე როგორც და მოვეწვი.

გაწვიმდა მოულოდნელად... და ჩემს წინ სავალი გზა სულ გადარეცხა...

* * *

თბილოდა ბუხართან, მაგრამ მე მციოდა, მაკანკალებდა სიცვისაგან. თავბრუც მესხმოდა, ძლივს წამოვდექი და საწოლისაკენ წავლასლასდი. ჩავწეი ლოგინში და დროის დინებაც აქ შეწყდა ჩემთვის. ველარაფერს შევიგრძნობდი, სივრცეში ფეტვის მარცვლებივით გაგზნებულიყავი და სათითაოდ კვდებოდი წყდიალში შესასვლელად განმზადებული.

ერთხელ გაკრთა ჩემს თვალწინ თიკოს სახე და მაშინვე გაუჩინარდა ეს იყო და ეს...

აღარც ჩემთვის იყო ვინმე და აღარც მე ვიყავი მავან და მავანისთვის.

მერე და მერე შემტრედისფერდა ღამე, მაგრამ ცუდ ფეხზე წამომდგარს ვერც ამან მიშველა. იყო ჩემთვის საყოველთაო უძრაობა, დაბადებას რომ უძღვის წინ, მაგრამ აღარავის რომ აღარ სურდა დაბადება?!

მაგრამ დაიგრგვინა მოულოდნელად და დაძრა ჩემში რაღაცა. თვალი გავახილე და ნეტამც არ გამეხილა?! მე ვძულდი ყველას, აღარავის გუნდოდი და მეც აღარ მიწოდდა სიცოცხლე.

და, რაც მთავარია, მრცხვენოდა უსაშველოდ, აღარ ვიცოდი, სად დავმალულიყავი! ნეტა, მიწა გამსკდომოდა ფეხქვეშ და შიგ ჩავეტანე!

მაგრამ მოულოდნელად ჩემს თვალწინ „ციგნის ბიჭი“ ამოტივტივდა.

- მე მტკივა, მტკივა! - წამოიკვნესა და ცრემლები გადმოსკდა.

ტიროდა „ციგნის ბიჭი“, ტიროდა და არავის ებრალებოდა. არავინ მისულა სასოწარკვეთილთან და რა გატირებსო, არავის უკითხავს მისთვის. დიდი და შავი, წყლით საგსე თვალები ჰქონდა „ციგნის ბიჭს“ და მომეჩვენა, რომ ამ თვალებით ტიროდა ცრემლებით ამოვსებული სამყარო. ნეტა რა ამოაშრობდა ამხელა ცრემლის ზღვას და როდემდე, როდემდე უნდა ეტირა იმ ბიჭს ასე გულამოსკვნით?

ერთხელაც: თრთოლვითა და კანკალით გადამიარა ვიღაცის საოცრად გრძელმა ჩრდილმა და დაეკიდა სადღაც სივრცეში. გავძახე და არ გამომეხმაურა. გაიგონა ჩემი ხმა და არც მობრუნებულა ჩემკენ. ამან ხომ სულ მომიკლა გული.

მივხვდი, რომ იგი არც ჩემთვის კანკალებდა და არც ჩემთვის თრთოდა.

ჩემი აზრით ეძინა. რა არ მესიზმრებოდა, მაგრამ აზრი ვერც ერთიდან ვერ გამომეტანა. ხილვებიც მქონდა, მაგრამ ხილვებიც აღარ გამომყოლია იქიდან.

ერთხელ ჩავრჩი კიდეც მე იმ სიზმარში და აღმოვაჩინე, რომ ეს ყოფა მართლაც რომ ნეტარება იყო! იქნებ მკითხოთ კიდეც, ნუთუ ამის აღწერა არ შეგიძლიათ?! და, ცოტა არ იყოს, დაბნეულმა უნდა გიპასუხოთ! ვიცი და მახსოვს ყველაფერი იქაური, თითქოს და ენის წვერზეც მქონდეს მომდგარი, მაგრამ რომ ვერ გადმომიცია იქ განცდილ-ნანახი?! თუმცა მეორე გულიც ამიჩურჩულდება: - ნეტარებაც რაღა ნეტარებაა, ასე ადვილად რომ შეძლო იმის გადმოცემა, შეძლებ და ნეტარებაც აღარ

იქნება იგი! ასე რომ, ცამდე მართალი ყოფილა ის, ვისაც ასე ავტორიტეტულად განუცხადებია: როდის ყოფილა, რომ კაცი ერთ ადგილზე ორჯერ შესულიყო მდინარეში? ასეა ნეტარებაც: ნეტარება არც უნდა განმეორდეს!

მაბოდებს მგონია და ვშიშობ, ხომ არ ვვიჟღებო ნეტა?!

თვალები ჩემდაუნებურად მეხუჭება, მაგრამ ასე რომ მიძგერს გული?! მე მეშინია, ისე არ ჩამეძინოს, რომ აღარასოდეს გამომეღვიძოს და ავწრიალდები ასე გამოთავყანებული...

* * *

საიდანაც გამოვდიოდე თითქოს: უკან მრჩებოდეს ერთი ბურუსი და სადღაც ახალ ბურუსში გადავდიოდე...

არც არაფერი მესმის და ვერც ვეღარაფერს ვხედავ. თვალებს ვიჟღებ, მაგრამ ამაოდ, ყურებსაც მოვისრეს, მაგრამ ახლაც ამაოდ. და თვალებდავსებულსა და სმენადახშობილს მომეწამლება სული.

მაგრამ მერე რა?!

ყელასგან მიტოვებულს ხელიც უნდა ჩამეჭნია, რომ მხარზე შემეხო ვილაცა. მეფერებოდნენ თლილი და სათუთი თითები. ნუთუ კიდევ ვახსოვარ ვინმესო, ამიფართქალდება გული და გაკვირვებული გავახელ თვალს.

- შენ, თიკო?! - გახარებული წამოვიძახებ და წამოდგომასაც დავაპირებ.

- სოლომონ, სოლომონ... მოვედი შენთან, მოვედი, რომ... იწეკი არ გაინძრე! - თითი დამიჭნია თიკომ და შუბლზე ჩამოყრილი თმები უკან გადამივარცხნა: - მოვედი, რომ: მოვედი, რომ...

- თიკო! - მინდა ვიყვირო, ამოვიძახო როგორმე, მინდა შევძრა ცა და ქვეყანა, მაგრამ დამიბრუვდება თავი და საწოლს მივენდობი. - თიკო... თიკო...

- ჩუუ, სოლომონ... მე ყოველდღე ვივლი შენთან, ოღონდ მომეცი პირობა, რომ დამშვიდდები...

- თიკო! - იძახის ჩემი გული.

- სოლომონ! სოლომონ... - უნდა ებრძანებინა თიკოს, მაგრამ არ გამოუვიდა, - სოლომონ, მიყურე, ოღონდ ხმას ნუ ამოიღებ, არ გაინძრე და... მიყურე, რამდენიც გინდა... ერთიც გამიღიმე, სოლომონ... შენ უნდა გიხაროდეს, უსაშველოდ გიხაროდეს, აუცილებლად გიხაროდეს!

„რა უნდა მიხაროდეს, ნეტა? რომ მიხაროდეს, ამის მიზეზი ხომ უნდა მქონდეს, საბაბი მაინც! კაცს ამის ილბალიც უნდა ჰქონდეს... ქუდბედიანი უნდა იყო, რომ გიხაროდეს... ქუდბედიანი... რამდენი ვიცი, ქუდით რომ დაიბადა! პერანგიანიც ბევრი დაბადებულა! თვალისჩინივით უფრთხილდებიან იმ ქუდსა და პერანგს... მე კი არც ქუდბედიანი ვარ და... არც პერანგით დავბადებულვარ...“ - რალაცნაირმა აუტანელმა სიმწარემ ჩრდილივით გადამიარა სახეზე, თიკომაც იგრძნო ეს მოულოდნელი ფერიცვალება ჩემში და თვითონაც შეცბა. - სოლომონ, სოლომონ... თვალს არ მაცილებს, მერე თითქოს რალაცა გაახსენდაო, გასწორდება წელში, წინ ჩამოყრილ თმებს უკან გადაიყრის და თავისებურად, მხოლოდ მისთვის ჩვეული ღიმილით მომიგებს: - სოლომონ... მე ყოველდღე ვივლი შენთან, მერე კი... - შეყვანდება წამით და თვალგებარწყინებული განაგრძობს: - სოლომონ, მთავარია, გავწეროთ აქედან! მერე კი...

„მერე კი... სულ ერთად ვიქნებით...“ – ამოიძახებს სული ჩემი. ხმამაღლა არ მითქვამს ეს, მაგრამ ესმის თიკოს ჩემი სულის ძახილი, არაფერს მეუბნება, მაგრამ ხომ ვიცი, რომ ჩემთანაა იგი. ესაა, რომ მახარებს.

თითქოს სულ ჩამესუნთქოს მთელი ეს სივრცე, მაგრამ მაინც არ მყოფნიდეს ჰაერი. მე მიყვარს ყველა და ყველაფერი და ამიტომაც მიხარია. მაგრამ აღარც ეს მყოფნის, მე მეტი მინდა! მე მინდა მსურდეს, სამარადჟამოდ და დაუსრულებლად მსურდეს რაღაც თვალშეუხები, თვალშეუწყდენელი, რაღაც ეს მთლიანობაში მოაზრებული, ჰოდა, ვიგსები, ვიგსები და ვერ აღვსებულვარ მაინც!

- სოლომონ! სოლომონ! – მესმის. თიკო მეძახის და შემოდის ჩემში ეს ძახილიც.

- ჰო, სოლომონი ვარ მე, სოლომონი... – მივდივარ ძილბურანში, იმით დაიმედებული, მოვდივარ, რომ აღარსად წავა ჩემი თიკო, იქნება ჩემთან და აღარასოდეს მიატოვებს თავის სოლომონს.

მგონი მართლა უნდა მომერიოს ძილი და თიკოც აჩურჩულდება: – იძინე, სოლომონ, ძილი შეგება ახლა შენთვის, იძინე, რომ გამოიღვიძო ისევ და... ვიაროთ მერე ერთად... ვიაროთ ასე...

- სულ ერთად!... აქ ჩავამთავრე მე თიკოს სიტყვა და მართლაც: მივდივართ მე და თიკო, მივდივართ... მივლასლასებთ სიცხისაგან გათანგულები. ჩვენს ირგვლივ კი ცხელი უდაბნოა... ამოისუნთქა იმანაც ერთხელ, ცხლად ამოახველ-ამოახჩოლა და... გადაავიწყდა, რომ ჩაესუნთქა ისევ.

იწვის, იწვის ჰაერი... აზმორებს უდაბნოს.

- თიკო, თიკო... წამოვაყენებ დაოსებულს და ისიც მომეკვრება სველი, გაოფლიანებული მაისურივით. ასე შევეზრდებით ჩვენ ერთი მეორეს. ერთი სუნთქვითაც ესუნთქავდეთ თითქოს და ჭედსაც მხურავენ თითქოს ბედიანს, პერანგსაც. მაცმევენ, მაგრამ ვიწროა ჩემთვის ეს პერანგი და მოდის სიტკბო-სიმწარით გადახუნძლული დიდი ტკივალიც.

ნეტა საიდან, საიდან გაგვჯდომია ძვალ-რბილში ეს ტკივილი აუტანელი?!

ჩვენ: სამშობიაროდ განვმზადებულვართ! ჯერ: ფესვებს გავიდგამთ ცხელ ქვიშაში... სულ უფრო სიღრმისაკენ მიიწევენ ჩვენი ფესვები, თითქოსდა გამოსავალს მეორე მხარეს ხედავენო. მერე აგვბურძღლავს ტანში და... გავიტოვებით, ვიზრდებით ასე და ვიშლებით...

- თიკო!

- სოლომონ...

გვესმის მეცა და თიკოს და გაგვაჟრჟოლებს:

ერთ ხედ ვტყუდვართ ჩვენ უდაბნოში, ერთ ხედ ვტყუდვართ...

25 მარტი, 1999 წელი.

ნათელა ღუმბააძე

რას ველი,
ვის ველი,
რად ველი?
...სულ ველი...
სულელივით ალბათ!
საიდან დაიწყო,
სად თავდება,
ან... ეს...
გა-უ-თ-ა-ვე-ბე-ლი
მოლოდინი რაა!...
... თენდება,
ლამდება,

თენდება, -
იმედი, ტკივილი, ნატვრა!
ენთება, იფერფლება, ინაგლება, -
რამდენი ოცნება ჩაქრა!
რას ველი,
ვის ველი,
რად ველი?...
სულ ველი... სულელივით ალბათ...
ახდება?
არ ახდება?
ახდება? -
სულ იმ მოლოდინით დავალ!

"საით მიგყავარ ჩემს მოწყენილ გზას"...
(გალაკტიონი)

გაოგნებული ფიქრით
გაორებული თითქმის,
მე... არსად,
არცა, არსით -
თავად მიგყავარ გზას...
საით?...
... არღა ფერადი სიზმრით,
არღა ფერადი ხილვით.
გაოგნებული ფიქრით,

გაორებული თითქმის...
ვითა ფოთოლი მხმარი,...
ქარს აყოლილი ქარი,
არც საოცნებო ქნარი,
არც სასურველი ცაი!
...საით?...
...არღა ფერადი ხილვით -
გახუნებული სიზმრით,
გაოგნებული ფიქრით,
გაორებული თითქმის...

მოვიდა წვიმა.

- კი არ მოვიდა,

ჩამოიწვიმა ცის სიმარტოვემ

ნოტიო სევდა

ნისლის და...

ცრემლის.

ახლადგაშლილი ვარდების სუნთქვა ჩაიშალა

წვიმის სველ თვალში...

ქარში გაიშალა

საოცარი ფურცლები ვარდის -

ნატიფი და... სიფრიფანა...

და, - ზამბახების ამაყი მზერა
შეეჩება
თვალისველი წვიმის ცივ სიმარტოვეს.
რომელშიც შორეული მოგონება ჩანდა მაისის ვარდის
საწერ მაგიდაზე გადაშლილი წიგნებიდან -
„ჰაინე“, ლექსები:
(„ოჰ, ქალბატონო, რარიგ მიყვარდით!“)
... და ჩემს მაგიდაზე უეცრად დაიფანტა
ვარდის ფურცლები... ნატიფი და სიფრიფანა
რომელთაც ახლდა ნოტიო სევდა ნისლის და... ცრემლის.
ცის სიმარტოვე.

* * *

”თვალეები სულის სარკეებია...”

თვალეები სულის სარკეებია!...
სული - მზის სხივთა ანარეკლია, -
გულს ჩაბნეული სითბო!
თვალეები სულის სარკეებია.
სული მზის სხივთა ანარეკლია.
მაგრამ...

ვინ ნახა ვითომ
მუდამ მზიანი ცა!
ღმერთო, ამისენ რად,
რად მაწამებ და... მკლავ, -
ნისლმა დამშალა კვლავ!
... ო, ... ეს ღრუბლებიც - რად?
- ხომ სარკეების ცა
მთლად...
და-დარ-დი-ან-და!
... თვალეები, სულის სარკეებია...

* * *

მზე ამოვიდა! -
ამოფანტა სინათლე უხვი -
სხივთა ჩქერალს ამოჰყვა სითბო...
მზე ამოვიდა -

მზე - თავთუხის,
მზე - ბაჯაღლო,
მზე - ოქროს ჯილა!
ცამ გაიღიმა.
გაიღიმა სულ მთლად სამყარომ.
... ღმერთო, მაღალო,
ნუ მოუშლი ამ დიდ სასწაულს
ნუ... დედამიწას!

ნუ ინებებ დღეს ნათელი ოდენ გაჰყარო!
 უფალო შეგვიწყალო!...
 ღმერთო მაღალო
 ნუ მოაკლებ ამ დიდ სასწაულს
 დელა სამყაროს!

* * *

მემსხვერევა სული
 ვნაწილდები კეც-კეც - ასკეცად!
 ვიბნევი ქარში -
 მეკარგება ხმა, ბგერა, სიტყვა...
 მომხვეი ხელი,
 ქარიშხალი ვიდრე ამცელავს,
 მომისწარ სულზე - მომიხელთებს ვიდრემდის სეტყვა!
 ... აწყდება წვიმა ხეებს, სახლებს, კარებს აწყდება,
 კვესს ელვის თვალი, ქარიშხალი
 არა,... არ წყდება...
 ... მემსხვერევა სული...
 ვნაწილდები
 კეც -

კეც -

ასკეცად...

მომხვეი ხელი,... ქარის ცელი
 ვიდრე ამცელავს!...

* * *

ნისლის ვიმცრევ აიაზმებს,
 მკლავს სინაზე ძახველის...
 ნისლი ფერდობს აივაკებს,
 თვალს ვადევნებ...
 თან ველი! -
 ისევ უკან ჩამოყვება
 თუკი დარჩა სათქმელი!...

* * *

მღვრიე სიზმარი
 მიფორიაქებს ღამეს.
 მთვარის თეთრი სამოსი ეცლება ზეცას
 და...
 თანდათან... მუქდება ფერი...
 შემოდის სულში
 შემოდგომის მოწყენა ნელი -

მედიკალიზაცია

საქართველოს სსრ-ის მედიკალიზაცია

საქართველოს

საქართველოს მედიკალიზაცია

თბილისი, 1980 წელი

ქვემოთხატვის პეიზაჟი

თბილისი, 1980 წელი

საქართველოს

საქართველოს

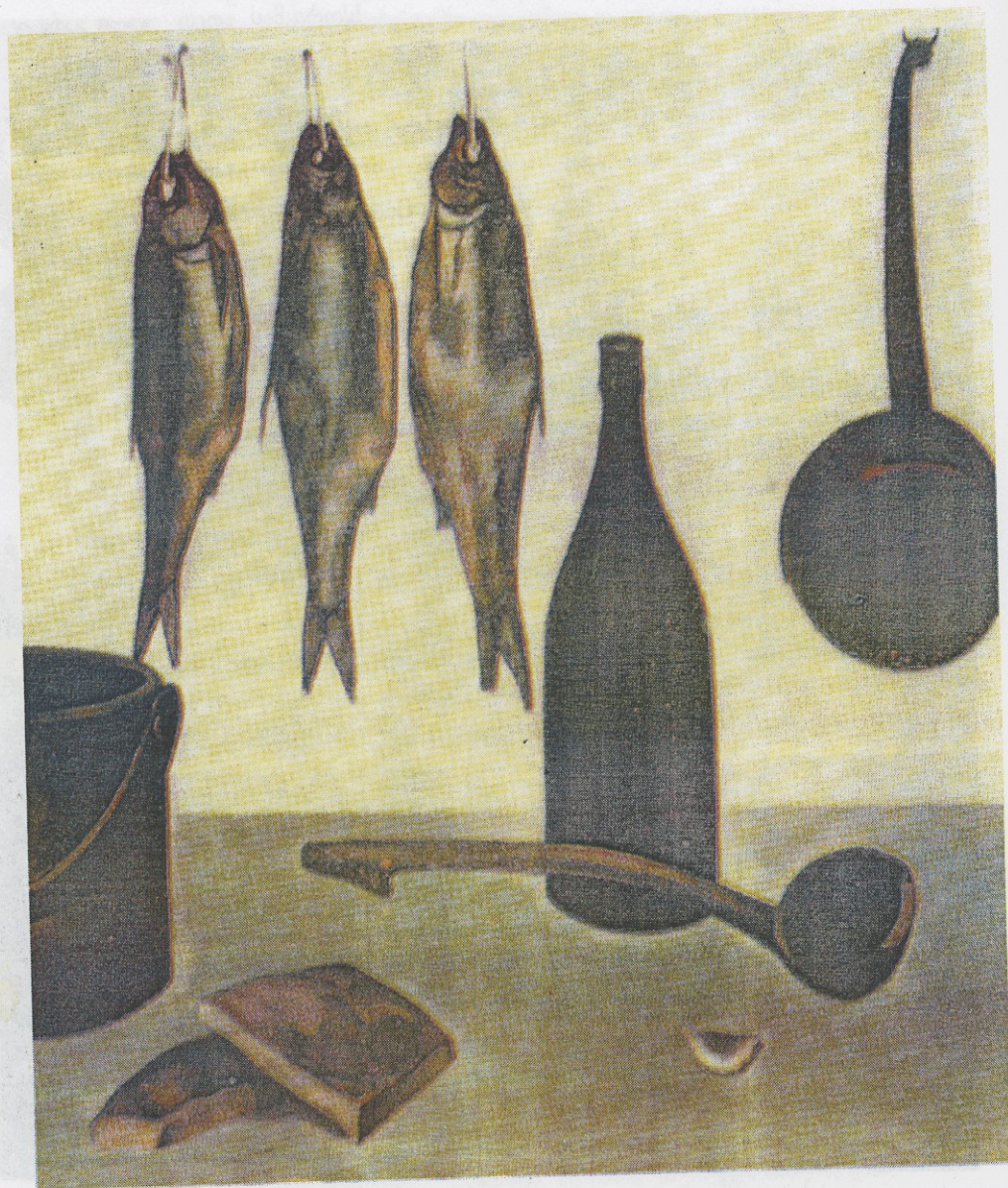
საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

ხასან ინაიშვილი * * * ნატურმორტი თევზებით

მელანქოლია.

ნაცრისფერი სევდა და...

ლექსი! -

მარტოობა ეძებს დასაფანს. -

... გალაკტიონი,

შარლ ბოდლერი,

ჰაინე, ... ბერნსი...

ფეხურცლავ ესენის. -

რომელი შემსნის

ჟღერე

ცრემლის

მძიმე ჟღერსაბამს?! -

... მაგრამ,...

მთვარის თეთრი სამოსი

ზეცას

შაჰმ...

შემოეცალა!

* * *

სულ სიზმრების ამარა,

სულ ოცნების ამარა!

ტანზე - ლექსის კაბა და

ნისლის ფრთები - კამარად!

მხოლოდ ლექსის ამარა...

ლარიბი ვარ? -

არა ვარ! -

გაოცების ცა დამრჩა,

მაშ,

ოცნება გადარჩა -

ნისლის ფრთების კამარა!

* * *

ამ ცივ სამყაროში

სულიც შემეშლება,

თუ მზე შენს თვალეში

ველარ დაეინახე...

თუკი დამჭირდება ხელის შეშველება -

ხმაც თუ არ გამეცი,

როცა დაგიძახებ! -

... რაღა მეშველება,...

რაღა მეშველება!

ამ ცივ სამყაროში

სულიც შემეშლება!...

ნელი გოზრონიძე

* * *

შენ გაეჭეცი, მაგრამ რას? მითხარ,
ვინ იყო შენი ლელვის გამგები,
გულს აწყდებოდი უხმოდ და დიდხანს,
ვით ზეცას ჭრელი ფარშავანგები...
სადაც მდინარე ვარდებს ისვროდა
და ირთვებოდა ზეცა ფერებით,
შენი ნაცნობი ხმა არ ისმოდა,
არ კრთოდა შენი მშვენიერება...
შენ გაეჭეცი შეჩქვრებული
იმ საოცარი ნატვრის ახდენას
და სიმართოვე შესვი ბებრული
რაღაცის, დიდის გადასარჩენად...

* * *

ცერზე შემდგარი მოვიდა დაღლა,
თვალეები ჭრელი სიზმრით ამიკრა,
ფრთები აუშვა, ლივლივს გადაჰყა
და... სახვალთ სევდა გამიქრო...
თეთრი ღიმილით მოვიდა შვება,
გრილი თუთების ნაზი რტოებით...
ზეცა მანახა, ზეცა - ვეება,
მთვლემარე ზღაპრულ განმარტოებით...

ნამგალა მთვარე

ნამგალა მთვარევ, რას ჩუროხულებ,
ნამგალა მთვარევ,
დაღონებული გასცქერი ველებს,
მთელი სამყარო უთვალავჯერ შემოიარე,
რაღა გაღელვებს?!..
ნამგალა მთვარევ, რა გაწუხებს,
ნამგალა მთვარევ,
წელში მოხრილი, მიტოვებულ მოხუცს
მაგონებ,
ნუთუ ამ ქვეყნად ვერვინ ნახე და შეიყვარე,
ანდა უხმე და... ვერ გააგონე?...
ნამგალა მთვარევ, რა გატირებს, ნამგალა
მთვარევ,
დედას თუ ეძებ დაჟინებით, ძვირფასს,
შენიანს,
რომ მიგატოვა, ამისთვის ვერ გადაიყვარე
ან, უღედობა, ეგებ, გრცხვენია?!..

კრიტიკა, პუბლიცისტიკა

ზოთა ზოიკა

მარინე თევდორაძის ნოველები

უჩვეულო ინტერესით წავიკითხე მარინე თევდორაძის მოთხრობებისა და ნოველების კრებული, რომელიც ასევე უჩვეულო სათაურით მონათლა ავტორმა. ჩემს ცნობიერებაში ყოველი ახალი ავტორის გამოჩენა, მით უმეტეს პროზაში, მოვლენად აღიქმება. ისიც ნიშანდობლივია, რომ ავტორი გახლდათ მანდილოსანი. ჩვენ მიჩვეული ვართ პოეტების გადასვლას პროზაში. ამჯერად საინტერესო გამონაკლისი ვიხილეთ.

ქალბატონი მარინე პირდაპირ მოთხრობებით გაგვეცნო. მე ამ ფაქტში უფრო მეტს ვხედავ, ვიდრე ერთი შეხედვით ჩანს, რასაც სახელი ვერ მოვუძებნე. იქნებ ბუნებრივი თავდაჯერება და შთაგონების უტყუარი ალლოა. ორივე შემთხვევაში მისასალმებელია, რადგან ჩვენს ხელთ არის ნიჭიერებით აღბეჭდილი ნაწარმოები.

მგონი არ მიწყნს ავტორი თუ პირდაპირ შენიშვნით დავიწყებ, უფრო სწორედ, გავიზიარებ მისი კრიტიკოსების აზრს, რომ უმჯობესი იქნებოდა ეს მშვენიერი ნოველები ცალკე გამოეცა და წიგნში არ შეეტანა წერილები და ინტერვიუები. თუ რატომ, ამის შესახებ უკვე ითქვა და საუბარი აღარ ღირს.

იშვიათი გამონაკლისია ისიც, რომ ამ კრებულს ორი მნიშვნელოვანი წერილი მიუძღვნა ჩვენი მწერლობის მთავარმა გაზეთმა „ლიტერატურულმა საქართველომ“, რომელთა ავტორები ყველასათვის თვალსაჩინო კრიტიკოსები გურამ გვერდწითელი და ჯუმბერ თითმერია არიან. მათ თითქმის ამომწურავად გააანალიზეს მისი ღირებულებები და სათქმელი ძალიან ცოტა დამრჩა.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი დეტალი: მართალია „ცოდვის ცრემლები“ ავტორის პირველი წიგნია, მაგრამ ვერ ვიტყვით, რომ ქალბატონი მარინე ახალგაზრდა მწერალია. ჩემს განცხადებაში იგულისხმება მოთხრობებისა და ნოველების თვისობრიობაცა და ავტორის ასაკიც. ამ უკანასკნელის ხაზგასმა სრულებითაც არ მეუხერხულება, რადგან მწერლობაში სინტაგმა „ახალგაზრდა მწერალი“, გარკვეული აზრით, შეღავათიანი კომპრომისის საშუალებად იქცა, რაც სარეცენზიო კრებულის ავტორს ნამდვილად არ ჭირდება. ესეც რომ არ იყოს, იგი არც ისეთ ასაკშია გამხელა რომ ეუხერხულებოდეს.

„ცოდვის ცრემლების“ დეფინიცია მკაცრი კონტრასტები, რეალობისა და ფანტასტიკის, ტრაგიკულისა და კომიკურის ორგანული შერწყმაა, რაც შეუიარაღებელი თვალითაც კარგად მოჩანს და თუ ახლოდან ჩავუღრმავდებით, აღმოვაჩენთ, რომ ნოველებში აღბეჭდილი რეალობა, დღევანდელი დუხჭირი ყოფის მხატვრული გარდასახვაა. ამის მიღწევა კი პრაქტიკულად შეუძლებელია თუ ღმერთი არ ჩაერია.

მდიდარია პერსონაჟთა გალერეა. ისინი ჩვენს გვერდით ცხოვრობენ, ჩვენი სისხლისა და ხორცისანი არიან, ჩვენსავით შიათ და წყურიათ, უხარიათ და წყნთ, ჩვენსავით შრომით ასწორებენ დღე-ღამეს, მაგრამ მაინც უქონელნი არიან. ერთი სიტყვით, ცხოვრობენ ისე, როგორც მთელი ქვეყანა, მთელი ჩვენი ხალხი ცხოვრობს. ხალხს და ქვეყანას კი უჭირს. ერთი ჩინური ანდაზა გვეუბნება, რომ ქვეყანაში, სადაც გამეფებულია უკანონობა, სირცხვილია იყო მდიდარი და წარჩინებული. მარინე თევდორაძის ნოველების პერსონაჟები ტიპიური ქართველები არიან თავიანთი ცოდვა-მადლით.

ზნეობითა და უზნეობით, შიგდაშიგ იუმორითა და ზოგჯერ უკიდურესი რადიკალიზმით. აქა-იქ ჩვენი გაბაზრებული საბაზრო ეკონომიკის კონტურებიც წამოიჩინებდა ხოლმე. წაიკითხეთ „ყაჩაღები“ და უთუოდ დამერწმუნებით, მწერალი მართლაც გროტესკულ ფერებში გამოხატავს იმ გაუსაძლის ყოფას, სულს რომ უწიოკებს და უპერსპექტივობის განცდით სასოწარკვეთაში აგდებს თანამედროვე ქართველობას. „ყაჩაღები“ დღევანდელობის ტიპიური სურათია. მწერალი დიღემის წინაშე აყენებს მკითხველს. რომელი უფრო საშიშია საზოგადოებისათვის, ჰიპოკრატეს ფიცს ამოფარებული თეთრხალათიანი, ამ შემთხვევაში სახელმწიფო მოხელე თუ ნიღბიანი ყაჩაღი, ავტომატით რომ გადაგიდგება გზაზე ძარცვის მიზნით? პირველის უსულგულობამ და მომხმარებელურმა დამოკიდებულებამ ისეთი მოვლენისადმი, როგორიცაა ახალი სიცოცხლის დაბადება, ორი ადამიანი შეიწირა, რომელთა შორის ერთი ახლა უნდა მოვლინებოდა ქვეყნიერებას. აქ დამნაშავეა კონკრეტულად არა რომელიმე პირი, ვთქვათ სამშობიარო სახლის მთავარი ექიმი, არამედ არსებული სოციალ-პოლიტიკური კლიმატი. ჩვენ ჩვენი უხელფასობით, პენსიებზე რომ არაფერი ვთქვათ, ერთ-ერთი, იქნებ ერთადერთიც, „უნიკალური“ ქვეყანა ვართ მსოფლიოში. მაშინ - როცა გაძვალტყავებული ხალხისა და ქვეყნის ჯიბიდან წაგლეჯილი მილიარდობით დოლარი ქვეყნის ათეულობით მაღალჩინოსანთა სახელზე უცხოეთის ბანკებსა და დაფუძნებული ფონდების ანგარიშზეა გადამალული. სახელმწიფო რეკეტის დონეზეა აყვანილი კორუფცია და ნარკომანია, რომლებსაც ასევე მაღალჩინოსნები ლობირებენ, რაც ფიტავს საქართველოს სხეულს. აქ ხალხი უძღურობს, რაიმე იღონოს. დემოკრატიულ ლოზუნგებს ამოფარებულები, ყიდიან ხალხს და ქვეყანას. ყველას გვახსოვს როდის დარეკა დედა ზარი დიდმა ნიკო ლორთქიფანიძემ, იყიდება საქართველო. მარინე თევდორაძის სასახლოდ უნდა ითქვას, რომ მან ზოგჯერ უხეში პირდაპირობითაც კი სამზეოზე გამოიტანა ჩვენი ცხოვრების ტრაგიკული სცენები. სიტყვა „უხეში“ აქ შემთხვევით არ არის. ქვეყანაში გამეფებულმა უხეშმა ძალმომრეობამ მწერალს წაპგვარა ზომიერების გრძნობა. ეს მართო მარინე თევდორაძეზე არ ითქმის. მხედველობაში მაქვს თამაზ წიგწიგაძის უკიდურესად მძაფრი პუბლიცისტური პამფლეტები, რაც თავად ცხოვრებამ დააყენა დღის წესრიგში. ალბათ არ შევცდები, თუ ვიტყვი, რომ სარეცენზიო ნოველებში მხატვრული პამფლეტის ნიშნებიც გამოკრთის.

არა ერთხელ მითქვამს და დამიწერია კიდეც, რომ ერთპარტიულობამ დაგვლუპა და მრავალპარტიულობამ დაგვაქცია - მეოქი. ჯერ დედამიწის ზურგზე არ ყოფილა პარტია, თავისი ხალხისათვის სიკეთე რომ მოეტანოს. ყოველი მათგანი გაბატონებულია და გაბატონების მოსურნე კლანების ინტერესს გამოხატავს. მარინე თევდორაძის მოთხრობაში „იმედი“, სწორედ საქართველოში სოკოებივით აღმოცენებული. პარტიათა ეიფორიას გამოხატავს მოხდენილად და ნიჭიერად. ამის შესახებ მიუთითა კიდეც კრიტიკოსმა ჯუმბერ თითმერიაძე.

„ცოდვის ცრემლებში“ ბევრი ისეთი მიგნებაა, ავტორის უცილობელ ნიჭიერებას რომ ადასტურებს. უთუოდ მიიზიდავს მკითხველის ყურადღებას ნოველა „ნაღდი ვარიანტი“. როგორც იტყვიან, მწერალმა ათიანში მოარტყა. მისი ფინალი ნოველის ტიპიური წერტილია, რომლის მთავარი ხიბლი გასაოცარ მოულოდნელობაშია. ამ მზნით სხვა ნაწარმოებებიც გამოირჩევა. ამ შემთხვევაში ავტორს მომგებიანი პოზიცია უჭირავს. სიმაართლე გითხრათ, ჩემთვის მოულოდნელიც კი იყო, თუ ასეთ მოულოდნელობებს ვიხილავდი მარინე თევდორაძის ნოველებში. ამ ხიბლით არის აღბეჭდილი ნოველა „გაუმარჯოს გენერალს“ აქ კომიკურ ფერებშია. გახსნილი

დღევანდელი ყოფის კიდევ ერთი ფრაგმენტია წარმოდგენილი ნოველაში „ვის როგორ“. ჩემი აზრით იგი კიდევ უფრო შთამბეჭდავი იქნებოდა ავტორს შესაფერისი სათაური რომ მოეძებნა. მასში აღძრულია ჩვენი ქვეყნის შრომითი რესურსების უცხოეთში გადინების მწვავე პრობლემა. ეს კიდევ უფრო მწვავე პრობლემაა, ვიდრე ერთი შეხედვით ჩანს. მასობრივმა უმუშევრობამ და უხელფასობამ ჩვენი მოქალაქეები აიძულა ფიზიკური გადარჩენის მიზნით უცხოეთში დამამცირებელ საქმეს მიჰყონ ხელი.

საულის ენა დაება. ხმა ვერ ამოიღო.

ავტორმა ჩაგვახედა პრობლემაში, თითქოს მიზანიც მიღწეულია, მაგრამ მაინც უმარისობის გრძნობა დამეუფლა. მგონი თავისი შესაძლებლობა დაზოგა, და კუბლიცისტურმა ელფერმაც ძლია. ჩემი აზრით, იგი უნდა დაუბრუნდეს ამ ნოველას, ცოტა ენერგიის დაძაბვა და დარწმუნებული ვარ, შედეგიც სხვა იქნება.

ჩემი ღრმა რწმენით, მწერლის მხატვრული ოსტატობის კრიტერიუმი მისივე ნაწარმოების ემოციურ ნაკადშია საძიებელი. მხატვრულად სრული ნაწარმოები მკითხველში ვერ აღძრავს სასურველ ემოციებსა და განწყობილებებს, ხოლო რაც შეეხება იდეას, ამაზე ლაპარაკიც კი არ შეიძლება. საბედნიეროდ, „ცოდვის ცრემლები“ დაზოვეულია ყოველივე ამისგან. სწორედ, ამ ღირსებამ დამაწერინა ეს წერილიც.

ახლახან „უქმერიონში“ წავიკითხე მარინე თევდორაძის ახალი ნოველა, რომელსაც „კილობანი“ ჰქვია. იგი „ცოდვის ცრემლებიდან“ ძალიან დიდი ნახტომია, რაც იმას მიგვანიშნებს, რომ ავტორი კიდევ უფრო იმაღლებს მხატვრულ ოსტატობას და უკეთესად პოულობს თავისთავს ჩვენს მწერლობაში.

ზურაბ ღირსხალაოშვილი ლადო სეიდიშვილის პოეზიის გაგაზისათვის

ლადო სეიდიშვილი, ეგრეთწოდებული „ძნელადწასაკითხი“ პოეტების რიგს განეკუთვნება. მისი პოეზიის შრეებს რომ ჩაწვდე, გარკვეული მომზადება და განწყობის შექმნაა საჭირო: „გააღეთ კარი!...“ შიგნიდან ხელი ისე ძლიერად აწვება კარებს -

რომ მე ამტკივდა ხელი, რომელიც
ჩემია... მაშინ როგორ ვარ გარეთ?!

გააღეთ კარი!... გამომწყდელული
ჩემივე თავის ყოფილვარ მახე,
მაგრამ გარედან ჩემი სხეული
ისე აწვება - რომ ველარ ვაღებ“.

ალბათ, ესაა მიზეზი, რომ ბევრს უჭირს მისი შემოქმედების არსში წვდომა, მაგრამ ეს არ არის თვითმიზნურად და მკითხველის გასაოცებლად მოხმობილი სირთულე. ამას სათქმელის მასშტაბურობა, პოეტური ხედვის სიღრმე და მხატვრული აზროვნების ორიგინალობა განაპირობებს:

„არაფრისაგან შეიძლება რაიმეს შექმნა?
იქნებ არაფერს ნაადრევად აუღეს წესი,
რამეთუ ისევ უცნობია სული იმ ქმნისა,
რომელმაც შესძრა ყოვლისმხილველი
და შთააგონა მოდელი კაცის“.

ბუნებრივია, ჯერ არცერთ შემოქმედს არ დაუწერია თანაბარი სიძლიერის ლექსი, მაგრამ დ. სეიდიშვილის საუკეთესო ლექსები შესრულების მანერით, მკვეთრად გამოხატული სტილური თავისებურებებით საოცრად გვანან, თუ შეიძლებაასე ითქვას. მის რიგით ლექსებს. იმაზე ვამახვილებ ყურადღებას, რომ დ. სეიდიშვილის პოეზია ვერ ჰგუობს ზერელობას, მისი შემოქმედების მიზანი ადამიანის სულის ჩხრეკაა. ამ კუთხით საოცრად უახლოვდება ერთმანეთს ფილოსოფია და პოეზია, მაგრამ ფილოსოფია მთავრდება იქ, სადაც პოეზია იწყება. ფილოსოფია ადამიანის სულში ნაპოვნ წესრიგს ცნებებით გადმოგვცემს, პოეზია კი ადამიანის ენების ქაოსში წვდომით ცდილობს გარკვეული პოეტური წესრიგის, მხატვრული სინამდვილის შექმნას. დ. სეიდიშვილი უაღრესად „სულიერი“ პოეტია. გაცილებით იოლია ფიზიკური პორტრეტის დახატვა, რამდენიმე ენერგიული მონასვამი კალმისა და იგივე მზად არის, მაგრამ ორიოდ შტრიხით ვერასდროს შექმნი სულიერი პორტრეტს. რამდენადაც მარტივი ჩანს ადამიანი გარეგნულად, იმდენად რთულია მისი შინაგანი სამყარო. დ. სეიდიშვილი ამ სამყაროს მხატვარია უპირველესად.

ეკლესიასტე ამბობს, რაც იყო, ის იქნება, რაც მოხდა, ის მოხდება. მარტივად რომ ვთქვათ, ყველა ახალი კარგად დაეწყოებული ძველია. თუ კი ასეა, ვის სჭირდება ამერიკის ხელმეორედ აღმოჩენა? მაგრამ სწორედ აქ იჩენს თავს ხელოვნების

უნივერსალიზმი. რენესანსის ხანის რამდენ კორიფეს დაუხატავს ვენერა. ერთი შეხედვით, იგი ყველგან ერთია, თუმცა ყურადღებით თუ წავიკითხავთ იმ ტილოებს, აღმოჩნდება, ვენერა სხვადასხვა მხატვარს დანახული აქვს თავისი მხატვრული თვალსაწიერიდან და სიხლის ცინცხალი განცდაც გვეუფლება. დ. სეიდიშვილიც წერს ნაცნობ, მარადიულ თემებზე, ადამიანურ გნებებზე, მაგრამ მხოლოდ მისი პალიტრიდან აღებული ფერებით, არაორდინალური ხედვის წყალობით ქმნის უჩვეულო პოეტურ ხატს:

„მრუმე ღღეები - მეთვალყურე იღუმალ კვდომის

(ჩვეულ სტიქიას ინარჩუნებს კარგად ბუნება),

გადაჭიმული ცა ქალაქის თავზე დოლივით

ხმაურობს - თითქოს გაიარეს კაკუნით ბრმებმა“

ეს კი ის თვისებაა, ლიტერატურაში ორიგინალურს, საკუთარ სტილს, ხელწერას რომ ვეძახით.

პოეზიაში, ლექსში სიტყვაა მთავარი, მხატვრობაში - ფერი, მუსიკაში - აკორდი. ბუნებაში ყველაფერი წინასწარვე მზამზარეულადაა მორთმეული - ფერებით, სიტყვებით და აკორდით. ხელოვანის, ჩვენს შემთხვევაში პოეტის, ვალია აირჩიოს სიტყვები და თავის სულის პალიტრაზე შესაბამისი ადგილი მოუძებნოს, სხვა სიტყვებთან ერთობლიობაში ჩამოძერწოს აზრი, რომელიც მისი პოეტურის წარმოსახვის ადექვატური იქნება. ეგ ურთულესი პროცესია. როგორც ამბობენ ხოლმე, გენიალური სიტყვები არ არსებობენ, გენიალური აზრები - კი. ამ აზრებს სიტყვები ქმნიან. წარმოსახული სამყაროს ასაგებად სიტყვების მიგნებული შერჩევა სხვა არაფერია, თუ არა ღვთიური მადლი და ნაპერწკალი, ჩვენ რომ ნიჭს ვეძახით. ეს ნიჭიერება ყოველთვის იგრძნობა დ. სეიდიშვილის პოეზიაში. იგი სიტყვებს სელექციონერის მოთმინებით არჩევს, დიდი სიფრთხილით შემოაქვს და ამკვიდრებს ლექსში. მისი ფრაზა მუდამ სადა, ფერწერული და გასაგებია.

ამგვარად, ვისაც სურვილი აქვს დ. სეიდიშვილის პოეზიის გაცნობისა, ამისთვის ერთგვარად შემზადებულიც უნდა იყოს. ხელოვანს არ მოეთხოვება მკითხველის ღონემდე დასვლა, თავად მკითხველი უნდა ამაღლდეს ქეშმარიტ ხელოვნებად.

160 - იაკოვ გოგებაშვილი - 160

იური ბიბლიოთეკილი

იაკოვ გოგებაშვილი - ქართული საბავშვო მხარეობის ფუძემდებელი

იაკოვ გოგებაშვილმა საბავშვო ლიტერატურის ორიგინალური ეროვნული სკოლა შექმნა. მსოფლიო საბავშვო ლიტერატურის მრავალეროვნულ და მრავალფეროვან მდინარეებში ამ სკოლის განმასხვავებელი თავისებურება და ამოსავალი პრინციპია მხატვრული ნაწარმოების საგანმანათლებლო აღმზრდელობითი და განმავითარებელი მიმართულება.

იაკოვ გოგებაშვილის კალამს 150-ზე მეტი საბავშვო ნაწარმოები (ორიგინალური, თარგმნილი, გადმოკეთებული) ეკუთვნის. ეს ნაწარმოებები მრავალათასიანი ტირაჟით გამოქვეყნებულია როგორც სასკოლო სახელმძღვანელოებში („დედაწა“, „ბუნების კარი“ „რუსკოე სლოვო“), ისე ცალკე გადმოცემის სახით და უკვდავ კლასიკურ მემკვიდრეობად გადაეცემა თაობიდან თაობას.

საბავშვო ლიტერატურის განვითარებისათვის ზრუნვას იაკოვ გოგებაშვილი გამოხატავდა საქართველოში საბავშვო პერიოდული პრესის შექმნის სახითაც. ის საქვეყნოდ აცხადებდა ჟურნალის არსებობის დიდი მნიშვნელობის შესახებ ქვეყნის მოზარდი თაობის აღზრდის, განათლებისა და განვითარების საქმეში და ხშირად მოაგონებდა მკითხველს საპირისპირო მდგომარეობას იმ ქვეყნებში, სადაც არ იყო მოწესრიგებული საბავშვო გამოცემების პრაქტიკა. „მხოლოდ შეუვნებელი, განუვითარებელი ერი და საზოგადოება არის მოკლებული საბავშვო ჟურნალს“ - წერდა დიდი პედაგოგი.

მისი ინიციატივითა და დახმარებით საქართველოში პირველად 1883 წელს დაარსდა საბავშვო ჟურნალი „ნობათი“.

ჟ. „ნობათი“-ს გამოცემა ხუთ წელიწადს გრძელდებოდა, შემდეგ შეწყდა. ამ ფაქტმა იაკობის დიდი გულისტკივილი გამოიწვია, მაგრამ კმაყოფილი იყო იმით, რომ „ნობათმა“ ცოტა ხნობით ხომ დაუყვნა ჩვენს მოზარდ თაობას გონებრივი დღესასწაული და ცოტაოდენი კვალი მაინც დასტოვა ჩვენს ცხოვრებაში“ (ი. გოგებაშვილი - თხზ. ტ. 2 გვ. 194. 1954 წ.).

1890 წელს გამოსვლა იწყო ახალმა საბავშვო ჟურნალმა „ჯეჯილა“. „ნობათის“ დახურვის შემდეგ „ჯეჯილის“ გამოსვლას „დიდი ნაკლის შევსება“ უწოდა იაკობმა. ის საქართველოს მოზარდი თაობისათვის დიდად სასიკეთო საქმედ თვლიდა საბავშვო პრესის აღორძინებას, რადგან „საბავშვო ჟურნალი, რომელშიაც ადგილი ეძლევა მხოლოდ ნიჭიერ ნაწარმოებთა, აზრით და გრძნობით საესეთა, ბევრ სიკეთეს დასთესავს მოზარდ თაობაში, ბევრს მაღალს აზრს ჩანერგავს მის გონებაში, ბევრს ღრმა გრძნობას ჩაუსახავს და აღზრდის მის გულში, ბევრი კეთილშობილური, ჰუმანური მისწრაფებით შეამკობს და სხვა ფაქტორებთან ერთად სამშობლოს მოზარდებს ბევრს მხნეს და გულწრფელ მამულიშვილსა“ (იქვე, გვ. 10).

საკითხი „იაკობ გოგებაშვილი - ქართული საბავშვო მწერლობის ფუძემდებელი“ - ორი ასპექტით შეისწავლება. (გიორგი თავაზიშვილი - „იაკობ გოგებაშვილი“ - თბ., 1949 წ. (იაკობ გოგებაშვილი ქართული საბავშვო მწერლობის თეორეტიკოსი და კრიტიკოსი) ზურაბ ბოცვაძე - „ქართული საყმაწვილო ლიტერატურის კრიტიკის საწყისები“, თბ., 1977. მისივე: „ქართული საბავშვო ლიტერატურის კრიტიკა“ (1880-1921) თბ., 1989 წ. მისივე: „იაკობ გოგებაშვილი“ - თბ., 1996. იური ბიბილეიშვილი - „ცხოვრების საზრისი“ - ბათუმი, 1997 წ. იაკობ გოგებაშვილი ქართული საბავშვო მწერლობის კლასიკოსი.

იაკობ გოგებაშვილი, როგორც საბავშვო მწერლობის თეორეტიკოსი და კრიტიკოსი, საბავშვო მწერლისაგან, პირველ რიგში, პედაგოგიურ ალღოს, მიდგომას და მზრუნველობას მოითხოვდა. „თუ ქართველი მწერალი მგოსანია, - წერდა იაკობი, - საკმარისი არ არის იგი გენიალური პოეტი იყოს. უკიდურესად საჭიროა, რომ ეს გენიალური პოეტი იყოს აგრეთვე, გენიალური პედაგოგი თავისი ერისათვის.

იაკობ გოგებაშვილი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა ენის ინტელექტუალური პოტენციალის დაცვა-განვითარებას და ამ ეროვნულ საქმეში თვალსაჩინო როლს საბავშვო მწერლობას აკუთვნებდა.

ერის ინტელექტუალური ცხოვრების საძირკვეს იაკობ გოგებაშვილი ფართო თვალსაზრისით განიხილავდა: საბავშვო ლიტერატურას ი. გოგებაშვილი სამ ძირითად ფუნქციას აკისრებს - აღმზრდელობით, საგანმანათლებლო და განმავითარებელს. მისი ღრმა რწმენით, „კარგმა საყმაწვილო ნაწარმოებმა“ ერთსა და იმავე დროს ბევრი რამ უნდა უთხრას „ბავშვის წარმოდგენასაც, გონებასაც და გულსაც“. წერილში „დიდი ნაკლის შევსება“ იაკობი წერს, რომ საყმაწვილო მოთხრობებმა ნორჩი მკითხველი „უნდა სრულ ჰყოს აზრით და გრძნობით. გონება გაუნათლოს, გული გაუსპეტაკოს, კაცთმოყვარეობა აუღორძინოს, სული აღმადლოს.

აქედან გამომდინარე, საბავშვო მწერლობისაგან იაკობი, პირველ რიგში აღმზრდელობითი ფუნქციის გაძლიერებას მოითხოვს: „ლიტერატურაში, - წერს იაკობი, - მეტი მნიშვნელობა აქვთ იმ მწერლების ქმნილებათ, რომელნიც განირჩევიან განსაკუთრებული აღმზრდელობითი ხასიათით, ზემოქმედებით, გავლენით“. მწერლობაში აღმზრდელობითი პრინციპის პრიორიტეტი ბუნებრივად გამომდინარეობდა საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის იდეოლოგიიდან.

მეორე არსებით თავისებურებად, რაც აუცილებლად უნდა ახასიათებდეს საბავშვო მწერლობას, იაკობ გოგებაშვილის შეხედულებით, მისი საგანმანათლებლო ფუნქციაა. იაკობი მოითხოვდა, რომ საბავშვო ნაწარმოებისაგან მკითხველმა უნდა შეიძინოს ცოდნა. მოთხრობაში „მელო და ჯიბლიო“ იაკობი წერს. „ვიცი, რომ მელოს ეს ჩემი სიტყვები დაუბადებენ მოუთმენელს სურვილს, რომ მე ახლავე, ამ წუთში, დაეუსახელო წამალი და დაეამწვიდო. მაგრამ ცოტა მოთმინება უნდა იქონიოს, რადგანაც მე მწადიან არა მარტო წამალი ვასწავლო, არამედ ამასთან, გზადაგზა, ცოტაოდენი ცოდნაც შევიძინო“. ცოდნის საფუძველზე კი მოზარდმა განათლებაც უნდა შეიძინოს. განათლებულად იაკობი თვლის ადამიანს, რომელსაც ჩამოყალიბებული აქვს პრაქტიკაში ცოდნის გამოყენების უნარი:

მესამე, ასევე არსებით ფუნქციად, იაკობ გოგებაშვილი საბავშვო ნაწარმოების განმავითარებელ ფუნქციას ასახელებს ის დაბეჯითებით უმტკიცებდა მშობლებს. რომ „თუ თქვენს შვილს პატარაობისასვე მარჯვედ დაწერილი საბავშვო ნაწარმოებნი მიიზიდავენ თავისაკენ, აგრძნობინებენ სიამოვნებას, გულს საამუშრად აუღელვებენ.

გონებას გაუვარჯიშებენ და კითხვის მოთხოვნილებას გაუღვიძებენ და განუმტკიცებენ, - იცოდეთ, რომ თქვენ გეზრდებათ ყრმა, რომელიც დიდობაში გამოიჩენს დაუღალავს გონების მოქმედებას, რომლისთვისაც ჰკულის მოძრაობა, ვარჯიშობა, წიგნების კითხვა, აზროვნება, მსჯელობა იქნება ისეთივე მოუცილებელი ყოველდღიური საჭიროება, როგორც არის წყალი თევზისათვის, ჰაერი ფილტვებისათვის“.

იაკობის აზრით, თუ საბავშვო ლიტერატურა არა აქვს ხალხს, ან აქვს, მაგრამ ოჯახი არ ზრუნავს იმისათვის, რომ მოზარდი აზიაროს ამ სიმდიდრეს, მაშინ მოზარდი ემსგავსება პირუტყვს. კარგად მოვუშმინოთ დიდ პედაგოგს: „თუ თქვენი შვილი მოკლებულია ხეირიანს საკითხავს ნაწარმოებსა, თუ თქვენს სამშობლო ლიტერატურაში საყმაწვილო განყოფილება ცარიელია, ან სავსეა უნიჭო და უმარილო ნაწარმოებითა, მაშინ თქვენ უნდა მოელოდეთ, რომ რომ თქვენს ყრმას გონების მაღა არ გაეხსნება აზროვნება, მსჯელობა და საუკეთესო ნაწარმოების კითხვა და შეგნება მისთვის საჭიროებად არ შეიქმნება, იგი გამოვა იმისთანა გულგრილი არსება, რომელიც ბევრით არაფრით განსხვავდება პირუტყვისაგან“.

მისი აზრით, სულ ცოტა, ოთხი მთავარი ნიშანი უნდა ახასიათებდეს ქართულ საბავშვო მაღალმხატვრულ ნაწარმოებს: 1. ორიგინალობა, 2. ქართული სინამდვილე, 3. დახვეწილი სალიტერატურო ენა, 4. შესაბამისი კილო.

იაკობ გოგებაშვილი ილიას სკოლის რეალისტი მწერალია და მხატვრულ ნაწარმოებებში განსაკუთრებით სიმართლეს და ენის სილამაზეს აფასებს, მისი მოხდენილი განმარტებით, „უკეთესი ღონისძიება კარგი აღზრდისათვის ჭეშმარიტებაა, სინამდვილე“. იქვე, იმავეს უმატებს, რომ „სიყალბეს ბავშვის გონება ადვილად გრძნობს“, ხოლო რაც შეეხება მწერლის ენის სილამაზეს, გოგებაშვილი აქაც უაღრესად ორიგინალურია, მისი შეხედულებით, მკითხველში ემოციური განცდისა და ნათელი განწყობილების წარმოქმნისათვის მწერლის ენას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. იგი უნდა იყოს ხალხური, კეთილზმოვანი, სურათოვანი, მდიდარი.

მწერლის ენის სიწმინდისა და სიმდიდრისათვის ბრძოლა იაკობ გოგებაშვილის როგორც ლიტერატურისა და კრიტიკოსის მოღვაწეობის ერთ-ერთი მთავარი მიმართულება იყო. მან შემოიტანა გამოთქმა „ქართული გრამატიკის კანონი“, და ყველა კალმოსნისაგან მტკიცედ მოითხოვდა ქართული ენის ცოდნას და დაცვას.

მისი ზრუნვა ენის სიწმინდისათვის არ შემოიფარგლებოდა მხოლოდ ენის კანონების, ან ენის გრამატიკული წესების დაცვით. რასაც თავისთავად უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მოზარდის აზროვნებისა და სწორმეტყველების უნარ-ჩვევების გამომუშავებისათვის. მაგრამ გოგებაშვილი უფრო ღრმად ახედებს მკითხველს საკითხის არსში და მიჰყავს იგი ენაში ბგერმეტყველების კონცეფციამდე. გოგებაშვილის შეხედულებით, სიტყვას, მეტყველების თავისი მუსიკა აქვს. და მუსიკის, მეტყველ გრძნობას სიტყვისას ხალხის შვილი პოეტი გრძნობს მხოლოდ. „ლექსების წერა, ამბობს იაკობი, - ითხოვს ენას გრძნობისას, ენას გულისას და სამეტყველო მუსიკისასა, დიახ, მეტყველებას თავისი მუსიკა აქვს, თავისი ჰარმონია და ამ მუსიკის საიდუმლოს ენა უზიარებს მხოლოდ ღვიძლს თავისიანებს, მხოლოდ სამშობლოს ძეთა და ასულთა, სხვას არავის“.

იაკობის ყურადღების ცენტრში იდგა საყმაწვილო ლიტერატურის პროფესიული ღონის საკითხი. ამ პრობლემის სრული სახით წარმოდგენისათვის ცალკ-ცალკე უნდა განვიხილოთ: 1. საბავშვო ლიტერატურა, როგორც დარგი; 2. საბავშვო ლიტერატურის მთავარი ჟანრები; 3. საბავშვო ლიტერატურის მკითხველის ასაკობრივი თავისებურებანი.

საბავშვო ლიტერატურა იაკობ გოგებაშვილს წარმოდგენილი აქვს, როგორც მნიშვნელოვანი სფერო მხატვრული შემოქმედებისა. „საბავშვო მოთხრობების წერა მეტად ძნელია და მოითხოვს საფუძვლიან მოსაზრებას, გულისყურის დამყარებას კაი ხნობით და მუყაით შრომას“. ლიტერატურის ამ დარგისათვის სპეციფიკურ თავისებურებად იაკობ გოგებაშვილი თვლის მოქმედების დინამიკურად, დრამატულად აღწერას. „საყმაწვილო მოთხრობაში, - წერს იაკობი, - პირველი ადგილი უნდა ეჭიროს მოქმედების დახატვას, დრამატიზმს“. ამასთან იაკობი საბავშვო ნაწარმოებების მეორე, ასევე არსებითად სპეციფიკურ თავისებურებად მიიჩნევს მოქმედების ლაკონიურად აღწერას, მოცემულ შემთხვევაში კრიტიკოსი გამოდის თვით ნორჩი მკითხველის ასაკობრივ-ფსიქოლოგიური თავისებურებიდან. „ბავშვის მოძრავი ბუნება, - წერს იაკობი, - სრულიად ვერ მშვენობს დიდს ხანს შეჩერებას გრძელის, გაჭიანურებული პლასტიკური სურათების კითხვასა და გაგებაზედ“. მხატვრული ოსტატობისადმი პრინციპულ დამოკიდებულებას იაკობი განუხრელად იცავდა. იგი ხშირად მიმართავდა მსოფლიო სახელის მქონე მწერალთა გამოცდილებას, რომელსაც ნიმუშად უსახავდა ქართველ საბავშვო მწერლებს: „მაღალნიჭიერ მწერალ გოგოლს კანონად ჰქონდა რვაჯერ გადაესწორებინა თავისი ყოველი ნაწერი. რვაჯერ თავისი ხელით გადაეწერა და მხოლოდ მაშინ ეღირსებინა სტამბა. ან ემილ ზოლა, უნიჭიერესი ბელეტრისტი საფრანგეთისა, ისეთი გულდადებით და ყურადღების დამყარებით ეპყრობოდა თავის ნაწერებს, რომ დღეში თურმე მხოლოდ სამას გვერდს წერდა“.

საბავშვო ლიტერატურის მთავარ ჟანრებად იაკობი საბავშვო ზღაპრებს, იგავ-არაკებს და ისტორიულ მოთხრობებს მიიჩნევს. ზღაპრები და იგავ-არაკები ურთულეს მხატვრულ ჟანრებად ესახება. მითუმეტეს თუ ისინი ნორჩი მკითხველისათვის იქმნება. „იგავ-არაკების წერა ბევრად ძნელია სხვაგვარ პოეტურ თხზულებათა წერაზედ, - ამბობს იაკობი, და კონკრეტულად მიუთითებს შემდეგ ფაქტებზე: „მთელმა ძველმა დრომ უნიჭიერეს ბერძნებში და რომაელებში აღზარდა მხოლოდ ერთი იგავ-არაკების მარჯვე მწერალი - ეზოპე. მთელმა საფრანგეთმა დაჰბადა მხოლოდ ერთი ლაფონტენი. ვეებერთელა რუსეთის ხალხმა... რამდენიმე საუკუნის განმავლობაში მხოლოდ ერთი ნიჭიერი მეიგავარაკე კრილოვი გამოიყვანა ამ ასპარეზზედ. სხვა სახელმწიფოებში, სხვა ერთაშორის სრულიადაც არ გამოჩენილან იგავ-არაკების მარჯვე მწერალნი“. ამის საფუძველზე იაკობი აკეთებს განმაზოგადებელ დასკვნას: „ის ფაქტი, რომ მთელს კაცობრიობაში მხოლოდ სამს გამოჩენილს იგავ-მეარაკეს ვხედავთ. აშკარად ამტკიცებს, თუ რა ძნელია ლაზათიანის და მარილიანის იგავ-არაკების წერა“.

ასევე სერიოზულ დამოკიდებულებას მოითხოვს გოგებაშვილი საბავშვო ზღაპრების შექმნისადმი. „საბავშვო ზღაპრების წერა და ისიც ლეჟსითა. ძლიერ ძნელია და დიდს ნიჭსა და სიმარჯვეს მოითხოვს მწერლისაგან“ - წერს იაკობ გოგებაშვილი და აქაც ერთ საგულისხმო კონკრეტულ მაგალითზე მიუთითებს - პუშკინზე, „რუსულ ლიტერატურაში მხოლოდ პუშკინმა გაბედა საყმაწვილო ზღაპრების წერა და იმანაც ვერ სძლია ყველა სიძნელეს და ბევრი საფუძვლიანი საყვედური დაიმსახურა საუკეთესო რუსის კრიტიკოსებისაგან“.

საბავშვო ლიტერატურის ერთ-ერთ მთავარ ჟანრად გოგებაშვილი ისტორიულ მოთხრობას თვლის, იგი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს მას, ღრმა პრინციპულობით განიხილავს ისტორიულ თემებზე შეთხზულ ნაწარმოებებს და თავადაც დიდი გატაცებით ამუშავებს ამ სახის მოთხრობებს. „ისტორიულ მოთხრობებს, - ამბობს იაკობი, - დიდი მნიშვნელობა აქვს ბავშვის აღზრდაში. საუკეთესო

მამულიშვილების მხურვალე სიყვარული თავის ქვეყნისა, თავისი სარგებლობის დავიწყება მის სიკეთისათვის და თავდება მამულის ბედნიერებისათვის უპირველესს ღონისძიებად ირიცხებიან ჩასანერგად და აღსაზრდელად მოზარდი თაობას შორის მაღალი ზნის პრინციპებისა“. ამასთან, იაკობის თვალსაზრისით, ისტორიული მოთხრობები უწინარეს ყოვლისა საკუთარი სამშობლოს ისტორიიდან აღებულ ფაქტებსა და მოვლენებზე უნდა აიგოს.

იაკობის შეხედულებით, საბავშვო ლიტერატურის ერთ-ერთი სპეციფიკური ნიშანია ნორჩი მკითხველის და ნაწარმოების ნორჩი პერსონაჟის ასაკობრივი თავისებურების ცოდნა, ნაწარმოების შექმნის პროცესში მისი გათვალისწინება. ამასთან დაკავშირებით, იაკობი შედეგ მომენტებზე ამახვილებს ყურადღებას.

1. საბავშვო ნაწარმოები უნდა იყოს უაღრესად ლაკონური და დახვეწილი.
2. საბავშვო ლექსში ყოველი სტრიქონი, რამდენადაც შეიძლება, დასრულებულ წინადადებას უნდა წარმოადგენდეს. „ნორჩ მკითხველს, - ამბობს იაკობი, - ასეთი ლექსის კითხვა, გაგება და ზეპირად დასწავლა ძლიერ უადვილდება“.
3. საბავშვო ნაწარმოებების პერსონაჟის დახატვისას მწერალი უნდა ასახავდეს ასაკიდან გამომდინარე სახასიათო თვისებებს. ეს შეხედულება იაკობმა მოთხრობის „ერეკლე მეფე და ინგილო ქალის“ კრიტიკოსებთან კამათში ჩამოაყალიბა, კრიტიკოსებმა ერთგვარი უნდობლობა გამოუცხადეს იაკობს - 12 წლის გოგონა როგორ გაუბედავდა მეფეს იმას, რაც იკადრა თქვენი აღწერითო. იაკობი იმოწმებს მკითხველთა ერთი ჯგუფის მიერ გამოთქმულ შეხედულებას და კრიტიკოსებს უპასუხებს: „იმაზედა პატარა რომ ყოფილიყო, შეეშინდებოდა, იმაზედ დიდს შერცხვებოდა, და სწორედ თერთმეტი-თორმეტი წლის გოგოს შეუძლიან გამოიჩინოს ისეთი უნარი და უშიშროება. თუ დაბადებითგან მას დაჰყოლია კერპი, უშიშარი ხასიათი, რადგან ამ ხნის გოგო, განთავისუფლებული ბავშვური სიმხდალისაგან, ჯერ ჩამდგარი არ არის ქალწულებრივს მორცხვობაში“.

ნახევარი საუკუნის მანძილზე დაძაბული შემოქმედებითი შრომით ემსახურა იაკობ გოგებაშვილი ქართულ საბავშვო მწერლობას როგორც კრიტიკოსი და როგორც შემოქმედი. საბოლოოდ გაბატონდა აზრი მეცნიერებაში იმის შესახებ, რომ იაკობ გოგებაშვილმა პირველმა შექმნა საბავშვო მწერლობა როგორც ლიტერატურის გარკვეული დარგი. მან მკვიდრი საფუძველი ჩაუყარა და შემდგომ განავითარა ქართული საბავშვო ლიტერატურული კრიტიკა, რომელიც ღირსეულად უსწორებდა მხარს იაკობის პერიოდის მოწინავე ხალხთა საბავშვო მწერლობაში კრიტიკული აზროვნების წარმომადგენლებს.

როგორც შემოქმედი, იაკობ გოგებაშვილი თავის კლასიკური ღირსების საბავშვო ნაწარმოებებით სავსებით პასუხობს იმ მხატვრულ მოთხოვნებს, რასაც აყენებს ევროპული ლიტერატურული აზროვნების ღონე.

ნანი გუგუშაძე

განათლებელი

მე-19 საუკუნე საქართველოსთვის თავისუფლების დაკარგვით დაიწყო.. ამ ტრაგედიის გამომწვევ მიზეზებსა და შედეგებზე დღემდე გრძელდება კამათი ქართულ ისტორიოგრაფიასა და ლიტერატურათმცოდნეობაში... ამ პერიოდში ერის მინაწლებულ მაჯისცემას მხოლოდ ერთეული მამულიშვილები უგდებენ ყურს, სწორედ ამ ადამიანთა მოღვაწეობის შედეგად იქცა გასული საუკუნე უდიდესი შემობრუნების საუკუნედ,

რაშიც ლომის წილი მიუძღვის ქართველ მწერალს და საზოგადო მოღვაწეს, ქართული პედაგოგიის კლასიკოსს - იაკობ გოგებაშვილს. 160 წლის წინ შუა ქართლის პატარა სოფელმა ვარიანმა იაკობი აიჭა საქართველოს. მას შემდეგ საუკუნე-ნახევარზე მეტი გავიდა, მაგრამ ი. გოგებაშვილის მოძღვრებას დრომ ფერი ვერ უცვალა. „დედაენის“ ავტორები მომრავლდნენ, მაგრამ ი. გოგებაშვილის „დედაენას“ ტოლს ვერავინ უდებს.

იაკობი, ილიასა და მემედ აბაშიძის მსგავსად, ქვეყნის წარმატებისა და სამშობლოს ბედნიერებისათვის უპირველეს მნიშვნელობას ეროვნულ საკითხს ანიჭებდა. ეროვნული საკითხის გადაჭრის აუცილებელი პირობა კი ეროვნული სკოლის პრობლემათა მოგვარება იყო. ი. გოგებაშვილის სამართლიანად მიაჩნდა, რომ განათლება ერის კეთილდღეობის დედაბოძია. „განათლება-ნაციონალურ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ერთ-ერთი მოწინავე ფრონტია, სკოლა - ფრონტის ციხე-სიმაგრე, ხოლო მასწავლებლობა - მებრძოლთა არმიის მოწინავე რაზმი,“ - წერდა იგი.

გოგებაშვილის დიდებული ნამოღვაწარი ჩვენი ქვეყნის განახლების საქმეში მკვიდრად ეფუძნებოდა ერთის მხრივ ქართველი ხალხის ისტორიული სულიერი მემკვიდრეობის ღრმა ცოდნას, ხოლო მეორე მხრივ, იმის უშეცდომოდ გათვალისწინებას, რასაც ისტორია გვიმზადებს სამომავლოდ ეროვნული სულის სასიკეთოდ წარსამართავად. ამ თვალსაწიერს საფუძვლად ედო დიდი შრომა და გარჯა. ასეთმა გულმოდგინებამ შექმნა საიმისო საფუძველი, რათა იაკობი სწორად გარკვეულიყო ეროვნული სკოლის არსში.

ქართული სკოლის გამოკვირტვის, დაჯავილებისა და დანაყოფების ისტორია ოთხ-ხუთ საუკუნეს ითვლის და მისი სვლა სისრულისაკენ არც რაოდენობრივი და არც თვისობრივი თვალსაზრისით, დღესაც არაა დამთავრებული, რაც თავიდანვე დადგა გოგებაშვილის წინაშე, იყო იმის გონივრულად დასაბუთება და განსაზღვრა, თუ როგორი სახალხო სკოლა სჭირდებოდა საქართველოს და როგორი უნდა ყოფილიყო რეალურად მისი ოპტიმალური სიმძლავრე ეროვნულ-საგანმანათლებლო თვალსაზრისით.

სკოლა დიდ კლასიკოსს ერის თავისთავადობის შენარჩუნების, მისი ეკონომიკური წინსვლის, დამოუკიდებლობის აღდგენასა და ინტელექტუალური გამოფხიზლების მძლავრ იარაღად ესახებოდა. იგი წერდა: „რომელ ქვეყანაშიც კი უმრავლესობათ სკოლები, ყველგან მათ მოუხდენიათ საოცარი ძირითადი ცვლილება: ერი გამდიდრებულია ცოდნით, ამალგებულია ზნეობით, ავსებულია დოვლათით“.

ჰუმანიზმი, მიმტევებლობა, გამტანობა, თანაგრძნობა და სწავლა-განათლებისადმი ღრმადი ყოველთვის იყო ქართველთა კაცურ-კაცობის დამახასიათებელი ნიშან-თვისება. ამიტომ, იაკობის აზრით, სკოლა უნდა ამზადებდეს არა მარტო პრაქტიკული საქმის „ხელოვნებს“, ვიწრო სპეციალისტებს, არამედ ფართო განათლებით, ღრმა ცოდნით აღჭურვილ მაღალკულტურულ ადამიანებს, სახელოვანი წინაპრების ტრადიციების ღირსეულ გამგრძელებლებს.

გოგებაშვილის ეროვნული პროგრამის მიხედვით სახალხო განათლების სისტემის საფუძველს ორი ძირითადი პრინციპი განსაზღვრავს: პირველი, დედაენა, უნდა იყოს ცენტრი სახალხო სკოლის კურსისა და მის რიგიან შესწავლაზე უნდა იყოს მიქცეული უმთავრესი ყურადღება, მეორე, სწავლება ყველა საგნისა უნდა მიმდინარეობდეს დედაენაზე. მშობლიურ ენაზე სწავლება, პირველ რიგში, დაკავშირებულია მოსწავლის გონებრივი ძალების განვითარებასთან, შემდეგ ეროვნული თვითშეგნების ჩამოყალიბებასთან. აღნიშნული საკითხი ურთულესი სატკივართაგანი იყო მთელს საქართველოში, რამეთუ ცარიზმის კოლონიური პოლიტიკით სკოლებიდან დაუნდობლად იდევნებოდა ქართული ენა. სკოლებიდან დედაენის გაძევებით ქართველ ახალგაზრდობას ეზოზობოდა გზა ფართო განათლებისა. ამ მხრივ კიდევ უფრო მძიმე ვითარება სუფევდა აჭარაში, სადაც მედრესებთან არსებულ სკოლებში სწავლება თურქულ ენაზე, რუსეთის მიერ გახსნილ სამოქალაქო სასწავლებლებში კი - რუსულ ენაზე მიმდინარეობდა. ამის მიზანი ადგილობრივ მოსახლეობაში ეროვნული თვითშეგნების ჩახშობა და ქართველი ერის სულიერი გადაგვარება იყო.

აქედან გამომდინარე, შემედ აბაშიძე ცდილობდა დიდაქტიკური ხერხებით დაეძლია იმ პერიოდის მოსახლეობასა და ქართულ სკოლას შორის არსებული წინააღმდეგობა. ეს უაღრესად რთული საკითხი იყო იმხნად, ერთ-ერთი გამოსავალი ის იყო, რომ სახელმძღვანელოებში უნდა შეეტანათ ის თემებით და სიტყვები, რომლებიც შედარებით უფრო ახლოს იყო ადგილობრივ სინამდვილესთან, სწორედ ამ პერიოდში შემედ აბაშიძემ თხოვა იაკობ გოგებაშვილს „დედაენის“ საფუძველზე აჭარის სკოლებისათვის მომზადებულყო სპეციალური სახელმძღვანელო. ამით ის აჭარის მოსახლეობის შეცვლილი ცნობიერებისათვის ანგარიშის გაწევას მოითხოვდა.

შემედ აბაშიძის კონცეფციით იაკობ გოგებაშვილმა მართლაც მოამზადა აჭარის სკოლებისათვის მისადაგებული „დედაენა“ და გამოსცა, რომელმაც მკვეთრად აამალა ინტერესი მშობლიური ენისადმი მოსწავლეთა შორის და, რაც მთავარია, გააძლიერა მოსახლეობაში ქართული სკოლისადმი საანდოობის მაჩვენებელი; განსაკუთრებით გაძნელდა მშობლიურ ენაზე სწავლების პედაგოგიური პრინციპების ცხოვრებაში განხორციელება, რაც პირველ რიგში, დაკავშირებული იყო მისი მეთოდოლოგიური საფუძვლების შემუშავებასთან. ასეთი მეთოდოლოგია ქართულ პედაგოგიკაში გახდა გოგებაშვილის ნაშრომი „ბურჯი ეროვნებისა“. მისი იდეები საფუძვლად დაედო მთელს ქართულ პედაგოგიურ აზროვნებას და იქცა პრაქტიკულ ძალად, რომელსაც წარმატებით იყენებდნენ მომდევნო თაობის მოაზროვნეები. ქართულ ენას ეროვნული მთლიანობის საძირკვლად მიიჩნევდნენ 60-იანელებიც, ქართველების ეროვნული შეგნების გადარჩენის უმთავრეს გზად შემედ აბაშიძე - ჩვენი დიდი განმანათლებელი, მშობლიურ ენაზე სწავლების განხორციელებას მიიჩნევდა, იმ ენაზე სწავლებისა, რომელიც მისი სიტყვებით: „წარმატა, საამური, სურათოვანი და შინაარსიანია“.

იაკობ გოგებაშვილი, როგორც ყველა განმანათლებელი, საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარების ძირითად კანონად ევოლუციონიზმს მიიჩნევდა,

ევოლუციონიზმი იყო მისთვის საზოგადოებრივ ურთიერთობათა პარმონიული განვითარების საფუძველი. მის მხატვრულ ნაწარმოებებში დიდი ადგილი ეთმობა მოზარდთა ესთეტიკური აზროვნების ჩამოყალიბებას. პარმონია მშვენიერების თანმდევი ატრიბუტია. „დედაენასა“ და „ბუნების კარში“ მან შეიტანა ისეთი თხზულებები, რომლებიც გამოირჩევიან როგორც ლიტერატურული ღირსებით, ასევე ზნეობრივ-დიდაქტიკური ფუნქციითაც. კლასიკოსის ინტერესების სფერო მოზარდისათვის სამეცნიერო ცოდნის მიცემით არ შემოიფარგლებოდა, მას სურდა სულიერ სფეროში გადაეტანა ადამიანისა და გარემოს ინტერაქტის ბიოლოგიური შედეგები. სწავლა-აღზრდის უმთავრეს ამოცანად მოძღვარი მაინც ქვეყნის მომავალი მოქალაქეების პატრიოტულ აღზრდას, ქვეყნის სამსახურის გრძნობის გაღვივება-გამომუშავებას მიიჩნევდა; ამიტომ დიდ როლს ანიჭებდა ისტორიულ მოთხრობებს, ისტორიის მხატვრული გააზრების ძირითად ასპექტებს: „საქართველოს ისტორია წარმოადგენს ისეთ ხანგრძლივსა და რთულ დრამას, რომელსაც 100 შექსპირიც ვერ ამოლევსო“ - წერდა იგი.

იაკობ გოგებაშვილი თავისი დროისათვის პროგრესულ-დემოკრატიული იდეების მატარებელი იყო. სწორედ ეს აძლევდა პროგრესულ ხასიათს მის პედაგოგიურ იდეებსა და შეხედულებებს. იგი, როგორც ტიპიური 60-იანელი განმანათლებელი, თავის პედაგოგიურ მოძღვრებას საფუძვლად ხალხურობის პრინციპს უდებდა. ამ პრინციპით არის გამსჭვალული ყველა მისი მეცნიერულ-პედაგოგიური შრომა, მისი პუბლიცისტური სტატიები, სახელმძღვანელოები, მთელი მისი მოღვაწეობა.

გოგებაშვილს ხშირად მხოლოდ დიდ პედაგოგად, კლასიკოსად და სახელმძღვანელოების, დიდაქტიკური წიგნების ავტორად მიიჩნევენ და ვერ აღიქვამენ მისი პოლიტიკური აზროვნების დონეს. სინამდვილეში მას ჰქონდა გამოკვეთილი პოლიტიკური პროგრამა, რომელიც რეალობასა და ოპტიმიზმს, პოლიტიკური მოვლენებისა და პროცესების ობიექტურ შეფასებას, ზომიერების გრძნობას ეფუძნებოდა. მის პოლიტიკურ შეხედულებებს დიდ სიღრმეს ანიჭებდა მისი ანალიტიკური აზროვნება, განსწავლულობა და ერუდიცია, მეცნიერების მრავალი დარგით დაინტერესება, სწორი პოლიტიკური აზროვნება, გაბედული და უშიშარი მოქმედება, ერის წინაშე უდიდესი პასუხისმგებლობის შეგნება.

დიდი მოძღვრის პოლიტიკური შეხედულებების სპექტრია: მშობლიური ენა - პოლიტიკური ბრძოლის მწვავე ასპარეზი, ეროვნული ინტერესები და ეროვნული ერთიანობა, ტერიტორიული მთლიანობა და დამოუკიდებლობა, პატრიოტიზმი და ჰუმანიზმი, წოდებათა ერთიანობა, ქრისტიანული მრწამსი და ზნეობა.

ნახევარი საუკუნის განმავლობაში ატარა დიდმა იაკობმა მშრომელი ხალხის გაულისწადილით ნასაზრდოები ძლიერი დროშა განათლების, განვითარების, კულტურისა და შემოქმედებისა. დღეს, როდესაც ესოდენ ამაღლდა ქართული ეროვნული შეგნება, განსაკუთრებით ძვირფასია გოგებაშვილის პედაგოგიური მოძღვრება, რომ აღზარდოს თაობა, და არა ერთი, რომელსაც ექნება „ძლიერი გონება, რეალური ცოდნა, მტკიცე ნებისყოფა და ხასიათი, სახალხო თაოსნობის უნარი, სამშობლოსა და ხალხის მგზნებარე სიყვარული, მაღალი ადამიანური გრძნობები, თავისი თავის იმედი, თავაზიანობა, დარბაისლობა, სინდისი და პატიოსნება“.

დღევანდელი გადასახედიდან როცა გაანალიზებთ ჩვენს ისტორიას, ეროვნული თვითშეგნების მეტად რთულ და ფაქიზ პროცესს, კიდევ უფრო თვალსაჩინო და მნიშვნელოვანი ხდება იაკობ გოგებაშვილის ფასდაუდებელი ღვაწლი საქართველოს გამთლიანების, განათლებისა და ქართული კულტურის განვითარება-აღორძინებაში.

ქართული ენის მოჭირნახულა

იაკობ გოგებაშვილი იმ უკვდავ ადამიანთა რიცხვს ეკუთვნის, რომელთა სახელსაც დრო და ჟამი ვერაფერს დააკლებს. პირიქით, რაც დრო გადის, მით უფრო იზრდება მისდამი სიყვარული და ინტერესი. მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევრის დიდ ქართულ მოღვაწეთა შორის ი. გოგებაშვილს პირველს დაუმკვიდრა ხალხმა განმანათლებლის სახელი. ეს იმიტომ, რომ იაკობის აზროვნება არ ყოფილა შემოფარგლული მხოლოდ პედაგოგიკის პრობლემებით, იგი სცილდებოდა მას და ღრმად იჭრებოდა პოლიტიკის და ფილოსოფიის სფეროში. იმ დროს საქართველოს ცხოვრებაში არ დარჩენილა არც ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი თუ მოვლენა, რომელსაც მისი მადლიანი კალამი არ შეხებოდეს. ისტორიამ მას წილად არგუნა ყოფილიყო ქართველი ხალხის ჭირ-ვარამის მოზიარე და ქართული მეცნიერული პედაგოგიკის ფუძემდებელი. მის სახელთან მჭიდროდა დაკავშირებული სახალხო განათლების დარგში გადადგმული ყველა ნაბიჯი მე-19 საუკუნის 60-იანი წლებიდან მოყოლებული და მისი სიცოცხლის უკანასკნელი წუთებით დამთავრებული. „...რაც უნდა გამოჩენილი პედაგოგი დაიბადოს ჩვენს ქვეყანაში მომავალში, - წერდა „ბათუმის გაზეთი“ (№142-143) 1912 წელს, - გოგებაშვილი მუდამ დარჩება პედაგოგიის მამამთავრად და პირველ მოძღვრად... როგორც ყოველმხრივ სამაგალითო ადამიანი. იაკობ გოგებაშვილი არა მარტო სიტყვით იყო დიდი მასწავლებელი თავისი საყვარელი ხალხისა, არამედ პირადი ცოვრებით, იგი საქმით ამტკიცებდა, თუ როგორი უნდა იყოს ქეშმარიტი მამულიშვილი და საზოგადო მოღვაწე“.

იაკობ გოგებაშვილის მდიდარი პედაგოგიური მემკვიდრეობა მრავალსაუკუნოვანი ქართული კულტურის წიაღიდან აღმოცენდა, მაგრამ მისი მეცნიერული პედაგოგიური სისტემის ჩამოყალიბებას, ამასთან ერთად, ხელი შეუწყო ევროპისა და რუსეთის პროგრესული მოაზროვნეების, განსაკუთრებით კი, პედაგოგიკის დიდი კლასიკოსების იან ამოს კომენსკის, ჟან-ჟაკ რუსოს, ჰენრიხ პესტალოცის, ადოლფ დისტერვეგის, კონსტანტინე უშინსკის და სხვათა დემოკრატიულმა იდეებმა. დიდი პედაგოგი თავის თეორიულ და პრაქტიკულ მოღვაწეობაში ყველაზე მეტად კ. დ. უშინსკის მოძღვრებას ემყარებოდა. განსაკუთრებით ეს ეხება დედანის როლისა და დანიშნულების საკითხს. ი. გოგებაშვილი მთელი თავისი სიცოცხლის მანძილზე დარაჯად და ქომაგად ედგა თავის მშობელ ხალხსა და მის მარად უკვდავ ქართულ ენას. იგი პედაგოგიკისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა საკითხს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის თვალსაზრისით წყვეტდა. მისი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის დევიზი იყო - განახლებული, კულტურულად, ეკონომიკურად ძლიერი სამშობლოს ისეთი მოქალაქეების, „ახალი ტიპის ქართველის“ აღზრდა, რომელიც აღჭურვილი იქნებოდა ღრმა მეცნიერული განათლებით, მაღალზნობრივი თვისებებითა და სამშობლოს უსაზღვრო სიყვარულის გრძნობით.

ასეთი პატრიოტის, ქეშმარიტი მამულიშვილის აღზრდა დიდ იაკობს შეუძლებლად მიაჩნდა მშობლიურ ენაზე სწავლების გარეშე. მისი აზრით, „სადაც კი ქეშმარიტის განათლების ლამპარი დანთებულია, დედა-ბოძად მას ჰქონია და აქვს დედაენა, სწავლება დედა-ენაზედ... (ი. გოგებაშვილი, თხზ., 2, 1990, გვ. 50).

უცხო ენაზე სწავლა-განათლების მიღების მავნე შედეგების საილუსტრაციოდ

ი. გოგებაშვილი იშველიებს კარლ ფოხტის სიტყვებს. „თუ ხალხი თავის დედა-ენას სცვლის სხვა ენაზე და ამ უკანასკნელზე იღებს განათლებას, იგი ვერ აიცილებს თავიდან გონების დაზიანებას, დამდაბლებას და მეტ-ნაკლებობით დაჰყარავს შემოქმედებითს ნიჭსა“.

თავის მრავალრიცხოვან შრომებში, რომლებსაც აქვეყნებდა ქართულ და რუსულ ენებზე, ი. გოგებაშვილი თავგამოდებით იცავდა დედაენას და ყოველნაირად ცდილობდა ქართველი ხალხის განათლებისათვის მისი მნიშვნელობის დასაბუთებას. ამ მხრივ მეტად მნიშვნელოვანია სულმნათი იაკობის სტატია „ბურჯი ეროვნებისა“ და საბავშვო მოთხრობა „იანანამ რა ჰქმნა“, რომლებმაც დიდი როლი შეასრულეს და დღესაც ასრულებენ ქართველ ახალგაზრდებში მშობლიური ენისადმი სიყვარულისა და ეროვნული გრძნობების გამომუშავების საქმეში.

დიდ იაკობს გული წყდებოდა იმის გამო, რომ ქართული ენა უფლებააყრილი და განდევნილი იყო არა მარტო სკოლებიდან, არამედ ოჯახებიდანაც, რის შესახებაც იგი გულისტკივილით წერს: „ქართული ენა ამჟამად ჰგავს მშვენიერს ფოლადის სახნისსა, რომელიც უგუნურს პატრონს კუნჭულში მიუგდია, იშვიათად ჰხმარობს და ჟანგს აქმევინებს“ (ი. გოგებაშვილი, რჩეული თხზ., ტ.2, თბ., 1990, გვ. 7). ამ პირობებში ქვეყანას ესაჭიროებოდა კონკრეტული ვითარების შესაფერისი სახელმძღვანელო, რომელიც ხელს შეუწყობდა როგორც წერა-კითხვის გავრცელებას ხალხში, ისე ქვეყნის ეროვნულ აღორძინებას, განათლების გავრცელებას; სახელმძღვანელო, რომელიც ბავშვების სულსა და გულს აატოვებდა და დაანახვებდა, რომ დედასავით ტკბილი დედაენის ცოდნა არის ის გზა, რომელსაც უნდა დაეფუძნოს სხვა ენების შესწავლაც და მსოფლიო კულტურის უდიდეს მონაპოვართა ათვისებაც. ეს დიდი საშვილიშვილო ეროვნული საქმე თავს იღო იაკობმა და, როგორც ცნობილია, სასახლოდ დააგვირგვინა. მაგრამ იმ დროს, როდესაც ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა იაკობ გოგებაშვილი, იანოვსკები, კატკოვები, ლევიცკები, რუდოლფები და „ბნელეთის სხვა მოციქულნი“, როგორც იაკობი უწოდებდა მათ, ყოველნაირად ცდილობდნენ სკოლიდან განედევნათ ქართული ენა, უკიდურეს შემთხვევაში, ისე შეემცირებინათ ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლების საათები, რომ ფაქტობრივად იგი მეორეხარისხოვან საგნად ექციათ. საბედნიეროდ, გვყავდნენ ქედუხრელი მამულიშვილები, რომლებიც გაბედულად ებრძოდნენ შავრაზმელებს და, როცა საჭირო იყო, დიმიტრი ყიფიანივით, თავსაც სწირავდნენ ერისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის საქმეს. მათ შორის, ილია ჭავჭავაძესთან ერთად, ერთ-ერთი პირველთაგანი იყო იაკობ გოგებაშვილი. ეს იქედანაც ჩანს, რომ უაღრესად ძნელ პირობებში მან მოახერხა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების პროგრამაში შეეტანა პუნქტი: „საზოგადოება თავის საგანმანათლებლო მიზანს ახორციელებს მთელი დაწყებითი განათლების მოწყობით მშობლიურ ენაზე“. იაკობის აზრით, „ქართული ენა ისეთივე მდიდარია და მრავალ-ფეროვანი, როგორიც არის ჩვენი ერის ისტორია“ (ი. გოგებაშვილი, ბურჯი ეროვნებისა, რჩ. თხზ. 5 ტომად, ტ. 2, თბ., 1990, გვ. 6).

ეროვნული სული, ეროვნული ხასიათი და ფსიქიკა ყველაზე მეტად მჟღავნდება დედაენაში. უდედაენოდ არ არსებობს ეროვნული თვითმყოფადობა, ეროვნული კულტურა, ეროვნული აზროვნება და თვითშეგნება.

მშობლიური ენა ი. გოგებაშვილს მიაჩნდა სწავლა-აღზრდის საფუძვლად. დედაენის გარეშე დიდ პედაგოგს ვერ წარმოუდგენია ბავშვისა და, საერთოდ, პიროვნების სრულყოფილი განვითარება, მისი ფიზიკური და ინტელექტუალური ძალების მთლიანად გაშლა-გაფუფრქვევა. დიდი პედაგოგის აზრით, „ყოველს ადამიანს დაბადებიდან

ჰყვება მიდრეკილება და ნიჭი დედა-ენის ადვილად და ღრმად შესწავლისა სწორედ იმ გვარად, როგორც ბულბულსა ჰყვება დაბადებითგანვე ბულბულის გალობის ნიჭი, იადონს - იადონური გალობის ნიჭი და სხვა“ (ი. გოგებაშვილი, რჩ. თხზ., ტ. 2, გვ. 9).

ი. გოგებაშვილის აზრით, სკოლა დედაენის გარეშე „საპყრობილეა ყმაწვილის ნორჩი ბუნებისათვის... აქ სუფევს გულ-მოსაკლავი, უაზრო ზეპირობა გაუგებარი სიტყვებისა და მშრალი მექანიზმი“ (ი. გოგებაშვილი, რჩ. თხზ., ტ. 4, თბ. 1990, გვ. 162). ამიტომ ბავშვმა სასკოლო განათლება დედაენაზე, მშობლიურ სკოლაში უნდა მიიღოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი სრულყოფილად ვერ განვითარდება, მისი ბუნებრივი ნიჭი ისე ვერ გაიშლება და გაიფურობება, როგორც ეს მშობლიურ ენაზე სწავლების დროს მოხდებოდა. „ვინც ზედმიწევნით არ სწავლობს თავის ენას, - შენიშნავდა დიდი იაკობი, - ის ვერასოდეს ვერ მიეწევა ჯეროვანს სიღრმეს აზრისა და გრძნობისას და იქნება მეტ-ნაკლებად ფუჭსავატი არსება, თუნდაც რომ მთელი დუჟინი უცხო ენები იცოდეს“. და კიდევ: დედაენას მოკლებული მოსწავლე „თუ იგი გენიოსად იყო დაბადებული, გამოვა მხოლოდ შესანიშნავი ნიჭის პატრონი, თუ ნიჭიერად იყო გაჩენილი, საშუალო ნიჭის ადამიანი შეიქმნება და თუ ბუნებისაგან დაყოლილი ჰქონდა უბრალო ნიჭი, მტკნარს, სიტუტუტეხედ ჩამოხტება“ (ი. გოგებაშვილი, რჩ. თხზ., ტ. 2, გვ. 16-17). ასეთ ბავშვს „დედა ენისა“ და „ბუნების კარის“ ავტორი ადარებს „ხიდგან მოჭრილს ტოტსა, რომელიც, დღეს თუ ხვალ, უთუოდ გახმება. იგი შეიძლება ამყნონ სხვა ხეზედ, მაგრამ ჯეროვან სისრულეს იგი არას დროს არ ეღირსება და ვერას დროს ვერ შეედრება ხეს, რომელსაც ფესვები ღრმად აქვს გაღმებული თავის შესაფერს ნიადაგში და რომელიც ამის გამო სავესეა ღონით და სიცოცხლით“ (იქვე, გვ. 43). ასე სჯის ბუნება იმ ადამიანს, რომელიც მისი კანონების წინააღმდეგ წავა და შვილს წაართმევს იმ შესანიშნავ იარაღს, რომელიც საუკუნეების მანძილზე ერს შეუქმნია და რომლისთვისაც ხალხს მშობლიური ანუ დედაენა შეურქმევია.

თავისი აზრის ნათელსაყოფად ი. გოგებაშვილი იშველიებს ბ. ბელინსკის მაგალითს და აღნიშნავს, რომ იგი რუსულად წერდა და მეტყველებდა ისე მშვენიერად, რომ მისი ბადალი არავინ იყო და არც არის ახლა რუსეთში, მაგრამ სახელგანთქმული კრიტიკოსი ძალიან სუსტი იყო უცხოური ენების შესწავლაში. დიდი მონდომების მიუხედავად, მან „ვერ შეითვისა ვერც ნემცური და ვერც ფრანგული, თუმცა ამ ენებს რუსულს ენასთან ახლო ნათესავობა აქვს“. ბელინსკის რომ უკუღმართი მშობლები ჰყოლოდა, აღნიშნავს იაკობი, და ბავშვობიდან რუსული ენის ნაცვლად მისთვის უცხო ენა ესწავლებინათ, სახელოვანი კრიტიკოსის ნაცვლად მივიღებდით უხეირო მწერალს, მოკლებულს ყოველგვარ ძალასა და გავლენას. ამიტომაც იყო, რომ რუსი პოეტი პლეშჩევი, რომელიც არისტოკრატიულ ოჯახში იზრდებოდა და პატარაობიდანვე დაეუფლა ფრანგულ ენას, შემდეგ კი რუსულს, მშვენიერ ლექსებს წერდა რუსულად, ფრანგულად კი პატარა ლექსის დაწერასაც ვერ ახერხებდა, თუმცა ფრანგულ ენას რუსულზე უკეთ ფლობდა. ეს იმიტომ, რომ, აღნიშნავს დიდი იაკობი, „ფრანგული ენა იყო მისთვის მეხსიერების ენა, ლექსების წერა კი ითხოვს ენას გრძნობისას, ენას გულისას და სამეტყველო მუსიკისასა. დიად, - დაასკვნის პედაგოგი, - მეტყველებას თავისი მუსიკა აქვს, თავისი ჰარმონია, და ამ მუსიკის საიდუმლოს ენა უზიარებს მხოლოდ ღვიძლს თავისიანებს, მხოლოდ სამშობლოს ძეთა და ასულთა! სხვას არავის“. (იქვე, გვ. 24-25).

დიდი იაკობის ამ დებულების უტყუარობაზე მიუთითებს ამერიკის შეერთებულ

შტატებში ამ რამდენიმე წლის წინ ჩატარებული ექსპერიმენტის შედეგები. აქ იაპონელი ბავშვების ერთ ნაწილს პირველდაწყებითი და საშუალო განათლება ინგლისურ ენაზე მიაღებინეს, ხოლო მეორე ნაწილს – მშობლიურ, იაპონურ ენაზე. შედეგი კი ასეთი იყო: იმ ბავშვებმა, რომელთაც მშობლიურ ენაზე მიიღეს განათლება, გაცილებით უკეთ განავითარეს თავიანთი ნიჭი და უკეთესი სპეციალისტებიც დადგნენ, ვიდრე იმათ, ვინც არამშობლიურ ინგლისურ ენაზე მიიღო განათლება.

აქედან გამომდინარე, ბავშვის მიზარება უცხოური ენის სკოლაში მისი ბუნების საწინააღმდეგო მოქმედებაა, რაც დიდად ვნებს არა მარტო გონებრივ განვითარებას, არამედ ზნეობრივ სრულყოფასაც.

იაკობის აზრით, ასეთი ბავშვი მოგვიანებით, რაგინდ საფუძვლიანად შეისწავლოს მშობლიური ენა, თავისი ერისათვის უცხო არსებად იქცევა. იგი ვერასოდეს ვერ გაუგებს თავის ხალხს და ხალხი მას.

ყოველ ადამიანს აქვს თანდაყოლილი ნიჭი მშობლიური ენის ადვილად და ღრმად შესწავლისა სხვა ენებთან შედარებით. ეს იმიტომ, რომ ახალშობილი ბავშვი, როგორც ადრე იყო მიჩნეული, დაუწერელი სუფთა დაფა (tabula rasa) არ არის. მას დაბადებიდანვე თან დაჰყვება ადამიანად გახდომის გარკვეული მონაცემები, მათ შორის მეტყველების ნიჭი, რომელიც შემდეგში ენად გარდაიქმნება იმის მიხედვით, თუ რომელ ენობრივ გარემოში მოხვდება იგი. მაგალითად, თუ ახალშობილი ქართველი ბავშვი იტალიაში გაიზრდება, მისი სამეტყველო ენა იტალიური იქნება და არა ქართული, მაგრამ იტალიური ენა მისთვის ვერ იქცევა ისეთად, როგორც იქნებოდა ქართული, ვინაიდან მისი საარტიკულაციო აპარატი სხვაა, ვიდრე იტალიელისა. გარდა ამისა, იგი, როგორც ქართველის შვილი, დაბადებამდე დაპროგრამებულია ძირითადად ქართულის შესასწავლად. სწორედ ეს გარემოება ჰქონდა მხედველობაში კ. დ. უშინსკის, როცა წერდა: „თუ ის ენა, რომელზეც იწყებს ლაპარაკს ბავშვი, ეწინააღმდეგება მის თანდაყოლილ ეროვნულ ხასიათს, მაშინ ეს ენა ვერასოდეს ვერ მოახდენს ისეთ ძლიერ გავლენას მის სულიერ განვითარებაზე, როგორც მოახდენდა მისი მშობლიური ენა“ (კ. დ. უშინსკი, დედაენა, რჩ. თხზ., თბ., 1974, გვ. 155). ამიტომ მშობლიური ენა ერთი შეიძლება იყოს, ის ენა, რომელზეც მისი მშობლები ლაპარაკობენ. წინააღმდეგ შემთხვევაში მისი აზროვნება სრულყოფილად ვერ განვითარდება.

ენა ეროვნული ნიადაგის უმთავრესი ელემენტია, ხოლო ეროვნულ ნიადაგზე დგომა მთელ ერს ისევე უძლეველს ხდის, როგორც ლეგენდარულ ანთეოსს დედამიწასთან კავშირში, რომლის გარეშეც მთელი ერი ანთეოსივით უძლურდება და იღუპება.

იცავდა რა თავგამოდებით მშობლიურ ენას და მოითხოვდა სწავლა-განათლების მიღებას მხოლოდ მშობლიურ ენაზე, ამით ი. გოგებაშვილი უცხოური ენების წინააღმდეგ როდი ილაშქრებდა. მას კარგად ესმოდა და ხშირად იშველიებდა გოეთეს სიტყვებს: „ვინც დედა-ენის გარდა არა ენა არ იცის, მან რიგიანად არც ეს დედა-ენა იცის“. ამიტომაც მოუწოდებდა დიდი პედაგოგი ქართველ ახალგაზრდებს, მშობლიურ ენასთან ერთად, საფუძვლიანად შეესწავლათ რუსული და ევროპული ენები. „მხოლოდ მტერს შეუძლიან ურჩიოს ქართველებს: შეაქციეთ ზურგი უცხო ენებსა და დარჩით მარტო დედა-ენის ამარაო“, – წერდა იგი. (ი. გოგებაშვილი, ტ. 2; გვ. 27).

იაკობის სამართლიანი მტკიცებით, უცხოური ენების შესწავლა უნდა მოხდეს მშობლიური ენის საფუძვლიანად დაუფლების შემდეგ და ამ საქმეში შუამავლის როლი დედაენამ უნდა შეასრულოს.

ჩვენი ისტორია

თეიმურაზ კომაჩიძე

ბათუმის დაგეგმარებისა და განაშენიანების საკითხები

1921 წლამდე ქალაქ ბათუმის განაშენიანება ხორციელდება დამოუკიდებელი გენერალური გეგმების მიხედვით და ამიტომაც ქალაქის განაშენიანებაზე უშუალო პასუხისმგებლობა არავის ეკისრებოდა. ყოველივე ეს კი უარყოფით გავლენას ახდენდა ქალაქის განაშენიანების საქმეზე.

1922 წლის აღწერით ბათუმში ცხოვრობდა 60810 კაცი. ნაგებობათა რაოდენობა შეადგენდა 5140. მათ შორის 1850 არასაცხოვრებელი ნაგებობა იყო. საცხოვრებელი ნაგებობების რიცხვი შეადგენდა 3290. აქედან 1194 აგებული იყო ქვისაგან, 104- აგურისაგან. 1568-ხისაგან და 424-შერეული სამშენებლო მასალისაგან.

ეროვნებათა მიხედვით საცხოვრებელი სახლები ნაწილდებოდა შემდეგნაირად:

1923 წელს ქალაქი ბათუმი განლაგებული იყო 987 ჰექტარზე. ამათგან 458 ჰექტარი იყო დასახლებული. 529 ჰექტარი კი დაუსახლებელი. დაუსახლებელი ფართობი დაყოფილი იყო ქუჩებად და მოიცავდა 77 ჰექტარს. რკინიგზისათვის გათვალისწინებული იყო 5 ჰექტარი. ბულვარისათვის 10 ჰექტარი, მოედნებისა და სკვერებისათვის - 1 ჰექტარი, საზღვაო პორტისათვის - 22 ჰექტარი. ბათუმის ნავთობგადამამუშავებელი

№	ეროვნება	მეპატრონეთა რაოდენობა	
		აბსოლუტური	%
1.	ქართველი	1227	43,8
2.	სომეხი	325	11,6
3.	რუსი	327	11,7
4.	ბერძენი	275	9,8
5.	ებრაელი	40	1,4
6.	სხვა ეროვნებები	304	10,8
7.	სხვადასხვა დანიშნულების დაწესებულებები	304	10,8
8.	უცნობია	2	0,1

ქარხნისათვის - 12 ჰექტარი, ტბისა და არხებისათვის - 20 ჰექტარი. ბოსტნისათვის - 338 ჰექტარი, ცარიელი ნაკვეთებისათვის - 44 ჰექტარი.

1931 წლისათვის ქალაქის ფართობი გაიზარდა 1367 ჰექტარამდე. აქედან 584 ჰექტარი იყო სამოსახლო, პარკებს, ბულვარებსა და სკვერებს ეჭირა 24 ჰექტარი, ხოლო 783 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო სავარგულს.

1931 წლისათვის ერთ ჰექტარზე მცხოვრებთა რაოდენობა 97,6 კაცს შეადგენდა. დაბალი სიმჭიდროვე განაშენიანების დაბალი პროცენტითა და საცხოვრებელი სახლების

დაბალი სართულიანობით იყო გამოწვეული.

1941 წლისათვის ქალაქის ტერიტორია 1775,9 ჰექტარამდე გაიზარდა. აქედან 76 ჰექტარი უჭირავს ბულვარს. ახალგაზრდობის პარკსა და სკვერებს, ქუჩებზე მოდიოდა 287, 9 ჰექტარი. შენობების ქვეშ მოქცეული იყო 680,0 ჰექტარი.

1925 წლის 3 ივლისს შედგა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სახალხო კომისართა საბჭოს ეკონომსაბჭოს სხდომა. რომელიც მიეძღვნა ქალაქ ბათუმის ახალი საზღვრების განსაზღვრას: ჩრდილოეთით - შავი ზღვის სანაპირო ზოლი). აღმოსავლეთით - მდინარე სკურკ-უბაი, სამხრეთ-დასავლეთის მიმართულებით მდინარე ბარცხანამდე, მდინარე ბარცხანის გაყოლებით მთისძირამდე (სამხრეთით და დასავლეთით მთისძირის გზატკეცილის გაყოლებით შავი ზღვის სამხედრო გზატკეცილს პირდაპირი მიმართულებით, ჩრდილოეთით ზღვის სანაპიროს გაყოლებით.

ქალაქის საზღვრების განსაზღვრის შემდეგ აჭარის ა. რ. სახალხო კომისართა საბჭომ ქალაქის კომუნალურ სამსახურს დაავალა გაეკეთებინა პროექტი ქალაქის ძველი განაშენიანების გადასანაწილებლად და ახალი კვარტალების განსაზღვრებლად ქალაქის ახლად დადგენილ საზღვრებში.

ქალაქის ახალი სქემატური გეგმის შესრულება ზემოთ აღნიშნული მოთხოვნების შესაბამისად დაევალი ცნობილ ქალაქმშენს დიმიტრი სვიშჩევსკის. აღნიშნული დაგეგმარებით სქემის მიხედვით ნავთობგადამამუშავებელი ქარხნის განთავსება გათვალისწინებული იყო ქალაქის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში (სტეპანოვკის მახლობლად). ამგვარი განლაგება სწორად ითვალისწინებდა გაბატონებული ქარების მიმართულებას და ამავე დროს ინარჩუნებდა მოხერხებულ, თავისუფალ ტერიტორიებს საცხოვრებელი და საკურორტო მშენებლობის შემდგომი გაფართოებისათვის, სამწუხაროდ დ. სვიშჩევსკის წინადადება ამ მხრივ არ განხორციელებულა.

1927 წელს სვიშჩევსკიმ 1925 წელს შესრულებული სქემის საფუძველზე შეადგინა ქ. ბათუმის რეკონსტრუქციისა და განაშენიანების პროექტი, რომლითაც ქალაქის ტერიტორია გაზრდილი იყო 1650 ჰექტარამდე. იგი მოიცავდა ტერიტორიას მდინარე ბარცხანიდან მდინარე მეჭინისწყლამდე და მთისძირის ქუჩიდან ზღვამდე. აღნიშნული პროექტით ქალაქის განაშენიანება ხორციელდება 1956 წლამდე.

1956 წელს საპროექტო ინსტიტუტში „საქალაქმშენპროექტი“ შეადგინეს ქ. ბათუმის განაშენიანების გენერალური გეგმის ახალი პროექტი, რომლის ავტორები იყვნენ: ა. ნიკოლაიშვილი (ხელმძღვანელი) ლ. სუმბაძე, ნ. ფარიმუშოვა და კახა ჯავახიშვილი. პროექტი ითვალისწინებდა მთელ რიგ საყურადღებო საქალაქმშენებლო ღონისძიებების გატარებას, კერძოდ: ქალაქის ცენტრალური ნაწილიდან რკინიგზის სამგზავრო სადგურის მთისძირის ქუჩაზე გადატანას, ასევე გათვალისწინებული იყო მცირე ზომის კვარტალების მიკრორაიონებად გაერთიანება, რომელშიც არსებული ქუჩები ქვეითთათვის სასიარულო შიგა გასასვლელებად გადაკეთდებოდა.

სამწუხაროდ ქალაქის ძველ რაიონში ქუჩების ქსელი მეტად ხშირია. ცალკეული კვარტალების სიგრძე 100 მეტრს არ აღემატება. ფართობი კი საშუალოდ 1 ჰექტარს შეადგენს. არის უფრო პატარა კვარტალებიც. 1970 წლამდე აღნიშნული პროექტი იყო ერთადერთი საყრდენი დოკუმენტი, რომლის საფუძველზეც ხდებოდა ქალაქის განაშენიანება.

1970 წელს საპროექტო ინსტიტუტ „საქალაქმშენსახპროექტი“ შეადგინეს ქ. ბათუმის განაშენიანების ახალი გენერალური გეგმის პროექტი. არქიტექტორების რ. ხატიაშვილის (ხელმძღვანელი), კ. ჯავახიშვილის და თ. გორგაძის მონაწილეობით.

პროექტში მთავარი ყურადღება მიექცა სამოსახლო ტერიტორიების მკაფიო გეგმარებითი სტრუქტურისა და ტერიტორიების მოხერხებული ფუნქციონალური ზონირების შექმნის საკითხებს.

ქალაქის დაგეგმარების პროექტის არქიტექტურულ-სივცობრივი კომპოზიციის მთავარ იდეას წარმოადგენდა თანამედროვე მოთხოვნილებათა დონეზე გადაწყვეტილი სამოსახლო ტერიტორიებისა და საზოგადოებრივი ცენტრების ურთიერთორგანული დაკავშირება და ამასთან ორივესი ერთად შავ ზღვასთან. ზღვისპირა ფართო ზოლი დათმობილი ჰქონდა მწვანე მასივებს და წარმოადგენდა როგორც მოსახლეობის, ისე სტუმართა და დამსვენებელთათვის ერთ-ერთ ძირითად საზოგადოებრივ დასასვენებელ კერას.

1986 წელს სახელმწიფო საპროექტო ინსტიტუტ „საქქალაქმშენპროექტში“ შედგენილი იქნა ქ. ბათუმის განაშენიანების გენერალური გეგმის პროექტი, რომელიც არ დამტკიცებულა, რადგანაც აღნიშნული პროექტი ითვალისწინებდა ქალაქის განაშენიანებას ტიპური პრექტებით.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, საჭიროა ქ. ბათუმისათვის რაც შეიძლება მალე შედგეს განაშენიანების გენერალური გეგმის პროექტი, თანამედროვე მოთხოვნილებებიდან გამომდინარე.

1986 წლის მონაცემებით ბათუმის მოსახლეობა შეადგენდა 131500 კაცს. აღნიშნული პერიოდისათვის საბინაო ფონდი შეადგენდა 1735275 კვ. მეტრს. აქედან ინდივიდუალურ განაშენიანებაზე მოდიოდა 47547 კვ. მ. ანუ 27,4 პროც. განზოგადოებულზე – 1259728 კვ. მ. ანუ 72, 6 პროც. აღნიშნული სექტორების მიხედვით მოსახლეობა განაწილებულია შემდეგნაირად: ინდივიდუალურში – 31300 კაცი, განზოგადოებულში – 100210 კაცი.

1921 წლიდან 1955 წლამდე ბათუმში აშენებული საცხოვრებელი სახლებისა და სხვადასხვა დანიშნულების ნაგებობების გარე არქიტექტურული გადაწყვეტილება იყო ეროვნული, აღნიშნულ პერიოდში ყველა შენობის პროექტი სრულდებოდა ინდივიდუალური გადაწყვეტილებით და ამიტომაც ყველა შენობა განსხვავდებოდა ერთმანეთისაგან, ისინი კარგად ერწყმოდა ქალაქის განაშენიანებას, ამის დასტურია 1921-1955 წლებში აგებული ქვემოთ აღნიშნული შენობები, რომლებიც დღესაც ამშვენებს ჩვენს ქალაქს, ესენია:

1. ხელოვნების მუზეუმი (არქიტექტორი კახა ჯავახიშვილი);
2. საზაფხულო თეატრი (არქიტექტორი ბ. კირაკოსიანი და ჯ. ჯავახიშვილი);
3. სასტუმრო ინტურისტი (არქიტექტორი ა. შუსევი);
4. სასტუმრო „1 მაისი“ (არქიტექტორი დ. სვიშჩევსკი);
5. ზღვისპირა პარკის კოლონადები (არქ. ბ. კირაკოსიანი);
6. სახელმწიფო ცირკის შენობა (არქ. ბ. კირაკოსიანი);
7. კინოთეატრი „თბილისი“ (არქ. ნ. აბაშიძე);
8. სახელმწიფო თეატრი (არქ. ტეპლიცკი);
9. საზღვაო ვაგზალი;
10. პირველი 4 სართულიანი საცხოვრებელი სახლი ერასა და მელიქიშვილის ქუჩების კვეთაში;

11. საცხოვრებელი სახლი მ. აბაშიძისა და ვაჟა ფშაველას ქუჩების კუთხეში და სხვა მრავალი.

ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ 1955-1991 წლებში ქ. ბათუმში რაიმე ღირსშესანიშნავი

შენობა არ აშენებულა. ალბათ ამიტომაცაა, რომ წარსულისადმი ჩვენი ნოსტალგია დიდია.

1955 წლიდან ქალაქანაშენიანებაში დაფუძნდა შენობების ტიპური პროექტებით აგება. რომელთა დაპროექტება ეფუძნებოდა ყოფილ საბჭოთა კავშირში დაფუძნებულ ერთიან ნორმებსა და წესებს. ეს მაშინ, როცა ქვეყნის ცალკეული რეგიონები განსხვავდებოდა ერთმანეთისაგან კლიმატური პირობებით, გეოგრაფიული ადგილმდებარეობითა და ეროვნული ტრადიციებით, მსგავსმა მიმდევრობამ ფაქტიურად უარყო შენობის პროექტირებისას არქიტექტორისა და კონსტრუქტორის როლი. შედეგად არ დაყოვნა, ქალაქის ცალკე რაიონებში აღიმართა უსახური 3-5-8-9 და 12 სართულიანი საცხოვრებელი სახლები და ახალი საცხოვრებელი კვარტალები ტყუპისცალივით დაემსგავსა ერთიმეორეს.

რეკავ უზუნაამ

ნაოსნოვის ტრადიციები ბათუმის ოლქში

ლაზური სანდლები საკმაოდ სწრაფად დაცურავდნენ. ხელსაყრელი ამინდის პირობებში საათში გადიოდნენ დაახლოებით 10-12 მილს. (ზ. კუტალიეშვილი. დასახელებული ნაშრომი). სულხან-საბა ორბელიანის ცნობების მიხედვით ლაზური სანდალი გადიოდა საშუალოდ 60-65 მილს (სულხან-საბა ორბელიანი, დასახ. ნაშრომი), ისინი მნიშვნელოვან როლს ასრულებდნენ აღნიშნული რეგიონის სავაჭრო-ეკონომიკურ ცხოვრებაში. ლაზები თავიანთი სანდლებით შორს მანძილზე ეზიდებოდნენ ტვირთს და სამხრეთ, აღმოსავლეთ, ჩრდილოეთ შავი ზღვისპირეთის სანავსადგურო პუნქტებთან ეწეოდნენ ვაჭრობას. ისინი აღწევდნენ კონსტანტინეპოლამდე, ოდესამდე, დუნაიმდე (დ. ბაქრაძე. არქეოლოგიური მოგზაურობა გურიასა და აჭარაში. ბათუმი. 1987.). ჯ. პოლგრევის ცნობით 1867 წ. ბათუმის ნავსადგურში შემოსულა 18 სანდალი, აქედან: 16 ტვირთით, 2 უტვირთოდ, გასულა 18 სანდალი გემი, რომელთაც წაუღიათ 1348 ტონა ტვირთი. (ДЖ. Польтрев დასახ. ნაშრომი.)

XIX ს-ის 80-იანი წლებიდან ბათუმის ოლქში ლაზური სანდლების გამოყენების ასპარეზი მცირდება. მათ ადგილს იკავებენ დიდი წყალწყვის იალქნიანი და ორთქლის გემები. თუმცა რეგიონის ნაოსნობაში ისევ გამოიყენება ლაზური სანდლები.

ნავთომშენებლობის ძირითად პუნქტებს წარმოადგენდა ბათუმი, სარფი, ხოფა, არხავე, ათინა, რიზე, სურმენი... „გემებს აგებენ ლაზისტანის თითქმის ყველა ზღვისპირა დასახლებულ პუნქტებში“ - მიუთითებდა გრ. ვეშაპელი. ნავთომშენებლობა წარმოადგენდა აღნიშნული რეგიონის საქმიანობის ერთ-ერთ ძირითად დარგს. მითითებულ პუნქტებში მოწყობილი იყო ნავსაშენი სახელოსნოები ანუ თეძანები. ამ საქმის განვითარებას რეგიონში ხელს უწყობდა როგორც ბუნებრივ-გეოგრაფიული თავისებურებები, ასევე საჭირო საშენი მასალის სიუხვე. ეს მხარე ოდითგანვე ცნობილი იყო გემთმშენებლობისათვის საჭირო ხე-ტყით. აქ უხვად ხარობდა: წაბლი, ფიჭვი, წაბლის ხე. დასასრული. დასაწყისი იხ. ლიტ. აჭარა, №9.

აღსანიშნავია, რომ ლაზი გემთმშენებლები თავიანთი მაღალ-პროფესიული ოსტატობით განთქმული იყვნენ მთელ შავი ზღვისპირეთში. „ნამეტურ ლაზებმა კარგად იცოდნენ გემებისა და ხომალდების კეთების ხელოსნობა“ - მიუთითებდა (ზ. ჭიჭინაძე. სამცხეს, აჭარის, ლიგანის ხევისა და ლაზისტანში გემებისა და ნავების კეთება და ნაოსნობის დაცემა. - საქართველოს მუშა და ხელოსანი ხალხის ცხოვრების ისტორიიდან. ტ. 1. ტფილისი, 1926). ისინი აგებდნენ ნავებს, გემებს, ლაზური გემები. როგორც ზემოთ გვქონდა საუბარი, მოცულობით და შესაბამისად ტვირთამწეობით არ იყვნენ დიდი ტონაჟისა, მაგრამ ისინი გამოირჩეოდნენ კარგი სანაოსნო თვისებებით, გამძლეობით, თანამედროვეთა დახასიათებით ლაზური გემები აგებული იყო „ახალი კონსტრუქციით“. ამიტომ ისინი ფართოდ იყო გავრცელებული თითქმის მთელ შავი ზღვის აუზში, განსაკუთრებით აღმოსავლეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ შავი ზღვისპირეთში. ლაზთა სანაოსნო საშუალებები დიდი მოწონებით სარგებლობდნენ რუსეთის ბაზრებზე. გრ. ვეშაპელი, რომელმაც 1915 წ. იმოგზაურა აღნიშნულ მხარეში, წერდა: „ლაზური ბევრი გემი იყიდება რუსეთის პორტებში“. ამ მხრივ

ძირითად ბაზრებს წარმოადგენდა სოხუმი, ნოვოროსიისკი, ანაპა, ქერჩი. განსაკუთრებით მოწონებით სარგებლობდნენ ფელუკები. 1881 წლის მონაცემებით ფელუკა ღირდა საშუალოდ 350 რუბლი (აჭარის ცსა, ფ. 48, ან ბ.ს. 10).

აღსანიშნავია, რომ თავიანთი მაღალი პროფესიული ოსტატობის გამო ლაზ ნავმშენებლებს სხვადასხვა წყალწყის ხომალდების ასაგებად ფართოდ იყენებდნენ აგრეთვე თურქეთის, სამხრეთ რუსეთის და შავი ზღვისპირეთის მთელ რიგ ადგილებში. შემდეგ ბევრი მათგანი სამუდამოდ სახლდებოდა რუსეთში... (ДЖ. Польшев დასახ. ნაშრომი.) როგორც სანაოსნო საქმის რუსი მკვლევარები მ. ლიტვინოვი, კაპიტანი ი. სემეჩკინი მიუთითებდნენ სამხრეთ რუსეთში კარგ ნავთმშენებელ ოსტატებზე დიდი მოთხოვნა ყოფილა. ვინაიდან მათი დახასიათებით რუსი ნავმშენებლების მიერ აგებული მცირეწყალწყის საკაპოტაჟო გემები უხარისხოდ იყო ნაგები, ჰქონდათ ცუდი სანავიგაციო თვისებები. ისინი სულ მოკლე ხანში გამოდიოდნენ მწყობრიდან. (М. Литвинов. Черное море (Военно статистический обзор). 1881).

ასევე ლაზები გამოირჩეოდნენ ნაოსნობით. ლაზთა მეზღვაურებმა ჩინებულად იცოდნენ თავიანთი საქმე. „ისინი ისე დახელოვნებულან ამ ძნელსა და საშიშ საქმეში, რომ ამათ ხელში ძნელად მოხდება უბედურება ზღვაში. იმათ ოსტატობას, სიმარდეს, გულადობასა და მოხერხებულობას ზღვაში ინგლისელებიც კი კვირობდნენ, რომელთაც ტოლი არ ჰყავდათ ნაოსნობასა და მეზომალდებოდაში“ (ი. გოგებაშვილი. დასახ. ნაშრომი) წერდა ი. გოგებაშვილი. ლაზ მეზღვაურთა უბადლო ოსტატობას მაღალ შეფასებას აძლევდა რუსი მოგზაური პ. შუბინსკი, მან 1911 წ. მოინახულა აღნიშნული მხარე. ნანახით და განცდილით დამუხტული მოგზაური წერდა: ლაზები ზღვაოსნობაში გაწაფული და საუკეთესო მოცურავენი არიან. უფრო ადრე, 1905-1906 წწ-ში ბათუმის ოლქის სამხრეთ ზღვისპირა ზოლი რამდენჯერმე მოინახულა ნ. შავროვმა. სარფის, მაკრიალის, ლივანის (ბერძნული „ლიმენა“, სახეშეცვლილი ფორმაა და ნიშნავს ნავსაყუდელს.) მცხოვრებთა დახასიათებისას მიუთითებდა, რომ ისინი „დაბადებული არიან მეზღვაურებად. ზღვასთან კავშირმა მოსახლეობისაგან წარმოშვა მამაცი, გაბედული მეზღვაურები, რომლებიც ცხოვრების მნიშვნელოვან ნაწილს წყალში ატარებენ. აქ ფელუგას (რუსულ წყაროებში ფელუკები მოხსენებულია ფელუგას ფორმით. რ. უ.) აქვს ისეთივე მნიშვნელობა და მოქალაქეობრივი უფლება, როგორც გონდოლს ვენეციაში“. (დასახ. ნაშრომი.)

საარქივო ცნობების მიხედვით რუსეთთან შეერთების პერიოდისათვის ბათუმის ოლქში ცხოვრობდა 5000-დე მამაკაცი, გამოცდილი მეზღვაურები (საქართველოს ცსა, ფ. 416 ან ვ. ს. 820). აღსანიშნავია, რომ რუსეთის მმართველობის პერიოდში ოლქში მოქმედი ბარკასები, ფელუკები ძირითადად კომპლექტდებოდა ლაზი მეზღვაურებით. აგრეთვე, მათ სხვა ქვეყნებში ხშირად ჰქრობდნენ, როგორც მთელ შავ ზღვაზე საუკეთესო მეზღვაურებს. ისინი განსაკუთრებით მნიშვნელოვან როლს ასრულებდნენ ოსმალეთის ნაოსნობაში. ანატოლიაში ოსმალთა საკაპოტაჟო ფლოტი 900-ისან და შემდგომ პერიოდშიც ძირითადად შესდგებოდა მცირე წყალწყის იალქნიანი გემებისაგან (ფელუკები, ბარკასები). რომელთა ეკიპაჟი უმეტესად დაკომპლექტებული იყო ლაზი მეზღვაურებისაგან (დ. ლამბაშიძე, ჩვენი ქვეყნის უცხოეთთან ვაჭრობის მიმოხილვა, 1884-1912 წწ. თბ. 1914მ წ).

ლაზები თავიანთი სავაჭრო ხომალდებით შავი ზღვის სანავსადგურო პუნქტებში ეზიდებოდნენ საქონელს და ეწეოდნენ ვაჭრობას. გრ. გეშაპელის ცნობით ისინი საკუთარი გემით საზღვაო ვაჭრობაში წარმატებით უწევდნენ კონკურენციას თურქეთისა

და სპარსეთის სავაჭრო ფლოტს (გრ. ვეშაპელი, დასახ. ნაშრომი). ლაზებს უცხო ქვეყნებში გასაყიდად გადაჰქონდათ: ხე-ტყე, ლიმონი, ფორთოხალი, ზეთის ხილი, ხელოსნური ნაწარმი. უფრო მეტად კი უცხო ქვეყნის ნაწარმი დაჰქონდათ სავაჭროდ. მათ მჭიდრო სავაჭრო ეკონომიკური ურთიერთობა ჰქონდათ საქართველოს ზღვიპირა რაიონებთან, საიდანაც ძირითადად შემოჰქონდათ სიმინდი, ღომი, ხოლო გადაჰქონდათ: თამბაქო, თევზის ქონი, წაბლის ხეები, ტილო, თევზის ბაღე, თაფლი, სანთელი და სხვა.

მე-19 საუკუნის 80-იანი წლებიდან ბათუმის ოლქში მცირე საკაპოტაჟო ნაოსნობაში დიდი ტვირთამწვობის საზღვაო ხომალდები იკავებენ ლაზური გემების ადგილს. მიუხედავად აღნიშნულისა, ეს უკანასკნელი უკანასკნელ როლს ასრულებდნენ კავკასიის ზღვისპირეთის საკაპოტაჟო ნაოსნობაში, ამასთან ინარჩუნებდნენ მონოპოლიურ მდგომარეობას ოლქის სანაპირო ნაოსნობაში. 1908 წლის საარქივო ცნობების თანახმად ბათუმის ოლქის სანაპიროს ასობით მოსახლეობა ეწეოდა ნაოსნობას. (აჭარის ცსა, ფ. 34 ან 1, ს. 33). მათ ბათუმსა და ახლო-მახლო პუნქტებს შორის ზღვით გადაჰქონდათ ტვირთი, გადაჰყავდათ მგზავრები (აჭარის ცსა, ფ. 14, ან 1, ს. 2). „ბათუმის ნავმისადგომებთან ხშირად შეხვედებით სხვადასხვა საქონლით დატვირთულ ფელუკებს“, წერდა 1906 წ. ნ. შავროვი. სანაპირო ნაოსნობაში ლაზ ფელუკებს ბაღალი არ ჰყავდათ, ვინაიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთ და აღმოსავლეთ შავი ზღვის სანაპირო ჰიდროგრაფიულ პირობებს შეხამებული კონსტრუქციის ფელუკები მეტად მოხერხებული იყო ღია რეიდის მქონე, წყალმარჩხ ადგილებზე მდებარე პატარა სანაპირო პუნქტებს შორის ნაოსნობისათვის. ასევე ნ. შავროვის თქმით: „ქ ზღვისპირა სოფლებს შორის ყველაზე მოსახერხებელ კავშირს წარმოადგენს ფელუკებით მიმოსვლა, ტვირთის გადატანა“. 180-1881 წლების მონაცემებით ტვირთითა და მგზავრებით ბათუმში მოსულა და გასულა 1800-ზე მეტი ფელუკა, ხოლო 1903 წლის მონაცემებით ბათუმში მოსული და აქედან გასული ფელუკების რაოდენობამ შეადგინა სულ 5232 ერთეული. აღსანიშნავია, რომ ფელუკები გამოიყენებოდა აგრეთვე ოლქის საერთაშორისო ნაოსნობაში. ბათუმსა და ტრაპიზონ-სამსუხს შორის ტვირთის გადატანას, მგზავრების გადაყვანას ემსახურებოდა 400-ზე მეტი ფელუკა. ბათუმიდან ძირითადად გადაჰქონდათ სიმინდი, მარილი, შაქარი, მანუფაქტურული ნაწარმი, ნავთობი ტარათი.

ამასთან აღსანიშნავია, რომ შემოერთებულ ბათუმის ოლქში რუსეთის ხელისუფლებას დახვდა ნაოსნობისა და გემთმშენებლობის განვითარებისათვის დიდი ტრადიციები და ხელსაყრელი პირობები: გამოცდილი ზღვაოსნები, გემთმშენებლები, გემთმშენებლობისათვის საჭირო ძვირფასი ხე-ტყე, რაც ქმნიდა შესანიშნავ პერსპექტივას, იმპერიის უკიდურესად სამხრეთ ნაწილში, აღნიშნული საქმის შემდგომი განვითარებისათვის (აჭარის ცსა, ფ. 34, ან 1, ს. 33, (Н. Шавров) დასახელებული ნაშრომი). ცნობილი ქართველი პუბლიცისტი და საზოგადო მოღვაწე ნ. ნიკოლაძე მიუთითებდა: „ბათუმის შემოერთებამ, გარდა ხის მასალისა, ჩვენ შეგვძინა მოსახლეობის მნიშვნელოვანი რაოდენობა და თურქული ტიპის საკაპოტაჟო გემების (საუბარია ფელუკებზე, რ. უ.) მშენებელთა ბევრი გამოცდილი ოსტატი. ასეთი ტიპის გემები ყველაზე გამოსადეგია კაპოტაჟისა და თევზჭერისათვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე. (ნ. ნიკოლაძე. თხზ. ტ. თბ. 1970). უნდა აღინიშნოს, რომ ნ. ნიკოლაძემ ამ საკითხს, რომელიც არაჩვეულებრივად პერსპექტიულ საქმედ ესახებოდა, რამდენიმე ვრცელი

სტატია მიუძღვნა. იგი გაზეთ „ობზორში“ გამოქვეყნებულ სტატიაში „გემთმშენებლობა და შავი ზღვის კოლონიზაცია“ წერდა: ბათუმის სანაპიროს შემოერთების შემდეგ აღმოსავლეთ სანაპიროს ამ მხრივ (საუბარია საკაბოტაჟო და თევზსაჭერი გემების აგების პერსპექტივებზე. რ. უ.) პირველი ადგილი უჭირავს, მხოლოდ აქ ნახავთ თვალუწვდენელ ტყეებს, რომელიც ყველაზე მეტად გამოდგება კაბოტაჟისა და თევზჭერის საქმეში“ (ნ. ნიკოლაძე, დასახ. ნაშრომი). სამწუხაროდ, რეგიონის ეს დიდი პოტენციური შესაძლებლობანი გამოუყენებელი დარჩა. იგი ხელისუფლებისა და შესაბამისი წრეების მიერ უყურადღებოდ იქნა დატოვებული, რაც გამოწვეული იყო მეტროპოლის კოლონიური რეგიონისადმი არსებული დამოკიდებულებით. აგრეთვე, როგორც ირკვევა, აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთის საკაბოტაჟო ნაოსნობაში მოპოლიური მდგომარეობის დაკავების მიზნით, რუსული სანაოსნო საზოგადოებები არც იყვნენ დაინტერესებული ოლქში ამ საქმის განვითარებით, ვინაიდან, ფაქტობრივად 70-იანი წლების ბოლომდე, აღნიშნული რეგიონის საკაბოტაჟო ნაოსნობაში მათ ძირითად კონკურენტს წარმოადგენდა ლაზური საზღვაო ფლოტილია. 60-იან წლებამდე საკაბოტაჟო გადაზიდვები „შავი ზღვის სანაპირო ხაზის ყველა პუნქტებში წარმოებდა ლაზური გემებით, ფაქტობრივად, მათზე მოდიოდა აღნიშნული გადაზიდვების დიდი ნაწილი. (ЗКОИРГО. кнр. Гифмие 1953) ამიტომ, როგორც ზემოთ ითქვა, 50-იანი წლებიდან რუსეთში აქტიურად ისმება საკითხი იმის შესახებ, რომ საჭიროა ხელისუფლებამ იზრუნოს შავი ზღვის აუზში საკაბოტაჟო ნაოსნობის განვითარებაზე.

ბათუმის ოლქის შემოერთებისთანავე, დაინტერესებული წრეების მხრივ, ადგილი ჰქონდა ლაზური ფლოტის განადგურების მცდელობასაც კი, ისინი აცხადებდნენ „ნიჩიან ფლოტილიას არავითარი სარგებლობა არ მოაქვს, ამიტომ საჭიროა მისი მოსპობა და საზოგადოების (იგულისხმება რუსული სანაოსნო საზოგადოებები. რ. უ.) ხეირიანი გემებით შეცვლა“ (Газ. "Обзор" 1878 №180) აღნიშნული მცდელობის წინააღმდეგ სასტიკად გაილაშქრა ნ. ნიკოლაძემ. მან ამ მოქმედებას თაღლითობა უწოდა, „რომელიც საფრთხეს უქმნიდა და ალბათ კვლავაც შეუქმნის შავი ზღვის ნაოსნობას“, – მიუთითებდა იგი. რუსეთის დაინტერესებული წრეების მხრივ ლაზთა ნაოსნობის შეზღუდვის მცდელობა არც შემდეგ წლებში შენელებულა. ვინაიდან ლაზური ფელუკების ფლოტილია ისევ საკმაოდ ინტენსიური დატვირთვით აგრძელებდა ნაოსნობას კავკასიის ზღვისპირეთში. აღნიშნული კონკურენციით შეწუხებული მცირეწყალწყის რუსი გემთმფლობელები მოითხოვდნენ ხელისუფლებას მიეღო შესაბამისი ზომები და ლაზ ზღვაოსანთა შეზღუდვა-შევიწროებისა და ოლქში ადგილობრივი ნაოსნობის სალიკვიდაციოდ, ერთ-ერთ წერილში ვკითხულობთ: „კავკასიის სანაპიროზე, განსაკუთრებით მის სამხრეთ ნაწილში, მომუშავე კაბოტაჟში რუსები არ არიან. მისი ეკიპაჟი შესდგება არარუსებისაგან. ისინი თავიანთი ანტირუსული განწყობილების გამო მზად არიან არ დაუშვან სამუშაოდ რუსული გემები და რუსული ეკიპაჟი. სამამულო რუსული ნაოსნობის ინტერესებიდან გამომდინარე აუცილებელია სრულიად აიკრძალოს უცხოური კაბოტაჟის შემოშვება ფელუკების ჩათვლით. ასევე აიკრძალოს არარუსული კონტიგენტით გემების ეკიპაჟის დაკომპლექტება. მიეცეთ მათ ერთი წლის ვადა ლიკვიდაციისათვის, გემებზე არარუსული ეკიპაჟის შესაცვლელად. რომელთა მიზეზით რუს კაცს არ მოეპოვება სამუშაო თავის ქვეყანაში“ (აქარის ცსა, ფ. 34, 1, ს. 33). მათი დაყენებული მოთხოვნით 1897 წ. 28 მაისს მიღებული იქნა კანონი ე. წ. არარუსი მეზღვაურებისაგან გემების ეკიპაჟის დაკომპლექტების წესის შესახებ, რომლის თანახმად რუსეთის გემებზე

არარუსი უნდა ყოფილიყო მთელი ეკიპაჟის ერთი მეოთხედი. კანონმა განსაკუთრებით დიდი პრობლემის წინაშე დააყენა ბათუმის ოლქში და საერთოდ აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთში საკაბოტაჟო ნაოსნობით დაკავებული მცირე წყალწყვის იალქნიანი გემები. ვინაიდან მათი ეკიპაჟი უმეტესად შესდგებოდა ადგილობრივი, გამოცდილი მეზღვაურებისაგან.

როგორც ჩანს, ხელისუფლება მალე მიხვდა, რომ რადიკალური ზომების გატარებით შეიძლება გამოუსწორებელი ზიანი მიეყენებინა კაბოტაჟის განვითარებისათვის. 1900 წლის 18 თებერვალს ფინანსთა სამინისტრომ გააუქმა აღნიშნული კანონი. რუსეთის საკაბოტაჟო ნაოსნობით დაკავებულ ყველა გემთმფლობელს მიეცა უფლება განუსაზღვრელი ოდენობით აეყვანა არარუსი მეზღვაური, უცხოელების ჩათვლით, მაგრამ ყველა დაქირავებულ მეზღვაურზე გემთმფლობელს უნდა გადაეხადა მოსაკრებელი 25 რუბლი (იქვე). შესაბამისად ბათუმის ოკრუგის საბაჟო სამმართველოს უფროსის 1900 წლის 27 მარტის ბრძანებულებით 1000 ფუთამდე ტვირთამწეობის გემების (იგულისხმება ფელუკები. რ. უ.) მფლობელთ ეძლეოდათ უფლება შეუზღუდველად აეყვანათ ეკიპაჟი, შვიპერების ჩათვლით. აგრეთვე ფელუკების მფლობელთ ეძლეოდათ უფლება „თავისუფლად ეწეოდნენ სანაოსნო საქმეს“ (იქვე).

გარკვეული ძალები ისევ ესწრაფოდნენ შეექმნათ ძნელად გადასალახავი ბარიერები ბათუმის ოლქის ტრადიციული ნაოსნობისათვის. კერძოდ, ადგილი ჰქონდა მცდელობას შემოეღოთ მცირე წყალწყვის სანაოსნო საშუალებებზე ე. წ. მართვის მოწმობები (ლიპლომები). აღნიშნული მოთხოვნის დაკანონების შემთხვევაში, თუ რეიზს არ ექნებოდა შესაბამისი მოწმობა ეკრძალებოდა ფელუკების მართვა. მაგრამ ხელისუფლებამ არ დაუჭირა მხარი ამ მოთხოვნას. ფინანსთა სამინისტროს მიერ 1901 წ. მარტში მიღებული დადგენილებით 30 ტონამდე ტვირთამწეობის გემთმფლობელებს ეძლეოდა უფლება „ლიპლომის წარმოდგენის გარეშე ემართა კუთვნილი გემი (იქვე).

1908 წელს ხელახლა წამოიჭრა საკითხი მცირეწყალწყვის სანაოსნო საშუალებებზე შემოღებული შეღავათების გაუქმების თაობაზე. აღნიშნული საკითხი გაუქმებული იქნა ბათუმის პორტის განსაკუთრებულ საქმეთა კომისიის სხდომაზე. აღინიშნა, რომ „სასურველია გაუქმდეს მცირე საკაბოტაჟო და სანაპირო ნაოსნობაზე დაშვებული შეღავათები, მაგრამ ჭერჯერობით ეს არ შეიძლება. იგი კიდევ რამდენიმე წელს უნდა შევინარჩუნოთ, ვიდრე, თურქი მეფელუკების (ასე ეძახდნენ რუსები ლაზებს თავიანთი მუსლიმანური სარწმუნოების გამო. რ. უ.). შესაცვლელად, შავ ზღვაზე არ შექმნილა რუს მეზღვაურთა საკმარისი კონტიგენტი. მეფელუკები (იგულისხმება ლაზი ნაოსნები. რ. უ.). ითვლებიან საუკეთესო მეზღვაურებად. ისინი კარგად იცნობდნენ შავი ზღვის აღმოსავლეთი ნაწილის სანაპირო ნაოსნობის პირობებს“.

დანიტერესებული ძალები არ ისვენებდნენ. მათ ამჯერად რუსეთის ვაჭრობისა და მრეწველობის სამინისტროს წინაშე წამოჭრეს საკითხი ლაზური ფლოტილიის გაუქმების თაობაზე. სამინისტროს მესვეურებმა აღნიშნულ საკითხზე შესაბამისი დასკვნის გაკეთება სთხოვეს კავკასიის მეფისნაცვალს ი. ვორონცოვ-დაშკოვს. წერილში ვკითხულობთ: გთხოვთ თქვენს დასკვნას „იმის შესახებ, წარმოადგენს თუ არა აუცილებელს წვრილ გემთმფლობელთა შენარჩუნება აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთში“. 1908 წ. კავკასიის მეფისნაცვლის შესაბამისი სამსახურების მიერ გაკეთებულ დასკვნაში მიზანშეწონილად იქნა მიჩნეული „ბათუმის ოლქის ზღვიპირა მუსლიმანი მოსახლეობის პატარა გემებით (ფელუკებით) ნაოსნობის შენარჩუნების აუცილებლობა. რადგან

ისინი კარგად იცნობენ აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთს და აქტიურად ეწევიან სანაპირო ნაოსნობას. ასევე საჭიროდ მიგვაჩნია შენარჩუნებული იქნეს წვრილი გემთმფლობელთათვის მინიჭებული უფლება მეზღვაურთა აჯანის შესახებ (იქვე).

1913 წლის დეკემბერში ხელისუფლება ისევ დაუბრუნდა აღნიშნულ საკითხს. 30 დეკემბერს ბათუმის პორტის განსაკუთრებულ საქმეთა კომისიამ საგანგებოდ იმსჯელა ამ საკითხზე. სხდომაზე აღინიშნა, რომ აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთის სანაპირო ნაოსნობაში შენარჩუნებული უნდა იქნეს დაშვებული შეღავათები. „საწინააღმდეგო ზომებს მოჰყვება მნიშვნელოვანი ზარალი წვრილი გემების მხრივ და გამოიწვევს სანაპირო პუნქტებს შორის მიმოსვლის გაძვირებას. თურქი (ლაზი. რ. უ.) მეზღვაურები დიდად გამოცდილი, ნამდვილი მეზღვაურები არიან“. სხდომამ ძალაში დატოვა 1900 წ. 27 მარტის გადაწყვეტილება. ასევე სხდომამ დაადასტურა 1901 წ. მიღებული გადაწყვეტილება - 30 ტონამდე ტვირთამწეობის გემთმფლობელს ეძლეოდა უფლება ე. წ. დიპლომის გარეშე ემართა კუთვნილი სანაოსნო საშუალება. როგორც სხდომის მასალებშია მითითებული, აღნიშნული გადაწყვეტილების მიზანი იყო აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთის საკაბოტაჟო ნაოსნობაში „შენარჩუნებინათ წვრილი გემთმფლობელები“. ამ კატეგორიის გემთმფლობელთა შორის კი მონოპოლიური მდგომარეობა ეკავათ ბათუმის ოლქის მცხოვრებ ლაზებს.

ფრიდონ სიხარულიძე

იოანე სინოზიდალი

ხინოს საეპისკოპოსო კათედრა ერთ-ერთი ძველი, მდიდარი და ფართოდ ცნობილია არა მარტო სამშობლოში, არამედ მეზობელ მართლმადიდებლურ ქვეყნებში (იერუსალიმში, ვლახეთში, ბულგარეთში, რუსეთში, საბერძნეთში...)

აქაური მღვდელთმთავრის სამწყსო მოიცავდა ზღვისპირეთსა და ზეგანს: ქობულეთის, ჩაქვის, ბათუმ-კახაბრის, ერგეს, ქვეყნებს მდინარე ჭოროხამდე, ხოლო ხინოშიდელის გავლენა შორს სცილდებოდა მითითებულ გეოგრაფიულ არეალს.

არაერთი აქაური საეკლესიო მოღვაწე გამგზავრებულია მეზობელი ქვეყნების კულტურულ-პოლიტიკურ ცენტრებში დამოუკიდებლად და სხვა მღვდელთმთავართან ერთად, სამშობლოს სასარგებლო მისიათა შესასრულებლად.

რუსეთის სიძველეთსაცავებიდან ახლადგამოვლენილი დოკუმენტების მიხედვით ირკვევა, რომ მიტროპოლიტ, იაკობ (დუმბაძის) შემოქმედის XVII საუკუნის 90-იან წლებში, რუსეთის კულტურის ცენტრებში (ზაგორსკის, სერგის-სამების მონასტერში, ვოლოდამსკში, მოსკოვსა და სხვაგან), მიმოსვლისას ახლდა ხინოშიდელი, რომელიც შემდეგ ამ ცნობილ მწერალსა და საეკლესიო იერარქს გაჰყვა უკრაინაში, რუმინეთში, ათენსა და იერუსალიმში.

ქართული საეკლესიო მოღვაწენი ამ შორეული, ხანგრძლივი მოგზაურობისას, მოწინავე მართლმადიდებლური ქვეყნების კულტურულ ცენტრებში ეცნობოდნენ ისეთ თხზულებებს, რომლებიც მათ მშობლიური სულიერი კულტურის ფუძის გასამტკიცებლად გამოადგებოდათ და სახელმწიფოს მესვეურებს სთავაზობდნენ საქართველოსთან სამხედრო-პოლიტიკური კავშირის შექმნას მართლმადიდებლური ქრისტიანობის უამრავ მომხდურთაგან დასაცავად.

XVII საუკუნის მიწურულს განხორციელებული ამ დიდი კულტურულ-პოლიტიკური მისიის შედეგად, საქართველოს გარშემო მართლმადიდებლურ ქვეყანათა მჭიდროდ დარაზმვა ვერ მოხერხდა და მტერმა უფრო მეტი გაბედულებით შემოუტია, როგორც სამხრეთიდან, ისე ზღვისპირეთის ჩრდილო-დასავლეთის ნაწილებიდან.

XVIII საუკუნის პირველ მეოთხედში მძიმე მდგომარეობა შეექმნა ბათუმსა და ქობულეთს.

ურიცხვ მტერთან უთანასწორო და ხანგრძლივ სასტიკ ბრძოლაში ქართველი მამულიშვილები არ ტყდებოდნენ, ისინი მტკიცედ იცავდნენ ქართულ სოციალურ-პოლიტიკურ სისტემას, ქრისტიანულ სარწმუნოებას და ყოველივე იმ ეროვნულ ტრადიციას, რაც მის ქართველობას ნათლად ავლენდა.

პატრიოტთა ახალი შემართების სტიმულად იქცა ხანგრძლივ ტყვეობაში მყოფი ქართლის პატრიარქ დომენტის (ბაგრატიონი) სტამბულიდან ქობულეთის მოსვლა 1738 წელს.

ქობულეთელი სასულიერო და საერო მოღვაწეები გატანჯულ სულიერ წინამძღოლს აღფრთოვანებულნი შეეგებნენ.

მტრის გეგმების ჩასაშლელად და სხვა მიზნით, კათოლიკოსი დომენტი თავდგირიძეებს მიენდო. ბაგრატიონთა საგვარეულოს შთამომავალ თავდგირიძეებთან

ნათესაობა ერთგულების მტკიცე გარანტიას ქმნიდა.

ქობულეთლებმა ღირსეულად უმასპინძლეს დიდ ქართველ იდეოლოგს და დიდი ამალით ქუთაისამდე გააცილეს ქართლის კათალიკოსი.

ქუთაისის მისულმა პატრიარქმა დომენტიმ ალექსანდრე იმერთა მეფეს მოახსენა ქობულეთელთა მტრის წინააღმდეგ შეუპოვარი ბრძოლა, ერთგულება და განსაკუთრებით მისი მიღება-გაცილების ცერემონიალის ერთ-ერთი ორგანიზატორი ზნემაღალი ღვთის მომავალი მხურვალე პატრიოტი დედოფალი დარეჯან თავდგირიძე შეავედრა.

ალექსანდრე V სიგელით განამტკიცა ქობულეთელი მამულიშვილის დედოფალ დარეჯანის სამომავლო ამოცანები. ამის საფუძველზე ამ ქობულეთელ პატრიოტს დრო და დრო მიიწვევდნენ ხოლმე სამეფო ბანაკში ვრცელი ზღვისპირეთის მდგომარეობაზე მოსახსენებლად.

მრავალიწლის ერთობლივ ღონისძიებათა მიუხედავად ქობულეთლებმა იმერეთის სამეფოდან ქმედითი დახმარება ვერ მიიღეს.

სოლომონ პირველმა გამეფებისთანავე ძლიერად შეუტია შინაურ რეაქციას და თვალსაჩინო წარმატებები მოიპოვა შემოსეულ მტრებთან ბრძოლაში. დასავლეთ საქართველოში სახალხო-განმათავისუფლებელი ბრძოლების ასეთი მამაცი და გონიერი წინამძღოლის გამოჩენამ განთავისუფლების დიდი იმედი ჩაუწერა ქობულეთლებს, რომლებიც ფართო გეგმით იღვწოდნენ ყოველივე ეროვნულის გადასარჩენად და დედاسამშობლოსთან დასაბრუნებლად.

მამულიშვილთა მძლავრ მოძრაობას აქ იდეოლოგი ხინოს მონასტრის წინამძღვარი იოანე უძღოდა.

მას მხარს უმაგრებდა ღვთისმოსავი დარეჯან დედოფალი. მათ გარშემო შემოკრებილი პატრიოტთა გუნდის ერთობლივი გადაწყვეტილებით იოანე ხინოწმინდელს დაევალა სოლომონ პირველთან ელჩობის მისია.

იმერეთის ამ სახელოვანი მეფისადმი გაგზავნილ ეპისტოლეში დედოფალი დარეჯანი აღწერდა ქობულეთელთა მრავალი წლის გაბედულ ბრძოლებს და მტრის განსადევნად გატარებულ ღონისძიებებს, პატრიოტი დედოფალი სოლომონ პირველს მოაგონებდა კვახჭირს, მასთან პირველ შეხვედრას და მოუთხოვრებდა ალექსანდრე მეფეთის თანმიმდევრულ მოღვაწეობას ქობულეთელთა განთავისუფლებისათვის. სამწუხაროდ, განზრახული ამ დიდი ლაშქრობის ორგანიზაცია ალექსანდრე იმერთა მეფემ ვერ მოახერხა.

ახლა მთელი იმედი განმათავისუფლებელი ბრძოლების გმირ სოლომონ პირველისადმი იყო მიმართული.

ყველასათვის გასაგები ჩანს ადრესატისადმი გარკვევით ნათქვამი: „ჩვენს ამბავს იოანე მოგახსენებთ!“

აღნიშნული წინადადება მიუთითებს, რომ დარეჯან დედოფლის წარგზავნილი განმათავისუფლებელი ომის მეთაურს მოახსენებდა როგორც კერძო ისე საზოგადო საქმეებზე. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ასეთი დეტალიც, რაც დ. თავდგირიძის ეპისტოლეში ხაზგასმითაა ჩაწერილი: „ეგების, ხელმწიფე, ბატონო, ჩემი ამბავი მოისმინოთ: ღვთით და თქვენი ბედნიერებით ქობულეთს მონასტერს ჩემს მოძღვართან არქიმანდრიტ იოანესთან გახლავარ საზიარებლად“.

ეს ნიშნავს, რომ ზიარების მოძღვრის ნათქვამს მეფე ერწმუნოს!

სამწუხაროდ, ქობულეთელი პატრიოტისადმი წერილობითი პასუხი ვერ არ

არის გამოვლენილი, მაგრამ ნათლად ჩანს, რომ სოლომონ პირველმა შეისმინა ქობულეთელთა ვედრება იოანე ხინოწმინდელისა და დარეჯან დედოფლის პირით გაცხადებული.

სახალხო-განმათავისუფლებელი ომის გაფართოებისათვის იმერეთში დაიწყო ჯარის შეკრება.

ამ დიდად საჭირო საქმემ მალე გურიაში გადაინაცვლა.

წინასწარი საფუძვლების მომზადების შემდეგ, იმერთა სახელოვანი მეფე გამოემართა თანამოძმეთა დასახმარებლად.

ახალ ყაიდაზე გაწყობილი ჯარით გურიაში სოლომონ პირველის შემოსვლამ საყოველთაო აღფრთოვანება გამოიწვია.

უმაღლესი შეიქმნა ხელსაყრელი სიტუაცია. საჭირო იყო მებრძოლთა გუნდების დაკომპლექტება და მათი საომარი წესების ახალ ყაიდაზე გადაყვანა.

ამ სამთავროში ამგვარ ღონისძიებათა გატარებას იმერთა მეფემ განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიანიჭა. იგი კარგად ითვალისწინებდა, რომ ეს რეგიონი უშუალოდ დამპყრობთა პირისპირ იდგა, რაც გამბედაობასთან ერთად განსაკუთრებულ სიფრთხილეს, საიდუმლოების დაცვას აპირობებდა.

სოლომონ პირველის გადაწყვეტილებით გურიის ლაშქარს მტრისგან მიცემული მხარეების განთავისუფლებაში დამკვერელური ძალის როლი დაეკისრა.

ამის გათვალისწინებით დიდი სამუშაო იყო ჩასატარებელი. აშკარა და ფარული მოღვაწეობა ფრთხილად უნდა წარმართულიყო.

როგორც ირკვევა, ამ საქმეში გურიის პატრიოტული ძალები მტკიცედ იყვნენ შეკავშირებული. სასულიერო და საერო მოღვაწეები ერთი ნათელი მიზნით ანთებულნი, და რაც ყველაზე ღირსსახსოვარია, მიტაცებული ტერიტორიების აქტივისტებიც ამ დროშის გარშემო დაირაზმნენ და მზად იყვნენ მამულის საკურთხეველზე სისხლის დასანთხევად.

სოლომონ პირველის მობრძანებამ, მისმა ბრძნულმა და გაბედულმა მითითებებმა შეამჭიდროვა და განამტკიცა მიტაცებული მხარეებისა და სხვა საქართველოს პატრიოტული ძალები.

ბრძოლების ავანგარდში საერო მოღვაწეთა გვერდით მრავლად იდგნენ საეკლესიო პირები და განსაკუთრებით ახალგაზრდები.

ქვეყნის გადასარჩენად მტკიცედ შეკავშირებული ერისა და ბერის განაცხადი, სამშობლოსათვის თავგასაწირავად მზადყოფნის საყოველთაო ფიცია აღვლენილი ქობულეთის მთიანი მხარის და ბარის მცხოვრებთა (ჭახათის, ხინოსა და სხვა), აგრეთვე ასკანელების ლეხურელთა) 1771 წელს სოლომონ მეფისადმი მიერთებული პირობისა და ფიცის წიგნით: „წიგნი და საფიცარი მოგართვით თქვენ, ჩვენს ხელმწიფეს, ბატონ მეფეს სოლომონს ჩვენ გურიელმან მამიამ და შემოქმედ მიტროპოლიტმან ნიკოლოზ ერისთავმა დავით, თავდგირიძე მამუკამ, მაჰუტაძე იოანემ, ნაკაშიძე გიორგიმ, თანდარუხ საყვარელმა, გუგუნავამ ჩითან, შალიკაშვილმა როსტომ და კიდევ როსტომ, და ერთობით ჟორდანამ, და ჭყონიამ, ერთობით ჯაყელმა ზაალ და ერთობით ლეხურელებმა, ერთობით ასკანელებმა, ერთობით ჭანათლებმა - ასე და ამა პირსა ზედა: დღემდის ყოვლად მოწყალის ხელმწიფის კარზედ უსჯულონი აგარიანნი საბრძოლველად წამოვიდნენ, თქვენ ჩვენ ქვეყანაშიდ დიდი საომარი ჯარით მობრძანდით და ჩვენი ქვეყანა დიდი უთავდარიგოდ ნახეთ, ამაზედ გაგვიწყურით და „დაგვიძველით“ და ყველანი დიდებულის ყოვლად მოწყალის ხელმწიფის ერთგულებაზედ შეგვფიცეთ...“

ეროვნული ერთობის დემონსტრაციის ეს დოკუმენტი ნათლად გამოხატავდა მიტაცებულ მხარეთა გამოხსნისათვის დიდი და ძლიერი მოკავშირის სახელით ჯარის გარდაქმნისა და ქვეყნის თავდაცვის განმტკიცებისათვის გატარებულ ქმედით ღონისძიებათა საჭიროებას.

მიტაცებული მხარის სხვა საქართველოსთან კავშირსა და საბრძოლო მზადყოფნას აქ ხელს უწყობდა მოკავშირის დახმარების იმედი, თუმცა დამხმარე ძალის რაოდენობა და სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს დაპყრობილ ტერიტორიაზე მათი მოსვლის დრო ჯერ არ იყო განსაზღვრული.

აი ასეთი შედეგები მოჰყვა იოანე ხინოწმინდელის დროულ დიპლომატიურ მისიას ქუთაისში.

ქობულეთელ მგზნებარე მამულიშვილთა მიმართვის შედეგად იმერთა მეფე სოლომონ პირველმა ისე გააფართოვა მოღვაწეობა, რომ მთელი სამხრეთი საქართველოს განთავისუფლება-გამოხსნის ამოცანა უახლოეს მიზნად აქცია.

ასეთი მამაცური ბრძოლების გადახდა დიდ მსხვერპლს მოითხოვდა, მაგრამ ჩანს, რომ არც დაპყრობილი მხარის და არც სხვა საქართველოს მოსახლეობა ამ დიდი განსაცდელის წინაშე არ დრკებოდა.

სამწუხაროდ უცხოელთაგან მოკავშირეობა იმნაირად არ მოხერხდა და იმერთა გმირი მეფის წინამძღოლობით ზღვისპირეთისაკენ გამოლაშქრებაც შეყოვნდა.

ეროვნული ერთობის მშვენიერი დემონსტრაციის აღფრთოვანება თანდათან შენედა. ამას აპირებდა ისიც, რომ ოსმალთა დამპყრობლებთან ერთად საქართველოს განმათავისუფლებელი არმიის მეომრებს ბრძოლა უხდებოდათ იდეურად სახეცვლილ თანამემამულეებთან, რაც, რა თქმა უნდა, ქვეყნისათვის უმძიმესი ტრაგედია იყო.

ამ დიდი ტრაგედიის უშუალო შედეგი იყო, რომ ხინოს ეპარქიის მეთაური, განმათავისუფლებელი ბრძოლის მესვეური, მამაცი საეკლესიო მოღვაწე, ბრძენი დიპლომატი, იოანე ხინოწმინდელი ოსმალებმა აიძულეს განრიდებოდა საეკლესიო კათედრას.

იგი იძულებული გახდა დროებით ხელი აეღო ერგედან ჩოლოქამდე მოკიდებულ სამწყობზე, იმერეთს გადასულიყო და გამოჩინებულს წმიდა გიორგის სახელობის საყდარზე დამდგარიყო.

„თათართაგან მომძლავრებული ხინოწმინდის შემავალი ერის“ დედამამუდოვრობისა და გაერთიანების, მშობლიურის წიაღს დროულად დაბრუნების საქმე გაუკვეველი დროით გადაიდო, რადგან სახალხო-განმათავისუფლებელი ბრძოლები შესუსტდა გაბედული და მამაცი წინამძღოლთა თანდათან შემცირების გამო.

ფოლკლორი

თინა შიოშვილი

სულათის ზნაობრივი ფუნქციისათვის ქართულ ფოლკლორში

დასაბამიდან აღვლევს კაცობრიობას ყოფნა-არყოფნის, ანუ სიკვდილ-სიცოცხლის პრობლემა. სიკვდილისადმი, როგორც სიცოცხლის დასასრულისადმი, ადამიანის დამოკიდებულება კაცობრიობის განვითარების სხვადასხვა საფეხურზე სხვადასხვანაირად წარმოგვიდგება. ამ მარადიული დილემის საიდუმლოებათა გააზრების თავდაპირველ, უძველეს ეტაპზე

ყალიბდება ანიმისტური მსოფლმხედველობიდან გამომდინარე წარმოდგენები სულთა სამყაროზე. ამგვარი შეხედულებები გახდა საფუძველი ძველევგებური რელიგიისა, რომლის მიხედვითაც „სული მოგზაურობდა, უფლება ჰქონდა ახალი ქერქის მიღებისა (სხვა ცხოველად ქცევისა), ტრანსფორმაციისა“ (ვ. კოტეტიშვილი, რჩეული ნაწერები, თბ., 1967, გვ. 329). ამგვარი რწმენა გარკვეული წინსვლა იყო სიკვდილის ძლევის გზაზე, რამეთუ გადალახულ იქნა არქაული წარმოდგენა სიკვდილზე, ვითარცა საუკუნო, მარადიულ ძილზე და სათავე დაედო ადამიანის არსებობის დუალისტურ წარმოდგენებს; ადამიანის გაყოფამ სულად და ხორცად კი გზა გაუხსნა სამყაროს ასევე გაორებულ წარმოდგენას: საქაოს დაუპირისპირდა საიქიო, სადაც სული განაგრძობს არსებობას.

მიცვალებულთა სულებზე და სულთა სამყოფელზე სხვადასხვა ხალხში, რელიგიური მსოფლმხედველობიდან გამომდინარე, სხვადასხვა წარმოდგენები არსებობდა. უმთავრესი, რაც ამ რწმენა-წარმოდგენებს აერთიანებს, სულთა დეფინიციაა კეთილ და ბოროტ სულებად; ამგვარმა დაყოფამ კი დღის წესრიგში დააყენა სულებისადმი ნაირგვარი დამოკიდებულება, რაც მათი დამსახურების მიხედვით განისაზღვრებოდა. „წარმოდგენამ ზნელსა და ნათელ სულებზე და, ამასთან დაკავშირებით, ადამიანის მიერ სიცოცხლეში კეთილი თუ ბოროტი მხარეების ქარბად გამოვლენამ გაუნათლებელი „მოაზროვნის“ ფანტაზია მიიყვანა იქამდე, რომ კეთილ სულთა თავმესაფარად შეექმნა ცის, სინათლის სამყარო, ხოლო ბოროტ სულთათვის - წყდიადის სამეფო, რომელიც მიწისქვეშეთში იყო მოთავსებული“ (ე. ტეილორი, ანთროპოლოგია, 1882, გვ. 209).

მიუხედავად სულის უკვდავების იდეამდე ამალღებისა, ადამიანის გონება სიკვდილისადმი მაინც ბოლომდე დაუმორჩილებელი აღმოჩნდა. ვერც „გილგამეშისა“ და „ამირანიანში“ გადაწყდა სიკვდილის „გაუხსნებოვნების“ პრობლემა: გილგამეში საბოლოოდ მაინც ნებდება გარდუვალ აუცილებლობას - სიკვდილს, ურიგებდა ბედს, რადგანაც ასეთია ღმერთების ნება; ამირანი კი სიკვდილს მხოლოდ ხელახალი დაბადებით თრგუნავს. მიუხედავად იმისა, რომ „ამირანიანი“ სიკვდილ-სიცოცხლის გააზრებაში მძლავრ ნახტომს გვთავაზობს, სიკვდილი მაინც დაუძლეველ ბედისწერად რჩება. სწორედ ამ დაუძლეველმა პრობლემამ, სიკვდილის წინაშე ადამიანის უძლურებამ და უსასოობამ მოუშადა ნიადაგი როგორც პოლითეისტურ, ისე მონოთეისტურ რელიგიებს. „რელიგია, მარადიულისაკენ მისწრაფება, სიკვდილმა წარმოშვა, ამიტომაცაა, რომ ყოფნა-არყოფნის პრობლემა განსაკუთრებული ძლიერებით არის ჩაქარგული რელიგიური მსოფლმხედველობის ყოველ ნაქსოვში“ (დ. უზნაძე,

ფილოსოფიური საუბარი, სიკვდილი. - შრომები, ტ. IX, თბ., 1986, გვ. 168).

ქრისტიანობამ, რომელმაც ძველი რელიგიური მსოფლმხედველობიდან ბევრი რამ შეისისხლბორცა, კიდევ უფრო მწვავედ დააყენა ყოფნა-არყოფნის პრობლემა და თავისი მოძღვრების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხად დასახა; სააქაოს, ე. ი. სიცოცხლეს, ქრისტიანობამ საიქიოს მარადიული ყოფა დაუპირისპირა და ამ მარადიულობისაკენ სწრაფვა დასახა სიცოცხლის აზრად; მარადიული სასუფეველის დასამკვიდრებლად კი შექმნა რელიგიური რიტუალები, რომელთა შესრულება ჭეშმარიტ აღმსარებლობად ითვლება და სამუდამო სასუფეველის გარანტიაა. როგორც აკადემიკოსი დ. უზნაძე ასკვნის, „ქრისტიანობა სწორედ ისეთი რელიგიაა, რომელმაც მარტოდმარტო შეძლო სიკვდილის ძლევა და მის ნანგრევებზე უკვდავი არსებობის კოშკის აღმართვა. მან სააქაოს, დროულ ცხოვრებას, საიქიო დაუპირისპირა, ზოლო ეს საიქიო აბსოლუტური არსებობისა და უკვდავების კვარცხლბეგზე აამალა“ (იქვე, გვ. 168-169).

ყოველი რელიგია თავისებურ ზნეობის წყაროდ და კრიტერიუმად არის მიჩნეული. ამგვარი პრეტენზია კი ყველაზე უფრო ქრისტიანობამ განაცხადა, რაკი იმთავითვე უარი უთხრა ძველი რელიგიებისათვის დამახასიათებელ მსხვერპლშეწირვებს და მიწიერ ფასეულობებზე მალა ადამიანური, ზნეობრივი ფასეულობანი დააყენა.

სიკვდილ-სიცოცხლეზე და აქედან გამომდინარე ადამიანის სააქაო და საიქიო ცხოვრებაზე ქართველმა ხალხმა ხანგრძლივი არსებობის მანძილზე თავისი შეხედულებები შეიმუშავა. ზეპირსიტყვიერების სხვადასხვა ჟანრებში ჩაქსოვილი ეს იდეალები შეიცავენ როგორც წარმართულ, ასევე ქრისტიანულ რწმენა-წარმოდგენებს. მართალია, სულეთ - შავეთის ციკლის სასულიერო ფოლკლორული ნიმუშები ქრისტიანობამდეა შექმნილი, მაგრამ ახალი სარწმუნოების (ქრისტიანობის) დამახასიათებელი მოტივებიც უხვად არის შეჭრილი. ამის კლასიკური ნიმუშია „სულეთის ლექსი“, რომელშიც გადმოცემულია ცოდვითა ტანჯვა-წამების შემზარავი სურათი. ეს თემა სასულიერო ლირიკაში მრავალ ლექს-სიმღერაშია გაცხადებული, რომელთა საერთო სათაურადაც „ქართული ხალხური პოეზიის“ III ტომის შემდგენლებმა სრულიად მართებულად „სულეთი და შავეთი“ შეარჩიეს (ქართული ხალხური პოეზია, ტ. II თბ., 1973, გვ. 63-81). აქ გაერთიანებულ სასულიერო ნიმუშებში დახატულია ქრისტიანული სამოთხის წინამორბედი სულთა სამყოფელი, სადაც ცოდვილი სულები საშინლად იტანჯებიან, მაღლიანები კი განცხრობაში იმყოფებიან. ცნებები: „სამოთხე“, „ჯოჯოხეთი“, „საიქიო“, „სააქაო“ აქ ჯერ არ დომინირებს; სულთა ქვეყანას აქ „სულეთი“ ან „შავეთი“ ჰქვია, მის მობინადრეთ კი - „მოშავეთენ“.

ქართველთა წარმოდგენით, სულეთში მოხვედრილმა ჯერ ბეწვის ხიდი უნდა გაიაროს. ხიდის ქვეშ კუპრი დუღს. ამქვეყნიურ ცხოვრებაში მადლის მქნელები ხილზე ადვილად გადიან („მადლის მქნელი ასე ამბობს: „ჩემთვის ბუმბული ჰფენია!“), ცოდვიანები კი კუპრში ცვივიან („ცოდოს მქნელი ამას ამბობს: „ამაზე გავლა ძნელია!“).

ხევესურთა და ფშაველთა რწმენით, სულეთში „სულთქმის ციხე“ დგას, რომელსაც ცაღე აქვს წვერი მიბჯენილი. აქ მოსამართლენი (ბჭენი) სხედან, „რომლებიც მართლის მთქმელებია“; მათ ხელში მაკრატლები უჭირავთ, რომლებითაც ბეწვსაც კი შუაზე ჰყოფენ და, ცოდო-მადლის აწონვაში არ შეცდებიან. (იქვე, გვ. 64-65). ვაჟა-ფშაველასეული ცნობით, ფშაველების წარმოდგენით, შავეთში მართლები (მაღლიანები) მკრთალ ნათელში იმყოფებიან. (ვაჟა-ფშაველა, თხზ. ტ. VII, თბ., 1956, გვ. 16). ასევე წარმოდგენიან საიქიო სვანებს, ოლონდაც მათი რწმენა-წარმოდგენები რამდენადმე უფრო მოქრისტიანებულია. „მობიბინე ბალახით დაფარულ შუა მინდორში ბრძანდება ქრისტე. მას წინ უდგას სხვადასხვა სანოვავით საეცე სუფრა. მთელი მინდორი მზითაა განათებული. ქრისტეს სიახლოვეს მეტი სითბო და სინათლეა... ვინც ქრისტესთან

ახლოსა, ის უფრო კმაყოფილია“. (ბ. ნიჟარაძე, ისტორიულ-ეთნოგრაფიული წერილები, I, თბ., 1962, გვ. 178).

თუ წარმართული სულეთ-შავეთის ციკლის ნაწარმოებებში ცოდო-მადლის შემფასებლები ე. წ. „ბჭენი“, „მოსამართლენი“, „მეუფროსენი“ არიან, ქრისტიანული საიქიოს მოსამართლედ მთელ რიგ ლექსებში თავად იესო ქრისტეა წარმოდგენილი:

დალოცვილი ქრისტე-ღმერთი ოქროს ტახტზედა ბრძანდება,

ხელში უჭირავს სასწორი, ცოდო-მადლი ეწონება.

(ქართ. ხალხ. პოეზია, ტ. II, გვ. 134)

ამიტომაც შემთხვევითი არ არის, რომ სასულიერო ლირიკის უმეტესობის მიხედვით, ცოდვილნი შეწყალებას მაცხოვარს სთხოვენ და ინანიებენ ჩადენილ ცოდვებს:

უფალო იესო ქრისტე, მისმინე, შემიწყალა.

როდის მობრძანდი, უფალო, რატო ვერ გაგიცანია!

გშოოდა და არ გაჭამე, შიშველ იყავ, არ შეგმოსე,

ტანი არ დაგიფარია,

გციოდა და არ გაგათბე, სახლშიდ არ შეგიყვანია.

(იქვე, გვ. 121)

ჯოჯოხეთის შექმნა (აშენება), ხალხური სასულიერო ლირიკის მიხედვით, ეშმაკს მიეწერება:

ამ დაწყვილილმა ეშმაკმა რა სიტყვა თქვა საზარელი:

„ავაშენოთ ჯოჯოხეთი, ღრმათ ჩავყაროთ საძირკველი...“

(იქვე, გვ. 145).

ამ ეშმაკეულ განზრახვას წინ აღუდგა უფალი, მივიდა და ჯოჯოხეთის ათი კუთხე ჩამოანგრია; მეთერთმეტეს ნგრევა რომ დაიწყო, „პილწმა“ ეშმაკმა გააფრთხილა:

თქვენ აღარად ჩაგადგებენ თქვენი გაჩენილი ძენი!

ცოდო ძრიელ გამრავლდება, შეიქმნება ძმა ძმის მკვლელი!

(იქვე, გვ. 146).

ქრისტემაც დაუჯერა ეშმაკს, დაუნგრეველი დატოვა ჯოჯოხეთის ცალი მხარე და შიგ ცხელი კუბრი შეუშვა. ზოგიერთ სასულიერო ლექსში ჯოჯოხეთი „სამარგლეოთად“, „მწარე სახლად“ მოიხსენიება, სამოთხე კი - ტკბილ სახლად; მათი ამშენებელი კი იესო ქრისტეა:

ორი სახლი ავაშენე, ერთი ტკბილი, ერთი მწარე,

მწარე სახლი დავაქციე, მეოთხედი შავინახე.

(იქვე, გვ. 146).

ჯოჯოხეთში სამარადისო ტანჯვისათვის განწირულნი ამქვეყნიური ცხოვრებით დამტკბარნი, საკუთარი კეთილდღეობისათვის მზრუნველი ცოდვილები არიან. მათი დანაშაული ძირითადად ზნეობრივ-ეთიკური ხასიათისაა, რაც რელიგიური მცნებების დარღვევასთან არის დაკავშირებული; ამასთან ისიც აღსანიშნავია, რომ ხალხური ადათ-წესებისა და იურიდიული ნორმების დამრღვევიც იმქვეყნად სასტიკად ისჯება, რაც ჩვენი ერის უაღრესად ჩანსალი, რეალისტური თვალთახედვის გამოხატულებაა.

ლექსში „ჯოჯოხეთში ვინ არის“ (იქვე, გვ. 147-148) ჩამოთვლილია ჯოჯოხეთის ბინადართა ცოდვები. მეწისქვილეს, რომელსაც ხელში სარეკელი უკავია, ბრალად ზედმეტი მინდის აღება ედება; მკვდელი რკინის ქურდობისათვის იტანჯება; ფეიქარს ქსოვილის ქურდობას საყვედურობენ; აქვე ეწამებიან ძუნწნი მელდინე და წუწკი მღვდელი, შურიანები, კვირა-უქმის გამტენნი, კაცის მკვლელები და სხვ. ამხანაგისა და ძმის მოღალატეს პირში გველი ჰყავს ჩაჩრილი, ცისკრის ლოცვის უარყოფელს კი „ცეცხლზე უდევს ენის წვერი“.

ყველაზე დიდ, უპატიებელ ცოდვად ხალხურ სამართალს სამშობლოს ღალატი

მიაჩნია („მამულისა მოლაღატეს პირს უზის მორიელია;“ „... მაგრამ სამშობლოს ღალატი ყველა ცოდვაზე ძნელია“).

ქართული ხალხური სასულიერო ზეპირსიტყვიერება განსაკუთრებულად დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ჯანსაღ, მაღალზნეობრივ ცოლ-ქმრულ ურთიერთობას. ოჯახის დანგრევა, ხალხური სამართლის მიხედვით, უდიდეს ცოდვად ითვლება:

ახლად გაყრილნი ცოლ-ქმარნი სულეთში გაჩვენდიანო,

არცა აქეთ თვალთა სინათლე, არც ბაგედ იშლებიანო,

მათ მხილველ ბერნი-მოხუცნი მათ ცოდვით იწვებიანო.

(იქვე, გვ. 63)

ცოლ-ქმარს შორის ავი ენის მატარებელი მკაცრად ისჯება სულეთში („ცოლ-ქმარს შუა მამეზღარეს ყბაში ძუა გაუყარეს“); ასევე საშინელი განსაცდელი ელის ყველა ენაჭარტალას; ასეთები კაცის მკვლელს ედარებიან და მათსავით მიეზღვებათ: ვინც რომ შორით ყურს დაუგდებს, რასა შვრება მეზობელი, წავა და სოფელში იტყვის, - შეიქმნება კაცის მკვლელი.

(იქვე, გვ. 148).

სულეთში სასტიკად ისჯებიან მშობლების ურჩი, მათ მიმართ უდიერად მომპყრობი შვილები:

დედ-მამის მეუღლიერეს გაუზვრიტეს ენის წვერი,

იმას ხომ არ დააჭერეს, გაუყარეს ქრელი გველი.

(იქვე, გვ. 163).

ოჯახის სიძლიერე, ცოლ-ქმრის ზნეობრივი თანაცხოვრება ზნეობრივად სრულყოფილი მომავალი თაობის აღზრდის საწინდარია. ამ უდიდეს საშვილოშვილო საქმეში განსაკუთრებული ფუნქცია ეკისრება დედას. ამიტომაც არის, რომ ობლების დამტოვებელ დედას სულეთში საშინელი ზვედრი ელის:

დედა, ობლების გამშვები, ედარება კაცის მკვლელსა,

უბეში უსხედს გველები, ეხვევიან ძუძუებსა.

(იქვე, გვ. 147).

საქართველოში, როგორც ერთ-ერთ უძველეს ქრისტიანულ ქვეყანაში, დიდი ზნეობრივი დატვირთვა ჰქონდა ნათელმირონობას. მირონის გატეხვა, შეურაცყოფა, სასულიერო ღირსის მიხედვით, უდიდესი ცოდვაა. მიუტეგებელია, აგრეთვე, ცისკრის ლოცვის უგულვებელყოფა და სახარებისეული მცნებებისადმი უგულისყურობა: უეჭველად მოკლამს ეშმაკს ცისკრის ლოცვის მომსმენელი.

ლოცვას უნდა ყურის გდება, ლაპარაკი არი ძნელი.

სახარების კითხვაზედა უნდა ვყაროთ ცხარე ცრემლი.

(იქვე, გვ. 151).

სასულიერო ფოლკლორული ნიმუშები, თუ ერთის მხრივ ჯოჯოხეთში, ცოდვილთა ტანჯვა-წამების შემზარავ სურათებს ასახავენ, მეორეს მხრივ მაღლიანთა განცხრომით ყოფას გვიხატავენ სამოთხეში. ედემის მეტნაკლებად სრული სურათია წარმოდგენილი საქართველოს ფოლკლორულ სინამდვილეში მრავალ ვარიანტად გავრცელებულ ლექსში „სიზმრათა ენახე ედემი“ (იქვე, გვ. 153-154). აქ, მაღლიან სულთა საფანეში არის მზე და არის მთვარე, არის ვარსკვლავი ცაშია, ათასნაირი ხილონი, სულ დანერგილი პლანშია.

რიგი მწიფს, რიგი მკვახეა, რიგსა ყვავილი ასხია.

გარს ახვევია ფრინველი, ვინ დასთვლის, რამდენ ასია...

ქართული ხალხური სასულიერო ღირსის მიხედვით, სიცოცხლეში მაღლის მქნელი ადამიანის სული საიქიოში იესო ქრისტესთან სიახლოვით საჩუქრდება და ყოველგვარ ნეტარებას განიცდის; იგი მაცხოვრის გვერდით თავს ისე გრძნობს,

„როგორც კარგი მეზობელი“. სამოთხეში, ხალხის წარმოდგენით, „ტურფა ქალების ჯარია“, რომლებიც თასით ღვინოსა და ანთებულ კელაპტარს აგებებენ მადლით მოსილ ახალბედა სულს. (იქვე, გვ. 162).

„სულეთის ლექსი“ (იქვე, გვ. 63-64) მიხედვით, საიქიოში იდეალური წესრიგი, ურთიერთპატივისცემასა და ღირსების აღიარებაზე დამყარებული ურთიერთობა სუფევს: მოხუცები სუფრის თავში სხედან; ახალგაზრდები ერთად არიან თავმოყრილნი და ფეხზე მდგომიარნი ლოცულობენ; მშვენიერი ქალები და რძლები სანთლის შუქზე სხედან:

სამზეოს დაკლებულები სულეთსა გროვდებიანო,

სულეთში ახალგაზრდანი ერთ ალავს იყრებიანო,

სანთლებს ანთებენ, კელაპტრებს, წინ სუფრას გაიშლიანო.

სულეთში ბერი-მოხუცი სუფრის თავს დასხდებიანო;

ახალგაზრდანი, ჯეილნი, სუ ფეხზე გალობდიანო.

ლამაზ-ლამაზი ქალ-რძალნი სანთლის შუქს დასხდებიანო.

როგორც მკვლევარმა შ. შამანაძემ შენიშნა, საიქიოს ციკლის სასულიერო ლექსებში მორალურ-ეთიკური კოდექსის სამი მნიშვნელოვანი ასპექტი შეიმჩნევა: მოხუცისადმი პატივისცემა, ახალგაზრდათა რიდი და მოკრძალება და ქალის თავყვანისცემა. (ნ. შამანაძე, ქართული ხალხური ლეგენდები, თბ., 1973, გვ. 55). ეს ის ზნეობრივი ნორმებია, რომელსაც სააქაოშიც უნდა ასრულებდნენ ადამიანები და რომლის დარღვევაც, ქრისტიანული იდეოლოგიის მიხედვით, ცოდვად ითვლება. ამგვარი მოტივაციის წინ წამოწევით, ბუნებრივია, სასულიერო ზეპირსიტყვიერება კვლავაც მიწიერ ადამიანებს მოძღვრავს.

სულეთის ციკლის ქართული ფოლკლორული შემოქმედება ჩვენი ხალხის საუკუნოვანი გამოცდილებით მონაპოვარი ზნეობრივი ტრადიციებითა და ქრისტიანული მოძღვრებით გაჯერებული მორალური კოდექსის მქადაგებელია, რაც დიდაქტიკურ-აღმზრდელობით მისიას ისახავს მიზნად. ამ ციკლის ნაწარმოებებში დიდებულად გაცხადდა სიკვდილისადმი ჩვენი წინაპრების ჯანსაღი, რეალისტური დამოკიდებულება სიკვდილი, როგორც ღვთის ნება და გარდაუვალი მოვლენა, დაძლეულ იქნა რწმენით, რომ სამზეოში სიკეთის მსახური, ზნეობრივად სრულყოფილი მორწმუნისათვის საიქიოში ყველა სიკეთეა გამზადებული. ამიტომაც, სასულიერო ზეპირსიტყვიერების სენტენციების მიხედვით, ადამიანმა მიწიერი ცხოვრება პატიოსნად, ზნეობრივად უნდა განვლოს, რათა იმქვეყნად სასუფეველი დაიმკვიდროს. ამდენად, სასულიერო ფოლკლორის ღირებულება ფასდაუდებელია, როგორც ისტორიული, ისე თანადროულობის თვალსაზრისით რამეთუ ზნეობრივად ჯანსაღი თაობების აღზრდას ემსახურება; იგი „არის ძვირფასი საუნჯე ერის კულტურის გამოსაკვებად. სასულიერო ლექსებში აღნიშნულია ზნეობრივი მდგომარეობა და გონებრივი განვითარება ერისა“. (ა. ხახანაშვილი, ქართული სიტყვიერების ისტორია, თბ., 1919, გვ. 33)

მიუხედავად იმისა, რომ ქართული ხალხური სასულიერო-რელიგიური პოეზიის პირველწყარო ბიბლია და აპოკრიფული მწერლობაა, იგი მაინც ზოგადქართული მოვლენაა; მისი შესწავლა შესაძლებელს ხდის, საფუძვლიანად ჩავწვდეთ ჩვენს ეროვნულ სინამდვილეში ზნეობრივი და რელიგიური ცნობიერების ევოლუციისა და გამოვლენის სპეციფიკას და, ამავე დროს, თვალი მივადევნოთ ზნეობრივ-მორალური ტრადიციებისადმი ჩვენი თანამედროვე სოციაუმის სამართალმემკვიდრეობის მდგომარეობასაც.

გამოსათხოვარი

ნანა

ლაჟვარდებში შემონახული სიმღერა უწოდა შენს ლექსებს კრიტიკოსმა შოთა ქურდიძემ. ლაჟვარდებში კი ხმები არასოდეს იკარგება.

21 ოქტომბერს გაიმართა მწერალთა XX ყრილობა. შეუძლოდ იყავი და შენმა უსაყვარლესმა ძმამ, ოსიკო გვარიშვილმა, გთხოვა, ყრილობაზე არ წასულიყავი. შენ გულმა მაინც არ მოგისვენა, თბილისში ჩადი 20 ოქტომბერს და 21-ის წვიმიან დილით გაემართე მწერალთა კავშირისაკენ. ნაბიჯს ისე აზრიანად დგამდი, რომ ცდილობდი წვიმიანი ქუჩა სუფთად გაგველო. სწორედ ამ დროს შენს მარცხენა მხარზე შემოსკუპულმა სატანურმა წამმა იმძლავრა. გული გაგიჩერდა, წამით შედექი და... დაეცი! ყრილობამდე ვეღარ მოადწიე. აქვე მინდა ვთქვა, რომ ყრილობის დასაწყისშივე წაიკითხეს სია იმ მწერლებისა, რომლებიც საანგარიშო პერიოდში მიიცვალნენ. ეს იყო ძალიან გრძელი სია. როცა მას კითხულობდნენ, თურმე სწორედ მაშინ შენი მაჯა აღარ ფეთქავდა. სამწუხაროდ ეს მეტისმეტად.

ეს ჰგავს პროფესიისადმი თავგანწირვას. ლიტერატურულ ფრონტზე მოულოდნელ დაცემას, ეს იყო მეტად პოეტური სიკვდილი! ყველას ახსოვს, კომპოზიტორი ცაბაძე მოულოდნელად სცენაზე, კულისებში გარდაიცვალა, გაუჩერდა გულის სწორედ მაშინ, როცა უნდა შესრულებულიყო მისივე სიმღერა გულზე „პაწაწინა სამოთხე“. ისევე ყველას ახსოვს, რადიოში, მიკროფონთან ლექსის კითხვის დროს მოულოდნელად გაუჩერდა გული ალიო მირცხულავას... სამწუხაროა!

ნანა!

შენ ორმოციანი წლებიდან დაწყებული უკანასკნელ დღემდე არ შეგისვენია. განვლე მეტად მძიმე ცხოვრების გზა. ეს იყო გზა რეპრესირებიდან პოეტურ სახელმწიფოებამდე. ბევრი საინტერესო ნაწარმოები შექმენი, საკმაო პატივი მიაგე საბავშვო პოეზიას, რაც ყოველთვის აკლდა ჩვენს ბავშვებს, და, აგრეთვე, თარგმანებს.

ჩვენგან მოულოდნელად წახვედი, დასანანი!

წახვედი, მაგრამ ჩვენთან რჩება მშვენიერი ნანა გვარიშვილის ხსოვნა და მშვენიერი პოეზია.

გემშვიდობება ქართული მწერლობა.

ჯემალ ჯაყელი

გამავიძოვები!

ძნელია, წარმოუდგენლად ძნელია ჩემთვის დაჯერება, რომ ცოცხალთა შორის აღარ მეგულები, შენთვის საყვარელში სამზეოდან უკვე მარადისობაში გადაინაცვლე.

გაცნობისთანავე ძალიან თბილად დამამახსოვრე თავი. ბატონმა პარმენ ლორიამ გავაცნო ერთმანეთი მწერალთა კავშირში. მე აქვე, გვერდით საჯარო ბიბლიოთეკაში ვმუშაობ და ხშირად შემომიარეო, მითხარი.

მას შემდეგ არ გაგვიწყვეტია ურთიერთობა, აი, თითქმის ნახევარი საუკუნე იწურება.

ყოველთვის მიხაროდა შენთან შეხვედრა, შენეული ხალისიანი, იუმორით სავსე საუბარი. შთაგონებული, მოუსვენარი, პოეზიის მაღლით და ცეცხლით სავსე იყავი მუდამ.

შენ პირველი აჭარელი პოეტი ქალი ხარ, რომელმაც გულით განიცადა აჭარელი დედის ტრაგედია და მისი გამარჯვების ზეიმიც გულით გაიზიარა. ამიტომაც შენი ლექსები ასეთი ცხოვრებისეული, პატრიოტული და სამოქალაქო მოტივებით დატვირთული, მშობლიური ბუნებისადმი უსაზღვრო სიყვარულით სავსე. აბა, ვის დაავიწყდება შენი „ქარწილი აჭარაში“, „აჭარელო დიდო დედავ“, „ჩადრების ჭიაკოკონა“, „ლილინებს ერთი ლილილო“ და ქართული პოეზიის სხვა უამრავი მარგალიტი.

მუდამ სიყვარულით მოგიგონებ, როგორც დღევანდელი საქართველოს ერთ-ერთ სახელოვან პოეტ ქალს და ღირსეულ მამულიშვილს.

გულდამწვარი და თვალცრემლიანი გემშვიდობები, ძვირფასო დაო, მეგობარო, ქართული ლექსის დიდო დედავ.

ქსენია მყავია

ბედნიერ ვარსკვლავზე დაბადებული

ნანა გვარიშვილი ბედნიერ ვარსკვლავზე იყო დაბადებული. იგი პირველი პროფესიონალი პოეტი ქალია, რომელიც საქართველოს ერთ-ერთ ყველაზე ტანჯულ კუთხეში – აჭარაში დაიბადა და სათაყვანებელი წინაპრების მიერ სიცოცხლის ფასად გადარჩენილი სიტყვებით აჭარელი დიდი ნენეს გულით ნატარები სამასწლოვანი სათქმელი ლამაზ ლექსებში გააცოცხლა, აახშიანა და მშობლიური კუთხის ქრილობებს სიამის მალამოსავით მიმოაფინა.

ჯერ კიდევ პატარა ბავშვს დიდნენებ ასეთი ლექსი მასწავლა:

აჭარელო დიდო დედავ,

ნისლში მანდილს გვებავ.

შენ იხსენი ბუღბუღლთ სტვენა

ტკბილი დედაენა.

სანუკვარი მოიპარე

და აკვანში მალე,

და შენს ქართულ კაბა-ქათიბს

დედავ, ვეთაყვანე.

იავ-ნანა ჩაგეფინა

ჩვილთა არტახებში,

ინა დარდმა თეთრი ჩაგისირმა,

აბრეშუმის თიებში.

შენს დარწმუნ აკვნებიდან
მოღის ჩემი ლექსი,
მთების იქით, ნისლის იქით
შენი ნანა მესმის.

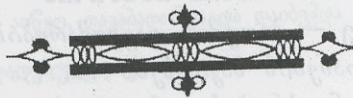
მე მხოლოდ მოგვიანებით გავიგე, რომ ლამაზი ლექსი, რომელსაც „აჭარელო დილო დედავ“ ერქვა, ნანა გვარიშვილის დაწერილი იყო. ცხადია, ბავშვს არც ნანა გვარიშვილის შესახებ გამეგონა რაიმე. მის ლექსებს საფუძვლიანად მხოლოდ სტუდენტობის წლებში გავეცანი. ბოლოს ბედმა უურნალ „ლიტერატურულ აჭარის“ მთავარი რედაქტორობა მარგუნა, რომელსაც ერთ დროს ჩემი თაობის და საერთოდ ახალგაზრდობის საყვარელი პოეტი ნანა გვარიშვილი რედაქტორობდა.

ვინც ნანა გვარიშვილის ლიტერატურულ მემკვიდრეობას საფუძვლიანად გაეცნობა, უთუოდ შენიშნავს, რომ მისი შემოქმედება ტრადიციული ქართული მწერლობის ფესვებზეა აღმოცენებული. აქ, როგორც ყველგან, თითქოს უჩვეულო არაფერია, მაგრამ მისმა ნაშამ და ხალასმა ლექსებმა თავის დროზე, სხვებთან ერთად, დიდი მნიშვნელობა იქონია აჭარაში ქართული მხატვრული სიტყვის აყვავებისა და განვითარების მხრივ.

მოულოდნელად წავიდა ჩვენგან ჩვენი პოეტების დიდინენე, დიდედა. მისივე ფართატა ლექსებივით გაგვიფრინდა თითქოს, მაგრამ სამარადისოდ დაგვიტოვა ლამაზი ჭიაკოკონა, რომელიც ლექსებით დაგვინთო, რათა სული გავითბოთ და გული მოვიოხოთ.

ჩვენ ყველანი მარადიულ ვალში ვართ და ვიქნებით მისი ხელთუქმნელი სილამაზის წინაშე.

სანდრო ბერიძე

შინაარსი

„ლიტერატურული აჭარა“, №10
2000 წელი

პოეზია. პროზა

1. ჯემალ ჯაყელი — ქაეშის დამის სანთელი (რომანი, დასაწყისი) 3
2. გენო კალანდია — ლექსები 29
3. დავით ნაცვალაძე — ცირუ (დასასრული) 38
4. გენრიეტა ქუთათელაძე — იმ დღეს (მოთხრობა) 52
5. ვახტანგ ღლონტი — ნოსტალგია მეორე ადამზე (ნაწევები ზოგადი) 60
6. ანზორ კუდბა — შენ აქ რა გინდა (მოთხრობა) 66
7. ნათელა დუმბაძე — ლექსები 82
8. ნელი გობრონიძე — ლექსები 86

კრიტიკა. პუბლიცისტიკა

9. შოთა ზოიძე — მარინე თევდორაძის ნოველები 87
10. ზურაბ ფირცხალაიშვილი — ლადო სეიდშიშვილის
პოეზიის გაგებისათვის 90

160 - იაკოვ გოგებაშვილი - 160

11. იური ბიბილეშვილი — იაკოვ გოგებაშვილი — ქართული
საბავშვო მწერლობის ფუძემდებელი 92
12. ნანი გუგუნავა — განმანათლებელი 97
13. ნოდარ ბასილაძე — ქართული ენის მოჭირნახულე 100

ჩვენი ისტორია

14. თეიმურაზ კომახიძე — ბათუმის დაგეგმარების
და განაშენიანების საკითხები 104
15. რევაზ უზუნაძე — ნაოსნობის ტრადიციები
ბათუმის ოლქში (დასასრული) 108
16. ფრიდონ სიხარულიძე — იოანე ხინაწმინდელი 114

ფოლკლორი

17. თინა შიოშვილი — სულეთის ზნეობრივი
ფაქტორისათვის ქართულ ფოლკლორში 118

გამოსათხოვარი

18. ჯემალ ჯაყელი — ნანა 123
19. ქსენია მჟავია — გემშიდობები 123
20. სანდრო ბერიძე — ბედნიერ ვარსკვლავზე დაბადებული 124

კომპიუტერული უზრუნველყოფა – გენადი კომახიძე

ოპერატორი – ლიანა გოგაძე

კორექტორები – მარინე ბერიძე, ირმა ბერიძე

გადაეცა წარმოებას 30. 09. 2000

ხელმოწერილია დასახეჭდად 20. 10. 2000.

ქაღალდის ზომა 60X90 1/8.

პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 8.

სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 7,75.

პირობითი სადებავგატარება 7,75.

შეკვეთის № 166.

ტირაჟი 300.

ჟურნალი აიწყო, დაკაბდონდა და დაიბეჭდა სააქციო საზოგადოება "სტამპა"-ში
დ. თავდადებულის ქ. №16

გარეკანის პირველ გვერდზე: მწერალთა სასახლე

40 12/3

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ინდექსი 78118

